John Updike
Muzee şi femei

PRIETENI DIN PHILADELPHIA

CHIAR ÎNAINTE ca uşa să se deschidă, îi zări pulpele sub storul pe jumătate tras. Thelma era aşadar acasă. Purta un maiou Camp Winniwoho şi şortul ei foarte scurt.

— Ei, asta-i, Janny! exclamă ea.

Întotdeauna îi pronunţa numele, John, în aşa fel încât să rimeze cu Ann. Pe la începutul vacanţei fusese la New York şi încerca să vorbească aşa cum credea că se vorbeşte pe acolo.

— Ce vânt te-a adus pe la mine, la ora asta neobişnuită?

— Bună, Thel, spuse el, sper… mi se pare că e o oră foarte nepotrivită.

Văzu că îşi epilase sprâncenele; ar fi dorit să n-o fi făcut.

Thelma întinse mâna şi îi atinse cu degetele baza gâtului. Nu era un gest afectuos, ci doar un gest de gazdă primitoare.

— Ei, şi tu, Janny, ştii că eu… mama şi cu mine… ne face întotdeauna plăcere să te vedem. Mamă, cine crezi că a venit la această oră neobişnuită?

— Nu-l ţine în picioare acolo pe John Nordholm, spuse doamna Lutz.

Mama Thelmei, instalată pe divanul roşu adânc, se uita la televizor şi fuma. O ceaşcă de cafea folosită ea scrumieră îi stătea în poală, iar rochia i se ridicase încât i se vedeau genunchii.

— Bună ziua, doamnă Lutz, zise John, încercând să nu se uite la genunchii ei mari cu pielea străvezie. Îmi pare rău că vă deranjez ia ora asta neobişnuită.

— Nu văd deloc de ce-ar fi neobişnuită. (Trase adânc din ţigară şi scoase fumul pe nări, aşa cum fac bărbaţii.) Ceilalţi copii au venit la noi mai devreme, după-amiază.

— Aş fi venit, dacă mi-ar fi spus cineva.

Thelma zise:

— O, Janny! N-o mai face pe martirul. Ochii care nu se văd, se uită.

John simţi că-i ard obrajii şi-şi dădu seama că a roşit, ceea ce-l făcu să roşească şi mai tare. Doamna Lutz scutură spre el pachetul mototolit de „Herbert Tareyton”.

— Fumezi? îl întrebă.

— Nu prea, mulţumesc mult.

— Te-ai lăsat? E într-adevăr o deprindere proastă. Aş fi vrut să fi încetat la vârsta ta. Nu sunt sigură măcar că *am început* la vârsta ta.

— Nu, dar trebuie să mă duc curând acasă şi mama o să simtă mirosul de ţigară. Îl simte chiar dacă mestec gumă.

— De ce trebuie să te duci acasă atât de repede? întrebă Thelma.

Doamna Lutz trase de câteva ori aerul pe nas.

— Am sinuzită. Nici nu mai simt măcar mirosul florilor din grădină sau al mâncării de pe masă. Copiii n-au decât să fumeze dacă vor, în cazul că-i face să se simtă mai bine. Nu-mi pasă.

Thelma poate fuma chiar aici în casa ei, în salon, dacă vrea. Dar, după cât se pare, nu-i place. Eu mă bucur, ca să spun drept.

Lui John nu-i plăcea să întrerupă pe cineva, dar era aproape cinci şi jumătate.

— Am o problemă, spuse el.

— O problemă, ce oroare, zise Thelma. Şi uite, mamă, mă gândeam că mi se face onoarea unei vizite.

— Nu vorbi aşa, spuse doamna Lutz.

— E ceva mai complicat, începu John.

— Să vorbesc cum, mamă? Să vorbesc cum?

— Atunci să închid televizorul, zise doamna Lutz, răsucind cu un zgomot sec butonul aparatului.

— O, mamă, şi eu care-l ascultam!

Thelma se răsturnă într-un fotoliu, arătându-şi o clipă albeaţa strălucitoare a picioarelor. John se gândi că era tare drăguţă când se bosumfla.

Doamna Lutz căută să-şi exprime toată simpatia. Îşi

netezi poala rochiei şi-şi puse mâinile cu palmele în sus pe genunchi.

— Nu e atât de greu, o asigură John. Dar avem oaspeţi din Philadelphia. Se întoarse spre Thelma şi adăugă: Dacă se petrece ceva la noi, n-o să pot pleca de-acasă.

— Viaţa e aşa, plină, plină de dezamăgiri, spuse Thelma.

— Spune… s-ar putea ca…?

— Plină, prea plină, stărui Thelma.

Doamna Lutz ridică mâinile din poală şi le flutură în aer.

— Oamenii aceia din Philadelphia…

— Poate că n-ar trebui să vă deranjez cu treaba asta, spuse John. Aşteptă puţin, dar doamna Lutz arăta din ce în ce mai calmă, aşa că urmă: Mama vrea să le dea să bea vin şi tata n-a venit acasă de la şcoală. S-ar putea să nu se întoarcă înainte ca magazinul de băuturi să se închidă. se-nchide la şase, nu-i aşa? Mama e ocupată să aranjeze prin casă, aşa că am venit eu.

— Te-a pus să faci atâta drum? Sărmanul de tine, nu ştii să conduci maşina? întrebă doamna Lutz.

— *Desigur* că ştiu. Dar încă n-am şaisprezece ani.

— Arăţi mult mai mare decât de şaisprezece ani.

John se uită la Thelma să vadă cum reacţionează la această remarcă, dar Thelma se prefăcea că citeşte cu atenţie romanul învelit în celofan, luat de la o bibliotecă de împrumut.

— Am fost la magazinul de băuturi, îi spuse John doamnei Lutz, dar nu-mi dau nimic fără autorizaţie scrisă. E un vânzător nou.

— Necazurile tale mi-au frânt inima, zise Thelma ca şi cum ar fi citit din carte.

— Nu-i da nicio atenţie, Johnny, zise doamna Lutz. Frank trebuie să vină acasă dintr-un minut într-altul. De ce nu aştepţi până vine, ca să meargă eu ţine şi să ia băutura?

— Ar fi minunat. Vă mulţumesc foarte mult, zău.

Mâna doamnei Lutz se lăsă peste butonul

televizorului. Un om zâmbitor cânta la pian. John nu ştia cine o fi; la el acasă n-aveau televizor. Priviră tăcuţi până îl auziră pe domnul Lutz poticnindu-se pe verandă. Sticlele goale de lapte zăngăniră.

— Ei, să nu te surprindă dacă e puţin cam băut, spuse doamna Lutz.

De fapt, domnul Lutz nu se purta deloc ca un om beat. Arăta ca un soţ fericit din filme, îi spuse Thelmei că e fetiţa lui mică şi o sărută pe frunte; apoi îi spuse nevestei că e fetiţa lui mare şi o sărută pe gură. Apoi dădu mâna solemn cu John şi-i spuse că e foarte, foarte bucuros că-l vede şi-l întrebă ce-i fac părinţii.

— Tâmpitul ăla tot mai e la televizor? întrebă în cele din urmă.

— Tăticule, te rog fii atent şi la altcineva, spuse Thelma închizând televizorul. Janny vrea să-ţi vorbească.

— Şi *eu* vreau să vorbesc cu Johnny, zise tatăl Thelmei.

Deodată deschise larg braţele, strângând şi deschizându-şi pumnii. Era un om voinic, cu părul cărunt, ras deasupra urechilor mici. John nu ştia cum să înceapă.

Doamna Lutz explică despre ce era vorba. Când termină, domnul Lutz spuse:

— Nişte oameni din Philadelphia. Pariez că-i cheamă William L. Trexier, nu-i aşa?

— Nu. Am *uitat cum îi cheamă, dar* nu aşa. Bărbatul e inginer. Femeia a fost la colegiu împreună cu mama.

— Aha. Oameni cu carte. Atunci trebuie să luăm ceva foarte, foarte bun, aş zice.

— Tăticule, spuse Thelma. Te rog. Magazinul se închide.

— Tessie, l-ai auzit pe John. Oameni cu carte. Oameni cu diplome. Şi ora închiderii e foarte apropiată, şi cine nu a plecat? 11 luă pe John de umăr şi pe Thelma de braţ şi-i împinse pe uşă. Ne întoarcem într-un minut, mamă, zise el.

— Condu maşina cu grijă, îi strigă doamna Lutz de pe veranda umbrită, de unde ţigara ei lumina ca o stea portocalie.

Buickul mare şi albastru al domnului Lutz era parcat în faţa casei.

— Eu n-am fost niciodată la colegiu, spuse el, totuşi îmi cumpăr o maşină nouă oricând vreau.

Tonul lui nu era dezagreabil, ci moale şi uimit.

— O, *tăticule,* nu începe iar cu asta, zise Thelma, dând din cap spre John, aşa ca el să poată înţelege prin ce-a trebuit ea să treacă.

„Când arată aşa”, se gândi John, „aş putea să-i muşc buzele până la sânge”.

— Ai condus o maşină din astea, John? întrebă domnul Lutz.

— Nu. Singura maşină pe care o pot conduce e Plymouthul părinţilor mei, şi încă nu prea bine.

— Din ce an este maşina?

— Nu ştiu precis. (John ştia foarte bine că maşina era din 1940.) Am luat-o după război. Are schimbător de viteze. Automobilul dumneavoastră este automatic, nu-i aşa?

— Schimbător de viteze automatic, transmisie hidraulică, faruri de direcţie, toate accesoriile, îl lămuri domnul Lutz. Spune, nu-i ciudat, John? Uite, tatăl tău, om cu carte, are un Plymouth vechi, şi în acelaşi timp eu, care n-am citit în viaţa mea niciodată mai mult de douăzeci, treizeci de cărţi… parcă n-ar exista dreptate! Lovi cu mâna bara, se aplecă să intre în maşină, se îndreptă de spate deodată şi zise: Nu vrei să conduci?

Thelma spuse:

— Tăticu’ te întreabă ceva.

— Nu ştiu cum, răspunse John.

— E foarte uşor să înveţi, foarte uşor. Te bagi doar aici… hai că întârziem.

John se aşeză pe locul şoferului. Privi prin parbriz. Maşina era mai largă decât Plymouthul lor; capota părea încăpătoare ca o navă.

Domnul Lutz îi spuse să apuce micul levier de lângă volan.

— Îl tragi spre tine aşa, exact, şi-l potriveşti într-una

din crestăturile acestea. P înseamnă „parcare”… nu prea folosesc comanda asta. N înseamnă „neutru”, ca şi la maşina pe care o aveţi voi; M înseamnă „mergi”… îl potriveşti acolo, şi maşina face tot ce trebuie în locul tău. În nouăzeci şi nouă la sută din cazuri, asta-i tot ce trebuie să faci. R e „regim redus” pentru dealurile foarte abrupte, când urci sau cobori. ŞI MA e, ce e MA?

— Marşarier, spuse John.

— Foarte, foarte bine. Tessie, e deştept băiatul. N-o să aibă niciodată o maşină nouă. Şi când le înşiri pe toate, poţi să-ţi aminteşti ordinea lor prin propoziţia: „Parcând necorect mergi repede la mama acasă”. Am născocit-o când am învăţat-o pe fata mea cea mai mare să conducă maşina.

— „Parcând necorect mergi repede la mama acasă”, repetă John.

— Excelent. Şi acum, dă-i drumul.

Lui John i se strânse ceva în stomac.

— Unde trebuie potrivit levierul ca să pornească? îl întrebă pe domnul Lutz.

Domnul Lutz probabil că nu-l auzi, fiindcă spuse din nou doar: „Dă-i drumul”, şi bătu toba cu degetele pe tabloul de bord. Avea degete groase, pătrate, cu falangele păroase.

De pe bancheta din spate, Thelma se aplecă înainte. Obrazul ei aproape că atinse urechea lui John. Îi şopti:

— Pune levierul la M.

John făcu asta, apoi căută starterul.

— Cum se porneşte? o întrebă pe Thelma.

— Nu m-am uitat niciodată, zise ea. În ultima maşină era un buton, dar în asta nu e.

— Apasă pe pedală, fredonă domnul Lutz privind drept înainte şi zâmbind, şi am şi plecat. Şi ah, ah, am şi plecat.

— Dă drumul la benzină, sugeră Thelma.

John apăsă cu putere ca să nu-i tremure piciorul. Motorul urui şi maşina ţâşni de lângă trotuar. Până la colţ, totuşi, o să strunească el de ajuns de bine maşina asta.

— Merge ca o barcă pe o apă liniştită, spuse el celor doi pasageri; metafora îi plăcu.

Domnul Lutz se uită înainte.

— Cum?

— Ca o barcă.

— Nu merge atât de repede, zise Thelma.

— Motorul e atât de liniştit, explică John. Ca o pisică adormită.

Pe neaşteptate, din Pearl Street se ivi un camion. Domnul Lutz, încercând să frâneze, lovi cu piciorul podeaua goală din faţa lui. John abia se stăpâni să nu râdă.

— Îl văd, zise el, încetinind în aşa fel încât camionul abia avu loc să vireze. Camioanele astea îşi închipuie că sunt stăpâne pe şosea, spuse el.

Îşi trase o mână de pe volan. Cu o singură mână, trecu razant pe lângă un autobuz.

— Cum o merge maşina asta pe şoseaua liberă?

— Bună întrebare, John, spuse domnul Lutz. Şi nu ştiu care-i răspunsul. Cu o sută douăzeci, probabil.

— Vitezometrul e marcat până la 170. (Pauză… nimeni nu scotea niciun cuvânt.) John adăugă: Drace, şi un copil ar putea conduce o maşină ca asta.

— De pildă, tu, spuse Thelma.

În faţa magazinului de băuturi staţionau o mulţime de maşini, aşa că John găsi cu greu loc de parcare pentru Buickul acela mare.

— E de ajuns de aproape, zise domnul Lutz. Nu te apropia mai mult. Gata!

Ieşi din maşină înainte ca *John* să fi oprit cu totul.

— Tu şi Tessie aşteptaţi aici. Mă duc eu după băutură.

— Domnule Lutz, ei, domnule Lutz, strigă John.

— Tăticule*! îl chemă* Thelma.

Lutz se întoarse.

— Ce s-a întâmplat, băieţi şi fete?

Tonul lui, observă John, devenise strident. Probabil că i se făcuse foame.

— Ăştia-s banii pe care mi i-au dat, şi John scoase doi

dolari împăturiţi din buzunarul pantalonilor de doc. Mama mi-a spus să iau ceva ieftin, dar bun.

— Ieftin, dar bun? repetă domnul Lutz.

— Mi-a spus ceva de sherry de California.

— Ce-a spus despre sherry? Să iei? Sau nu?

— Cred că să iau.

— Crezi… Domnul Lutz se îndepărtă de maşină şi o porni spre magazin spunând: Tu şi cu Tessie aşteptaţi în maşină. Nu vă duceţi nicăieri. E târziu. Nu stau mai mult de-un minut.

John se rezemă de spătarul banchetei şi puse mâna graţios pe volan.

— Îmi place tatăl tău.

— Nu ştii cum se poartă cu mama, spuse Thelma.

John îşi examină linia netă de Sub încheietura mâinii şi a degetului celui mare. Îşi roti mâna şi se uită la muşchii mici şi netezi care se mişcau în antebraţ.

— Ştii de ce-aş avea nevoie? spuse el. De un ceas de mână.

— O, Jan, exclamă Thelma. Încetează să-ţi admiri propria ta mână. E dezgustător.

O umbră de zâmbet trecu pe buzele lui, dar degetele puternice şi nervoase rămaseră în acelaşi loc.

— Aş da un regat pentru un fum acuma.

— Tăticu’ are un pachet în compartimentul pentru mănuşi, zise Thelma. L-aş lua eu dacă unghiile mele n-ar fi atât de mari.

— Îl deschid eu, spuse John, şi-l deschise.

Pescuiră o ţigară din pachetul obosit de Old Golaş şi fumară pe rând din ea.

— Ah, spuse John, această primă ţigară a zilei, care îşi face drum râcâind şi zgâriindu-ţi gâilejul.

— Fii atent dacă nu vine tăticu’. Alor mei nu le place să fumez.

— Thelma.

— Da?

Îl privi ţintă în ochi, cu obrazul pe jumătate ascuns într-o umbră albastră.

— Nu-ţi mai epila sprâncenele.

— Eu cred că-mi vine bine.

— E la fel cum îmi spui *Jan.*

Tăcui-a amândoi, cam stânjeniţi.

— Aruncă ţigara, Jan. Tăticu' a trecut prin faţa vitrinei.

Întorcându-se din magazin, domnul Lutz se arătă mai rezervat.

— Iată, John, zise el, şi îi dădu calm o sticlă înaltă, de un roşu catifelat. E mai bine să mă laşi pe mine să conduc. Conduci ca un veteran, dar eu cunosc drumul.

— Domnule Lutz, de la dumneavoastră pot merge acasă pe jos, spuse John, ştiind bine că domnul Lutz n-o să-l lase să meargă pe jos. Vă mulţumesc foarte mult pentru tot ce-aţi făcut.

— Te duc până acasă. Oaspeţii din Philadelphia nu trebuie să aştepte. Nu putem să-l punem pe acest tânăr să meargă pe jos un kilometru şi jumătate, nu-i aşa, Tessie?

Modul categoric în care fusese pusă întrebarea îi făcu pe cei doi tineri să tacă tot drumul până la ieşirea din oraş, deşi o seamă de lucruri îl sâcâiau pe John.

Când maşina opri în faţa casei, se strădui să întrebe:

— Domnule Lutz, mă întreb dacă nu a rămas vreun rest?

— Ce? O, era să uit. Tăticul tău o să creadă că sunt un escroc.

Băgă mâna în buzunar şi, fără să se uite, îi dădu lui John un dolar, o monedă de douăzeci şi cinci de cenţi şi una de un cent.

— Nu-i cam mult? se miră John.

Vinul părea prost. I se strânse stomacul; poate că făcuse o greşeală. Poate că ar fi trebuit s-o lase pe maică-sa să-i telefoneze tatălui său, aşa cum voise, în loc s-o roage să-l lase să se ducă el.

— Asta-i restul, zise domnul Lutz.

— Bine, vă mulţumesc mult.

— La revedere, zise domnul Lutz.

— Bună ziua, şi John închise portiera. La revedere,

Thelma. Nu uita ce ţi-am spus, şi îi făcu semn cu ochiul.

Maşina plecă şi John porni pe cărare spre casă. „Nu uita ce ţi-am spus”, repetă el pentru sine, făcând semn cu ochiul. În mână, sticla era rece şi grea. Se uită la etichetă: *Chiteau Mouton – Rothschild 1937.*

BAR MÂINE ŞI IAR MÂINE ŞI AŞA MAI DEPARTE

Ală RGÂND, VORBIND, elevii din a 11-a D începură să intre în sala 109. După cât erau de agitaţi, Mark Prosser presupuse că avea să plouă. Preda la acest liceu de trei ani, totuşi elevii lui îl mai impresionau încă; erau nişte animale foarte sensibile. Reacţionau atât de infailibil la o simplă presiune barometrică.

În uşă, Brute Young ss opri în timp ce micul Barry Snyder chicotea la coatele lui. Râsul teatral al lui Barry urca şi cobora, afundându-se într-un josnic secret care trebuia împărtăşit şi reîmpărtăşit, şi apoi se ridica asemeni unei rachete pentru a proclama că el, micul Barry, împărtăşea un asemenea secret cu fundaşul şcolii. A fi suporterul lui Brute era un lucru important pentru Barry. Fundaşul nu-i dădea nicio atenţie; îşi răsucea gâtul, uitându-se ţintă după cineva care nu venea spre uşă. Greoi, el cedă presiunii celor care-l împingeau înainte.

Chiar sub ochii lui Prosser, ca un omor apărând deodată pe o friză cu domni şi domniţe, un băiat împunse în spate o fată cu creionul. Fata ignoră nepăsătoare atacul. Mâna altcuiva trase de poala cămăşii lui Geoffrey Langer. Geofârey, un elev inteligent, nefiind sigur dacă să râdă sau să se apere, schiţă un gest de compromis, întorcându-se pe jumătate cu o expresie de aroganţă distantă pe care Prosser o identifică pe loc cu sentimentele sale de frustrare de altă dată... De-a lungul şirului de elevi, în lucirea lanţurilor de chei şi în unghiurile ascuţite ale manşetelor de cămaşă răsfrânte, se simţea un fior de electricitate pe care nu-i putea genera numai vremea.

Mark se întrebă dacă Gloria Angstrom avea să poarte astăzi puloverul acela de angora galben-roz, cu mâneci foarte scurte. Virtuala lipsă a mânecilor era factorul tulburător: expunerea braţelor imaculate, albe ca pulpele,

pe fondul linii delicate.

Presupunerea lui se dovedi corectă. O pată vivace roză luci în vălmăşagul de braţe şi umeri şi ultimul grup de tineri intră în clasă.

— Luaţi loc, spuse domnul Prosser. Haideţi să începem.

Cei mai mulţi îl ascultară, dar Peter Forrester, care fusese în centrul grupului, pe lângă Gloria, încă mai întârzia în uşă, terminând cine ştie ce istorisire, după cât se pare hotărât să o facă să ria A sau să o uimească. Când fata căscă gura uimită, Peter dădu din cap mulţumit. Părul lui portocaliu, aranjat într-un fel de breton dezordonat, se zburli. Lui Mark nu-i plăcuseră niciodată bărbaţii roşcaţi, cu gene albe şi feţe puhave, ochi tiroidieni şi o gură trădând o absurdă încredere în sine. O rasă de mincinoşi. Părul îl avea castaniu.

În clipa când Gloria, care se mişca cu grijă şi cu un aer foarte demn, se aşeză şi Peter se trân ci în bancă, domnul Prosser zise:

— Peter Forrester.

— Da? şi Peter se ridică în picioare, căutând grăbit în carte pagina potrivită.

— Dacă eşti bun, să ne spui care este înţelesul exact al cuvintelor: „Dar mâine şi iar mâine tot mereu/Cu paşi mărunţi se-alungă zi de zi”.[1]

Peter se uită la ediţia şcolară a lui *Macbeth,* care stătea deschisă pe banca lui. Una din fetele mai prostuţe din fundul clasei râse înfundat, aşteptând ce va urma. Peter avea trecere la fete; la vârsta asta fetele au o minte de pasăre.

— Peter, închide cartea. Cu toţii am învăţat pentru azi acest pasaj. Îţi aminteşti?

Fata din fundul clasei oftă încântată.

Gloria îşi puse cartea ei, deschisă, pe bancă, în aşa fel ea Peter să o poată vedea.

Peter închise cartea cu zgomot şi se uită lung la cartea Gloriei.

---

1 Traducerea versurilor din *Macbeth* aparţine lui Ion Vinea.

— Păi, începu în cele din urmă, cred că înseamnă exact ce spune.

— Adică?

— Păi, că mâine e ceva la care ne gândim adesea. Se strecoară mereu în conversaţia noastră. Nu putem face niciun plan fără să ne gândim la ziua de mâine.

— Aha. Atunci vrei să spui că Macbeth se referă aici la… la aspectul de agendă pe care-l ia viaţa?

Geoffrey Langer izbucni în râs, fără îndoială ca să-i facă plăcere domnului Prosser. O clipă rămase şi el mulţumit. Apoi îşi dădu seama că urmărise să provoace râsul pe seama unui elev.

Parafraza lui făcuse ca explicaţia lui Peter dată pasajului să pară şi mai ridicolă decât era. Vru să dea înapoi.

— Recunosc că…

— Peter însă continuă, căci, roşcaţii nu ştiu niciodată când să se oprească:

— Macbeth vrea să spună că dacă am înceta să ne facem griji din pricina zilei de mâine şi am trăi doar ziua de azi, am putea aprecia lucrurile minunate care se petrec sub nasul nostru.

Înainte de a vorbi, Mark se gândi o clipă. Nu va fi sarcastic.

— Hm, fără a nega că e un adevăr în ce spui, crezi chiar, Peter, că ar fi posibil ca Macbeth, în situaţia lui, să exprime asemenea – şi aici nu se mai putu stăpâni – sentimente luminoase?

Geoffrey râse iar. Ceafa lui Peter se-nroşi; cu privirea în pământ, studia podeaua. Gloria îl privi furioasă pe domnul Prosser; indignarea de pe faţa ei era clar adresată lui.

Mark se grăbi să-şi îndrepte greşeala.

— Te rog să nu mă înţelegi greşit, îi spuse el lui Peter. Nici eu nu am răspuns la toate. Dar mi se pare că întregul pasaj până la „Care nu înseamnă nimic”, vrea să spună că viaţa e… ei bine… e o *înşelăciune.* Şi că nu e nimic minunat în ea.

— Chiar asta să fi crezut Shakespeare? întrebă Geoffrey Langer, pe un ton strident, repezit şi nervos.

Mark desluşi în întrebarea lui Geoffrey propriile sale presimţiri adolescentine ale teribilului adevăr. Ce trebuia să facă era limpede. Îi spuse lui Peter să stea jos şi privi pe fereastră la cerul care se întuneca. Norii se îngrămădeau mereu.

— Există, începu rar domnul Prosser, multă întunecime în opera lui Shakespeare, şi niciuna din piese nu e mai întunecată ca *Macbeth.* Atmosfera e înveninată, opresivă. Un critic a spus că în această piesă omenirea se sufocă.

Simţi el însuşi că e în pericol să se sufoce şi-şi drese glasul:

— În mijlocul carierei sale, Shakespeare a scris piese despre oameni ca Hamlet, Othello şi Macbeth, oameni cărora societatea sau nenorocul sau vreun neînsemnat defect al lor nu le îngăduie să devină marii oameni care ar fi putut să fie. Chiar şi comediile lui Shakespeare din această perioadă tratează despre o lume înăcrită. E ca şi cum ar fi privit dincolo de suprafaţa strălucitoare şi avântată a comediilor şi „istoriilor" sale de dinainte şi ar fi văzut ceva îngrozitor. Şi asta l-a înspăimântat, tot aşa cum într-o bună zi s-ar putea să vă înspăimânte şi pe voi.

Preocupat să găsească vorbele cele mai potrivite, fără să vrea se uitase tot timpul ţintă la Gloria. Încurcată, ea dădu din cap şi, înţelegâna ce se întâmplase, domnul Prosser îi zâmbi. Încercă să facă nişte comentarii mai blânde, chiar mai puţin categorice:

— Dar după aceea, Shakespeare cred că a avut sentimentul unui adevăr care răscumpără toate. Ultimele lui piese sunt senine şi simbolice, ca şi cum ar fi trecut dincolo de faptele urâte şi ar fi ajuns pe un tărâm unde faptele sunt iar frumoase. În acest fel, întreaga operă a lui Shakespeare este o imagine mai completă a vieţii decât a oricărui alt scriitor, cu excepţia poate a lui Dante, un poet italian care a scris cu câteva secole mai înainte.

Fusese târât departe de solilocul lui Macbeth. Ceilalţi

profesori fuseseră încântaţi să-i atragă luarea-aminte asupra faptului că elevii se întreceau să-l facă să vorbească. Se uită la Geoffrey. Băiatul, indiferent, mâzgălea ceva pe carnetul lui. Domnul Prosser conchise:

— Ultima piesă pe care a scris-o Shakespeare e un poem extraordinar numit *Furtuna.* Unii dintre voi poate vor să o citească pentru referatele ele lectură următoare – acelea din 10 mai. E o piesă scurtă.

Elevii din clasă luau vacanţă. Barry Snyder cresta pe tabla neagră BB-uri şi se uita la Brute Young să vadă dacă acesta a observat.

— Dacă mai faci asta încă o dată, Barry, spuse domnul Prosser, te dau afară.

Barry se înroşi şi, trăgând cu coada ochilor spre Brute, rânji ca să-şi ascundă roşeaţa. Fata cea proastă din fundul clasei se farda.

— Încetează, Alice, zise domnul Prosser, nu suntem la un salon de cosmetică. Sejak, băiatul polonez care lucra noaptea, dormea în bancă, cu gura strâmbă şi cu obrazul alb apăsat pe lemnul lustruit. Domnul Prosser se simţi ispitit să-l lase să doarmă. Dar putea să nu fie un semn de adevărată bunătate, ci doar o poză de amabilă automăgulire, în care se surprindea chiar el uneori. În afară de asta, o încălcare a disciplinei încuraja altele. Trecu printre bănci şi-l apucă pe Sejak de umăr; băiatul se trezi. În primele bănci zgomotul creştea.

Peter Forrester îi şoptea ceva Gloriei, încercând s-o facă să râdă. Faţa fetei era totuşi rece şi gravă, ca şi cum în mintea ei s-ar fi iscat un gând – ca şi cum ar fi stăruit acolo ceva din ce spusese domnul Prosser. Cu un sentiment încurajator de cavalerească intervenţie, Mark spuse:

— Peter, din zgomotul acesta deduc că ai ceva de adăugat la teoriile tale.

Peter răspunse politicos:

— Nu, domnule. Cinstit vorbind, nu înţeleg. Spuneţi-mi, vă rog, ce înseamnă?

Această recunoaştere sinceră şi ciudată îi ului pe toţi. Feţele albe şi rotunde ale elevilor, doritori de astă dată să

înveţe ceva, se întoarseră spre Mark. El spuse:

— Nu ştiu. Speram ca voi să-mi spuneţi *mie* ce înseamnă.

Când un profesor făcea la colegiu o asemenea mărturisire, ea avea un efect măreţ. Umilinţa profesorului, necesitatea unui schimb de păreri creator între profesor şi elev se impunea celor de faţă în chip impresionant. Dar în clasa 11 D, ignoranţa unui profesor era un lucru tot atât de prost ca şi o spărtură în acoperiş. Era ca şi cum Mark ar fi ţinut în mână patruzeci de sfori, trăgând strâns spre el patruzeci de feţe şi apoi ar fi retezat sforile. Capetele se clătinau, privirile se lăsau în pământ, glasurile murmurau. Unii dintre elevii veşnic nedisciplinaţi, cum era şi Peter Forrester, se maimuţăreau făcând semne unii altora.

— Linişte! strigă domnul Prosser. Vă rog să tăceţi cu toţii. Poezia nu e aritmetică. Nu există numai un singur răspuns. Nu vreau să vă impun părerea mea; nu pentru asta sunt aici. Întrebarea nerostită: *Pentru ce sunteţi aici?* părea să umple aerul cu o aşteptare înfrigurată. Sunt aici, încheie el, ca să vă fac să vă învăţaţi pe voi înşivă.

Fie că-l credeau, fie că nu, elevii se liniştiră oarecum. Mark socoti că putea să-şi reia fără niciun risc poza de om între oameni. Se cocoţă pe muchia catedrei, fără multe nazuri, prietenos, întrebându-i cu sinceritate în glas:

— Spuneţi-mi, cinstit vorbind, n-are niciunul din voi o părere personală despre pasajul citit, pe care să vrea să o împărtăşească restului clasei şi mie?

O mână cu o batistă înflorată mototolită în ea se ridică, şovăitoare.

— Zi-i, Teresa, spuse domnul Prosser.

Era o fată timidă, fornăită, a cărei mamă făcea parte din secta Martorii lui Jehova.

— Mă face să mă gândesc la umbrele norilor, spuse Teresa.

Geoffrey Langer izbucni în râs.

— Nu te purta ca un necioplit, Geoaf, vorbi domnul Prosser cu jumătate de gură, uşurel, înainte de a ridica glasul:

— Mulţumesc, Teresa. Cred că e o impresie valabilă şi interesantă. Mişcarea norilor are în ea ceva din ritmul lent, monoton, pe care-l simţi în versul: „Dar mâine şi iar mâine tot mereU”. E un vers foarte cenuşiu, nu-i aşa?

Nimeni nu fu de acord, dar nimeni nu protestă.

Dincolo de ferestre, norii se îngrămădeau cu repeziciune; ici, colo razele rătăcite de soare alunecau prin clasă. Braţul Gloriei, îndoit graţios deasupra capului, deveni auriu.

— Gloria? întrebă domnul Prosser.

Gloria îşi ridică privirea de pe ceva de pe bancă, cu chipul plin de o melancolie radioasă.

— Cred că Teresa a spus ceva foarte interesant, zise ea uitându-se sever înspre Geoffrey Langer. Geoffrey râse sfidător. Am şi eu o întrebare. Ce înseamnă „ritm meschin”?

— Înseamnă felul obişnuit de viaţă de pe o zi pe alta pe care-l are, să zicem, un contabil sau un funcţionar de bancă. Sau un profesor, adăugă el zâmbind.

Gloria nu-i zâmbi. Sprâncenele ei fără cusur se încreţiră de gânduri:

— Dar Macbeth se bătea în lupte şi omora regi şi era el însuşi un rege şi chestii din astea, sublinie ea.

— Da, dar tocmai aceste fapte Macbeth le condamnă ca fiind „fără noimă”. Poţi înţelege acest lucru?

Gloria scutură din cap.

— Un alt lucru care mă preocupă – nu e o prostie din pai-tea lui Macbeth să stea de vorbă cu el însuşi, în mijlocul acestui război, cu soţia lui moartă de puţin timp şi aşa mai departe?

— Nu cred, Gloria, că-i aşa. Oricât de repede s-ar petrece aceste întâmplări, gândul fuge mai repede.

Răspunsul lui era slab, toţi ştiau asta, chiar dacă Gloria n-ar fi meditat, aşa-zis pentru ea însăşi, dar cu un glas pe care întreaga clasă îl putu auzi:

— Mi se pare foarte *stupid.*

Mark tresări înfiorat, pătruns de teribila limpezime cu care îl judecau elevii săi. Cât de ciudat trebuie să le

pară, cu mâinile lui pline de cretă, cu ochelarii cu ramă de baga şi cu părul niciodată lins, înfăşurat în „literatură”, unde, când lucrurile se încurcă, regele mormăie un poem pe care nimeni nu-l înţelege. Dintr-odată fu conştient că tinerii aceştia au faţă de el o teribilă afecţiune, o înspăimântătoare răbdare şi încredere. Ce bine că n-au râs de el în hohote. Se uită în jos şi-şi frecă vârful degetelor, încercând să scuture de pe ele praful de cretă. Zgomotul din clasă se potoli într-o linişte nefirească.

— E târziu, spuse în cele din urmă. Să începem cu recitarea pasajului memorizat. Începe tu, Bernard Amilson.

Bernard avea dificultăţi la pronunţare şi recitarea lui începu: „Dar în ne şi ia în ne tot în eu”. Era ceva liniştitor în felul în care elevii încercau să-şi înăbuşe râsul. Domnul Prosser scrise 10 în catalog în dreptul numelui lui Bernard. La recitare îi dădea întotdeauna 10 lui Bernard, în ciuda asistentei medicale a şcolii care susţinea că băiatul n-avea niciun defect organic la gură.

Obiceiul, crud dar tradiţional, era ca recitările să se facă în faţa clasei. Când veni rândul lui

Alice, fata nu putu scoate o vorbă din pricina strâmbăturilor lui Peter Forrester. Mark o lăsă să aştepte vreme ele un minut, în timp ce obrajii i se îmbujorau şi în cele din urmă renunţă.

— Alice, poţi să încerci mai târziu.

Mulţi elevi ştiau pasajul destul de bine, deşi aveau tendinţa de a omite versul: „Spre cel din urmă semn din cartea vremii”, şi să prefacă „furie şi nerozie” în „nerozie şi furie”, sau pur şi simplu „furie şi furie”. Chiar Sejak, care nu avusese cum să citească pasajul înainte de a veni la şcoală, ajunse până la: „Şi-apoi nu-l mai auzi”.

Geoffrey Langer făcu ca întotdeauna paradă, întrerupându-şi recitarea cu întrebări inteligente:

— „Dar mâine şi iar mâine, tot mereu”, spuse el, n-ar trebui, domnule Prosser, să fie „cu paşi mărunţi”?

— Nu. „Cu pas mărunt”. Repetiţia cere singularul în acest caz. Continuă. Şi fără note la subsol.

Domnul Prosser era obosit să-l tot răsfeţe pe Langer.

Părul negru al băiatului, scurt şi aspru, era ca părul de şoarece.

„Cu passs mărunt se-alungă zi de zi/Spre cel din urmă semn din cartea vremii/Şi fiecare «ieri» a luminat/Nebunilor pe-al morţii drum de colb. /Te stinge dar…”

— Nu, nu, şi domnul Prosser sări de pe scaun. Asta-i poezie. N-o mai morfoli! După „nebunilor”, opreşte-te puţin.

Geoffrey îl privi, de astă dată uimit cu adevărat, şi Mark însuşi nu înţelese prea bine de ce era iritat; revăzând în gând ce se întâmplase până atunci, i se păru că zăreşte în umedul tufiş cei doi ochi severi cu care Gloria îl privise pe Geoffrey. Se zări pe el însuşi în situaţia absurdă de a acţiona ca apărător al Gloriei în războiul ei particular cu acest băiat inteligent. Oftă ca şi cum s-ar fi dezvinovăţit.

— Poezia e făcută din versuri, începu el întorcându-se spre elevi.

Gloria îi dădea un bilet lui Peter Forrester. Ce grosolănie! Să umble cu bileţele în timpul unei muştruluieli pe care ea însăşi o provocase! Mark apucă delicata încheietură a mâinii fetei şi-i smulse biletul din mână. Îl citi doar pentru sine, lăsându-i pe elevi să vadă că-l citeşte, deşi dispreţuia folosirea unor asemenea metode pentru a întări disciplina. Biletul cuprindea următorul mesaj:

Pete. Cred că *n-ai dreptate* în legătură cu domnul Prosser. Cred că e un om minunat şi învăţ o mulţime la ora lui. La poezie e divin. Cred că-l iubesc. *Chiar* îl iubesc. Asta-i.

Domnul Prosser împături imediat biletul şi-l strecură în buzunar.

— După oră să vii la mine, Gloria, spuse. Apoi către Geoffrey: Să mai încercăm o dată. Începe cu începutul.

În timp ce băiatul recita pasajul, clopoţelul sună sfârşitul orei. Era ultima din ziua aceea, încăperea se goli repede; numai Gloria rămase.

Zgomotul uşilor deschise la vestiar, al cărţilor izbite

de metal, şi ţipetele pătrunseră în clasă:

— Cine are maşină?

— Dă-mi o ţigară, animalule.

— Nu poţi să te antrenezi în băltoaca asta.

Mark nu observase când se pornise ploaia, dar acum turna cu găleata. Se învârtea prin încăpere cu prăjina de închis ferestrele, închizând ferestrele şi trăgând jos rulourile. Picăturile îl stropeau pe mână. Începu să-i vorbească Gloriei cu glas limpede care, ca şi închisul ferestrelor, avea menirea să le evite amândurora stânjeneala.

— Despre datul bileţelelor.

Gloria şedea nemişcată în banca ei din faţă, cu părul scurt pieptănat pe spate, asemeni unei torţe reci. Din felul cum şedea, cu braţele încrucişate pe piept şi cu umerii aplecaţi, Prosser simţi că-i e frig.

— Nu e numai nepoliticos să scrii când vorbeşte profesorul, e şi o prostie să-ţi aşterni gândurile pe hârtie când par mai prosteşti decât dacă ar fi fost spuse.

Aşează prăjina pentru închisul ferestrelor la locul ei, în colţ, şi se îndreptă spre catedră.

— Şi despre iubire. „Iubire” e unul din cuvintele care ilustrează ce se întâmplă cu o limbă veche, arhifolosită. În aceste zile când actorii de cinema, cântăreţii, predicatorii şi psihiatrii rostesc cu toţii acest cuvânt, el a ajuns să nu mai însemne decât o vagă afecţiune pentru ceva. În acest sens, iubesc ploaia, această tablă neagră, aceste bănci, pe tine. Nu înseamnă nimic, înţelegi, în vreme ce altă dată cuvântul însemna un lucru foarte limpede – dorinţa de a împărţi cu altcineva tot ce ai şi tot ce ştii. A venit vremea să inventăm un nou cuvânt care să însemne acest lucru; şi când vei născoci cuvântul pe care *vei dori* să-l foloseşti, îţi sugerez să o faci cu economie. Să-l consideri ca pe un lucru pe care-l poţi întrebuinţa doar o dată – dacă nu pentru binele tău, atunci pentru binele limbii.

Se duse la catedră şi zvârli pe ea două creioane, ca pentru a spune: „Asta-i tot 1.

— Îmi pare rău, murmură Gloria.

Aproape surprins, domnul Prosser spuse:

— Să nu-ţi pară.

— Dar nu înţelegeţi.

— Desigur că nu. Şi probabil că niciodată nu am înţeles. La vârsta ta eram ca G-egffrey Langer.

— Pariez că nu aţi fost.

Fata aproape că plângea, era sigur de asta.

— Hai, Gloria. Du-te. Uită totul.

Încet, fata îşi potrivi cărţile între braţul gol şi pulover şi ieşi din încăpere, cu mersul acela melancolic şi târşâit al tinerilor, în aşa fel încât trupul ei, de la talie în sus, părea că pluteşte deasupra băncilor.

Oare ce vor, se întrebă Mark, copiii aceştia? Ce-şi doresc? Să alunece, să aibă facultatea de a aluneca. Să alunece aşa, întotdeauna în ritm, întotdeauna calmi, rotilele zumzăind sub tine şi neducându-te nicăieri anume. Dacă ar exista cerul, aşa ar trebui să fie acolo. *La poezie e divin.* Le plăcea cuvântul. Cerul era în jumătate din cântecele lor.

— Doamne, uite-l că fredonează.

Strunk, profesorul de gimnastică, intrase în cameră fără ca Mark să fi observat. Gloria lăsase uşa întredeschisă.

— A, spuse Mark, un înger căzut, plin de curaj.

— Ce dracu’ te-a făcut să fii atât de fericit?

— Nu sunt fericit. Mă simt în al nouălea cer. Nu ştiu de ce, nu mă înţelegi?

— Ia zi, şi Strunk veni spre catedră cu un mers legănat şi dezagreabil efeminat, gata de bârfit. Ai auzit chestia aceea cu Murchison?

— Nu.

Mark imită şoapta lui Strunk.

— Şi-au bătut joc de el astăzi.

— Ei, nu mai spune!

Strunk izbucni în râs, aşa cum făcea întotdeauna înainte de a porni să relateze ceva.

— Îl ştii cum se crede un cuceritor grozav.

— Cum să nu, zise Mark, deşi Strunk spunea asta

despre toţi profesorii bărbaţi.

— O ai în clasă pe Gloria Angstrom, nu-i aşa?

— Desigur.

— Ei, azi dimineaţă Murky interceptează un bileţel pe care-l scria fata şi în bilet scrisese ce tip grozav socoteşte ea că e Murchison şi cât de mult *îl iubeşte!* Strunk aşteptă ca Mark să spună ceva şi, văzând că tace, continuă: îţi poţi închipui că asta l-a gâdilat peste măsură. Dar, fii atent, la prânz s-a dovedit că acest lucru afurisit i s-a întâmplat ieri, la istorie, şi lui Fryeburg! Strunk râse şi se lovi cu putere peste picior. Fata-i prea proastă ca să fi gândit chestia asta ea singură. Toţi sunteni de părere că e ideea lui Peter Forrester.

— Probabil că-i aşa, se declară de acord Mark.

Strunk merse cu el la vestiar, descriindu-i expresia lui Murchison când Fryeburg (complet nevinovat, vezi bine!) i-a spus ce i s-a întâmplat. Mark roti cifrele combinaţiei lacătului: 18 – 24 – 3.

— Iartă-mă, Dave, spuse el. Soţia mă aşteaptă în oraş.

Strunk era prea obtuz ca să vadă că Mark e iritat.

— Trebuie să mă duc la sala de gimnastică. Nu-i pot scoate pe mititeii ăştia drăguţi în ploaie; mămicile lor o să reclame după aceea.

O porni legănat pe coridor şi, de la capătul celălalt, îi strigă:

— Acuma să nu-i spui ştii-tu-cui!

Domnul Prosser îşi luă pardesiul din vestiar şi-l puse pe umeri. Îşi trânti pălăria pe cap. Îşi vârî pantofii în galoşi, lovindu-se dureros la degete, şi-şi luă umbrela din cuier. Se gândi să o deschidă chiar acolo pe coridorul gol, ca un fel de glumă, şi se hotărî să nu o facă. Fata fusese gata să plângă, era sigur de asta.

PE ÎNSERAT

Aşteptând AUTOBUZUL 5 în faţa catedralei St. Patrick, Rafe se simţea obosit şi de aceea visa. Când veni în sfârşit autobuzul, o femeie scundă şi grasă, îmbrăcată în negru, sări înaintea lui şi apoi se opri, aparent paralizată,

tocmai în faţa uşilor deschise. Şoferul autobuzului bătea în volanul maşinii iar turnurile centrului Rockefeller se înălţau deasupra lor ca nişte nori ameninţători. Rafe nu era prea surprins. Femeia gemea, scoţând nişte sunete metalice, agitate. Se părea că nu poate urca, nu poate apuca bara verticală, nu poate să se dea la o parte, nu poate face nimic. Pălăria ei de pai negru cu fragi violeţi vibra, de indignare sau de spaimă, nu se putea spune. „Hopa sus”, zise Rafe, apucând-o puţin mai jos de subţiori şi urcând-o. Femeia era umplută cu nisip. Singurul lucru care-l îngrijora pe Rafe era o cutie legată cu sfoară pe care o ducea într-o mână, şi unde avea o jucărie pentru copil şi nu voia să o strivească.

— O, mulţumesc, se auzi un glas ciripit venind de sub pălărie, chiar înainte ca femeia să fi ajuns în siguranţă pe treapta autobuzului. Mulţumesc foarte mult, oricine aţi fi.

Pălăria părea să-i fi acoperit faţa; nu prea putea să vadă nimic altceva. Stofa din mâinile lui era jilavă şi aluneca; lui Rafe îi trecu prin minte groaznica idee că o să se rupă ceva, şi sacul o să se verse, şi femeia se va scufunda furioasă pe trotuar ca o căpăţână într-un morman de haine, precum Ray Bolger în „Vrăjitorul din Oz”. Şi dintr-odată, când săltatul ei părea imposibil, femeia fu sus, şi mâinile lui libere ţâşniră în aer, de parcă ar fi zburat din ele păsări.

— Nu a fost drăguţ? întrebă femeia pe şofer, fără să se întoarcă totuşi şi fără să-şi arate faţa lui Rafe.

— Treceţi în spate, spuse şoferul pe tonul egal şi monoton al bietului om de ordine.

Ţinând cutia strâns la piept, Rafe se strecură printre trupurile oamenilor, căutând o bară de susţinere. Femeia în negru dispăruse, totuşi era imposibil să-şi fi găsit loc. Iar în spate, unde era mai mult loc de stat în picioare, se vedea o fată frumoasă. În părul ei auriu fuseseră trase două dungi simetrice albastre-cenuşii. Paltonul, negru şi drept, era descheiat, înfăşurându-i trupul pe jumătate. Îşi ţinea picioarele, în pantofi gri, de-a lungul celor două laturi ale unui V invizibil. Nenumărate V-uri se zăreau

pretutindeni unde se întâlneau două clinuri ale stofei cu dungi din care îi era făcută rochia; într-o cusătură dreaptă de-a lungul spatelui, la mâneci, la revere, pe laturile fustei (acestea foarte ascuţite). La baza gâtului, unde ar fi trebuit să fie un V, se întâmpla ceva mult mai complicat, cu cele două extremităţi acoperite ale claviculelor opuse, cu marginile ascuţite ale capetelor lor de sus, cu cele două tendoane nervoase şi mai degrabă fine ale gâtului ei, şi între ele o adâncitură unde-ar fi putut intra o linguriţă. Nu era atât de înaltă pe cât o făcea să pară supleţea ei. Fruntea îi ajungea la bărbia lui Rafe.

Autobuzul derapă. Oamenii care stăteau în picioare se clătinară, şi faţa ei, până atunci nevăzută, întoarse spre el un obraz frumos, lucid. Simţi că gura ei ar putea vorbi în franceză. Dacă nasul i-ar fi fost mai mic, ar fi fost prea mic. Adâncitură din colţul buzei de sus – gropiţa romantică, cum îi spunea mama lui Rafe, care pretindea, în felul glumeţ şi sentimental pe care-l adoptase ca să-şi crească băiatul, că după adâncimea ei se poate măsura erotismul fiecăruia – era îngustă şi ascuţită. Rafe se întreba ce fel de ochi o fi având, când fata îşi ridică privirea de pe carte ea să-l privească, şi el îşi coborî pleoapele prea repede ca să câştige altceva decât o vagă impresie că sunt mari. Cartea din mâna ei era *A Vombre des jeunes filles en jleurs.*

După câteva clipe. Rafe îşi dădu seama că examinarea măcar a mâinii ei ar fi o intruziune în elipsa repausului centrat pe cele două puncte ale feţei şi cărţii. Strânse la piept cutia cu jucăria şi aplecându-se, se uită pe fereastra autobuzului. Străbătuseră Columbus Circle şi se îndreptau spre Broadway. Numerele de pe partea de răsărit a străzii se zăreau foarte limpede: 1832, 1836, 1846 (moare Wordsworth), 1880 (mare proces nihilist la St. Petersburg), 1900 (tatăl lui Rafe născut la Trenton), 1902 (Braque pleacă din Le Havre ca să studieze pictura la Paris), 1014 (Joyce începe să scrie *JJlysses;* izbucneşte războiul în Europa), 1926 (părinţii lui Rafe se căsătoresc în Ithaca), 1936 (Rafe are patru ani). Acolo unde ar fi trebuit să fie prezentul, blocul fusese dărî-mat, şi numerele

începeau iar de la 2000, un edificiu eu arhitectură plicticos de modernă. Rafe îşi mută atenţia de la fereastră la afişul de deasupra ei. Era o reclamă ingenioasă pentru Jomar Instant Coffee. Artificiul consta într-o foaie de celuloză uşor ondulată, pe care fuseseră imprimate două poziţii ale ochiului, braţului şi buzelor unui bărbat. În mod ideal, dintr-un unghi omul era văzut ţinând o ceaşcă de cafea la gură, zâmbind şi rostogolindu-şi într-un extaz savuros irisul spre vârful ochiului său în formă de ou; într-un alt unghi apărea eu ceaşca pusă jos, cu ochiul aplecat şi cu gura deschisă într-un râs sănătos. Fiind prea aproape şi din cauza curburii acoperişului autobuzului, iluzia nu avea un efect total asupra lui Rafe. Amândouă braţele, amândoi ochii erau totuşi mereu vizibili în acelaşi timp, într-o mişcare energică de balansoar când Rafe îşi mişca în sus şi în jos capul. Fie că zâmbetul cu gura deschisă al omului era intersectat de fantoma zâmbetului său eu gura închisă, fie că acesta era înconjurat de umbra primului. Rafe începu să cam ameţească.

Se reîntoarse spre fată. Era acolo, lângă el, dar cobora. Din buzunar îi ieşea la iveală volumul de Proust. Obrazul ei avea aerul acela radios al cuiva descins din lumea ficţiunii în lumea deciziilor. Cu o atingere uşoară, spatele ei trecu pe lângă el. După ce trase şnurul verde, fata aşteptă în faţa uşilor din mijloc, profilul ei fiind un strălucitor asalt asupra atmosferei. Uşile se dădură în lături. Încreţind buzele, fata coborî, se îndreptă spre sud şi dispăru.

Urcarea unor noi pasageri îl sili pe Rafe să meargă în spatele autobuzului, la câţiva metri de locul unde stătuse cu fata. Încetul cu încetul, într-o ordine confuză, aşa cum vestea unui dezastru se transmite pe firele telegrafice, îşi dădu seama că stă lângă o tânără negresă aşezată în dreptul lui. Nasul ei plat de copil era un loc lucios şi potrivit pentru odihna privirilor lui. Când ea îşi încrucişă picioarele, Rafe observă că are o fustă albastră, largă, fără model, un pardesiu galben contrastând cu fusta, părul aspru pieptănat spre spate, fără să poată descifra curbele

feţei, mâinile strânse cu o precizie ciudată în poala fustei albastre. Flux la mănuşi albastre scurte, care se opreau la baza degetului mare. Rafe avea nevoie de această intuiţie a grotescului ea să poată fi lasciv. Totuşi, devenind dezirabilă, fata devenea inaccesibilă. Dacă se uită la fată mai insistent decât la „iubita" lui de dinainte, aceasta se întâmplă pentru că distanţa pe care o stabilea puterea ei o făcea insensibilă din punct de vedere tactil la priviri stăruitoare. De asemeni, fiindcă închipuirile care o priveau pe fată şi pe el erau atât de fantastice, încât putea să şi le permită fără nicio restricţie.

Pura viaţă mentală, în ciuda rapidelor ei schimbări, devine repede plicticoasă. Privind-o din nou pe negresa din faţa lui, Rafe observă că îşi ţine capul drept şi afectat ca o secretară, că are pielea portocalie şi că buzele ei au expresia sarcastică a albilor. Îmbracă femeile în mare şi nisip sau în trăsături de penel, ele sunt capitole ale unui acelaşi subiect, nu mult mai deosebite decât Sfântul Pavel şi Paul Tillich. Până la urmă, când coborî pe Eighty-fifth Street, negresa nu mai fu altceva decât ideea că nu mai văzuse niciodată asemenea mănuşi.

În spatele lui, uşile autobuzului se închiseră: aripi de pterodactyl. O femeie care stătea pe trotuarul pustiu se uită la cutia prelungă, fără a putea ghici că înăuntru e o jucărie, pentru un copil. Aerul cald, iimezit de boarea dinspre Hudson, prevestea primăvara. Rafe urcă treptele rotunjite, de culoarea coralului, traversă podeaua carelată a holului şi intră în liftul îngust, stacojiu, care aproape că-l aştepta, ca un câine credincios dar nu slugarnic. În apartamentul lui, fetiţa fusese abia alăptată şi râdea. Mama ei, îmbujorată şi adormită, era lungită în slip pe sofa.

Atmosfera aceea invizibilă, de tihnă şi mulţumire îi înţepă ochii ca un gaz şi-l făcu să râdă, să meargă ţanţoş, să vorbească în neştire. Ridică fetiţa în braţe şi apoi o coborî, aşezând-o pa creştetul capului său şi se învârti repede prin cameră cântând: „Am un copilaş, mic şi drăgălaş, o cheamă Lizica, n-o dau pe nimica, şi când va fi

mare, ce-am să fiu eu oare?”

Fetiţa râse: „Ngî, ngî!”

Jucăria nu avu niciun succes. Alice se aştepta la un fel de sculptură de Calder, dintr-un lemn frumos şlefuit, în loc de şapte păsărele de cauciuc cu aripi de celuloid, înşirate pe o bucată de sârmă grosolană. Elizabeth voi să pună păsărelele în gură şi nu manifestă niciun interes faţă de legănatul lor abstract, cu totul deosebit de copilul extatic pictat pe cutie.

Fetiţa fu dusă la culcare şi Alice pregăti cina într-o atmosferă de dezabuzare.

— Am văzut azi nişte mănuşi caraghioase, strigă Rafe.

Din bucătărie nu se auzi niciun răspuns, doar zgomotul dezamăgit al vaselor.

Când cina fu gata, văzu că erau numai mâncărurile lui preferate, mazăre, chiftele, cartofi copţi, gătite astfel încât să nu-i irite alergiile şi servite pe farfuriile acelea excentrice, înclinate, cu care noii căsătoriţi navigaseră pe mările curate ale fericirilor sofisticate.

Prin colţurile încăperii se lăsa întunericul. O iluzie ciudată fu creată pe neaşteptate: soţia lui, furioasă pentru că nu-i răspunsese la unele întrebări – întrebările ei despre viaţa lui de la birou, atât de bine intenţionate, uşor de înţeles ţinând seama de existenţa ei mărginită, îi paralizau mintea într-aşa hal încât uita nu numai ce făcuse de curând dar chiar şi întrebările – scăpase printre degete o bucată triunghiulară de pâine, şi plinea căzând în poala ei printr-o irizare de lumină se răsuci şi lăsă o dâră ca o stea.

De unde şedea, după cină, şi fuma o ţigară, Rafe se uita peste Hudson spre Palisades, pe crestele cărora se zăreau parcă nişte sate. Cerul purpuriu coborâse peste zările portocalii. Firma SPRY se aprinsese. Firma care, datorită luminozităţii şi vizibilităţii ei, domina orizontul, avea trei faze: Spry (roşu), Spry (alb) PENTRU COPT (roşu) şi Spry (alb) PENTRU PRĂJIT (roşu). Rafe se întreba uneori cum se făcea că firma e acolo. Vreunul din directorii generali observase, fără îndoială, acoperişul gol al fabricii

nou achiziţionate pe malul apei. „Am putea pune acolo o firmă Spry”, o fi murmurat secretarei, pe care o ţinea târziu la birou şi o ducea acasă cu maşina în Riverdaie. Lunea următoare, secretara redactă o notă interdepartamentală cu observaţia lui J.G. Directorul adjunct al publicităţii (directorul era în vacanţă în Pocono) nou în slujbă, absolvent abia de şapte ani al universităţii Yale, şi nici de ajuns de curajos ca să-l pună la locul lui, spuse unuia de la departamentul de creaţie să facă o schiţă. După trei zile, omul de la creaţie o făcu, bazându-se pe un dosar de vechi reclame Spry de vreo 100 de kg. Omul de la publicitate puse un curier să o ducă la biroul directorului. J.G., flatat că sugestia i-a fost urmată, scrise pe spatele schiţei: „Întoarceţi-o uşor spre sud. La Columbia nu găteşte nimeni”, şi-i dădu drumul aprobată. Ceilalţi doi directori generali care văzuseră schiţa (amândoi, printr-o aproape supranaturală coincidenţă, aveau fiice la Sarah Lawrence gata de măritiş), bănuiră că J.G. Căpătase o mai mare influenţă printre acţionari şi, abili, se declarară de acord. S-au cerut oferte. Una a fost acceptată. Cei cu neonul au realizat tuburile. Construcţiile metalice au executat scheletul. Şi într-o marţi, în noiembrie, una din zilele acelea vântoase care-ţi dă dureri de urechi, firma a fost montată de optsprezece oameni, dintre care cel mai tânăr avea să devină într-o zi un actor de cinema cunoscut în toată lumea. La 3.30, cu un ceas şi jumătate înainte de timpul prevăzut, au terminat treaba aceea afurisită şi s-au împrăştiat. Şi în acest fel firma Spry (în acest fel fluviul, în acest fel copacii, în acest fel copiii şi somnul) îşi făcu apariţia.

Deasupra clipirii ei, micile orăşele dispăruseră. Pata neagră a fluviului se făcuse cât cerul. Sub unda lui licăreau în afund întunecate luciri şerpuitoare. Firma Spry domina noaptea, fără niciun tovarăş dincolo de stelele de asemeni necreate dar nevăzute.

TRANDAFIRII GALBENI, GALBENI CINE I-A FĂCUT?

Din CELE TREI telefoane din apartament, cel din salon stătea pe taburetul dăruit bunicii lui Fred Piatt de

către Henry James, care o considerase, aşa susţinea familia Platt, singura femeie cultă din Statele Unite. Deasupra acestui cadou, din lemn de cireş, atârna o oglindă ovală, cu o ramă alcătuită din complicate figuri de heruvimi, frunze de acant şi suluri pe jumătate înfăşurate; luciul aurit, alunecos ca untul în adânciturile dintre ornamente, căpăta pe crestele figurilor în relief o culoare cafenie ca în tablourile lui Watteau. Unchiul Randy, cunoscut pentru capriciile şi mustaţa lui, salvase oglinda la o licitaţie în Paris. În încăperea spaţioasă nu se afla nimic care să nu aibă un interes în sine, nimic care să nu fie un pretext pentru o istorisire, în afară de cele trei piese supercapitonate instalate de tatăl lui Fred* – două fotolii, faţă în faţă, la o distanţă de trei paşi, şi o sofa în formă de semilună, toate acoperite cu piele albastră, nouă şi lucioasă. Albastrul acesta, culoarea caldă, întunecată, a lemnului scrinurilor moştenite, culorile crepusculare ale cărţilor vechi, stacojiul şi violetul covorului din Cairo (unde Charlotte, soţia lui Randy, se îmbolnăvise şi murise) şi deprimantele sonorităţi ale Transfigurării settecentiste de pe peretele din apus vibrau în jurul nuanţei de bază, vineţii. Vineţiu: o culoare odihnitoare pentru oameni, aceea către care tind toate halatele de casă. Mai multe forme ovale întăreau calmul şi netulburata finalitate a interiorului. Oglinda era o piesă din această familie, înrudită cu elipsa feminină a măsuţei pentru servit cafea; cu arcul solid al sofalei lui tăticu', aşa cum niciodată nu încetau să-i spună; cu suportul ovoid al lămpii florentine, pictată în culori pale; cu medalionul de ipsos de pe plafon – singurul nor pe cerul încăperii – şi cu repetatul, minusculul sigiliu auriu al lui Oxford University Press, ale cărei cărţi, monocrome şi latinizante, erau printre cele mai mari plăceri colorate vineţiu ale domnului Platt.

Fred, unicul său fiu, în vârstă de douăzeci şi cinci de ani, făcu la telefon un număr începând cu prefixul JU. Ascultă cinci apeluri de sonerie şi apoi receptorul fu ridicat şi se auzi chicotitul unei fete. Încă râzând, fata spuse:

— Garson Chemi-cal.

— Alo. Nu ştiţi… ăă… Clayton Thomas Clayton… e acolo?

— Domnul Thomas Clayton? Da, este. Un moment, vă rog.

Va să zică bietul Clayton Clayton găsise, în sfârşit, pe cineva care să-i spună pe numele mijlociu, acest „Thomas", despre care părinţii săi trebuie să fi crezut că va face o profundă diferenţă între absurd şi sublim.

— Biroul domnului Clayton, spuse o altă fată. În ce problemă doriţi să-i vorbiţi?

— Niciuna, de fapt. Sunt un prieten.

— O clipă, vă rog.

După o întârziere – pur ierarhică, se gândi Fred – o voce neaşteptat de profundă şi de melodioasă spuse:

— Da?

— Clayton Clayton?

Pauză.

— Cine e la telefon?

— Bună dimineaţa, domnule. Reprezint Societatea pentru propagarea şi eventuala adoptare a planului de impozite proporţionale pe venit al lui A.D. Spooner. Aşa cum probabil vă este cunoscut, acest plan prevede un impozit pe venit care creşte în proporţie inversă cu venitul, în aşa fel încât bogaţii sunt scutiţi, iar săracii impuşi până la suprimarea lor. În cinci ani, socoteşte domnul Spooner, sărăcia va fi eliminată, în zece va fi un lucru de care nimeni nu-şi va mai aminti. Biroul nostru a primit ştirea că…

— Fred Platt, nu-i aşa?

— Biroul nostru a primit ştirea că în anii din urmă providenţa v-a favorizat în aşa fel încât gândurile dumneavoastră înclină în favoarea planului.

— Fred?

— Vă felicit. Sunteţi posesorul combinei fonograf-şi-difuzor Motorola. Aţi dori să încercaţi şi combina Bendix?

— De când eşti în oraş? Mă bucur grozav că te aud.

— De la întâi aprilie. E o păcăleală de-a lui taică-meu. Cine sunt toate fetele astea în mijlocul cărora trăieşti?

— Tatăl tău te-a rechemat.

— Nu sunt sigur. Tot uit să caut în dicţionar ce înseamnă „terchea-berchea”.

Asta-l făcu pe Clayton să râdă.

— Credeam că studiai la Sorbona.

— Am fost acolo, am fost.

— Dar acuma nu mai eşti?

— Nu mai sunt. *Moi et la Sorbonne, nous sommes Jeaput.* Cum celălalt tăcea, Pred adăugă: *Beaucoup kaput.*

— Ştii ce, ar trebui să ne vedem, zise Clayton.

— Da. Mă întrebam dacă tu mănânci la prânz.

— Când ai vrea?

— Curând.

— Stai puţin, să văd. (Câteva cuvinte înăbuşite – o întrebare, acoperind receptorul cu mâna. Un sertar scârţâi.) Ştii, Fred, e cam prost. Săptămâna asta am câte o întâlnire în fiecare zi.

— Aşa. Bine, ce zici de 21 iunie? Se spune că solstiţiul va cădea anul acesta într-o zi frumoasă.

— Stai. Ce-ai zice de azi? Azi sunt liber, mi-au spus chiar acum.

— Astăzi? Fred trebuia să-l vadă pe Clayton cât mai curând, dar imediat ar fi părut că-l forţează. *Comme vous voulez, Monsieur.* Pe la unu?

— Da, ăă, n-ai putea la douăsprezece şi jumătate? Am ceva de lucru…

— Bine. E un local chinezesc pe East Forty-ninth Street, condus de nişte australieni. Fresci excelente ale lui Li Po îmbrăţişând luna în Yalu, plus încoronarea lui Henric al patrulea.

— Ştii ceva, n-am putea să ne vedem altă dată? Cum ţi-am spus, e cam de lucru aici la birou. Ştii unde-i Shulman? E pe Third Avenue, la câţiva paşi de-aici, aşa că…

— Te înghesuie munca, nu?

— Cum zici, spuse Clayton, nesimţind evident ironia. Atunci te văd acolo.

— Cu tot ce am şi tot ce simte această inimă…

— Poftim?
— Ne vedem atunci.
— La douăsprezece şi jumătate la Shulman.
— Exact.
— Salut.
— Salut.

Primul impuls, după ce-ai suferit o umilire, e să te uiţi într-o oglindă. Greoaia oglindă parizianã, suspendată de un şnur prea lung, atârna la câţiva buni centimetri mai departe de zid. O persoană care stătea în picioare nu şi-ar fi văzut faţa în ea, ci covorul, ceva din mobile, şi poate, în partea superioară a oglinzii ovale, pantofii şi manşetele. Înclinând scaunul pe care şedea, Fred îşi putu vedea faţa, roşie ca şi masca pe care cineva, absent pentru o clipă de la un cocteil ce-l enervează, şi-o spionează în oglinda din baie. Acolo, obrajii înfierbântaţi, pe fundalul plăcilor de faianţă pastel, împrumutând ceva din impasibilitatea lucrurilor de porţelean, îl izbesc pe posesor ca fiind un simbol fascinant al omului, jumătate înger, jumătate fiară; şi fiecare ochi pare baza transparentă a unui con iluminat de intuiţii secrete, vorbe de spirit, porniri diavoleşti şi dragoste. Aici, în această încăpere supraîncărcată, obrajii lui roşii, de deasupra costumului negru, nu arătau decât înfierbântaţi. Înfăţişarea lui agitată îl sâcâia. Între încercarea lui febrilă de a reînvia o prietenie – mintea lui alunecând, vorba lui divagând – şi răspunsul lui Clayton existase o disproporţie stânjenitoare şi degradantă. Până acum păruse teribil de firesc ca T. Clayton să-i ofere o slujbă. După cum se spunea, îi ceruse lui Bim Blackwooo. Să plece de la Harcourt ca să intre la Carson Chemical, la publicitate. Bim spusese, fără să vadă nimic neobişnuit în acest cuvânt, că la Carson avea mare „putere” Clayton. „Numai în trei ani a ajuns aproape de vârf. E un tip *grozav.* Zău”. Fusese greu să-şi dea seama din descrierea lui Bim exact ce făcea Clayton. Pe măsură ce vorbea, dând la o parte cu o tot mai mare rapiditate perdeaua ţeapănă de păr castaniu ce-i cădea pe frunte cu o înfumurată neglijenţă, spunea orice-i trecea prin minte ca să-şi

rotunjească frazele, fără a renunţa o clipă la dreptul lui de a fi luat în serios. „E o caracatiţă1, afirmase. „Şi până la urmă totul e numai chimie. Clayton mi-a spus că primul lucru pe care i l-au dat să-l facă a fost să contribuie la realizarea unui ambalaj pentru un baton de gumă de mestecat pe care îl lansau atunci. Îmi spunea că marea întrebare era dacă albul ca varul, ori verdele ca menta, sugera o impresie de prospeţime în gură. Au făcut o anchetă pe chestia asta, a costat mii şi *mii…* mii de omuleţi care au intrat în gura oamenilor. Desigur, acum el nu mai proiectează, dă consultaţii. Poţi să-ţi imaginezi, să nu faci nimic altceva toată ziua decât *să fii consultat?* Despre broşuri, ştii, şi „pliante”.

— Ce sunt pliantele astea la urma urmei? – şi filme pentru vânzători, ca să le-arate cum să explice ce vând. Se ocupă *grozav* de televiziune; mi-a povestit o întâmplare oribilă cu o piesă despre ţăranii irlandezi care urma să fie jucată la Ora Carson Chemical, şi cum în ultimul moment şi-au dat seama cu toţii că oamenii aceia erau fermieri care foloseau îngrăşăminte *organice.* Clayton Clayton şi-a dat seama. Instinctul lui de tip grozav”.

Clayton nu trebuise să facă armata. Ceva la genunchi, sau cam aşa ceva. Asta era povestea cu copiii săraci: aveau infirmităţi care le dădeau mai târziu un avantaj în viaţă. E nedrept să te-aştepţi ca un om care nu are nicio infirmitate să ajungă departe.

Poziţia lui Fred nu era desperată. Un birou onorabil într-o firmă de investiţii (căci tata era de şcoală nouă şi nu vedea nimic rău în a miza pe favoriţi) nu era, cum spusese tata, cu felul lui şmecheresc de a enunţa tot felul de clişee ca şi cum ar fi fost citate literare relativ obscure, „o soartă mai rea ca moartea1, Mai mult – era un om căruia îi plăceau foarte mult aceste „mai mult” – oricine îşi închipuia că ramura publicitară a societăţii Carson Chemical era un turn de fildeş în comparaţie cu Braur, Chapell & Platt, trăia într-un paradis al naivilor.

Totuşi, considerată alegoric, deosebirea era mare. Ceva în toată povestea asta, poate verdeaţa pură de

primăvară din Central Park care, de la aceste ferestre se desfăşura ca din perspectiva unei hărţi medievale, sugera una din răspântiile din *Regina zânelor*.

În afară de asta, el fusese foarte bun cu Clayton – îl adusese la *Quaff,* nu? Fără *Quaff,* unde ar fi Clayton? Nu că Thomas trebuia să ţină seama de asta. Drace, Fred nu cerea nimic; el oferea ceva. Împinse înapoi cu un metru scaunul, aşa că în oglinda înclinată se putea vedea în întregime; un tânăr înalt, cu ţeasta îngustă, cu obrajii netezi, îmbrăcat într-un costum strâmt de culoare cenuşiu-închis. Fost episcopalian, Fred era într-un fel îndrăgostit şi astăzi de cler.

Intrând târziu în restaurantul fixat, Fred îl zări imediat pe Clayton Clayton stând la bar. Faptul că trecuseră trei ani, că localul era plin de fum şi de oameni care se tot succedau, nu conta; un cap care dispăru se înclină, şi o parte a unui obraz atunci zărit, deşi în sine nimic altceva decât o pată albă, comunică lui Fred nu numai un sentiment de identitate umană, ci stârni în el calde sentimente pentru *Quaff,* colegiu, în general pentru tinereţea lui, şi chiar pentru America. Fred moştenise acest şiretlic al bogaţilor de a părea că face totul din prietenie, dar venise pe lume cu trei generaţii după cei care făceau bani, şi stilul omului de afaceri devenise la el felul lui de a fi; de fapt acţiunile sale erau dictate de înclinaţii afective. Gata-gata să chicotească grotesc, se apropie de omul lui şi intonă:

— *Ego sum, via, vita, veritas.*

Clayton se întoarse, zâmbi şi-i strânse mâna lui Fred.

— Ce *faci,* Fred?

Membrii *Quaff*-ului nu se întrebau ce fac; Fred presupunea că nici foştii membri nu se întrebau. Descoperind că nu-i aşa, rămase contrariat. Nu se putea gândi la o glumă cu care să respingă acest simplu atac.

— Destul de bine, admise el şi, ca şi cum aceste cuvinte ar fi fost un exorcism care ar fi îngăduit zeilor stupidităţii să pogoare asupra buzelor lui, se auzi adăugând, pe un ton care părea foarte solemn: Tu ce faci?

— Eu, şi Clayton se opri, dând din cap, comunicând aceloraşi cuvinte un accent nou: destul de bine.

— Da, toată lumea spune asta.

— M-am bucurat că am reuşit să te văd azi. Sunt ocupat până peste cap săptămâna asta. Şi adăugă confidenţial: E o treabă de nebuni.

Pe unul din pereţii restaurantului erau fresce cu scene din vremea Revoluţiei, înnegrite poate de fum şi de timp, dar mai degrabă de timiditatea pictorului.

— Ah, zise Fred cu un gest larg, papii Renaşterii în iad.

— Vrei şi tu unul?

Clayton atinse paharul din faţa lui; conţinea băutura din colegiu, bere.

Cât de înduioşător era Clayton; să bea încă bere! Datorită unei iluzii optice, lichidul părea să stea pe barul întunecat, necuprins în pahar. Vederea acestui cilindru de chihlimbar suspendat, ca şi miraculoasa ivire a feţei lui Clayton, iscă în Fred o senzaţie de afecţiune. De astă dată îşi reprimă tendinţa de pălăvrăgeală şi spuse, dorind să fie cinstit şi sigur că şi cea mai neînsemnată suplimentare a substanţei adecuate ar putea schimba alchimia relaţiei lor – cuvintele simple schimbate între camarazi.

— Da, aş vrea o bere. Chiar aşa.

— Ştii ceva? Să punem mâna pe-o masă şi să comandăm de-acolo. Altfel ne lasă să stăm aici în picioare toată ziua.

Fred nu se simţi atât frustrat cât îndepărtat, ca şi cum sticla care nu cuprindea berea îl cuprindea pe Clayton.

— Acolo e o masă.

Clayton luă paharul, puse o monedă de o jumătate de dolar în centrul cercului pe care-l ocupase baza paharului şi plecă de la bar. Îl conduse într-o nişă, pe lângă doi bătrâni care-şi scoteau paltoanele. În nişă, pereţii înalţi îi fereau într-o bună măsură de zgomotul din local. Clayton luă două liste de bucate din spatele zaharniţei şi-i dădu una lui Fred.

— Mai bine să comandăm întâi mâncarea şi apoi să cerem berea. Dacă ai să ceri întâi băutura, pur şi simplu o s-o şteargă.

Arăta impecabil: părul tuns scurt şi nu prea, periat, costumul maro ireproşabil, gulerul fără nasturi, vocalele agreabil lungite, micile accente de eficienţă înviorând consoanele. Câteva din trăsăturile bobocului de la liceul din Hampton (Md.), îngrijorat din pricina bursei, care venise la *Quaff,* la balul candidaţilor, cu braţele pline de desene de sport înrămate, rămăseseră – nefumatul, bărbia trasă înăuntru şi privirea în sus, complimentară, a ochilor limpezi şi naivi şi alergia care-i marcase ambii obraji cu o constelaţie de puncte roşii. Chiar şi aceste vestigii se potriveau cu imaginea lui, împrumutându-i, până avea să înveţe să se prefacă, incertitudinea agreabilă dorită la directorii din New York. Tocmai această sugestie a lipsei experienţei, Clayton, cu reala lui lipsă de experienţă, se străduia să o elimine.

— Vezi ce-ţi place, îi spuse el cu o fermitate neinterogativă.

— Cred că un file de miel.

— Nu-l văd pe listă.

— Nici eu.

Ridicând mâna la nivelul urechii şi pocnind din degete, Clayton chemă un chelner.

— Domnul doreşte un file de miel. Aveţi aşa ceva?

Chelnerul nu se osteni să răspundă, îşi notă doar comanda.

— Cred că aş putea să încerc, continuă Clayton, un muşchi de vacă tocat cu sos de ciuperci.

Fasole în loc de mazăre, dacă eşti bun. Şi încă un pahar de Ballantine. Să fie două, Fred?

— Aveţi cumva bere germană ca lumea? Würzburger sau Löwenbräu?

Cererea aceasta îl făcu să prindă viaţă pe omul care îi servise doar cu măruntul său eu profesional. Acum zâmbea şi stătea acolo, întruchiparea unui teuton ciolănos în floarea celor cincizeci de ani ai săi, cu craniul pătrat de

bavarez, nas scurt şi coroiat, urechi sinistre acoperite cu un puf diafan, care adăuga aerului demn pe care-l aveau o anumită strălucire mătăsoasă.

— Cred, domnule, că avem Löwenbräu. Nu cred că avem Wiirzburger, domnule.

— O.K. Orice.

Deşi Fred se căia sincer că-l eclipsase pe Clayton, mărturia crimei lui refuza să dispară. Adusese la viaţă un duh – ghiftuit, zelos, încântat să-şi vadă atinsă, în sfârşit, rezerva ascunsă de atenţie. Chelnerul se înclină şi chiar îi şopti, făcând abstracţie de Clayton ca de-un intrus:

— Cred că avem Löwenbräu. Dacă nu, aţi vrea o bere neagră englezească? Un Guiness bun, domnule?

— Orice e bine. Încercând să-l implice din nou pe Clayton, Fred îl întrebă: Nu vrei şi tu? Mai puţin spumoasă ca Ballantine. Pişcă mai puţin şi e mai fermentată.

Hohotul de râs cu care-i răspunse Clayton ar fi fost agreabil, dacă, în acelaşi timp, n-ar fi plecat pleoapele, arătând că înţelege asta ca o hotărâre la care ţine, fie că avea să piardă sau să câştige.

— Nu, cred că o să rămân la Ballantine, şi în mod inutil se uită la Fred drept în ochi.

Când se simţea ameninţat, partea de mijloc a feţei lui Clayton se întuneca; spaţiul dintre sprâncene şi nări se restrângea într-un chip ciudat.

Fred se simţi respins şi mişcat în acelaşi timp de răspunsul lui Clayton. Expresia feţei era exact aceea a adolescentului Clayton la balul candidaţilor al revistei *Quaff,* când toţi membrii, care nu mai însemnau nimic pentru revistă, se arătau, strălucitori în haină neagră şi guler tare, aşteptând să înceapă să bea, la fel de palavragii şi de ţanţoşi ca un cârd de cocori, dispuşi să arate că nu au dispărut cu totul. Fred îl compătimea pe Clayton, aducându-şi aminte de zilele când doar Fred, membru respectat chiar dacă student în anul doi, stăruia ca puştiul cu numele acesta cu haz să fie ales membru al redacţiei *Quaff.* Motivul era că ştia să deseneze. Slăbuţ, desigur! Abia terminase cu benzile desenate. Dar cel puţin mâinile

lui arătau ca nişte mâini. Desigur, era şocant să-ţi înrămezi desenele, dar părinţii lui erau de vină… orice om care a putut numi un copil neajutorat Clayton Clayton… Purta pantaloni de culoarea cafelei şi cămăşi sport. Care se decolorau. Dacă era posomorât, îi era teamă. Problema era că, dacă nu aducem la revistă pe cineva care ştie să deseneze, o să fim obligaţi să punem daghereotipuri ale lui Chester Arthur şi ale Bandei Bătăuşilor.

— Îl vezi des pe Anna Spooner? întrebă Clayton, referindu-se, poate subconştient, la o greşeală făcută mai înainte de Fred, care menţionase planul de impozite pe venit al prietenului lor A.D. Spooner, supranumit „Anno Domini" şi până la urmă „Anna".

— O dată sau de două ori. N-am mai fost pe acolo de multă vreme. Spunea că te întâlneşte mereu la „Societatea vechilor absolvenţi1.

— Câteodată.

— Nu pari prea entuziast.

— Nu voiam să spun asta. Adică nu voiam să spun că nu-i aşa. El e acelaşi. Aceeaşi cravată, aceleaşi glume. Nu-mi mulţumeşte niciodată când îl invit să bea ceva. Nu e vorba de bani, nu asta mă supără. E unul din acele mici lucruri absurde. Nici n-aş fi trebuit să-l pomenesc.

Chelnerul aduse berea. Fred se uită lung la paharul cu Löwenbräu şi suflă o vorbă:

— Mda.

— De când te-ai întors?

— De vreo două săptămâni.

— Aşa-i. Mi-ai spus. Ei, ia spune-mi cum a fost. Ce-ai făcut în aceşti trei ani? Mâinile lui erau aşezate pe masă, ca la o conferinţă. Mă interesează.

Fred râse franc către el.

— Mai nimic. În armată am fost trimis în Germania la corpul administrativ.

— Ce făceai?

— Nimic. Băteam la maşină. Jucam douăzeci şi unu, dame.

— Crezi că te-a schimbat cu ceva?

— Bat la maşină mai repede. Şi pe piept am o mulţime de tatuaje pornografice.

Clayton râse scurt.

— Pur şi simplu mă interesează. Ştiu că din punct de vedere psihologic, efectul asupra mea al faptului a nu am făcut armată… e real. Mă simt nu chiar vinovat, dar ăsta e un lucru pe care fiecare om din generaţia mea l-a încercat. Să nu-l fi făcut e să pari neîntreg.

— Ar trebui, ar trebui. Pariez că nici nu poţi să accelerezi un Bowling Bunting H4 tetrametru cu jet. Cât despre trasul cu bazooka! Să mai vorbeşti de experienţele spirituale ale Sf. Tereza…

— E fantastic cât de puţin te-ai schimbat. Mă întreb dacă m-am schimbat şi eu. Îmi place să lucrez, ştii. Lumea critică întotdeauna publicitatea, dar mi-am dat seama că e lucru afurisit de esenţial în economia noastră.

Chelnerul sosi şi puse farfuriile în faţa lor. Clayton se apucă să mănânce cu o rapacitate deconcertantă, înfulecând când cu stânga, când cu dreapta, oprindu-se doar ca să pună întrebări.

— Şi apoi te-ai întors în Europa.

— Şi apoi m-am întors în Europa.

— De ce? Adică te întreb ce-ai făcut? Ai scris ceva?

În ultimii ani inteligenţa literară a lui Fred se exersase în special în inventarea unor jocuri de cuvinte impecabile dar sterile. Parcel Proust. Sau Supple Simon. (Supple Simon cunoscu un tip/De la Clubul Glee, şi eu naiv tertip/Întrebă pe cunoscut/Trandafirii galbeni, galbeni cine i-a făcut?).

— O, da, îi răspunse lui Clayton. O mulţime. Tocmai am terminat o biografie în trei volume a marii actriţe ungare, Juxta Pose”.

— Nu, spune drept. Ce-ai făcut la Paris?

— Drept să-ţi spun, am stat în fotoliu. Acelaşi fotoliu, ori de câte ori am putut. Un fotoliu de pai pe trotuarul din faţa unui restaurant de pe Boulevard Saint-Michel. Vara şi primăvara mesele sunt aşezate afară, dar când se face frig se închide spaţiul cu nişte vitrine mari. Atunci e cel mai

bine. Toţi, în afară de tine, stau în restaurant, unde-i cald. Cel mai bine e la micul dejun, de la unsprezece într-o dimineaţă friguroasă, cu care şi *croissant avec du beurre* şi exemplarul din *Lă Bas,* toate pe o masă îngustă cât o tavă, şi oamenii de dincolo de ferestre încercând să vândă *ballons* turiştilor veniţi de Crăciun.

— Îmi închipui că ştii să vorbeşti franceza foarte bine. Mă sâcâie cumplit că nu ştiu o boabă.

— *Oui, pardon, zut!* şi *alors!* e tot ce-ţi trebuie ca să te descurci într-o conversaţie curentă. Spune după mine: *oui…* ţii buzele aşa… *par don…*

— Motivul pentru care probabil nu mai scrii, spuse Clayton, e că ai prea mult gust. Simţul tău critic e întotdeauna cu un pas înaintea impulsului creator. Neprimind niciun răspuns, continuă: Nici eu nu prea am mai desenat. Doar am schiţat diferite idei. Dar am intenţia să revin.

— Ştiu că ai intenţia. Şi că ai să revii.

Asta era ce voia să audă Clayton. Îi plăcea să muncească; era tot ce ştia să facă. Oamenii de felul lui considerau concurenţa ca bază a universului. Cariera lui la *Quaff* însemnase un mare succes, numai adaptare şi productivitate, aşa că în ultimul an Clayton era preşedinte şi toţi spuneau că numai el menţine în viaţă prostia asta de *Quaff,* când de fapt clubul, cu etica sa fragilă de ironică inutilitate, se ofilise sub conducerea lui.

Clayton luă cu furculiţa o bucăţică de chiftea şi o duse la gură.

— Ce vrea tatăl tău? hop, şi bucata dispăru în gura lui Clayton.

— Se pare că tatăl meu te fascinează. E un om slab, trecut bine de cincizeci de ani. Stă la capătul unei camere uriaş de lungi, plină de lucruri nepreţuite. Poartă un halat de casă violet şi încearcă să citească o carte. Dar i se pare că încăperea se înclină. Aşa că vrea să stau cu el în cameră, la celălalt capăt al mesei, ca să păstrăm echilibrul.

— Ei, ziceam…

— Vrea să-mi iau o slujbă. Nu ştii vreuna?

Şi aşa întrebarea crucială fusese rostită, asemeni unui reproş.

Clayton mesteca cu grijă.

— Ce fel de slujbă?

— Mi s-a şi oferit o slujbă la Braur, Chapell & Platt. O veche şi excelentă firmă. Caut ceva plătit mai puţin bine.

— Într-o editură?

Câştigând timp, câştigând timp.

— Sau în publicitate.

Clayton puse jos furculiţa.

— Aa! Păi o să poţi să găseşti ceva.

— Nu văd cum. Nu am nicio experienţă. Nu pot folosi influenţa tatălui meu. N-ar fi corect.

— Aş fi vrut să fi fost aici acum vreo şase luni. Era un post liber la Carson şi i-am spus lui Bim Blackwood, dar n-a vrut să facă saltul. Vorbind de Bim, să ştii că o să ajungă.

— Să ajungă? Unde?

— Ştii. Pare mai matur. Am sentimentul că se cunoaşte mai bine. Modul în care vede lucrurile e mai bine cumpănit.

— Asta e o observaţie foarte pătrunzătoare. Cine din cei pe care-i cunoaştem s-a mai descurcat?

— Păi, aş zice că Harry Ducloss. Am vorbit săptămâna trecută cu un om pentru care lucrează Harry.

— Zicea că se descurcă?

— Zicea că are o foarte bună părere despre el.

— O foarte bună părere! Fermann avea întotdeauna o foarte bună părere despre oameni.

— L-am văzut pe Fermann pe stradă ieri. Chelner!

— Nu s-a descurcat?

Clayton îşi ridică mâinile ca să-i ia chelnerul farfuria.

— E chiar, e – vorbind cu o intensitate specială, ca şi cum Fred ar fi gândit acelaşi lucru, dar nu l-ar fi exprimat niciodată atât de bine.

— *Ceva* să-i vezi iar pe zeii de tinichea de odinioară.

— Tinerii domni nu ar dori ceva la desert? întrebă chelnerul. Cafea? Iar către Fred: Avem un ştrudel bun şi proaspăt. Foarte bun. A fost făcut în cuptorul de la

bucătărie.

Fred se întoarse spre Clayton.

— Ai timp de cafea?

Clayton îşi aplecă gâtul ca să vadă ceasul.

— Două fără opt minute. Se uită scuzându-se la Fred: Ca să fiu drept…

— Fără cafea, spuse Fred chelnerului.

— Oh, hai să bem o cafea. O să dureze câteva minute.

— Pentru mine nu înseamnă nimic, dar nu vreau să întârzii tu.

— N-o săle. Lipsesc. Nu sunt chiar *atât* de indispensabil. Eşti sigur că nu vrei cafea?

— Sigur.

— Bine, spuse Clayton, pe tonul acela prelung şi muzical al unui părinte acceptând o dorinţă care va face doar rău copilului. Vrei să-mi dai nota, te rog?

— Desigur, domnule.

Nuanţa sarcastică din *domnule* era subliniată special pentru Fred.

Nota făcea 3 dolari şi 80 cenţi. Când Fred îşi căută portofelul, Clayton zise:

— Lasă-l în buzunar. Plătesc eu.

— Nu fi ridicol. Masa a fost ideea mea.

— Nu, te rog. Lasă-mă să plătesc eu.

Fred zvârli pe masă o bancnotă de cinci dolari.

— Nu, ascultă, zise Clayton. Ştiu că ai bani…

— Bani. *Toţi* avem *bani.*

Clayton, dându-şi seama în sfârşit că Fred *e* iritat, se uită timid, cu irisul ochilor la zenit, cu bărbia trasă înăuntru.

— Te rog. Întotdeauna ai fost generos cu mine.

Era ca o fată simplă care ar deschide gura în mijlocul unui sărut. Fără un cuvânt, Fred îşi luă bancnota înapoi. Clayton îi dădu chelnerului patru bancnote de un dolar şi o monedă de 25 de cenţi şi spuse:

— E-n regulă.

— *Vă* mulţumesc, domnule.

— Îţi mulţumesc mult, zise Fred către Clayton,

mergând spre uşă.

— E doar… Clayton clătină uşor din cap. Data viitoare o să plăteşti tu.

— *Merçi beaucoup.*

— Sper că nu te-ai supărat că am venit în localul ăsta.

— Un local grozav. Păi, au crezut că eram neamţ.

Afară, pavajul lucea ca şi cum cimentul ar fi fost o piatră semipreţioasă; Third Avenue, nemaiîmpovărată de trenul aerian, avea un aer spaţios şi regal ca un bulevard sud-american. În lumina tare a soarelui de la ora două, pete invizibile în umbra din restaurant se observau pe faţa lui Clayton – o roşaţă inegală pe nas, două pete pe frunte, o zonă care se cojea, ascunsă parţial sub sprânceană. Picioarele lui Clayton păreau că vor să o ia înapoi; fie că era conştient de defectele tenului său, fie că era nerăbdător să se întoarcă la lucru. Fred stătea pe loc, arătând limpede că pleca în altă direcţie. Clayton nu ştia cum să plece.

— Chiar ai vrea o slujbă în publicitate?

— Las-o baltă. Nu, zău nu.

— O să fiu atent dacă se iveşte ceva.

— Nu te deranja, dar oricum îţi mulţumesc.

— Eu *îţi* mulţumesc, ce Dumnezeu! Mi-a făcut o mare plăcere. A fost grozav.

O clipă lui Fred îi păru rău; avu intenţia să meargă câţiva paşi cu Clayton, ca să-i ierte totul, dar Clayton, jignitor fără să vrea, zâmbi şi spuse:

— Bun. Înapoi la ocnele de sare.

— Bine zis. Fred ridică mâna cu un gest amabil ministerial, uimind pe trecători. Noi suntem sarea pământului. *La lumière du monde.* Lumina lumii. *Fils de Saint Louis, montez au ciel!*

Clayton, zăpăcit de limba străină, se dădu cu un pas înapoi şi cu o scuturătură a mâinii spuse:

— La revedere.

— *Oui. Le roi est un bon homme. Le crayon de mă tante est sur la table de mon chat. Merçi. Merçi.* Ceea ce

înseamnă mulţumesc. Încă o dată mulţumesc.

PERSISTENŢA DORINŢEI

Biroul lui pennypecker mai mirosea a linoleum, un iz curat şi trist care se ridica dinspre podeaua în carouri de nuanţe diferite; modelul acesta îi dădea lui Clyde, în copilărie o ciudată senzaţie nervoasă de întretăiere, iar acum era sfâşiat de o dublă senzaţie de sine, identitatea lui prezentă alungindu-se dinspre Massaehusettes pentru a se întâlni cu tinereţea lui neconsolată din Pennsylvania, proiectată de la o mare distanţă de ani. Fotografia mărită, în culori, a unui lac din pustietăţile Canadei acoperea şi acum un zid întreg, iar scaunele de nuc şi banchetele pătate continuau să reprezinte vag stilul Shaker. Singurul lucru nou, aşezat drept pe o masă de colţ, portocalie, era un ceas negru compact, construit ca un vitezometru; arăta cu cifre arabe ora şi minutul: l.28 şi derula în mecanismul lui, în chip invizibil, cele două infinituri: al trecutului şi al viitorului.

Clyde sosise prea devreme, sala de aşteptare era goală. Se aşează pe un scaun în faţa ceasului. Se şi făcuse l.29 şi în timp ce privea, cifrele se schimbară din nou: o nouă picătură în vidul prea plin. Se uită în jur ea să se mângâie cu vederea unui ceas cu cadran şi cu minutare graţioase care se mişcau treptat, treptat. Un orologiu de altă dată care nu mergea rivaliza cu celelalte imitaţii de obiecte vechi. Deschise o revistă şi citi imediat: „Ştiinţa ne dezvăluie faptul că într-un corp omenesc normai celulele sunt înlocuite *in toto* la fiecare şapte ani”.

Jumătatea de sus a uşii de la celălalt capăt al încăperii fu deschisă şi, încadrată în pătratul uşii, secretara lui Pennypecker îşi întoarse luna strălucitoare a feţei sale către el.

— Domnul Behn? întrebă ea ciripind. Doctorul Pennypecker se întoarce imediat de la masă.

Secretara dispăru din nou în labirintul de camere mici în care Pennypecker, doctor de ochi, nas, gât şi urechi, îşi aranjase fabulosul său echipament medical. Prin fereastra largă, Clyde privea fluxul de vehicule, mai viu

colorate decât îşi amintea, care coborau pe Grand Avenue. Pe trotuare, fete cu bluze decoltate, identice în toate, în afară ele nume, cu fetele pe care le cunoscuse altă dată, se plimbau câte două, câte trei. Apariţii dintotdeauna ale micilor oraşe provinciale, ele se mişcau melancolic sub povara tinereţii lor. În direcţia opusă, grupuri de sex opus mergeau ţinând în mână mănuşi de baseball.

Privind vechea sa stradă, Clyde se simţi atât de singur încât, când uşa dinspre vestibul se deschise cu zgomot, ridică ochii recunoscător, convins fiind că persoana care intra, fiind doar în oraşul lui natal, va fi un prieten. Când văzu cine e, deşi fiecare celulă din trupul lui fusese înlocuită de când o văzuse ultima oară, mâinile îi tresăriră şi sângele îi veni în obraz.

— Clyde Behn, spuse ea, cu o siguranţă demnă şi condescendentă şi totuşi oarecum înspăimântată, ca şi cum el ar fi fost un copil şi cuvintele constituiau morala unei povestiri.

— Janet.

Se ridică de pe scaun stângaci şi se înclină nu atât de mult din politeţe cât pentru a înlătura presiunea ce-i apăsa inima.

— Ce vânt te-aduce iar prin aceste locuri?

Ea luase atitudinea cuiva care l-ar fi cunoscut cândva. Clyde se prăbuşi pe scaun.

— Mă întorc mereu. Numai că tu nu ai mai fost pe-aici.

— Păi – şi ea se aşează pe o banchetă portocalie, încrucişându-şi ostentativ picioarele plinuţe – am fost în Germania cu soţul meu.

— Era în aviaţie.

— Da, pe un ton cam surprins că el ştia.

— Şi acum a terminat?

Clyde nu-l întâlnise niciodată, dar văzând-o acuma iar pe Janet, avu senzaţia că-l cunoştea bine – un tip şters, mărginit, dacă ar fi fost să judece după puţinătatea semnelor pe care le lăsase asupra fiinţei ei. Purta desigur ochelari cu rama groasă, era un zgârie-brânză, avea un

oarecare talent nu chiar utilizabil, ştia să cânte la clarinet sau să deseneze caricaturi politice şi acum avea să se lanseze într-un gen de afaceri plicticos. Agent de asigurare, foarte probabil. Sărmana Janet, se gândi Clyde, în afară de vremea când a fost cu el – cu splendidul şi pieritorul ei – n-avea să vadă niciodată lumina. Totuşi îşi păstrase admirabilul ei calm, o linişte insomniacă marcată de acele uşoare şi atrăgătoare cearcăne albastre de sub ochi. Şi fie că devenise mai suplă, fie că el devenise mai înţelegător faţă de tendinţele ei de îngrăşare. Gleznele ei groase şi *rezistenţa* în general a trupului ei îl împingeau să fie crud.

— Da.

Glasul ei arăta că devenise mai rezervată; probabil că îşi amintea vreun lucru urât de pe vremea când se despărţiseră.

— Eu am fost scutit; îi era ruşine că fusese şi faptul că-i mărturisise asta, deşi nu părea ca ea să-şi fi dat seama de schimbarea de ton, le devie discuţia. Un chiulangiu din timp de pace, continuă, ce poate fi mai ignobil?

După câteva clipe de tăcere, Janet îl întrebă:

— Câţi copii ai?

— Doi. De trei ani şi de un an. O fată şi un băiat, foarte simetric. Tu ai, se înroşi uşor şi-şi duse mâna la frunte ca să ascundă roşeaţa, vreunul?

— Nu, ne-am gândit că n-ar fi drept, până nu ne vom stabili undeva.

Acum trebuia el să fie tăcut; nereuşitei lui Janet îi răspunsese cu nereuşita lui. Janet îşi încrucişă iar picioarele şi zâmbi într-un mod ciudat şi încordat.

— Încerc să-mi aduc aminte, recunoscu el, când ne-am văzut ultima data. Nu-mi pot aduce deloc aminte cum ne-am despărţit.

— Nici eu, spuse ea. S-a întâmplat de atâtea ori.

Clyde se întrebă dacă prin acest ton sarcastic Janet nu voia să-l aducă în pragul lacrimilor şi al regretului. Probabil că nu; premeditarea nu fusese niciodată arma ei preferată, deşi încercase să înveţe asta de la el.

Păşi peste linoleum şi se aşeză pe banchetă lângă ea.

— Nici nu ştii, zise el, cât de mult, dintre toţi cei din oraş, am vrut să te văd pe tine.

Era o prostie, dar se pregătise să i-o spună, în cazul când ar fi văzut-o iar.

— De ce?

Asta-i semăna mai curând: curiozitate făţişă. Uitase de asta.

— Aşa. Din o mulţime de motive. Voiam să-ţi spun ceva.

— Ce?

— Ei bine, dacă te-am rănit, a fost din prostie, pentru că eram tânăr. De atunci m-am întrebat adesea dacă am făcut-o, fiindcă acum mi se pare că tu erai singura fiinţă din afara familiei mele căreia, de fapt, *i-am plăcut* vreodată.

— Oare?

— Dacă ai cumva impresia că, nefăcând altceva decât să pui întrebări monosilabice, mă impresionezi, să ştii că greşeşti.

Janet îşi întoarse capul, lăsând într-un sens privirii lui numai trupul, lungimea pală, de columnă, a braţului, semiluna pistruiată a muşchilor umărului de sub breteaua de bumbac a rochiei de vară.

— Tu eşti cel care vrei să impresionezi.

Ce trist şi fără rost era să spună asta ca să se apere; virtual paralizat de o asemenea pornire de dragoste, Clyde îi atinse braţul cu răceală.

Cu o mişcare rapidă care lăsa să se-nţeleagă că prevăzuse gestul lui, Janet se ridică şi se duse la măsuţa din faţa ferestrei, unde zăcea un teanc de reviste. Se aplecă să le citească titlurile.

— Ceafa ei umbrită de un coc pe jumătate desfăcut. Nu reuşea niciodată să-şi păstreze părul strâns în agrafe.

Clyde se făcu stacojiu.

— Bărbatul tău lucrează undeva pe aici?

— Caută de lucru.

Faptul că rămase cu spatele la el în timp ce-i spuse

acest lucru îi dădu speranţe.

— Domnul Behn.

Micuţa infirmieră-secretară mişcându-se ca un pendul, îl conduse prin biroul particular şi-i făcu semn să se aşeze într-un scaun înalt, cu balamale, căptuşit cu piele neagră. Aparatele lui Pennypecker îl neliniştiseră întotdeauna; grămezi de aparate erau împrăştiate prin aceste camere. Un copac complicat, alcătuit din tuburi şi lentile, se apleca peste umărul lui stâng, iar la dreapta cotului îl aştepta un bazin de porţelan. Un tabel pentru măsurarea vederii era acoperit cu formule absurde. După un timp apăru şi Pennypecker: un om înalt, adus de spate, cu pometii pătaţi şi cu o expresie de mânie stăpânită pe faţă.

— Ei, ce ai, Clyde?

— Nimic, adică un lucru neînsemnat, începu Clyde, râzând fără rost.

Ca adolescent ajunsese la relaţii de glumeaţă familiaritate cu dentistul şi cu doctorul lui, dar cu Pennypecker nu fusese niciodată intim, căci rămăsese ceea ce păruse a fi de la început, un administrator distant de umilinţe costisitoare, în clasa a treia îl făcuse să poarte ochelari. Mai târziu, îi scotea în fiecare an, cu un jet puternic de apă caldă, ceara din urechi, şi o dată îi băgase două tuburi de aramă în nas, într-o încercare inutilă de a-i curăţa sinusurile. Clyde se considera întotdeauna a fi mai prejos de Pennypecker, socotindu-se o ţeavă murdară care bloca fluxul, înaintând fără obstacole, al reputaţiei şi aparatelor doctorului.

— Numai că de peste două lumi îmi zvâcneşte pleoapa şi mă împiedică să gândesc.

Pennypecker descrise câteva mici cercuri cu o lanternă de mărimea unui creion în faţa ochiului drept al lui Clyde.

— Pleoapa stângă, spuse Clyde, fără să se încumete să-şi întoarcă capul. M-am dus la un doctor, acolo unde stau, şi mi-a spus că e ca zăngănitul unei bare de protecţie şi că nu-i nimic de făcut. Spunea că o să dispară, dar n-a

dispărut deloc, aşa că am rugat-o pe mama să-mi oprească o oră de consultaţie atunci când vin s-o vizitez.

Pennypecker se mută la ochiul stâng şi se apropie şi mai mult. Distanţa dintre ochii doctorului şi colţul buzelor era foarte mare: emoţional, impresia lăsată de obrazul său văzut de aproape era asemănătoare cu aceea a primelor fotografii luate de rachete în care se vedea curbura pământului.

— Cum îţi place pe-acasă? îl întrebă Pennyoecker.

— Mult.

— Nu ţi se pare cam ciudat?

Întrebarea în sine i se părea ciudată.

— Puţin.

— Hmm. Interesant.

— M-am gândit la două lucruri, în legătură cu ochiul. Unul e că am avut nişte ochelari făcuţi în Massachusetts de un tip la care nimeni altcineva nu s-a mai dus şi m-am gândit că dioptriile s-ar putea să fi fost date greşit. Aparatele lui păreau a fi foarte vechi şi erau pline de pânze de păianjen: ca într-o gravură de Dürer.

Nu putuse hotărî niciodată dacă Pennypecker era sau nu cultivat; fotografia lacului din Canada spunea că nu, dar doctorul era cunoscut în meseria lui în tot ţinutul, într-un ţinut unde doctorii erau în vârful piramidei intelectuale.

Lanterna, un soare călduţ înconjurat de o reţea de cercuri optice, îndărătul căreia faţa lui Pennypecker se zărea întunecată şi fără culoare, se apropie foarte mult de ochiul lui Clyde şi obrazul neclar se clătină supărat; lui Clyde, orb într-o lume de lumină, i se făcu teamă că Pennypecker îi inspecta adâncurile sufletului. Paralizat de spaimă, Clyde suflă:

— Cealaltă idee era că s-ar putea să fie ceva în ochi. Noaptea am impresia că ar fi un fir de praf sub pleoapă.

Pennypecker se dădu înapoi şi, nepăsător, trecu cu lumina înainte şi înapoi peste faţa lui Clyde.

— De câtă vreme ai secreţia asta la pleoape?

Insulta îl făcu pe Clyde să tresară.

— Am aşa ceva?

— De câtă vreme o ai?

— Uneori, dimineaţa, am observat mici grăunţe ca de sare, pe care le credeam a fi ceea ce numeam colb de somn.

— Asta nu-i colb de somn, spuse doctorul. Şi repetă: Asta nu-i colb de somn.

Clyde schiţă un zâmbet, gândindu-se că doctorul îşi bate joc de vocabularul lui copilăresc, dar Pennypecker i-o tăie scurt:

— Cazuri de astea pot duce la căderea genelor.

— Daa? Clyde era mândru de genele lui, care pe vremea când era băiat fuseseră excepţional de lungi, dând feţei sale expresia vie şi fragilă a unei fete. Credeţi că ăsta e motivul ticului? îşi imaginã obrazul cu pleoapele fără gene şi cu genele zăcând împrăştiate pe obraji ca nişte picioruşe de insecte. Ce pot face?

— Îţi oboseşti mult ochii?

— Oarecum. Nu mai mult decât altă dată.

Mâinile lui Pennypecker, părând albastre în ochii lui Clyde iritaţi de lanternă, luară un flacon maro închis, dintr-un sertar.

— Poate fi o bacterie, poate fi o alergie; când vei pleca o să-ţi dau ceva care o să te scape oricum de asta. Mă urmăreşti? Acuma, Clyde – glasul lui deveni murmurat şi consolator în timp ce puse o mână făcută căuş, rigidă ca un electrod, pe creştetul lui Clyde – o să-ţi pun nişte picături în ochi, aşa ca să putem verifica dacă ochelarii pe care i-ai cumpărat în Massachusetts erau buni.

Clyde nu-şi mai amintea că picăturile usturau atât de tare; pur şi simplu sughiţă de durere şi lăcrimă în timp ce Pennypecker îi ţinu pleoapele deschise cu degetul şi le închise şi le deschise încetişor, ca şi cum s-ar fi jucat cu o floare de gura-leului. Pennypecker îi puse pe nas nişte ochelari caraghioşi, mici, cu lentile cafenii şi îi luă ochelarii moderni cu rama de baga pe care Clyde îi ţinea în buzunar. Metoda lui Pennypecker era să umple cămăruţele cu pacienţi şi să treacă de la unul la altul, ca un paznic de temniţă.

Clyde auzi, undeva departe, răsunând glasul secretarei; apoi, amplificat de holul pustiu, bubuitul lui Pennypecker întâmpinând-o pe Janet şi răspunsul ei. Cuvintele „dureri de cap”, accentuate cu iritare, se remarcară în răspunsul ei. Apoi se închise o uşă. Tăcere.

Clyde admiră tonul degajat al cuvintelor ei. Întotdeauna îi admirase competenţa, autoritatea în lumea de la marginea lumii dragostei în care Janet era atât de supusă. Îşi aminti cum punea la punct chelneriţele şi cum o înşela pe mama ei când această femeie răutăcioasă venea pe veranda acoperită unde ei spuneau că joacă în cărţi. În colţurile verandei, asemeni unor pitici credincioşi, stăteau ghivece cu plante uriaşe; prihorii îşi făcuseră cuib în tufele de liliac de lângă verandă. Consideraseră ca un semn de bun augur, ca o binecuvântare, faptul că într-o seară când erau lungiţi în balansoar păsările nu făcuseră gălăgie.

Spre deosebire, să zicem, de efectele novocainei, dilatarea pupilei este imperceptibilă. Tapetul de pe zidul pe care-l zărea prin uşa deschisă părea la fel de clar ca întotdeauna. Ţinându-şi unghiile aproape de ochi, nu putea deosebi pieliţa din jurul unghiilor. Îşi atinse nasul, de-a lungul căruia lacrimile lăsaseră urme. Se uită din nou la degete şi i se părură mai neclare. Nu-şi putea vedea liniile curbe ale amprentelor. Ţesătura cămăşii se topise într-o suprafaţă lichidă insesizabilă.

O uşă se deschise şi se închise şi un alt pacient fu introdus într-o cameră de consultaţie, unde Pennypecker îl închise. Paşii lui Janet nu se amestecaseră cu ai celorlalţi. Fără să-şi sacrifice cu totul reputaţia de elev bine crescut, Clyde fusese în liceu de ajuns de îndrăzneţ ca să-i sâcâie pe profesorii pe care-i considera stupizi sau nedrepţi. Se sculă de pe scaun, se uită spre coridorul în care se zări o fracţiune albă de secretară şi trecu repede pe lângă o uşă închisă, îndreptându-se spre o alta întredeschisă. Sângele îi spuse: Asta.

Janet şedea pe un scaun cu spătarul la fel de drept ca şi cel pe care-l părăsise, cu un pieptene cu doi dinţi în gură, cu spatele aplecat şi cu braţele în sus, strângându-şi

părul. Când Clyde se strecură pe uşă, Janet îşi luă pieptenul dintre dinţi şi râse. Într-o oglindă fără ramă, aşezată deasupra capului ei, el îşi văzu faţa strâmbată de efortul de a se ascunde şi grotesc mascată cu nişte ochelari ca două monede de ciocolată; şi se simţi mulţumit că ea râsese, deşi nu se potrivea cu ceea ce se pregătise să-i spună. Totuşi spuse:

— Janet, eşti fericită?

Janet se ridică, practică, trecu pe lângă el şi închise uşa cu zgomot. Stând în faţa uşii, Janet ascultă dacă nu se aude nimic pe afară. Cu o mână Clyde îi strânse părul şi-l ridică deasupra cefei, aşteptându-se să fie întunecată, dar îi apăru ochilor dilataţi luminoasă ca o luminare. Stângaci, îşi lipi buzele de ceafa ei.

— Nu-ţi iubeşti soţia? întrebă Janet.

— Necrezut de mult, murmură el spre ceafa ei.

Janet se îndreptă, lăsându-l înclinat, şi îşi potrivi înaintea oglinzii părul pe după urechi. Apoi se aşeză iar, cu braţele încrucişate în poală.

— Tocmai mi s-a spus că o să-mi cadă genele, zise Clyde.

— Frumoasele tale gene, spuse ea sumbru.

— De ce mă urăşti?

— Nu. Acum nu te urăsc.

— Dar altă dată, da?

— Nu, nici altă dată. Clyde, ce-i cu sâcâiala asta? Ce urmăreşti?

— Fir-ar să fie, va să zică te sâcâi? Ştiam eu. Ai uitat, pe când eu mi-am adus mereu aminte: eşti atât de *afurisit* de proastă. Vin aici, chinuit de durere, ca să-ţi spun că-mi pare rău şi că aş vrea să fii fericită şi m-aleg doar cu ceafa ta.

Afectat de ce i se întâmplase cu ochii, îşi dădu drumul şi începu să-i toarne tot felul de lucruri, cu o incoerenţă care culmină cu căderea lui în genunchi lângă scaunul lui Janet, în timp ce se întreba dacă nu cumva bufnitura n-o să-l facă pe Pennypecker să vină.

— Trebuie să te mai văd, bolborosi el.

— Şşş…

— Mă întorc aici şi, cu singura fiinţă care mi-a fost dragă, descopăr că m-am purtat atât de rău, încât mă urăşte.

— Clyde, zise ea, nu te-ai purtat rău cu mine. Cu mine ai fost bun.

Îndreptându-se, bâjbâi cu degetele în jurul decolteului rochiei lui Janet, îl trase spre el şi privi în jos în golul întunecat dintre sâni. Îşi amintea că pistruii ei coborau de pe umeri în costumul de baie. Ochelarii lui se izbiră de bărbia lui Janet.

Ea-l împunse în podul palmei cu dinţii pieptenului şi el se ridică, înălţându-se într-o atmosferă nouă şi mai puţin tristă.

— Când? întrebă el cu respiraţia tăiată.

— Nu, zise ea.

— Cum te cheamă ca măritată?

— Clyde, credeam că ai reuşit. Ştiam că ai nişte copii frumoşi. Nu eşti fericit?

— Sunt, sunt, dar (restul fu o chestie de pură inspiraţie, încât rostirea cuvintelor abia îi atinse buzele). Fericirea nu e totul.

Se auziră paşi pe coridor, îndreptându-se spre uşa lor, trecând de ea. Teama îi strânse pieptul, totuşi cu o excelentă imitaţie a vechii lui neseriozităţi de pe vremea liceului îi trimise o bezea, aşteptă, deschise uşa şi se repezi afară. Mâna i se desprinse de zăvorul uşii, tocmai când secretara, ieşind din camera unde.ar fi trebuit el să fie, îl întâmpină pe coridorul mirosind a linoleum.

— De unde pot bea puţină apă? întrebă el pe un ton jalnic, imitând postura şi tânguirea unui cerşetor orb. De fapt i se făcuse, fără să-şi dea seama, sete.

— O dată pe an trec prin regiunea unde locuieşti, scanda Pennypecker în timp ce-i puse o nouă pereche de lentile în rama de tinichea de pe nas.

Revenise la Clyde mai relaxat şi mai vorbăreţ, acum că toate cămăruţele erau pline. Clyde încercă să-şi dea seama după natura zgomotelor dacă îi dăduse drumul lui

Janet. Crezu că da. Gândul făcu să-i zvâcnească pleoapa. Nici nu ştia cum o cheamă măritată.

— După răspântie, mormăia în continuare Pennypecker în timp ce faţa îi apărea şi-i dispărea din faţa ochilor lui Clyde, spre bariera de la New Jersey, peste podul George Washington, înspre Merritt, apoi pe Şoseaua nr. 7 până la Lake Champlain. După bibanii mari. E o experienţă pe care ar trebui s-o încerci.

— Am băgat de seamă că e un ceas nou în sala de aşteptare.

— E un cadou de Crăciun de la Alten Optical Company. Poţi citi aici?

— H, L, F, Y, T, ceva care-i sau S sau E…

— K, zise Pennypecker fără să se mai uite.

Nenorocitul, ştia toate literele pe de rost, toate prostiile astea… deodată Clyde vru să-l poată simpatiza. Oculistul îi schimbă o lentilă.

— Aşa e mai bine?… Sau aşa?

La sfârşitul consultaţiei, Pennypecker îi spuse:

— Deşi aparatele tipului aceluia erau vechi, ţi-a recomandat ochelari buni. La ochiul drept axul astigmatismului s-a rotit cu câteva grade, ceea ce a fost corectat de lentile. Dacă ai avut senzaţia aceea de încordare, e parţial din cauză că ramele astea grele îţi alunecă pe nas şi produc astfel un efect prismatic. Ca să-ţi vină bine, ar trebui să porţi rame metalice, cu tampon ajustabil.

— Îmi lasă nişte urme foarte urâte pe nas.

— Trebuie să-i porţi. Şaua nasului tău, uite – şi se lovi pe nas –, e scobită. Ca să poţi purta rame fără tampon, trebuie să ai un profil regulat. Porţi ochelarii tot timpul?

— La cinema şi la citit. Când le-am pus, în clasa a treia, mi-aţi spus că am nevoie de ei doar pentru asta.

— Ar trebui să-i porţi tot timpul.

— Da? Chiar şi când merg pe stradă?

— Da. Tot timpul. Ai ochii unui om între două vârste.

Pennypecker îi dădu o sticluţă de plastic cu picături.

— Asta e pentru ciuperca de pe pleoape.

— Ciupercă? Asta e un gând cam brutal. Dar o să-mi vindece ticul?

Pennypecker îi răspunse nerăbdător:

— Ticul e provocat de o oboseală musculară.

Şi în acest fel Clyde fu zvârlit într-o lume degradată, unde lucrurile îi fugeau din faţa ochilor. Se duse pe coridor purtând ochelari de soare şi secretara îi spuse că-i va trimite nota. Sala de aşteptare era acuma plină, în cea mai mare parte cu bătrâni abătuţi şi cu copii miopi care-şi sâcâiau mamele. Din mulţimea lor se desprinse o tânără femeie trupeşă care veni lângă el şi Clyde, prins în intensitatea miresmei pe care o emana părul şi trupul ei, se simţi slab şi liber şi măreţ ca un trandafir care se veştejeşte. Janet îi strecură un bilet împăturit în buzunarul cămăşii şi-i spuse pe un ton degajat:

— Mă aşteaptă afară în maşină.

Cuvintele acestea neutre erau mărturia unei conspiraţii în care Clyde se prinse imediat. Rămase încă un minut ca să-i lase timp să plece, înconjurat de privirile scrutătoare ale tinerilor şi bătrânilor, se simţea bine, ca un actor îndărătul protecţiei orbitoare a luminilor rampei; se zgâi îndelung la ceasul în formă de vitezometru care, asemeni scrisorilor predate pe scenă, nu arăta nimic. Apoi, zâmbind ironic şi unora şi altora, părăsi sala de aşteptare şi trecu în coridorul de la intrarea cabinetului lui Pennypecker, o încăpere îngustă, mobilată cu un suport pentru umbrele şi un covor de cauciuc pe care scria cu litere atât de mari încât le putu citi: INTRAŢI.

Nu se aşteptase să nu-i poată descifra biletul. Îl ţinu în mână departe de ochi şi încet, încet îl apropie de obraz, răsucindu-l în lumina care venea de afară. Deşi făcu operaţia asta de mai multe ori, nu desluşi nici cel mai simplu cuvânt. Doar nişte pete albastre umede. Sub aceste pete, totuşi, în intensitatea şi modul dispunerii lor, crezu că poate desluşi scrisul – aplecat, deschis, obişnuit – care-i era familiar din alte bilete primite cândva, de mult. Licărul fiinţei ei întrezărit prin ţesătura hârtiei, îi ascuţi şi-i făcu dorinţa mult mai dulce decât o făcuse atingerea ei. Puse

biletul la loc în buzunarul cămăşii şi hârtia tare fu ca o pavăză pentru inima lui. În această armură păşi pe strada cunoscută. Arţarii, asfaltul, umbrele, casele, cimentul îi apărură în ochii iritaţi tot atât de strălucitoare ca într-o scenă de care-ţi aminteşti; deveni iar copil în acest oraş, unde viaţa fusese o aventură îndepărtată, un zvon, şi întotdeauna o iminentă bucurie.

NATURĂ MOARTĂ

Leonard Hartz, un american zvelt şi serios, cu un foarte puţin romantic cap rotund, se înscrise la Şcoala Constable fiindcă era una din cele trei şcoli britanice aprobate de Administraţia Veteranilor, potrivit noii şi amendatei legi pentru G.1.[2]. Nu-şi putea închipui ce văzuse A.V. În şcoala asta. Atmosfera la Constable – „Connie" pentru fetele ciripitoare, cu picioare roşii, care alcătuiau jumătate din studenţii şcolii – era în acelaşi timp pedantă şi frivolă. Vastul muzeu al universităţii care, într-un gest poate mai puţin matern decât distrat posesiv, adăpostea şcoala în aripa stângă, avea o orientare predominant arheologică. La etaj, cameră după cameră era plină de vitrine cu moloz anglo-saxon; la parter coridoarele erau aglomerate cu un remarcabil set complet de copii după statui clasice, care gesticulau sub înaltele arcade într-un fel de revoltă pietrificată. Această falsă bogăţie de statui, înnegrite de praf, multe dintre ele purtând încă dungile de la turnare, se înşiruiau într-o ordine aproximativă. Pornind de la răsărit cu acele *Kouroi* cu mijloc de viespe, ale căror feţe asiatice purtau primul zâmbet vag al zorilor atice, treceai prin talmeş-balmeşul impresionant şi grandios al vârstei de aur greceşti şi terminai într-o încăpere neglijată, în partea de apus, unde câteva monumente uriaşe şi grosolane ale degenerescentei romano-creştine îşi odihneau în umbră privirile fixe, hipnotizate. Capodoperele păndeau ca nişte spioni în această gloată. În prima săptămână, Leonard îşi petrecu o dimineaţă şi două după-amiezi schiţând o amazoană înnegrită răsărind pe jumătate

2 G. I. (Government Issue) — iniţiale care desemnează pe membrii forţelor armate ale S.U.A.

înveşmântată dintr-un colţ întunecat şi abia la capătul celei de a doua zile, izbit de asemănarea dintre schiţa sa şi marca unei fabrici americane de creioane, îşi dădu seama că tăcuta lui parteneră fusese Venus din Milo.

Căci „bobocii" de la şcoala Constable trebuiau să o pornească, îndepărtaţi din şcoala propriu-zisă, cu pălăvrăgeala ei vioaie şi halatele ei în culori vii, şi trimişi în aceste triste galerii „prin a desena după antici". Noii veniţi – Leonard şi alţi patru veterani americani susceptibili, un englez zvelt şi o duzină de englezoaice adolescente şi solide – se risipeau în fiecare dimineaţă prin muzeu, strângând sub un braţ o planşetă de desen, şi o banchetă numită „căluţul" sub celălalt; iar în amurg, care înăuntrul muzeului se lăsa mai devreme, se întorceau cu poverile lor, apăsaţi şi de greutatea unei zeiţe fixate pe planşetă, la vreme ca să-i vadă pe studenţii din anii superiori îmbrâncindu-se la chiuveta unde-şi spălau pensulele, şi modelul, îmbrăcată nepotrivit în rochie de stradă, apărând din nişa ei. Şcoala, la ora aceea mirosea întotdeauna a terpentină.

Leonard plecă singur de la şcoală, cu mirosul ei trist stăruindu-i în nări, şi coborî în grabă cele trei rânduri de trepte înguste tocmai la vreme ca să piardă autobuzul. Oriunde se învârtea, în aceste prime săptămâni, avea senzaţia că lucrurile fug de el. Când se urcă în autobuz şi sui la etaj, vitrinele magazinelor de sub el fugeau înapoi ca şi cum ar fi vrut să scape de urmărirea lui. Zidurile colegiilor, mohorâte şi inatacabile, treceau pe lângă el ca o armadă de mari corăbii cenuşii, iar pârâul cântat de Drayton, Milton şi Matthew Arnold aluneca sub el şi, în unghi drept cu şoseaua roşie şerpuită, străzile suburbane coborau în pante abrupte, zbârlite de gardurii vii, ziduri ţepoase şi lanţuri. Uneori, proiectat printre şirurile de ziduri care se îndepărtau, un stol de vreo şase păsări, asemeni unor rotocoale ale salvelor de tun antiaerian, se învârtea şi zbura invariabil în zare. Melancolia după-amiezii englezeşti târzii era rareori atenuată în gândurile lui Leonard de vreo aşteptare a serii. Din cei patru

americani, trei erau căsătoriţi, şi deşi fiecare din aceste perechi îl avusese ca musafir la cină, mesele acestea pieriseră repede în apetitul lui de seară, recurent şi nesăturat. Filmele americane atât de la îndemână îi întăreau mai curând decât îi alungau teama că nu e în legătură cu nimic din ceea ce ar fi putut să-i dea oarecare forţă. Chiar la şcoală, unde se hotărâse să se plaseze, cel puţin provizoriu, sub influenţa esteticii învechite a profesorului Seabright, începu să creadă că într-adevăr, în conturul precis al unui umăr sau în forma unică a spaţiului dintre picioarele lui Apollo, era ceva extrem de important, care de asemenea – deşi ştergea până se rupea hârtia şi-şi forţa ochii până îi ardeau – îi scăpa.

Seabright încerca să-şi vadă studenţii printre copii o dată pe zi. Paşii răsunau vioi, deosebindu-l pe asistent de vreunul din rarii vizitatori, de obicei o pereche de călugăriţe care rătăceau şoptind şi păşind uşor şi alunecat prin această parte a muzeului. Glasul lui Seabright, sâsâiala lui pierzându-se în neclaritatea generală, bubuia din depărtare, ca şi cum zeii ar fi avut de gând să tune. Se apropia tot mai mult cu fiecare cinci minute şi, în cele din urmă, îl auzeai clar, stând de vorbă cu studenta din cealaltă parte a postamentelor, o englezoaică înaltă pe care o chema, cu o însufleţire cam nepotrivită pentru făptura ei matură, Robin.

— Ia te uită! spuse Seabright. Noi nu facem siluete.

— Ştiţi, m-am gândit, zise Robin cu glasul repezit care păru sfidător urechilor americane ale lui Leonard, că în cazul în care conturul iese bine, restul o să se potrivească.

— O, nu, nu. Noi nu *potrivim,* noi construim forma *de-a curmezişul.* Altfel toate fragmentele acestea mai mici nu vor avea niciun sens. Vezi, acolo, nici nu ştim unde e centrul pieptului dumitale. A, se poate?

După mormăieli şi oftaturi, Leonard şi-o imagină pe Robin ridicându-se de pe „căluţ” şi pe Seabright aşezându-se în locul ei.

— Vai de mine, zise el, ai trasat contururile atât de

negre încât aproape că îmi scot ochii. Totuşi…

În ochii lui Leonard, asta făcea farmecul lui Seabright. Atunci când avea de a face cu o problemă de desen, devenea atât de preocupat încât uita să-şi dăscălească studenţii. Trebuise să se înveţe să se uite mereu la ceas, altfel ar fi stat întreaga după-amiază luptându-se cu vreo schiţă a unui începător, încruntându-se ca o pisică în faţa ascunzătorii unui şoarece, în timp ce studentul uitat stătea amorţit în picioare.

— Aşa, oftă Seabright în silă. Tare mi-e teamă că mi-am cheltuit tot timpul cu dumneata. E numai un fragment, dar poţi vedea aici, de-a lungul toracelui, cum aceste mici elemente se îmbină într-o suprafaţă amplă. Şi apoi, când ai să treci la cuşca toracică, cu aceste două umbre abia schiţate la început, vezi… Poate că ar trebui să lucrez ceva mai mult… Aşa, vezi. Şi apoi am putea trece la gât… E o idee bună, ca la aceste figuri să porneşti cu adâncitura gâtului şi apoi să lucrezi umerii şi să urci spre cap…

— Am înţeles, domnule, spuse Robin, puţin cam nerăbdătoare.

— Întreaga direcţie a pozei e în unghiurile astea, vezi? Vezi?

— Da domnule, cred că da.

Dar faptul că ea credea nu-i era de ajuns; Seabright ocoli postamentele şi silueta lui rotofeie, solemnă, uşor felină, se ivi în faţa lui Leonard când se întoarse şi-i spuse neîncrezător fetei invizibile:

— Ai înţeles că trebuie să umbli cu creionul cât mai uşor posibil? Şi să lucrezi forma întreagă treptat, treptat?

— O, da. Fără îndoială, stărui glasul vivace al lui Robin.

Seabright îşi suci capul şi veni şi se aşeză în spatele lui Leonard.

— Nu cred, spuse el în cele din urmă, că e nevoie să desenăm şi dungile de la turnare; asta mai putem aranja şi noi.

— Mi s-a părut că ajută la fixarea intervalelor, explică Leonard.

— Chiar dacă astea sunt doar nişte exerciţii, ştii, nu-i niciun câştig dacă le facem urâte. Leonard se uită la profesor care în mod obişnuit nu era sarcastic, şi Seabright continuă cam încurcat, defectul lui de vorbire fiind mai puţin audibil cât vizibil, un efort discontinuu al buzelor: Trebuie să recunosc că nici subiectul dumitale nu te ajută prea mult.

Ochii lui se ridicară spre statuia pe care Leonard o alesese s-o deseneze, pentru motivul că avea patru mădulare. Desăvârşirea era simplul motiv pentru care Leonard prefera o statuie alteia; fu nedumerit de murmuratul mâhnit al lui Seabright:

— Vai de el.

— Poftim?

— U-ite ce e, Hartz, exclamă Seabright şi, cu o uimitoare agresivitate, se repezi înainte, se ridică pe vârful picioarelor şi plesni uriaşul de ghips într-o coastă. Romanul care a copiat figura nici n-a înţeles că partea asta e contractată din cauza piciorului care poartă toată greutatea! Seabright se contractă şi el, apoi clipi încurcat şi se întoarse la Leonard vorbind pe un ton mai grijuliu: Totuşi, unele fragmente le-ai realizat eu o hotărâre admirabilă. Poa… îi… poate că ai fost cam *prea* hotărât; relaxează-te puţin când te-apuci de lucru şi urmăreşte mişcarea figurii – cum se opune această curbă uşoară de-aici acestei lungi înclinări. Leonard se aştepta să-i ceară creionul, însă profesorul îl întrebă: De ce nu te-apuci de o altă statuie? Această fată fermecătoare, domnişoara Cox, o desenează… da, pe Venus, cred că pe Venus. Cel puţin în acest caz mai ajung la dumneata unele ecouri ale graţiei greceşti. Cred că ţi-ai făcut datoria cu statuia asta.

— Foarte bine. Începusem să am senzaţia că fac desen tehnic.

Pentru a-şi accentua supunerea, Leonard începu să scoată pionezele, dar Seabright, care nu-şi consumase cele cinci minute, zăbovea.

— Socoţi că are sens să desenezi lucrurile astea la început, nu-i aşa?

Seabright nu se dumirea ce-i cu studenţii lui americani; din cei cinci, Leonard ştia că trebuia să pară cel mai puţin neascultător.

— Desigur. Te stimulează, odată ce te-ai apucat de unul.

Englezul nu era pe deplin liniştit. Se învârti cu un aer vinovat şi-i spuse această poveste:

— La Picasso, ştii, a venit odată o femeie să-i ceară sfatul cum să înveţe să deseneze, şi el i-a spus pe loc: *„Dessinez antiques”.* Desenează după antici. Nu există nimic asemănător, dacă vrei să înveţi cum să faci forme mai mari.

După asta Seabright plecă, tropăind pe lângă atleţii şi împăraţii ameninţători, dincolo de arcadă, ieşind cu totul din secţie şi intrând în încăperea unde erau expuse armuri medievale, pinteni, inele, linguri şi potire. Sunetul paşilor lui pieri. De dincolo de şirul de postamente, foarte aproape de urechea lui Leonard, glasul lui Robin ciripi limpede:

— Spune, nu era în toane rele Motanul?

Ca să se-apuce de statuia pe care i-o indicase Seabright, Leonard îşi mută „căluţul” câţiva metri mai departe, fără să abandoneze preţioasa lumină care venea printr-o fereastră situată undeva sus în spatele lui. Din această nouă poziţie o vedea parţial pe Robin. Un soclu îi ascundea totuşi corpul, dar după colţul soclului se zărea planşeta ei sprijinită de zid şi mâna când se repezea la hârtie şi chiar capul, masiv şi-nconjurat de părul blond căzând în şuviţe neglijente, când se apleca înainte ca să vadă mai bine un detaliu. La început era prea timid ca să îndrăznească a-i întâlni privirea, aşa că piciorul ei, numai de la gleznă, singur pe pardoseala de marmură întunecată, în papucul albastru de balet, a fost ţinta atenţiei lui. Avea laba piciorului prelungă, degetele despărţindu-se chiar la marginea arcului albastru al papucului şi paloarea netedă a ovalului vizibil prelungindu-se deasupra, în asprimea întunecat-roşiatică a piciorului englezoaicei. Aceste picioare naţionale, groase la gleznă şi lustruite până la genunchi cu un fel de substanţă izolatoare, nu erau urâte

la Robin; ca o frumoasă ceramică roză îi luau ochii, după cum spunea Seabright.

După o oră Leonard izbuti să spună:

— Nu ţi-e frig la picioare, doar cu papucii aceia?

— Ba da, răspunse Robin imediat şi, cu iuţeala cu care trecea de la un lucru la altul şi care se dovedi a fi un obicei la ea, depăşi limita întrebării: Mă ia cu frig tot stând în locul ăsta afurisit.

Era prea iute pentru el.

— Te referi la şcoală?

— O, şcoala e în regulă, e vorba de nenorocitele astea de copii antice.

— Nu-ţi plac? Nu le găseşti o anumită stabilitate şi veşnicie?

— Dacă vechiturile astea sunt nemuritoare, prefer să încerc să fiu muritoare.

— Vorbesc serios. Gândeşte-te la ele ca la nişte îngeri.

— Serios, pe naiba! Voi americanii nu sunteţi niciodată serioşi. Tot ce spuneţi e un fel de glumă; zău, e ca şi cum ai sta de vorbă într-o menajerie.

Leonard se temu că au terminat cu această remarcă severă, dar după un minut ea îi dovedi că tăcerea lui fusese prea precaută, anunţându-l limpede:

— Am un prieten care e ateu şi speră că al treilea război mondial o să facă totul praf. Lui puţin îi pasă. E ateu.

Convorbirile lor următoare oferiră aspectul descurajant a doua fiinţe azvârlite împreună, schimbând în aceeaşi limbă, la o distanţă mai mare decât părea că e, semnale greşit calculate. Leonard avea sentimentul că ea îi judeca greşit seriozitatea şi ar fi fost uimită să afle cât de profund şi de trainic îşi făcuse loc în inima lui, dându-i un punct de sprijin cu ajutorul căruia risipea uriaşa masă moartă a timpului său liber, care acum părea a fi aproape mai uşoară ca aerul, o ceaţă de aşteptări donquijoteşti, şoapte imaginare, dezbrăcări dezinvolte şi plăceri turistice. Crezu că începe să iubească Anglia. Se duse la croitor şi-şi

cumpără cu patru guinee o jachetă tipică de lână verde ţeapănă, ca să descopere, în faţa oglinzii mânjite din bârlogul lui, că-i făcea capul să arate absurd de mic; aşa că purtă în continuare, la şcoala Constable vindiacul lui scurt kaki cu fermoar.

El însă nu putea să-şi dea seama cât de proastă era cu adevărat. Fata avea optsprezece ani şi povestea cum se uitase, copil fiind, la cer şi văzuse bombele plutind în aer şi căzând din burta unui bombardier german; totuşi îndărătul ochilor ei mari era ceva anost şi neted care-i deforma, în mod ciudat, cuvintele; părea să nu aibă înţelepciunea necizelată şi absorbantă a fetelor americane a căror experienţă de război se oprea la strânsul fierului vechi. Dincolo de incongruităţile lui Robin – dintre numele şi făptura ei, dintre experienţa şi inocenţa ei – exista o anume austeritate oficială, o atitudine hotărâtă, rectilinie, ca şi cum ar fi fost Britannia din desene, iar contururile ei nu ar fi avut nimic erotic, ci ar fi desenat un necesar simbol feminin de vechi militantism. Robin era înaltă, şi silueta ei, trecând înainte şi înapoi printre umbrele copiilor şi în lumina fragmentară dintre ele, i se părea lui Leonard că se joacă de-a v-aţi ascunselea. Era mereu ba acolo, ba plecată. Gâfâind, la nouă treizeci; plecată la zece pentru pauza de cafea; înapoi la unsprezece; la unsprezece treizeci, la masă; înapoi la unu; la două treizeci, plecată să fumeze; înapoi la trei; la patru plecată. Din vremea când lucraseră împreună după Venus, obiceiurile ei de lucru deveniseră mai vesele. Se mutase într-o altă parte, ca să analizeze o altă figură, şi Leonard nu fusese de ajuns de îndrăzneţ ca să o urmeze cu „căluţul”, deşi statuia lui următoare îl îndrepta în direcţia ei. Aşa că, o dată pe oră cel puţin, i se arăta înaintea ochilor şi, deşi pauzele pentru cafea şi prânzurile lungi îl obligau să creadă în existenţa unei alte tovărăşii, el, obişnuit de zilele lungi ale vieţii din armată cu răbdarea, se mai gândea la ea ca parţial a lui.

I se păru deci firesc ca la trei săptămâni înainte de terminarea primului trimestru, Motanul

— Lui Leonard începuse să-i placă să-şi bată joc de

Seabright – să-i treacă pe amândoi la natură moartă.

Luni dimineaţă cumpărară de la zarzavagiu elementele necesare pentru natura moartă. Şcoala Constable avea un mare depozit de obiecte, din care Leonard alesese un vechi mojar şi un pisălog. Se gândi să cumpere, ca pictura să aibă o logică, nişte legume care să poată fi măcinate şi pe care să le aranjeze într-o dezordine à la Chardin. Dar ce se putea măcina oare, într-adevăr, în afară de nuci? Zarzavagiul avea nuci din Jamaica.

— Nu fi caraghios, Leonard, spuse Robin. Toate zbârciturile astea îngrozitoare, o să trebuiască să lucrăm la ele o veşnicie.

— Păi, atunci ce putem măcina?

— N-o să măcinăm nimic; o să pictăm. Ce vrem noi e ceva neted.

— Portocale, domnişoară? se oferi băiatul care-i servea.

— A, portocale! Toată lumea pictează portocale – arată ca un vraf de reclame. Ce vrem noi e… Încruntându-se, se uită atent la mărfuri şi inima lui Leonard, cufundată în noua intimitate a cumpărăturilor făcute cu o femeie, bătu agitată. Ceapă, zise Robin. De ceapă avem nevoie.

— Ceapă, domnişoară?

— Da, trei cepe şi o varză.

— O varză?

— Da, pot să o iau de-aici?

— Dar, Robin, zise Leonard, care nu-i spusese până atunci pe nume, ceapa şi varza nu merg împreună.

— Zău, Leonard, vorbeşti de parcă o să le *mâncăm.*

— Amândouă sunt atât de rotunde!

— Cred şi eu. Doar n-o să mă faci să pictez vreun dovleac rotofei. Şi, în afară de asta, Leonard, astea ale noastre n-o să putrezească.

— Dovlecii noştri rotofei?

— Naturile noastre *moarte,* dragul meu. N-ai văzut perele Melissei? Zău, dac-ar trebui să mă uit toată ziua la petele alea cafenii, cred că mi s-ar face greaţă.

Băiatul, cu şorţul cenuşiu şi cu cizmele pline de

noroi, împinse uşurel în braţele fetei o pungă de hârtie.

— Zece pence, domnişoară. Cinci pentru ceapă, patru pentru căpăţână, şi punga un penny.

— Ţine, spuse răguşit Leonard şi gestul de a-i înmâna banii păru atât de conjugal, încât roşi.

Robin întrebă:

— Cepele sunt atrăgătoare?

— O, da, spuse băiatul pe un ton egal, fără să înţeleagă ceva, ceea ce îl proteja faţă de orice înţeles l-ar fi dat fata acestor cuvinte, inclusiv acela de „a fi împotriva lui”.

— Ne-ai dat nişte cepe atrăgătoare? repetă ea. Ştii, nu vrem să le mâncăm.

— O, da. Sunt frumoase, domnişoară.

Faptul că băiatul se referise la varză spunând simplu „căpăţâna” îl urmărea pe Leonard şi tresări ca la vederea unei fantome când, ieşind cu Robin pe strada îngustă, capul unui trecător îi păru izbitor de familiar; capul numai, pentru că altfel Jack Frederiks se asimilase cu totul. Era îmbrăcat numai în piele şi lână şi chiar tunsoarea care-i încadra căscata uimire a recunoaşterii avea o solidă formă britanică. În Europa, întâlnirile ciudate sunt obişnuite pentru americani, dar Leonard nu fusese niciodată salutat de atât de departe din trecut. Îl supăra să-şi vadă intimitatea, făurită vreme de atâtea chinuitoare săptămâni de singurătate, făcută praf fără multă ceremonie, totuşi îi făcea plăcere să fie descoperit cu o atât de frumoasă însoţitoare.

— Jack, ţi-o prezint pe domnişoara Robin Cox; Robin – Jack Fredericks. Jack e din oraşul meu natal, Wheeling.

— Wheeling, în ce stat? întrebă fata.

— Virginia de Vest, zâmbi Jack. E cam ca districtele voastre „negre”.

— Mai degrabă verde decât negru.

Jack chicoti:

— Vechiul, bunul Len cel literal, îi spuse lui Robin.

Ochii lui mici şi umezi îi cătitau în zadar privirea, în gluma aceasta făcută pe seama prietenului lor comun. El şi

cu Leonard nu ajunseseră niciodată să fie Len şi Jack. Dacă s-ar fi întâlnit pe străzile din Wheeling, niciunul nu s-ar fi oprit din mers.

— Ce faci aici? îl întrebă Leonard.

— Studiez Economia la colegiul Jesus, dar tu mă uluieşti. Desigur că *nu* eşti la universitate?

— Într-un fel. Suntem amândoi la şcoala de artă Constable. E afiliată universităţii.

— N-am *auzit* niciodată de aşa ceva! râse tare Jack, şi Leonard îi fu recunoscător fiindcă Robin se închise în sine şi mai mult.

— E într-o aripă a muzeului. Un loc foarte plăcut.

— *Zău?* Trebxiie să vin pe-acolo odată să văd şi eu această instituţie ciudată. Chiar mă cam interesez acuma de pictură.

— Bun. Vino. Oricând. Acum trebuie să ne întoarcem şi să facem natură moartă eu cepele astea.

— Ei, sunteţi *grozavi!* Ştii, spuse Jack fetei, Len era cu un an mai mare decât mine la şcoală şi sunt obişnuit să mă uit cu respect la el.

Acestei minciuni ridicole, Robin îi răspunse rece cu o alta:

— A, la Connie toţi îl privim cu respect.

Şcoala Constable nu-şi putea îngădui să risipească preţiosul ei spaţiu cu naturi moarte şi, profitând de firea generoasă a muzeului, le trimitea în „Fântână” – un subsol cu luminator. Erau îngrămădite aici copiile greu de clasificat. Un mistreţ mare, în stil naturalist, şedea pe fundul lui îngust şi păros; un gal murind se însorea în lumina potolită care se filtra de deasupra, asemeni prafului; Victoria înaripată îşi înălţa aripile jumulite; şi un hermafrodit înalt, mutilat de pietatea bizantină, poza în spatele unui şir de busturi romane grosolane. Pereţii aveau o stranie culoare albastră, veselă; şi mai ciudat de veseli erau cei cinci sau şase studenţi, văzuţi de sus asemeni unor siluete vioaie şi rapide, care trăncăneau în jurul unor mese cu fructe strălucitoare. Păşind după părul blond al prietenei lui în josul scării de fier lucios, în spirală,

Leonard simţi că a ajuns, în cele din urmă, în inima radioasă a şcolii.

Nicăieri în muzeu nu era atâta lumină ca în „Fântână”. Intimitatea lor de la zarzavagiu părea să se fi limpezit şi sporit în cascada de lumină şi să se fi definit prin ţelul lor artistic. Îşi aranjară lucrurile cu multă minuţiozitate, pe o bucată de pânză galbenă. Mâinile ei albe se agitară aranjând varza, smulgând foaie după foaie până o aduse la o rotunjime pe care şi-o închipui că va fi mai simplu de desenat. După prânz, începură să însemne cu cărbune pânzele lor nou cumpărate, care miroseau a clei şi a lemn proaspăt tăiat. Ştiind-o pe Robin la o oarecare distanţă de el, făcând acelaşi lucru, şi ştiind că ochii ei se concentrau asupra aceluiaşi grup de forme, care după puţină concentrare căpătaseră o intensitate nefirească, asemeni fructelor din Paradis, simţea o ciudată senzaţie de creştere fizică; parcă s-ar fi înălţat deasupra dalelor, şi glasul lui, răspunzând exclamaţiilor şi nemulţumirilor ei dezordonate, îi răsuna în urechi cu o gravă finalitate, ca şi cum cuvintele i-ar fi fost gravate în aer. Ceilalţi studenţi care se ocupau cu naturile moarte lucrau şi ei cu un aer solemn; în acea după-amiază nu erau mulţi. Zgomotele oamenilor din muzeu se rătăceau în încăperea lor, venind parcă dintr-o lume întunecată şi haotică.

Jack Fredericks îi vizită chiar a doua zi. Tropăind pe scări în scurta lui robă de învăţat, se uită ţintă la natura moartă peste umărul lui Robin şi întrebă:

— De ce vreţi să tocaţi cepele într-un mojar?

— Nu le tocăm, replică ea cu un glas semeţ pe care Leonard i-l auzea pentru prima dată.

Jack ţopăi spre hermafrodit şi spuse:

— Doamne! Ce i s-a întâmplat?

Leonard nu făcu niciun efort serios ca să-l facă să se simtă bine. Încurcat şi de aceea încăpăţânat, Jack se lungi pe pervazul îngust destinat exponatelor, aflat exact în spatele mesei pe care era aşezată „natura moartă”, şi zâmbea zeflemitor pictorilor. Voia să pară degajat, dar în

atmosfera aceea luminoasă arăta greoi, cu toată pielea şi lâna de pe el. Impresia de masiv era atât de puternică, încât lui Leonard i se făcu teamă că o să se mişte şi o să spargă vreuna din copii. Pe stradă, Leonard nu observase ce masiv se făcuse colegul lui din Virginia de Vest. Greutatea era mai ales carnală: mâinile mari şi groase se uneau peste vestă, picioarele corpolente se încrucişau greoi pe pardoseala rece de piatră.

Seabright pretinse că nu-i deloc uimit să-l găsească acolo.

— Ce, hm, hm, faci aici?

— Aş zice că-i controlez.

Impertinentul, „aş zice" îl făcu pe Motan să se îndrepte din spate.

— În general nu avem spaţiu pentru spectatori.

— O, dar n-am deranjat pe nimeni, domnule. Nu ne-am spus niciun cuvânt.

— O fi cum o fi, dar stai în calea vederii acestor oameni. Dacă n-ai venit aici ca să priveşti statuile, mi-e foarte teamă că n-ai ce căuta aici.

— A, da. Desigur. Şi Jack, strâmbându-se din cauza efortului, se ridică în picioare. Nu ştiam că există asemenea reguli.

Leonard nu stărui în mod deosebit asupra urmărilor acestei victorii. Continuă să o curteze pe Robin tot atât de subtil ca şi până acum, *deşi* de două ori îndrăzni să-i propună să meargă împreună la cinema. A doua Oară fata acceptă. Povestea de iubire japoneză, în culori delicate, atât de ciudat pătată de omoruri, părea să le ofere un teren străin amândurora, unde s-ar fi putut întâlni ca egali, dar regulile stricte ale pensiunii pentru fete unde stătea Robin, care-i siliră să fugă imediat după un autobuz aglomerat, făcură ca întreaga escapadă să pară până la urmă stângace şi prostească. El prefera mai mult zilele, pline de lumină şi de timp, când apropierea lor avea graţia întâmplării şi când li se oferea înaintea ochilor un subiect constant de conversaţie. Se şi întreba dacă, din pricina singurei lor întâlniri, nu-şi pierduse cumva din demnitate

în ochii ei. Tonul pe care-i vorbea în „Fântână” era respectuos; cu atât mai mult eu cât pictura lui ieşea grozav. Formele acelea sferice şi culorile acelea potolite îi spuneau ceva. Seabright era pur şi simplu încântat de progresele lui.

— Mmm, susura el, aici, pe partea umbrită, nuanţele sunt încântătoare. Dar cred că aici înclini puţin prea mult spre roşu. E foarte limpede violet, vezi. Dacă vrei să-mi dai puţin paleta… Şi o pensulă curată?

Lecţie după lecţie, Leonard era atras în lumea lui Seabright, o lume duioasă, caknă, bazată pe violet, unde violetul la cea mai uşoară atingere a unei umbre, la cea mai slabă ezitare a roşului sau albastrului, se ridica la suprafaţă, vibrând sfios. Viziunea grosolan policromă a lui Robin îl nemulţumea însă.

— Într-adevăr, domnişoară Cox, aş fi vrut să fi făcut desenul corect, înainte de a fi început să umpli spaţiile acestea.

Când Motanul dispărea pe scările în spirală, Robin i se plângea lui Leonard:

— Zău, Len, nici nu mă pot uita la violetul ăsta nenorocit. Ai zice că sunt struguri, cepele astea ale mele, când vezi ce le-a făcut. Spune-mi, să nu rad chiar acum ce-a pictat Motanul?

Leonard se ducea la şevaletul ei şi-i sugera:

— De ce nu încerci să potriveşti şi restul după ele?

— Să potrivesc, să potrivesc!

Părea că-i face plăcere să repete cuvântul.

— Da. Fă varza într-o culoare, aşa, verzui-violet, şi pânza galbenă cafeniu-violet, iar cât despre mo jar, păi, încearcă terpentină curată.

— Ei, asta-i, se bosumflă fata. Nu-i o glumă. Eşti pur şi simplu un american prost şi dezgustător. Crezi că nu mă pricep la culori.

Pe zi ce trecea, atitudinea lui devenea tot mai părintească; fiind bucuros de orice relaţie sigură cu fata, Leonard se întreba dacă nu era, cumva, neutralizat. Robin nu-i cerea niciodată sfatul, în afara unor chestiuni tehnice,

până în ziua în care, spre sfârşitul trimestrului, consimţind să facă un mare pas în direcţia asta, fata îl întrebă:

— Cât de bine îl cunoşti pe prietenul tău Jack Fredericks?

— Deloc bine şi n-aş spune că mi-e prieten. Era cu un an mai mic ca mine la liceu, şi nici nu aparţineam de fapt aceleiaşi clase sociale.

— Clasele sociale în America – sunt chiar foarte puternic diferenţiate?

— Păi… diferenţierea nu-i atât de mare ca aici, dar sunt mai multe.

— Şi el provine dintr-o familie bună?

— De ajuns. Se gândi că reticenţa e cea mai bună tactică, dar când tăcu şi fata, se văzu silit s-o întrebe: Ce te face să mă întrebi?

— Ascultă, Leonard. Să nu sufli o vorbă; dacă vorbeşti, mă fac foc. Ştii, mi-a cerut să-i pozez.

— *Să-i pozezi?* Habar n-are să picteze.

— Ba da. Mi-a arătat câteva din pânzele lui şi sunt bunicele.

— Cum înţelege el „să-i pozezi”? Să pozezi în ce fel?

— Da, goală.

Obrajii îi ardeau, intens îmbujoraţi. Fata atinse uşor pânza cu pensula.

— Ridicol. Omul nu pictează deloc.

— Ba da, *pictează,* Leonard. S-a apucat serios de treaba asta. I-am *văzut* pânzele.

— Cum arată?

— A, cam abstracte.

— Eram sigur.

— Voi, toţi americanii, faceţi pictură abstractă.

— Eu nu.

N-avea impresia că asta ar însemna prea mult în favoarea lui.

— Zice că am un corp frumos…

— *Asta*. Aş fi putut să ţi-o spun şi *eu.*

Dar nu i-o spusese.

— Şi *jură,* că, sigur, n-o să se întâmple nimic. Ba

chiar mi-a şi oferit un onorariu.

— Îţi spun, n-am auzit niciodată o istorie atât de afurisită şi de încurcată.

— Zău, Leonard, *e* încurcată numai când vorbeşti de ea. Eu sunt *convinsă* că e foarte serios ca pictor.

Leonard puse un pic de culoare neagră într-o combinaţie de pe paletă şi oftă.

— Bine, Robin. Fă ce vrei. E viaţa ta.

— O, n-aş fi *visat* să *fac* aşa ceva. Mămica şi tăticu' ar *muri.*

Sentimentul lui de uşurare fu copleşit deodată de o acută senzaţie că a fost nedreptăţit.

— *Nu-i* lăsa să stea în calea. Ta. Păi, asta ar putea fi pentru tine începutul unei întregi cariere.

— Ştii, nu m-am gândit niciodată la aşa ceva. Mă interesa doar părerea ta despre omul ăsta.

— Părerea mea e că e un om îngrozitor. E un snob stupid şi răsfăţat, pe cale de a se îngrăşa ca un porc şi nu văd ce te atrage la el. E un tip îngrozitor. Îngrozitor.

— Bine, dar cum spui chiar tu, nici nu-l cunoşti foarte bine.

Leonard şi ceilalţi veterani necăsătoriţi plecară în Europa în timpul vacanţei de toamnă. Pe vasul cu care traversa Canalul, gândurile lui, eliberate pentru prima dată de complicaţiile plecării, se întoarseră la Robin, şi certitudinea că l-a refuzat pe Fredericks îl încălzi pe puntea rece şi sărată. La Paris, gândul că pe Robin o amuzase măcar o asemenea propunere îl răscoli, îi sugeră o zonă de acceptare, de singurătate, pe care Leonard ar fi putut desigur să o încalce. La Frankfurt se întrebă dacă, într-adevăr, l-ar refuza – ştia că rămânea pe lângă universitate în timpul vacanţei – * şi pe la Hamburg fu sigur că nu, că ar fi acceptat. Şi pe când se întorcea împreună cu tovarăşii lui, ocolind lent prin Olanda, se obişnui cu această convingere. Iar când coborî la Dover, era complet indiferent faţă de nuditatea ei.

Şcoala devenise mai rece şi mai învechită în aceste patru săptămâni. În „Fântână", fructele pe care le

aranjaseră putreziseră; în speranţa că unii dintre studenţi aveau să continue să lucreze în ciuda vacanţei, lucrurile nu fuseseră mutate din loc. Natura lor moartă fusese cel mai puţin afectată de timpul scurs. Cepele erau tot atât de intacte ca şi statuile; dar varza, cojită de Robin până la inima ei solidă şi palidă, ofilindu-se, se desfăcuse şi foile exterioare, cenuşii şi aproape transparente, se odihneau pe pânza aurie. Pictura lui, rămasă pe şevalet, păstra înfăţişarea originară a verzei, dar pigmenţii se întunecaseră, topindu-se în pânză; vigoarea lor făcea ca pictura să pară terminată, deşi erau multe porţiuni ne acoperite şi numeroase contraste pe care, cu ochiul, proaspăt, îşi dădu seama că trebuia să le aranjeze. Îşi puse culorile pe paletă şi aşternu culoarea pe pânză fără nicio poftă. „Fântâna" era atât de goală în această zi de luni a reluării cursurilor, încât avu impresia că a făcut o greşeală, şi n-a consultat cum trebuie programul sau l-a luat prea în serios. La celălalt capăt al sălii, englezul cel mititel, care era şi arogant şi costeliv, desfăcea zgomotos aranjamentele, strivind elementele vegetale într-un sac de hârtie.

După ora unsprezece, Robin apăra pe balconul scărilor în spirală. Se uită de sus în „Fântână", în poza ei de Britannia – sânii un piept viteaz, coapsele şi picioarele o temelie solidă – şi apoi coborî în goană.

— Leonard, unde ai *fost?*

— Ţi-am spus, am plecat în Europa cu Max. Ne-am dus înspre răsărit până la Hamburg şi ne-am întors prin Olanda şi Belgia.

— Ai fost în *Germania.* Pentru ce?

— Păi, într-un fel, sunt neamţ.

Atenţia ei se îndreptă în altă parte.

— Ce zici, varza a dus-o cam greu, nu-i aşa? îşi luă pictura de pe şevalet. Te mai ocupi de tablou? Motanul m-a trimis din nou la antici.

— Ce tupeu!

— Da, mi-a zis: „Eşti cam nepricepută la treaba asta, nu-i aşa? şi am fost de acord. Ăsta-i adevărul.

Leonard fu supărat de presupunerea cuprinsă în această bucurie că şi el, tovarăşul ostenelilor ei zadarnice, era neglijat. Cu buzele strânse de jignire, întrebă sarcastic:

— Şi cum merge pozatul pentru Fredericks?

Ochii ei albaştri îl priviră fix.

— Să pozez pentru *el?* N-am făcut aşa ceva.

Cuvintele ei ar fi putut însemna „Te iubesc”; inima lui bătu mai puternic şi apucă să spună:

— Mă bucur.

Dar Robin continuă cu o surprinzătoare intensitate.

— Zău, Leonard, nu vrei să mă iei în *ssrios.* Am văzut de la început că e un plicticos îngrozitor.

Ţinea sub braţ pânza lipită de coaste şi cu mâna liberă îşi trase nerăbdătoare o şuviţă de păr rebel de pe frunte – u. N gest ţeapăn, aristocratic, care-i alungă departe firicelul de speranţă.

Fusese un prost. Fusese un prost când se gândise că, dacă Fredericks era înlăturat, rămânea el. Aici, ei erau la fel şi, aşa cum singur recunoscuse, era inferior lui Fredericks. Fata terminase cu acest grup stupid şi ciudat. La urma urmei, un iubit e o treabă serioasă.

Ca şi stolurile acelea de păsări pe care le văzuse de la fereastra autobuzului, fata pieri în timp ce-o privea. Chiar înainte de a da înapoi, îndepărtarea ei i se păru atât de rapidă, încât îşi ridică glasul zicând, mai puţin a scuză decât ca o nouă bază de pornire:

— Toţi americanii sunt nişte plicticoşi.

ZBORUL

La ŞAPTESPREZECE ANI eram prost îmbrăcat, aveam un aer caraghios şi mă învârteam de colo până colo, gândind despre mine la persoana a treia. „Allen Dow s-a dus acasă”. „Allen Dow a zâmbit subţire şi sardonic”. Conştiinţa unui destin special mă făcea să fiu arogant şi sfios în acelaşi timp. Cu mulţi ani în urmă, pe la unsprezece sau doisprezece ani, tocmai când eram pe pragul de a înceta să mai fiu un băieţel, m-am urcat împreună cu mama într-o duminică după-amiază – tata era ocupat sau dormea – pe vârful lui Shale Hill, un munte

pitic ce se înălţa într-o parte a văii pe care se afla oraşul nostru. De acolo, Olinger, oraşul, se întindea sub privirea noastră, cam vreo mie de case, cele mai frumoase şi mai mari căţărându-se spre noi pe Shale Hill, şi dincolo de ele cartierele de case din cărămidă – case de una sau două familii, căminele prietenilor mei, coborând pe firul albicios al străzii Alton Pike, de-a lungul căreia se înşirau liceul, terenurile de tenis, cinematograful, cele câteva magazine şi staţii de benzină din oraş, şcoala elementară, biserica luterană. Pe cealaltă parte erau mai multe case, printre care şi a noastră, un mic petec alb, situat exact pe locul în care terenul începea să se înalţe spre muntele opus, Cedar Top. Dincolo de Cedar Top se înşiruiau numeroase culmi de dealuri, şi înspre sud piscurile dispăreau printre alte oraşe, pierind între petecele verzi şi cafenii de pământ arat, şi întregul comitat părea să fie acoperit de un văl subţire de pâclă. Eram de ajuns de mare ca să mă simt încurcat că eram acolo, singur, cu mama mea, lângă un pin retezat de vânt, pe o lungă creastă de gresie. Brusc, ea îşi înfipse degetele în părul meu şi rosti:

— Aici suntem cu toţii, şi aici vom fi mereu. Ezită puţin înainte de a spune „mereu” şi şovăi iar înainte de a adăuga: în afară de tine, Allen. Tu vei zbura de aici.

Câteva păsări pluteau departe peste vale, la nivelul ochilor noştri, şi în felul ei impulsiv mama împrumutase imaginea de la ele, dar acesta părea să fie cuvântul pe care-l aşteptasem toată copilăria mea. Cea mai secretă coardă a sufletului meu fusese făcută să vibreze şi eram extrem de stânjenit, aşa că mi-am tras capul între umeri, ferindu-mă de gestul ei melodramatic.

Era impulsivă, romantică şi inconsecventă. N-am fost niciodată în stare să transform această izbucnire a convingerii ei într-o relaţie permanentă dintre noi. Faptul că mă trata în continuare ca pe un copil oarecare mi se părea a fi o trădare a viziunii pe care mă făcuse s-o împărtăşesc. Eram prizonierul unei speranţe pe care o fluturase şi o uitase. Încercările mele timide de a-mi justifica unele abateri în comportarea mea – citeam

noaptea târziu sau nu veneam la vreme de la şcoală – invocând imaginea zborului, erau primite cu o privire goală şi uimită, ca şi cum aş fi spus o prostie. Mi se părea nespus de nedrept. Da, dar voiam să-i spun, da, dar e prostia *ta.* Şi desigur, tocmai acest lucru făcea ca invocarea să fie ineficace: ea ştia că nu mi-o însuşisem, că intenţionam în mod cinic să exploatez atât privilegiile unei fiinţe neobişnuite, cât şi plăcerile unei fiinţe obişnuite. Se temea de dorinţa mea de a fi un om obişnuit; odată mi-a răspuns, când am protestat că învăţam să zbor, strigându-mi cu o faţă stacojie de furie:

— N-o să înveţi niciodată, te vei împotmoli şi vei muri în noroi la fel ca şi mine. De ce să fii mai bun decât mama ta?

Se născuse cu zece mile mai la sud, într-o fermă la care şi ea şi maică-sa ţinuseră mult. Mama ei, o femeie micuţă şi vajnică, care arăta mai mult a arăboaică decât a nemţoaică, muncea la câmp împreună cu bărbaţii şi mâna căruţa la târg, la zece mile depărtare, în fiecare vineri, încă de mică, mama mergea cu ea, şi cred că aceste drumuri erau dominate de frică – frica fetiţei de bărbaţii grosolani şi beţi care puneau mâna pe ea şi o îmbrăţişau, teamă să nu se strice căruţa, să nu poată vinde bucatele, teamă de o posibilă înjosire a mamei şi de purtarea tatălui când se întorceau la căderea nopţii. Vinerea era ziua lui liberă, şi bea. Îmi este cu neputinţă să mi-l închipui bând; pentru că nu l-am cunoscut niciodată decât ca pe un bătrân răbdător, moralist, aproape biblic, a cărui singură pasiune era să citească ziarele şi care ura numai partidul republican. Avea ceva din înfăţişarea unui om public; acum că e mort, întâlnesc detalii din această înfăţişare la politicieni faimoşi – ceasul cu lanţ şi stomacul rotofei, în filmele vechi ale lui Theodore Roosevelt, ghetele înalte şi aplecarea capului, într-o fotografie a lui Alfalfa Bill Murray. Alfalfa Bill are capul întors ca să vorbească şi-şi ţine pălăria de calotă, apucând-o cu două degete şi cu degetul mare, un mod de a o ţine uşor şi elegant care-mi amintea atât de mult de bunicul, încât am rupt fotografia din *Life* şi

am pus-o într-un sertar.

Munca la câmp nu fusese niciodată o ocupaţie potrivită pentru bunicul meu, deşi cu ajutorul nevestei lui prosperase de pe urma ei. Apoi, într-o vreme când era greu să eviţi reuşita, începu să investească bani în acţiuni. În 1922 cumpără casa noastră cea mare şi albă din oraş – cartierul elegant încă nu se mutase înspre partea de lângă Shale Hill a văii – şi se aşeză să-şi culeagă dividendele. Până la moarte avu convingerea că femeile sunt nişte proaste şi mai ales cele două neconsolate femei din familia lui. Demnitatea financiarului în locul umilinţei fermierului trebuie să-i fi părut un schimb extrem de avantajos. Şi mie mi se pare la fel, şi cum să împac ideea drumurilor cu căruţa dominate de teamă cu durerea pe care mama mea susţine că ea şi mama ei au simţit-o când au trebuit să plece de la fermă? Poate că o frică prelungită este solul potrivit pentru iubire. Sau poate, mai degrabă, ecuaţia este mai lungă şi mai complexă şi puţinii factori pe care-i ştiu – mândria bărbătească a femeii între două vârste de a avea pământ, plăcerea fetei adolescente de a călări cu calul pe câmp, sentimentul lor comun de respingere când s-au mutat în Olinger – sunt trecuţi între paranteze şi înmulţiţi cu coeficienţi pe care nu-i cunosc. Sau poate că nu dragostea de pământ, ci lipsa lui are nevoie de o explicaţie în atitudinea mândră şi pretenţioasă a bunicului meu. El credea că fusese exploatat ca băiat şi-i purta tatălui său o pică pe care mama mea n-a putut-o înţelege niciodată. Bunicul mamei fusese pentru ea un uriaş sfânt şi delicat, înalt de peste doi metri când aşa ceva era un miracol, care cunoştea numele tuturor lucrurilor, precum Adam în rai. La bătrâneţe devenise orb. Când ieşea din casă, câinii alergau să-i lingă mâinile. Pe patul de moarte, bătrânul ceru să i se aducă un măr Gravenstein din pomul de la marginea pajiştii, şi fiul său îi aduse un Krauser din livada din apropierea casei. Bătrânul îl refuză şi bunicul făcu un al doilea drum, dar jignirea fusese săvârşită, o insultă teribilă, nesăbuită şi fără motiv. Ce-i făcuse tatăl lui? Singura plângere anume pe care am auzit-o de la bunicul

meu era că pe vremea când, băiat mare fiind, trebuia să aducă apă oamenilor la câmp, tatăl lui îi spunea cu sarcasm: „Saltă piciorul că o să coboare singur!” Ce absurditate! Ca şi cum fiecare generaţie de părinţi săvârşeşte atrocităţi împotriva copiilor lor, atrocităţi care prin voinţa Domnului rămân necunoscute restului lumii.

Îmi aduc aminte de bunica mea ca de o femeie micuţă cu ochi întunecaţi, care vorbea rar şi care încerca să mă facă să mănânc prea mult, şi apoi ca de un profil roz, cu nas coroiat, odihnind pe pernele gălbui ale coşciugului. A murit când aveam şapte ani. Tot ce mai ştiu despre ea e că era mezina a treisprezece copii, că în timpul cât trăise făcuse ca ograda noastră să fie una din cele mai frumoase din oraş, şi că spunea că semănăm fratelui ei Pete.

Mama mea fusese un copil precoce; avea paisprezece ani când s-au mutat şi trei ani urmaşe la şcoala normală a comitatului. A absolvit colegiul Lake, de lângă Philadelphia, la numai douăzeci de ani. Era o fată înaltă şi frumoasă care zâmbea dezaprobator, judecând după fotografiile răsucite păstrate într-o cutie de ghete, pe care o deschideam mereu, când eram copil, ca şi cum aş fi putut afla în ea cheia certurilor din casă. Mama stă la capătul aleii pavate cu cărămidă, lângă capătul bine îngrijit şi tuns al gardului nostru viu – având forma unei coloane groase pătrate, terminată cu o sferă ţepoasă de frunze. Arcul inegal al tufei de liliac în floare acoperă capătul din dreapta al fotografiei şi, dincolo de mama, se zăreşte un teren viran unde fusese dintotdeauna o casă, după câte-mi amintesc. Pozează cu un fel de graţie provincială, într-un palton lung cu garnitură de blană, descheiat ca să i se vadă mărgelele şi o rochie de adolescentă, scurtă, totuşi serioasă. Stă cu mâinile în buzunare, cu bereta pe o parte a bretonului, şi are un aer orgolios care mi se pare nepotrivit, aşa cum mă. Uit la fotografia asta, aşezat pe covorul pătat al unei case puţin luminate din anii treizeci şi apoi cu totul întunecate în anii patruzeci, pe vremea războiului. Costumul şi fata arată atât de modern, atât de

grozav! în anii prosperităţii lui, era plăcerea bunicului meu să-i dea mamei o sumă generoasă de bani pentru îmbrăcăminte. Tata, fiul mai mic şi fără un sfanţ al unui preot prezbiterian din Passau, îşi terminase studiile la Lake Collège, lucrând ca ospătar, şi vorbea încă şi acum cu un resentiment potolit de frumoasele rochii pe care le purta Lillian Baer. Această trăsătură a mamei mele îmi pricinuia o oarecare mâhnire când eram la liceu; era o snoabă în privinţa îmbrăcăminţii şi stăruia să-mi cumpere pantalonii şi cămăşile sport de la cel mai scump magazin din Alton, şi fiindcă aveam bani puţini, îmi cumpăra puţine lucruri, când dimpotrivă, ce aveam eu nevoie era ce aveau colegii mei de clasă… o mare varietate de haine ieftine.

Atunci când fusese făcută fotografia, mama voia să se ducă la New York. Ce ar fi făcut acolo, sau mai exact ce voia să facă – nu ştiu; dar tatăl ei îi interzise să plece. „A interzice1 e astăzi un cuvânt aspru, dar în acea vreme, în acea *provincie* ciudată, în gura unui „tată indulgent” era, aparent, încă viabil, pentru că marea greutate a acestei interdicţii a continuat să fie simţită în casă timp de ani de zile; şi când eram copil, pe când una din nesfârşitele filipice ale mamei mele adresate bunicului meu atingea culmea ţipată a tânguirii, o puteam simţi în jurul şi deasupra mea, ca o rădăcină imensă aflată în calea unui vierme.

Poate că într-o pornire de furie se căsătorise mama cu tatăl meu, Victor Dow, care cel puţin o duse mai departe, la Wilmington, unde începuse să lucreze la o întreprindere de construcţii. Dar venise depresiunea, tata fusese concediat, şi cuplul se instalase în casa albă din Olinger, unde bunicul şedea şi citea ziarele care urmăreau declinul alarmant al acţiunilor sale în nişte hârtii fără valoare. Apoi m-am născut eu. Bunica se învârtea prin casă dereticând şi cultiva legume în curtea noastră de un sfert de acru, ca să le vândă. Ţineam pui, şi pe un teren mare cultivam sparanghel. După ce murise, când eram înspăimântat o zăream printre straturile de sparanghel. Pe la mijlocul verii, o delicată pădure de tufe verzi răsărea,

unele înalte cât, mine, şi în atingerea lor înfiorată părea că grăieşte un spirit, iar în plasa deasă şi moale a ramurilor lor care se întreţeseau părea să atârne o promisiune ca şi o ameninţare. Tufele de sparanghel mă înspăimântau; în mijlocul terenului, departe de casă şi de alee, eram prins ca într-o vrajă şi deveneam minuscul, şi rătăceam printre trunchiurile netede, mari şi verzi, aşteptându-mă să dau peste o căsuţă cu coşul fumegând şi în ea să fie bunica. Ea însăşi crezuse în fantome, ceea ce făcea ca fantoma ei să fie puternică. Chiar şi acum, când stau singur în propria mea casă, podeaua scârţâie în bucătărie şi mă uit cu teama că o să intre pe uşă. Şi noaptea, chiar înainte de a adormi, glasul ei mă cheamă, spunându-mi pe nume într-o şoaptă pătrunzătoare sau strigă: „Pete”.

Mama mea se dusese să lucreze într-un mare magazin din Alton, vânzând stofă proastă pentru un salariu de 14 dolari pe săptămână. În timpul zilei, în primul meu an de viaţă, tata avea grijă de mine. Faptul că se ocupase de mine, spunea el, măgulinau-mă aşa cum făcea întotdeauna, îl oprise să înnebunească. Poate că acest lucru făcuse ca afecţiunea mea pentru el să nu capete o formă articulată, ca şi cum aş fi fost încă un ţânc care nu poate vorbi şi se bâlbâie în ceaţa protectoare a chipului bărbătesc. Şi acel an, împărtăşit de amândoi, explică poate afecţiunea lui pentru mine, dorinţa lui de a mă lăuda, ca şi cum tot ce-aş fi făcut ar fi fost marcat de ceva trist şi schilod. Îi părea rău de mine, naşterea mea a coincis cu naşterea unei mari suferinţe, o suferinţă naţională – numai de curând încetase să mă cheme cu porecla „tânăra Americă11. Cam când am împlinit un an a obţinut un post de profesor de matematică la liceul din Olinger, şi deşi era atât de bun şi de vesel că nu putea intra într-o clasă fără să creeze zgomotoase probleme de disciplină, a suportat şcoala zi de zi şi an de an şi în cele din urmă ajunsese să aibă un loc în acest oraş străin, aşa că sunt convins că există una sau două duzini de foşti elevi, bărbaţi şi femei aproape de vârstă mijlocie, care păstrează în memoria lor o încurajare de-a tatălui meu sau îşi amintesc de vreo frază

de-a lui care i-a ajutat să se formeze. Desigur că sunt mulţi care-şi aduc aminte de glumele lui prin care-şi bătea joc de faptul că nu se simţea bine în clasă. Păstra în sertarul de la catedră un pistol cu capse confiscat, şi când i se dădea un răspuns deosebit de prost, îl scotea şi, cu o expresie preocupată şi plină de regret, şi-l ducea la tâmplă şi trăgea.

Bunicul a fost ultimul care trăise din munca braţelor şi a fost cel mai umilit de acest fapt. Fusese angajat în echipa de muncitori a oraşului, oameni care mergeau şi nivelau pasajele şi asfaltau străzile. Greoi şi siniştri în salopetele lor, învăluiţi în aburi şi dotaţi cu un echipament impresionant şi uimitor, aceşti oameni aveau o anumită măreţie în ochii unui copil şi eram nedumerit, când mă duceam şi veneam de la şcoala elementară, că bunicul refuza să-mi facă semn sau să-şi manifeste prezenţa în orice fel. Ciudat de puternic pentru un om dificil, s-a ţinut bine până după şaptezeci de ani, când şi-a pierdut vederea. Sarcina mea a fost, de atunci, să-i citesc prea iubitele lui ziare, el stând lângă fereastra mare şi mişcându-şi în soare ghetele cu carâmb înalt. Îl necăjeam citind când prea repede când înnebunitor de încet, sărind de la o coloană la alta pentru a inventa o poveste lungă şi haotică; îi citeam pagina sportivă care nu-l interesa şi mormăiam când era vorba de editoriale. Numai graba cu care îşi sucea picioarele îi trăda supărarea. Când mă opream, se ruga blând, cu un glas cu intonaţii oarecum frumoase şi demodat oratorice: „Acum numai necroloagele, Allen. Numai numele ca să văd dacă-i pe-acolo cineva pe care-l cunosc”. Îmi închipuiam, pe când lătram cu răutate numele printre care putea fi şi numele unui prieten, că o răzbunam pe mama; cred că ea îl ura şi de dragul ei îl uram şi eu. Din neîncetata resuscitare a unor misterioase nemulţumiri îngropate cândva, de mult, în pământul confuz, lipsit de soare, al vremii dinainte de a mă fi născut, fusesem capabil să deduc doar că era un om rău, care-i distrusese viaţa ei, acea frumoasă făptură cu beretă. Nu înţelegeam. Mama se lupta cu el nu fiindcă voia să se certe, ci fiindcă *nu putea*

suporta să-l lase singur.

Uneori, ridicându-mi privirile de pe pagina tipărită, în care armatele noastre se îngrămădeau, retrăgându-se ca nişte insecte distrugătoare, îl surprindeam pe bătrân că-şi ridica uşor capul ca să primească razele calde de soare pe obraz – o faţă uscată şi fragilă, înnobilată de o coroană deasă, bine pieptănată, de păr ca mătasea porumbului. Şi atunci îmi dădeam seama că păcatele lui ca tată erau probabil nu mai rele decât ale oricărui tată. Dar geniul mamei era de a da oamenilor celor mai apropiaţi de ea o măreţie mitică. Eu eram pasărea fenix. Tatăl şi bunica mea erau nişte sfinţi invadatori legendari, ea trăgându-se dintr-o vagă ramură măruntă de sânge arab rătăcit în rasa germană, iar el venind de dincolo de pustiurile protestante din New Jersey, amândoi slujind şi înrobindu-şi tovarăşii cu puterile lor prodigioase de a răzbate şi a munci. Pentru că mama credea că ea, ca şi tatăl ei, fuseseră distruşi prin căsătorie, fiind făcuţi prizonieri de oameni mai buni şi totuşi mai puţin buni decât ei. Era adevărat, tata o iubise pe bunica Baer, şi moartea ei îl făcuse să pară şi mai străin ca oricând. El şi fantoma ei stăteau într-o parte, în umbră, dar departe de centrul întunecat al casei, moştenirea de frustrare şi nebunie care coborâse de la bunicul la mama mea şi la mine şi pe care eu, cu câteva bătăi din aripile mele crescânde, eram destinat să o schimb şi să o răscumpăr.

La şaptesprezece ani, în toamna anului când am absolvit liceul, am plecat cu trei fete la un concurs de oratorie de la un liceu aflat la o depărtare de o sută şaizeci de kilometri. Toate trei erau fete inteligente, eleve de nota zece; erau desfigurate de zece ca de acnee. Totuşi, chiar şi aşa, îmi făcea o deosebită plăcere să mă urc cu ele în tren într-o vineri dimineaţa devreme, la o oră când la câţiva kilometri colegii mei de clasă se prăbuşeau în bănci la prima lor oră de şcoală. Razele soarelui desenau largi fascicole de praf de-a lungul vagonului pe jumătate gol şi prin ferestre Pennsylvania se înfăţişa vederii asemeni unui prelung covor cafeniu, presărat cu motive din industrie.

Ţevi negre alergau pe lângă şinele de cale ferată, kilometri după kilometri. La intervale regulate unele din ele se înălţau într-un fel de buclă asemeni literei greceşti O.

— Ce-i asta? am întrebat. Sunt bolnave?

— Condensare? sugeră Judith Potteiger cu glasul ei timid, transparent – îi plăceau ştiinţele.

— Nu-i asta, am spus. E din cauza durerii. Se zvârcolesc! O să înşface trenul! Păzea!

M-am aplecat, cu adevărat cam speriat. Fetele, toate, au izbucnit în râs.

Judith Potteiger şi Catharine Miiler erau colege cu mine şi se aşteptau să le distrez; cea de a treia fată, o elevă dolofană dintr-o clasă inferioară, pe numele ei Molly Bingaman, nu ştia la ce să se aştepte. Pentru acest public nou, jucam eu. Era cea mai bine îmbrăcată din noi toţi, şi cea mai aşezată; acest lucru mă făcea să bănuiesc că era şi cea mai puţin inteligentă. Înlocuise în ultimul moment pe unul din membrii echipei de oratorie care era bolnav; o cunoşteam doar din vedere, de la adunări şi din şcoală. De la depărtare părea a fi îndesată şi prematur adultă. Dar de aproape era agreabilă, mirosind plăcut, şi pe fondul de un violet mohorât al stofei banchetei din tren, tenul ei părea luminos. Avea o piele frumoasă, o piele înduioşător de pură, pe care şi un punct negru ar fi stricat-o, şi ochi albaştri la fel de limpezi. În afară de o bărbie dublă şi o gură prea mare şi cărnoasă, ar fi fost desăvârşit de frumoasă, ca o femeie micuţă şi obraznică. Şedeam unul lângă altul, în faţa celor două fete din ultimul an al liceului, care aveau din ce în ce mai mult aerul impersonal viclean al unor peţitoare. Ele aranjaseră în chip forţat cum să ne aşezăm.

În după-amiaza zilei a avut loc concursul oratoric pe care l-am câştigat. Da, Republica Federală Germană *trebuia* să fie eliberată de sub controlul aliat. Şcoala, un castel luxos situat la marginea unui oraş minier mizer, era locul în care avea să se desfăşoare până sâmbătă un ciclu de concursuri oratorice din statul respectiv. Vineri urma să aibă loc o seară de dans în sala de gimnastică. Cel mai

mult am dansat cu Molly, deşi spre neplăcerea mea ea s-a împrietenit cu un grup de băieţi din Harrisburg, în timp ce eu le învârteam pe Judith şi pe Catherine conştiincios în jurul sălii. Toţi trei eram dansatori stângaci; numai Molly părea să mă facă a dansa bine, plutind fără teamă departe de picioarele mele, în timp ce obrazul ei îmi mototolea cămaşa asudată. Sala era împodobită cu ghirlande de hârtie galbenă şi neagră în cinstea zilei tuturor sfinţilor şi steguleţele şcolilor concurente erau prinse de pereţi, şi o orchestră de douăsprezece persoane cânta fericit melodiile melancolice ale acelui an: „Mă doare sufletul”, „Lângă tine”, „Asta e dorinţa mea”. Se dădu drumul unui mare nor de baloane captive în grinzile de oţel. Se servi un punci roz şi o fată de la şcoala gazdă ne cântă.

Judith şi Catherine se hotărâră să plece înainte ca dansul să se termine şi am convins-o şi pe Molly să vină şi ea, deşi era pur şi simplu înnebunită de plăcere; pielea ei superbă, în ovalul de deasupra gâtului, era îmbujorată şi lucioasă. Mi-am dat seama, într-o vagă tulburare de milă şi posesiune, că acasă nu prea era obişnuită să i se dea atenţie, spre deosebire de măreţul ignorant din Olinger.

Am plecat împreună la casa unde fuseserăm găzduiţi toţi patru, o clădire mare şi albă din bârne, proprietatea unei perechi de bătrâni, înălţându-se cu singuratică decenţă într-o semimahala. Judith şi Catherine se îndreptară spre casă, dar Molly şi cu mine, cu o sfidătoare hotărâre, care cred că venea din iniţiativa ei, continuarăm „să ne plimbăm prin împrejurimi”. Am mers kilometri întregi, oprindu-ne după miezul nopţii la un bufet în formă de troleibuz. Eu am luat o chiftea, şi Molly m-a impresionat comandând o cafea. Ne-am întors acasă şi am intrat folosind cheia care ne fusese dată; dar, în loc să urcăm în camerele noastre, am rămas jos în salonul întunecat şi am discutat încet vreme de câteva ore.

Ce ne-am spus? Eu am vorbit despre mine însumi. E greu să auzim, şi încă şi mai puţin să ne amintim, ce spunem noi înşine, tot aşa cum ar fi greu pentru un aparat de proiecţie cinematografică, dacă ar căpăta viaţă, să vadă

umbrele pe care ochiul lui de lumină le aruncă. O transcriere, de-aş putea-o produce, a monologului meu desfăşurat în acel important moment de cotitură din noaptea aceea, cu întreaga lui îngâmfare, ar deforma tabloul: salonul aflat la kilometri depărtare de casă, lumina de pe stradă trecând prin cretonul perdelelor şi proiectând pe tapet dungi de lumină de câte un metru, gazdele şi tovarăşii noştri adormiţi la etaj, neîncetatul şuşotit al glasului meu, Molly înviorată de cafea aşezată pe podea lângă fotoliul meu, cu picioarele întinse pe covor; şi sentimentul ciudat pe care-l aveam în camera aceea, o aură fără gust şi miros care nu-mi era familiară, ca o băltoacă de apă care se lărgea.

Îmi aduc aminte de un schimb de replici. Trebuie să-i fi descris valul înalt al temerii de moarte care mă copleşea încă din fragedă copilărie, cam la fiecare trei ani, şi să fi terminat prin presupunerea că ţi-ar trebui un mare curaj ca să fii ateu.

— Dar pariez că tu ai să devii ateu, îmi spuse Molly. Numai ca să-ţi arăţi ţie însuţi că eşti de ajuns de curajos.

Am avut impresia că mă supraaprecia şi am fost măgulit. După câţiva ani, când încă îmi aminteam multe din vorbele ei, mi-am dat seama cât de mişcător de naivă fusese presupunerea noastră că ateul este un rebel singuratic; deoarece grupuri mari de oameni sunt uniţi în ateism şi uitarea – marea densă şi plumburie care se abătea din când în când asupra mea – e pentru ei o greutate tot atât de neglijabilă ca şi presiunea uşoară a portofelului în buzunarul de la piept. Această grotescă şi delicată subapreciere a lumii izbucneşte în amintirea convorbirii noastre ca unul din nenumăratele chibrituri pe care le aprindeam.

Camera se umplu de fum. Prea obosit ca să stau în fotoliu, m-am întins pe podea lângă Moly şi i-am mângâiat în tăcere braţul argintiu; totuşi eram încă prea timid ca să acţionez, în virtutea atmosferei destinse pe care nu o înţelegeam a fi de consimţire. Pe palierul de la etaj, dând să mă îndrept spre camera mea, Molly se apropie de mine

şi, aruncându-mi o privire, mă sărută. Cu o vigoare stângace, am intrat în acel spaţiu negativ care mă aştepta. Rujul de buze al lui Molly se lăţi în mici pete nemăgulitoare pe pielea din jurul gurii ei; era ca şi cum mi s-ar fi dat o faţă să o mănânc, şi prezenţa oaselor – craniul sub piele, dinţii sub buze – mă împiedica. Am rămas vreme îndelungată sub lumina din hol, până ce a început să mă doară ceafa din cauză că trebuia să mă aplec. Când în cele din urmă ne-am despărţit şi ne-am strecurat în camerele noastre, îmi tremurau picioarele. În pat mi-a trecut prin minte gândul: „Allen Dow s-a zvârcolit fără odihnă”, şi mi-am dat seama că, pentru prima dată în acea zi, mă gândisem despre mine la persoana treia.

Sâmbătă dimineaţa am pierdut la concurs. Eram adormit, prolix şi arogant şi unii dintre elevii din public începură să mă huiduiască ori de câte ori deschideam gura. Directorul şcolii veni pe scenă şi ţinu o cuvântare mustrătoare, care mă termină şi pe mine şi cauza pe care o susţineam – o Germanie neînlănţuită. În tren, la întoarcere, Catherine şi Judith au aranjat locurile în aşa fel încât şedeau în spatele lui Molly şi al meu şi ne spionau numai pe deasupra capetelor noastre. Pentru prima dată, în acea călătorie spre casă, am simţit ce înseamnă a îngropa o umilinţă în trupul unei femei. Doar cât îmi frecam faţa de obrazul ei, şi ecoul huiduielilor dispărea. Când ne sărutam, o umbră roşie se isca sub pleoapele mele şi eclipsa feţele ostile şi urlânde ale publicului de la concurs, iar când buzele noastre se despărţeau, marea interioară strălucitoare se ridică şi cu ea se iveau iar feţele acelea, mai intense ca oricând. Cu un fior de ruşine îmi ascundeam faţa în umărul ei, şi în întunericul călduţ de acolo, în timp ce zorzoanele gulerului ei îmi zgâriau faţa, mă simţeam una cu toţi ticăloşii, trădătorii, nebunii şi învinşii care izbutiseră să păstreze alături de ei, până în clipa capturării sau a morţii, o femeie. Asta mă uimise. În liceu, fetele erau minare şi distante; în ziare ele erau nişte fantastici monştri de supunere. Şi acum Molly îmi oferea cu mişcări mărunte şi cu potriveli ale corpului o siguranţă

care avea un straniu gust practic.

Părinţii noştri ne întâmpinară la gară. Am fost uimit când am văzut cât de obosită arăta mama. De ambele părţi ale nasului avea două adâncituri vineţii şi părul ei părea a nu adera la pielea capului, ca şi cum ar fi purtat cu neglijenţă o perucă zdrenţuită, pe jumătate căruntă. Mama era o femeie voinică, şi greutatea ei – pe care o purta de obicei cu mândrie, ca pe un fel de bogăţie – se prăbuşise în afara puterii ei, părând în lumina mohorâtă a peronului gării că apasă asupra lumii. Am întrebat-o:

— Ce face bunicul?

Căzuse la pat cu câteva luni înainte, plângându-se de dureri în piept.

— Mai cântă încă, spuse ea cam tăios.

Ca să-şi mai treacă pustiul orbirii crescânde, bunicul începuse de mult să cânte, şi glasul lui bătrânesc, format, revărsa la orice oră din zi imnuri, balade comice uitate şi cântece de la adunările de tabără. Memoria lui părea să devină tot mai bună pe măsură ce treceau anii.

Supărarea mamei mele apăru şi mai evidentă în refugiul ferit al maşinii; tăcerea ei grea mă apăsa.

— Arăţi foarte obosită, mamă, i-am spus încercând să preiau ofensiva.

— Asta-i nimic pe lângă felul cum arăţi tu, răspunse ea. Ce s-a întâmplat pe-acolo? Te-ai cocoşat ca un om însurat.

— Nu s-a întâmplat nimic, am minţit.

Obrajii îmi ardeau, de parcă supărarea ei profundă şi continuă avea puterea de a-mi da insolaţie.

— Îmi aduc aminte de mama fetei aceleia Bingaman, când am venit pentru prima dată în oraş. Era cea mai încrezută femeiuşcă din cartierul de la sud de barieră. Sunt din cele mai vechi familii din Olinger, să ştii. N-au treabă cu mocofanii.

Tata încercă să schimbe subiectul.

— Ei, Allen, ai învins într-o discuţie, şi asta-i mai mult decât aş fi reuşit eu. Nu ştiu cum reuşeşti.

— Păi, asta-i vine de la tine, Victor. În discuţiile cu

tine, n-am izbutit niciodată să am dreptate.

— Allen a căpătat asta de la bunicul Baer. Dacă omul acela s-ar fi apucat de politică, Lillian, ar fi fost scutit de toate nenorocirile din viaţa lui.

— Tata n-a fost niciodată un om priceput la vorbă. Era un tiran, Allen, să nu te uiţi la femei scunde. Te face să fii prea aproape de pământ.

— Nu *mă uit* la *nimeni,* mamă. Zău, îţi închipui tot felul de lucruri.

— Păi, când a coborât din tren, din felul cum i se umflase guşa am crezut că a înghiţit un canar. Şi-apoi, să-l pună pe bietul meu fiu, numai piele şi os, să-i ducă valiza! Când a trecut pe lângă mine, sincer să-ţi spun mi-a fost teamă c-o să mă scuipe în ochi.

— Trebuia să duc valiza cuiva.

— Şi sunt sigur că fata nu ştia cine eşti.

Deşi adevărul era că în noaptea trecută vorbisem o mulţime despre familia mea.

Mama se uită în altă parte.

— Vezi, Victor… o apără. Când eram de vârsta lui, mama acestei fete m-a jignit în aşa fel încât o simt şi acum, şi propriul meu fiu mă atacă din cauza fiicei ei bondoace şi grase. Mă întreb dacă maică-sa nu a împins-o să-l agaţe.

— Molly e o fată drăguţă, interveni tata. Niciodată nu mi-a dat bătaie de cap în clasă ca unii din ticăloşii aceia „încrezuţi”.

Dar era ciudat de indiferent, pentru un om atât de credincios, când pronunţă această garanţie.

Am descoperit apoi că nimeni nu voia să mă vadă cu Molly Bingaman. Prietenii mei – prin faptul că eram amuzant, aveam câţiva prieteni, colegi ale căror idile continuau peste capul meu, dar pe care-i puteam însoţi, ca un clovn, în plimbări comune – nu-mi vorbeau niciodată despre Molly şi, când am adus-o la petrecerile lor, am avut impresia că o ignoră, aşa că am încetat să mai vin cu ea. Profesorii la şcoală zâmbeau, un zâmbet ciudat şi subţire, când ne vedeau rezemaţi la garderobă sau întârziind pe scări. Meditatorul de engleză din clasa a unsprezecea –

unul din cei care mă lăudau în lumea profesorilor, un om care încerca întotdeauna să mă „stimuleze”, să „exploateze” „potenţialul” meu – mă luă deoparte şi-mi spuse cât e de proastă. Pur şi simplu nu putea înţelege regulile de sintaxă. Îmi vorbi despre greşelile ei de analiză gramaticală, ca şi cum ar fi trădat – şi într-un fel, într-adevăr aşa era – o mărginire pe care purtarea ei în societate o ascundea cu pricepere. Chiar şi familia Faber, un cuplu ultrarepublican care aveau un bufet lângă liceu, nu-şi ascundeau o răutăcioasă satisfacţie ori de câte ori mă certam cu Molly şi tratau cu încăpăţânare afecţiunea mea pentru ea drept o joacă amuzantă, ca şi pretenţia mea faţă de domnul Faber că sunt comunist. Se părea că tot oraşul era prins în capcana mitului mamei mele şi că plecarea era destinul meu adevărat. Era ca şi cum aş fi fost o făptură anormală, pe care bătrânii fantomatici ai oraşului Olinger o despărţiseră de restul turmei şi ar fi fost de acord să o ofere la vremea potrivită văzduhului; aceasta se potrivea cu senzaţia ambiguă pe care o aveam întotdeauna în oraş, aceea de a fi totodată alintat şi respins.

Părinţii lui Molly ne dezaprobau fiindcă în ochii lor familia mea era virtual un gunoi. Mi se bătuse capul cu atâta stăruinţă că eram prea bun pentru Molly, încât rareori mă gândeam la faptul că, dintr-alt punct de vedere, ea era prea bună pentru mine. Mai mult, Molly însăşi mă ferea. Numai o dată, exasperată de o mărturisire de-a mea plicticoasă şi condescendentă, mi-a spus că nu-i plăceam mamei ei.

— De ce nu-i plac? am întrebat sincer surprins.

O admiram pe doamna Bingaman – se ţinea bine – şi eram întotdeauna vesel în casa lor cu mobila albă adecvată şi cu vazele cu stânjenei aşezate în faţa oglinzilor lustruite.

— Nu ştiu. Crede că eşti un uşuratic.

— Dar nu-i adevărat. Nimeni nu se ia mai în serios decât mine.

În vreme ce Molly mă ferea de antipatia familiei Bingaman, eu i-o transmiteam cea provenită din partea familiei Dow, mai mult sau mai puţin direct. Mă înfuria

faptul că nimeni nu-mi dădea voie să fiu mândru de ea. O întrebam mereu, de fapt, de ce era atât de proastă la engleză? De ce nu se înţelegea cu prietenii mei? De ce era atât de îndesată şi de încrezută? – asta în ciuda faptului că adesea, mai cu seamă în clipele mai intime, mi se părea frumoasă. Eram supărat pe ea mai ales pentru că povestea aceasta îmi relevase aspectul ignobil, isteric şi brutal al firii mamei mele, pe care, altfel, aş fi putut să nu-l observ niciodată. Sperasem să pot păstra secrete aceste lucruri faţă de ea, dar chiar dacă intuiţia ei nu ar fi fost neobosită, tatăl meu, la şcoală, ştia totul. Uneori, într-adevăr, mama îmi spunea că nu-i pasă dacă ţin la Molly; că tata era cel supărat. Ca un câine zăpăuc, legat de un picior, ea muşca în toate direcţiile, proferând tot felul de născociri ridicole – cum ar fi că doamna Bingaman o asmuţise pe Molly asupra mea numai ca să mă oprească de a mă duce la colegiu şi a nu da familiei Dow un lucru de care să fie mândră – ceea ce ne făcea pe amândoi să izbucnim în râs. Râsul în casa noastră în acea iarnă avea un sunet vinovat. Bunicul meu era pe moarte şi zăcea la etaj, cântând şi tuşind sau plângând, cum îi venea, şi eram prea săraci ca să angajăm o infirmieră şi prea buni şi laşi ca să-l trimitem la „azil”. La urma urmei, casa era a lui. Orice zgomot ar fi făcut, părea să-i zdrobească inima mamei şi ea nu mai putea dormi la etaj lângă camera lui şi noaptea stătea jos pe sofa. În starea ei de desperare, era în stare să-mi spună lucruri de neiertat chiar dacă lacrimile îi şiroiau pe obraji. N-am văzut niciodată atâtea lacrimi ca în iarna aceea.

De fiecare dată când o vedeam pe mama că plânge, mi se părea că trebuie să o fac pe Molly să plângă. Începusem să mă pricep la asta; era un lucru firesc pentru un copil unic, înconjurat toată viaţa lui de oameni mari care se torturează unii pe alţii în căutarea adevărului. Chiar în clipele de adâncă intimitate, amândoi pe jumătate dezbrăcaţi, îi spuneam ceva ca s-o umilesc. Niciodată n-am făcut dragoste într-un sens final, trupesc. Motivul meu era un amestec de idealism şi superstiţie. Eram un simplu mocofan, comic de ambiţios, şi refuzam chiar să-i spun că

o iubesc – o dovadă de pedanterie rece care acum mă şochează, deoarece aproape că am uitat contextul confuz în care ar fi părut un lucru înţelept.

Pe lângă boala bunicului şi necazurile mamei şi pe lângă aşteptarea veştii dacă am căpătat bursa la singurul colegiu care mi se părea de ajuns de bun pentru mine, mai aveam pe cap şi o mulţime de treburi mărunte legate de absolvirea şcolii. Răspundeam de almanahul de sfârşit de an, eram redactorul artistic al ziarului şcolii, preşedintele comitetului de clasă pentru daruri, directorul adunării cursului superior şi calul de bătaie al profesorilor. Înspăimântat de poveştile tatălui meu, care-mi istorisea despre crizele nervoase la care asistase, stam şi ascultam cum îmi zvâcneşte creierul şi imaginea acelei mase cenuşii, cu infinit de multe interconexiuni, părea să se extindă în afară, să devină întreaga mea lume, o temniţă organică de nepătruns, şi simţeam că trebuie să ies de acolo; dacă aş putea numai să ies de acolo, să intru în iunie, cerul avea să fie senin şi avea să-mi fie bine întreaga viaţă.

Într-o vineri seară, în primăvara aceea, după ce încercasem vreme de mai mult de o oră să scriu treizeci şi cinci de cuvinte afectuoase pentru almanahul de sfârşit de an despre o fată de nimic de la cursul pentru secretare, cu care nu vorbisem niciodată, l-am auzit pe bunicul tuşind, sus la el, o tuse care suna ca o membrană ce s-ar rupe şi m-am înspăimântat. Am strigat înspre scări, sus:

— Mamă, trebuie să plec.

— E nouă jumătate.

— Ştiu, dar trebuie. Înnebunesc.

Fără să-i mai aştept răspunsul şi fără să-mi iau o haină, am ieşit din casă şi am scos maşina noastră veche din garaj. Cu o săptămână înainte mă despărţisem iar de Molly. Toată săptămâna nu i-am adresat un cuvânt, deşi am văzut-o o dată la bufetul lui Faber, cu un băiat din clasa ei, ferindu-se de mine, în vreme ce eu, de lângă flipper, glumeam ca să audă ea. N-am îndrăznit să mă duc la uşa ei şi să bat la ora aceea de seară, atât de târzie; am parcat

doar în faţa casei şi m-am uitat la ferestrele luminate. Prin fereastra salonului am zărit pe căminul alb unul din vazele doamnei Bingman cu stânjenei de seră şi prin fereastra deschisă a maşinii intra aerul de primăvară mirosind delicat a cenuşă umedă. Molly era probabil în oraş cu imbecilul acela din clasa ei. Dar chiar atunci uşa casei s-a deschis şi silueta ei a apărut în dreptunghiul de lumină. Era cu spatele la mine, cu o haină pe braţ, iar maică-sa părea că strigă la ea. Molly a închis uşa şi a alergat de pe verandă, traversând strada şi a intrat repede în maşină, cu ochii plecaţi în orbitele lor de umbră. *Ea a venit.* Când voi fi uitat în cele din urmă orice altceva, mireasma ei de pudră, pielea transparent răcoroasă, felul în care buza de jos semăna cu o pernă rotundă cu două feţe, în afară roşu prăfoasă şi înăuntru roz umedă, încă mă voi amărî pentru ea din pricina acestui lucru – că a venit la mine.

După ce am condus-o acasă – Molly mi-a spus să nu mă necăjesc, maică-sii îi plăcea să ţipe – m-am dus la bufetul de dincolo de marginea oraşului Olinger, care era deschis toată noaptea, şi am mâncat trei chiftele, una după alta şi am băut două pahare de lapte. Se făcuse aproape ora două când am ajuns acasă, dar mama era încă trează. Sta întinsă pe sofa în întuneric, cu aparatul de radio pe podea murmurând muzică Dixieland, transmisă din New Orleans prin Philadelphia. Muzica la radio era un aspect constant al vieţii ei de insomnii; nu numai că o ajuta să acopere zgomotul pe care-l făcea tatăl ei la etaj, dar părea să-i facă şi plăcere. Când tata o ruga să vină să se culce, îi răspundea că programul de la New Orleans încă nu se terminase. Radioul era un vechi aparat Philco, pe care-l aveam dintotdeauna; odată desenasem un peşte pe discul portocaliu al scalei lui de celuloid, care în ochii copilăriei mele părea un acvariu.

Singurătatea ei mă impresionă; m-am dus în salon şi m-am aşezat într-un scaun, cu spatele la fereastră. M-a privit încordată multă vreme, aşa în întuneric.

— Ei, ar spus în sfârşit, cum a fost cu micuţa dezmăţată?

Vulgaritatea pe care povestea asta o scosese la iveală în limbajul ei mă îngrozea.

— Am făcut-o să plângă, i-am zis.

— De ce chinui fata?

— Ca să-ţi fac pe plac.

— Nu-mi faci pe plac.

— Bine, atunci încetează să mă cicăleşti.

— Am să încetez să te cicălesc dacă ai să-mi spui solemn că vrei să te însori cu ea.

Nu i-am răspuns şi, după ce a aşteptat un timp, a continuat cu alt glas:

— Nu-i ciudat că ai slăbiciunea asta?

— E ciudat să-i spui slăbiciune când e singurul lucru care-mi dă putere.

— Aşa să fie, Allen? Bine. Poate. Uit că te-ai născut aici.

Sus, aproape de capetele noastre, bunicul începu să cânte cu glasul firav dar totuşi melodios: „Există o ţară fericită… departe, foarte departe… unde sfinţii sunt înconjuraţi de glorie… strălucitoare, strălucitoare ca lumina zilei”. L-am ascultat şi glasul lui se înecă într-o tuse, o tuse îngrozitoare, sfâşietoare, care se transformă în furie, luptând să se potolească, şi ţipând de spaimă începu s-o strige pe mama. Mama nu se clinti. Glasul bunicului se înălţă uriaş, glasul unui om poruncitor, repetând: „Lillian! Lillian!” şi am văzut că mama tremură din cauza forţei care cobora pe scări spre ea; mama era ca un dig, şi atunci forţa aceea, când bunicul tăcu un moment, se îndreptă în întuneric spre mine şi mă cuprinse o supărare profundă şi am urât acea sursă de suferinţă, chiar în timp ce înţelegeam, printr-o rapidă şi uşoară socoteală, că eram prea slab ca să-i rezist.

Pe un ton de siguranţă şi de neplăcere – cât de împietrită îmi devenise inima! – i-am spus:

— Bine. Vei câştiga de data asta, mamă, dar va fi ultima dată când vei câştiga.

Fiorul de teamă care urmă acestei nemaipomenite insolenţe reci păru să-mi amorţească simţurile; scaunul de

sub mine nu l-am mai simţit, iar pereţii şi mobila din încăpere dispărură – nu mai exista decât strălucirea întunecat-portocalie a scalei radioului de pe podea. Cu glasul răguşit, părând să vină de la o mare distanţă, mama spuse, cu un accent tipic melodramatic:

— La revedere, Allen.

DRAGĂ ALEXANDROS

TRADUCEREA unei scrisori trimise de Alexandros Koundouriotis, copil dat în grija asistenţei sociale, cu nr. 26511 în registrele societăţii „Hope, incorporated”, o organizaţie caritabilă internaţională cu sediul la New York.

Iulie, 1959

Dragă domnule şi doamnă Bentley.

Dragi Părinţi Americani, în primul rând aş vrea să ştiu dacă sunteţi bine, sănătoşi, şi apoi, dacă mă întrebaţi, vreau să vă spun că o duc binişor, pentru care mulţumesc lui Dumnezeu şi sper că şi voi la fel. Dee Domnul să fiţi totdeauna bine şi să vă dea fericire şi bucurie. Cu multă nerăbdare am aşteptat şi luna aceasta să primesc o scrisoare de la voi, dar, din păcate, din nou n-am primit nicio scrisoare. Aşa că sunt îngrijorat din cauza voastră, fiindcă doresc mult să ştiu ce e cu voi, dragi Părinţi Americani. Voi vă interesaţi atât de mult de mine şi în fiecare lună primesc ajutorul vostru. Pe aici e foarte cald în acest anotimp al anului, fiindcă suntem în miezul verii. Munca la câmp e foarte obositoare, aşa îi aud zicând pe cei mai în vârstă. Cât despre mine, când n-am de lucru prin casă mă duc la mare să înot şi să mă joc cu prietenii mei. Fiindcă în anotimpul acesta marea e foarte frumoasă. Atâta despre mine. Vacanţa continuă până vine vremea reînceperii şcolii, când cu puteri noi şi cu bucurie vom începe din nou să învăţăm. Azi vă scriu ca să vă spun că am primit iar cei 8 dolari pe care mi i-aţi trimis pe luna iulie şi vă mulţumesc foarte mult. Cu banii aceştia voi cumpăra ce voi avea nevoie şi vom cumpăra şi ceva făină ca să facem pâine. În încheiere, salutări de la bunica şi de la sora mea şi sper ca scrisoarea mea să vă găsească sănătoşi şi veseli. Aştept cu nerăbdare să primesc o

scrisoare de la voi, să aflu ce faceţi şi cum vă petreceţi vara. Vă salut cu multă afecţiune.

Fiul vostru, *Alexanăros*

Răspuns din partea lui Kenneth Bentley, Părinte American nr. 10.838.

25 septembrie

Dragă Alexandros.

Ne pare rău tuturor că te necăjeşti atâta din pricină că n-ai primit nicio scrisoare din partea noastră. Din păcate nu suntem atât de atenţi eu scrisul aşa cum eşti tu, dar organizaţia cu nume pretenţios care transmite scrisorile noastre pare a fi foarte înceată; îi trebuie, după câte se vede, cam vreo trei luni. Poate că le trimite prin Asia.

Descrierea verii greceşti, aşa cum o faci, e foarte frumoasă. Acum la New York e toamnă. Copăceii trişti de pe străduţa oarecum tristă pe care locuiesc s-au îngălbenit, aceia care nu s-au veştejit de tot. Frumoasele fete care se plimbă pe străzile principale poartă iar pălărie. La New York străzile principale străbat oraşul de la nord la sud, aşa că de obicei au un trotuar însorit şi unul în umbră, şi acum oamenii traversează strada ca să meargă pe trotuarul însorit, deoarece soarele nu mai e atât de cald. Cerul e foarte albastru şi în unele seri, după ce mănânc la un bufet sau la un restaurant, mă plimb puţin înspre East River ca să privesc vapoarele şi Brooklynul, care e un alt cartier al acestui imens oraş.

Doamna Bentley şi cu mine nu mai stăm împreună. Nu voiam să-ţi scriu asta, dar acum, dacă tot am bătut propoziţia asta la maşină, nu văd de ce n-aş spune-o. Poate că oricum te întrebai de ce îţi scriu din New York în loc de Greenwich. Doamna Bentley şi micuţii Amanda şi Richard stau cu toţii tot în frumoasa noastră casă din Greenwich, şi ultima dată când i-am văzut arătau foarte bine. Amanda a început să meargă la grădiniţă şi era foarte agitată şi nu mai vrea să meargă cu pantaloni sau salopetă; stăruie să poarte rochii fiindcă aşa, crede ea, fetiţele sunt mai drăguţe. Asta o cam înfurie pe maică-sa, mai ales

sâmbetele şi duminicile când Amanda se joacă mai ales în praf cu copiii din vecini. Richard merge foarte bine acum şi nu-i place ca soră-sa să-l cicălească. Şi cui îi place? Mă duc să-i văd o dată pe săptămână şi-mi iau corespondenţa, şi scrisoarea ta a fost una din scrisorile pe care le-am luat şi mi-a făcut o mare plăcere citind-o. Doamna Bentley m-a rugat să-ţi răspund, ceea ce mi-a făcut o mare plăcere, fiindcă ultima dată ţi-a scris ea. De fapt, cred că n-a făcut-o, fiindcă nu se prea pricepe să scrie scrisori, deşi a fost ideea ei să ne înscriem în organizaţia „Hope, Inoorporăted" şi ştiu că te iubeşte foarte mult şi a fost deosebit de fericită că vrei să începi şcoala „cu puteri noi şi cu bucurie".

Sunt tulburat fiindcă îmi închipui că te aud spunând: „Atunci, domnul şi doamna Bentley care mi-au trimis din America scrisori atât de fericite şi fotografii ale copiilor lor, şi un pulover şi un briceag de Crăciun, spuneau minciuni! De ce nu mai stau împreună?" Nu vreau să te necăjesc. Poate că în satul vostru există soţi şi soţii care se ceartă. Poate că se ceartă dar continuă să stea împreună, dar în America, unde există atât de multă canalizare şi automobile rapide şi şosele bune, am uitat cum să trăim în condiţii mai grele, deşi recunosc că felul în care trăiesc acum e de ajuns de dificil pentru mine. Sau poate că la şcoală, dacă te ţii de ea, şi sper că te vei ţine, preoţii sau călugăriţele o să vă pună să citiţi marele poem grec IZ *iada* în care poetul Homer povesteşte despre Elena care şi-a părăsit bărbatul ca să trăiască cu Paris, printre troieni. Ceva asemănător s-a petrecut şi cu familia Bentley, numai că eu, bărbatul, am fost acela care m-am dus să stau printre troieni şi mi-am lăsat şotia acasă. Nu ştiu dacă vei învăţa la şcoală despre *Iliada* şi aş fi curios să o aflu. Poporul vostru ar trebui să fie foarte mândru că a produs capodopere care sunt o bucurie pentru întreaga lume. În Statele Unite marii scriitori scriu opere care nu le plac oamenilor, fiindcă sunt atât de deprimante la citit.

Dar noi nu te minţeam, doamna Bentley şi Amanda şi Richard şi eu eram foarte fericiţi, şi întrucâtva suntem şi

acum. Te rog să continui să ne trimiţi scrisorile tale minunate, ele vor ajunge la Greenwich şi ne vor face plăcere tuturor. O să continuăm să-ţi trimitem banii pentru care spui că ne eşti recunoscător, deşi banii pe care ţi-i dăm în acest fel nu reprezintă nici a patra parte din banii pe care îi cheltuim pe băutură. Nu că doamna Bentley sau eu am fi băut băuturile astea, dar aveam mulţi prieteni care ne ajutau în treaba asta, cei mai mulţi nişte oameni foarte plicticoşi, deşi ţie poate că ţi-ar plăcea mai mult decât mie. Şi sigur că te-ar plăcea pe tine mai mult decât mă plăceau pe mine.

Sunt bucuros că stai aproape de mare, unde poţi înota şi te poţi odihni după munca obositoare de la câmp. Eu m-am născut în mijlocul Americii, la o mie de mile de ocean, şi nu am ajuns să-mi placă marea până nu m-am făcut mare şi m-am căsătorit. Aşa că într-un fel eşti mai norocos ca mine. Desigur, să *stai* aproape de ţărmul mării e o mare binefacere, şi-mi amintesc că mă gândeam adesea ce bine ar fi dacă şi copiii mei ar şti ce-nseamnă să alergi pe nisipul plajei frumoase, deşi nu prea mari, de la Greenwich şi să aibă deasupra umerilor lor acel vast şi calm orizont.

Acum trebuie să închei, deoarece m-am înţeles cu o tânără doamnă s-o duc în oraş la masă, o tânără care, o să te intereseze acest lucru, e ea însăşi de origine greacă, deşi s-a născut în America, şi care are mult din frumuseţea rasei voastre. Dar am împovărat fără milă pe traducătorul nostru. Cele mai bune urări bunicii tale, care a avut atât de multă grijă de ţine de când ţi-a murit mama, şi surorii tale, a cărei bunăstare şi sănătate te preocupă atât de mult.

Sincer.

Kenneth Bentley

P.S. Uitându-mă din nou la începutul scrisorii mele, am observat cu regret că am fost lipsit de amabilitate faţă de excelenta organizaţie care a făcut posibilă prietenia noastră, izvorul frumoaselor tale scrisori, pe care suntem întotdeauna bucuroşi să le primim şi să le citim şi să le recitim. Dacă nu am scris atât de asta pe cât ar fi trebuit, e

vina noastră şi te rugăm să ne ierţi.

ACASĂ

Întâi, CĂLĂTORIA cu vaporul acasă: ploua cu găleata la Liverpool şi pe chei două fete (prostituate?) cântând: „Nu sta sub măr”, cu o singură manta de ploaie ţinută deasupra capetelor ca un baldachin, toţi ceilalţi ghemuiţi sub streşinile magaziilor, numai fetele acelea chiar la marginea cheiului de beton, cântând, de fapt pentru toţi cei de pe transatlantic şi mai ales pentru o persoană sau pentru mai multe persoane (doi iubiţi marinari?) de pe puntea cabinelor de clasa a treia. Şi apoi Cobh în lumina aurie a soarelui, şi o tânără americancă din Virginia cu pantaloni strâmţi de toreador, sosind cu vasul pilot, şi cu *Ulysses* în colecţia Modern Library, ţinut vizibil sub braţ. Şi apoi zilele cu orizontul circular, fără pată: „douăzeci-şi-unu” cu bursierii Rhodes, şi tenis de punte cu bursierii Fulbright, şi *bouillon,* şi valurile arcuindu-se sub proră, şi dâra vasului şerpuind după ele ca o şosea de culoarea varului. Robert se hotărâse să nu fie dezamăgit de Statuia Libertăţii, să se supună ideii-clişeu pe care o reprezenta, dar îl dezamăgi deoarece era cu adevărat groaznică, în ceaţa dimineţii din port, cu o *tensiune în trupul* ei verzui ca şi cum s-ar fi gândit tocmai atunci să ridice torţa sau măcar s-o ridice atât de sus.

Fetiţa de pe umărul lui se răsuci în scutece, iar ceilalţi tineri americani se îngrămădiră la balustradă, şi el se simţi împiedicat să simtă efectul clasic, supremul simbol, cea mai adevărată marcă a fabricii. Aşa se întâmplă ca el, cel pregătit a fi condescendent, să nu fie la înălţimea împrejurărilor.

Şi apoi America. Doar harababura circulaţiei, şi taxiurile care se adună la capătul de apus al Străzii Patruzeci când soseşte un transatlantic, dar era patria, patria lui. În anul care trecuse, vederea uneia din aceste maşini mari şi încruntate croindu-şi drum prin străduţele din Oxford fusese pentru el ca un steag viu, un sunet de goarnă răsunând pe un câmp de grâu, şi iată-le aici, de ajuns de multe ca să împiedice circulaţia, claxonând şi

privind furioase unele la celelalte în căldura semitropicală, înghesuindu-se una într-alta ca ciorchinii şi colorate tot atât de ţipător ca păsările paradisului. Erau şocante dar aveau un rost; erau pe măsura privirii lui. Anglia îi şi părea o îndepărtată, cenuşie apariţie. Parcă ar fi trecut trei ani şi nu trei luni de când, stând singur într-unul din rândurile de scaune ale cinematografului în stil american din Oxford, plânsese. Joanne abia născuse. Dormea într-un pat de spital, la o distanţă de doi pence cu autobuzul, şi la piciorul patului era ataşat un coşuleţ care o adăpostea pe Corinne. Toate mamele din salon păreau să aibă ceva. Erau sau irlandeze sau americance, necăsătorite sau bolnave. O femeie trecută şi vorbăreaţă era mulsă mereu cu o maşină care bolborosea.

În patul de lângă Joanne, o tânără irlandeză plângea cât era ziua de lungă din pricină că bărbatul ei, emigrant, nu găsea de lucru. În orele de vizită, Robert îşi băgase faţa crispată în aşternut, lângă Joanne, şi plânseseră împreună. Joanne plânsese când i se spusese că femeile sănătoase erau rugate să nască acasă; casa lor era un apartament la subsol, umed şi rece, în care ţopăiau de la o mică insulă de căldură la alta. Joanne izbucnise în lacrimi chiar acolo în capul cozii, şi funcţionara de la asistenţa socială o strânsese la pieptul ei mare şi cenuşiu. Îi dăduseră bonuri ca să ia praf de suc de portocale, înfăşuraseră noul născut în scutece. Nu vedea decât capul Corinnei, o minge roşie-lividă, zvâcnind cu sângele lui. Totul era foarte ciudat. La asfinţit, un pastor intră în salon şi oficie serviciul religios anglican, ceea ce le făcu pe mamele din salon să plângă. Apoi intrară soţii, aducând coşuleţe cu fructe şi pachete de şocolată. Grămădiţi în sala de aşteptare, îşi văzuseră soţiile gătindu-se în paturile acelea prăpădite. Apoi clopotele se auziră când mai aproape, când mai departe, prin tot oraşul, sunând ora şapte. Când sună ora opt, Joanne îl sărută pasionat, speriată dar şi toropită de dorinţa de a dormi. Ea dormea, iar la o depărtare de o milă, Robert privea un film cu Doris Day, un film despre oraşul acela mitic din Midwest pe care Hollywood-ul îl

păstrează undeva printre decorurile sale. Casele erau albe, verandele largi, pajiştile verzi, trotuarele măturate, arţarii întunecaţi şi rămuroşi în lumina felinarelor. Buza de sus a lui Doris Day se ridica exact aşa cum se obişnuieşte într-un mic orăşel; glasul ei era spart. Deodată, chiar acolo în mijlocul foşnetelor făcute de pachetele de şocolată, al tinerelor vânzătoare îmbrăcate excentric şi al tinerilor englezi duri în sinistrele lor costume negre, se pomeni, spre uimirea şi bucuria lor, că plânge, că plânge cu lacrimi fierbinţi şi sincere, de dorul căminului său părăsit.

Şi acum vorba repezită şi scrâşnită a oamenilor, privitul bagajelor alunecând unul câte unul în josul rampei şi încercarea de a alina sugarul care transpira şi care nu cunoscuse până atunci o asemenea căldură. Heruvimul cu insignă care păzea poarta spre patrie îi dădu voie să treacă şi să dea copilul bunicilor, mătuşilor şi verilor care aşteptau de partea cealaltă. Maică-sa se ridică şi-l sărută pe obraz, iar taică-său, cu privirea îndreptată în altă parte, îi strânse mâna, iar rudele din partea nevestei îi imitară, şi celelalte rude făcură gesturile de afecţiune potrivite împrejurării, şi apoi cu toţii o porniră prin deprimanta şi rezonanta sală de aşteptare, în mici cercuri de încordată întârziere. Câtă vreme fusese în străinătate, scrisorile mamei – graţioase, spirituale, informative, vesele – fuseseră principala lui legătură cu cei de-acasă, dar acum că-şi văzuse părinţii în carne şi oase, tatăl său îi trezise interesul. Maică-sa îmbătrânise puţin; avea o faţă mare, bună, îmbujorată, încordată şi emoţionantă – faţa unei femei a cărei ţară nu se hotărâse niciodată ce are de făcut cu femeile ei. Şi, în măsura în care era deşteaptă şi civilizată, era europeană, poveste bine cunoscută.

Tatăl lui îi apăru ca fiind ceva nou, ca o revelaţie potenţială. Nu întâlnise în Europa un om ca el. Bătrân, necrezut de bătrân – îşi scosese toţi cei şaisprezece dinţi care-i mai rămăseseră în timp ce Robert fusese plecat şi obrazul îi părea îngălbenit de durere şi parţial scofâlcit – se ţinea totuşi foarte drept, ca un copil care abia a învăţat să stea în picioare, cu mâinile căzute moale, departe de

corp, în dreptul centurii. Nevoind sau nefiind în stare să se uite mai multă vreme la singurul său fiu sau la nepoţica lui, se uita cercetător prin sala de aşteptare, studiind ţâşnitoarea de apă şi un afiş cu vinurile Manischewitz, nasturii de pe tunica unui hamal de culoare, ca şi cum fiecare din aceste lucruri ar fi putut să-i dea vreo indicaţie utilă pentru găsirea unui lucru pierdut. Deşi fusese timp de treizeci de ani profesor de liceu, mai credea în învăţământ. Acum se angajase într-o conversaţie cu hamalul, făcând gesturi triste, punându-i întrebări, întrebări pe care Robert nu le putea auzi dar care, din experienţa sa, puteau să se refere la orice, la tonajul marilor vapoare, popularitatea vinurilor Manischewitz, tehnica descărcării bagajelor. Orice informaţie primită îl făcea pe tatăl său să fie, pe moment, mai puţin trist. Hamalul îl privi la început încurcat şi bănuitor, apoi, aşa cum se întâmplă de obicei, se simţi flatat şi deveni mai vorbăreţ. Oamenii care treceau, cu toată graba *lor, întorceau capul să* se uite la acest straniu duet al bărbatului aceluia înalt, cu mânecile suflecate, cu faţa gălbejită, care dădea serios din cap, şi la negrul cel scund care tot vorbea şi vorbea. Hamalul aduse pe unul din colegii săi, pentru a-i întări spusele. Făceau gesturi largi cu mâinile şi începuseră să ridice glasul. Stânjenit, Robert simţi că se-nroşeşte. Tatăl lui era întotdeauna atât de vizibil. Era atât de înalt încât fusese ales, cu prilejul unei alte întoarceri din Europa, să fie Unchiul Sam şi să conducă Parada Victoriei din oraşul lor, în toamna anului 1945.

Ajungând din urmă restul familiei, le spuse:

— Era un om foarte interesant. Mi-a spus că toate afişele acestea din jur – „Nu primim bacşiş” – sunt pur şi simplu o prostie. Zicea că sindicatul lui se luptă de ani de zile să fie scoase”.

Le dădea această ştire cu un vag aer de speranţă, formând cuvintele cu grabă printre dinţii falşi cu care nu era obişnuit. Robert scoase un mormăit exasperat şi-şi întoarse spatele. Aşa. Nici nu era de un ceas în ţară, că se şi arătase nepoliticos cu tatăl său. Se întoarse de cealaltă

parte a porţii şi termină formalităţile.

Aranjară bagajele în maşina tatălui său, un Plymouth negru din ’49. Maşina mică arăta prăfuită şi prăpădită printre taxiurile care duduiau. Un poliţist tânăr şi blond se apropie şi făcu gălăgie din pricină că parcaseră maşina pe un loc interzis lângă trotuar şi sfârşi, atât de seducătoare se dovedi atracţia exercitată de zăpăceala stoică a tatălui său, prin a-i ajuta să ridice cufărul demodat şi uriaş – fusese al mamei lui Robert pe vremea când învăţa la colegiu – şi a-l aşeza în portbagaj, printre cricuri stricate, ghemuri de sfoară, bidoane găurite de ulei şi vrafuri răvăşite de bilete de baschet pe care taică-său le căra peste tot. Cufărul ieşea din portbagaj şi se sprijinea pe bara din spate. Legară capacul portbagajului cu o frânghie zdrenţuită. Tatăl îl întrebă pe poliţist câte taxiuri erau în Manhattan şi dacă era adevărat, aşa cum citise el, că şoferii fuseseră jefuiţi de atâtea ori, încât nu mai voiau să meargă noaptea în Harlem. Discuţia lor continuă cât ceilalţi îşi luară rămas bun. Mătuşa lui Robert, cu un sărut care mirosea a ţigări Kool şi a pânză scrobită, plecă să prindă trenul spre Stamford. Vărul lui, fiul ei, se îndreptă pe sub colonade spre şoseaua West Side; locuia pe West Twelfth Street şi lucra ca prezentator de reclame la televiziune. Părinţii soţiei lui mânară mica turmă a rudelor lor spre parcaj, îşi recuperară Volvo-ul lor stacojiu şi-şi începură lungul drum spre Boston. Marna se urcă în faţă. Robert, Joanne şi Corinne se aranjară în spate. Mai trecură câteva minute, apoi tatăl şi poliţistul se despărţiră şi tatăl trecu la volan.

— A fost foarte interesant, zise el. Spunea că nouăzeci şi nouă la sută dintre portoricani sunt oameni cinstiţi.

Cu un hârâit chinuit al ambreiajului, porniră spre Pennsylvania.

Robert fusese angajat la un colegiu elegant de pe Hudson ca să predea matematica unor fete din lumea bună. Urma să înceapă în septembrie. Acum erau în iulie. Până atunci aveau să trăiască pe spinarea părinţilor. Ai lui,

mai întâi. Aşteptase mult sosirea acestei luni: avea să fie cea mai lungă perioadă a şederii lui cu nevasta în Pennsylvania şi-şi amintea că ar fi vrut să-i descrie, să-i explice ceva despre aceste locuri. Dar exact despre ce era vorba – uitase. Părinţii lui locuiau într-un orăşel la vreo cincizeci de mile la vest de Philadelphia, într-o regiune dens populată de nemţi. Maică-sa se născuse în aceste locuri, într-o fermă, şi se simţea legată de pământ, dar era străină de oamenii lui. Tatăl său venise tocmai din centrul oraşului Baltirnore şi umbla după oameni, dar nu-şi găsea niciun fel de sprijin în pământ. În timp ce Robert, care se născuse şi fusese crescut într-un orăşel unde oamenii şi pământurile alcătuiau o singură ţesătură, crezuse că-i iubeşte şi pe unii şi pe alţii; totuşi, de când ţinea minte, nu se gândise decât cum să scape de-acolo. Aerul, oamenii îi păreau ceva prea dens, parcă îl înăbuşeau. Scăpase. I se păruse că a fost un lucru necesar. Dar rămăsese cu sentimentul că e găunos, fragil şi transparent – o fiolă care aşteaptă să fie umplută cu lacrimi la următorul film cu Doris Day. Venirea acasă îl umplea de putere, de un lichid mai dens. Dar de fiecare dată mai puţin – simţea asta. Şi el şi pământul se schimbau. Recipientul se îngusta; conţinutul devenea mai impur. În anul care trecuse, scrisorile mamei sale i se păruseră adesea enigmatice şi pline de o substanţă palidă, străină. Aşa că, stăpânit de un sentiment de vinovată grabă, îndemna în tăcere maşina să gonească, ca şi cum inima Americii ar fi putut să piară înainte de a fi ajuns la ea.

Tatăl său spuse:

— Poliţistul acela mi-a spus că a învăţat ca să devină reparator de televizoare, dar n-a putut găsi de lucru aşa că s-a făcut poliţist. Spunea că-n meseria asta s-au înmulţit ca dracu', în ultimii cinci ani.

— Taci, tăticule, spuse mama. Copilul vrea să doarmă.

Corinne fusese terorizată de sirenele remorcherelor; fiind trecută din braţe în braţe nu se liniştise deloc. Acum era aşezată pe podeaua maşinii, într-un cărucior de

culoare gălbuie, pe care-l cumpăraseră în Anglia. Uitându-se la butoanele de nichel şi la curelele pătucului, Robert îşi aminti de magazinul de cărucioare de pe Cowley Road, cu şirurile de cărucioare impozante, negre şi strălucitoare, făcute parcă să dureze toată viaţa; şi într-adevăr, englezii îşi poartă copiii în cărucior până cresc mari. O, dragii, rumenii englezi, îşi zise el, schimbându-şi încet părerea, o să le ducă dorul. Oare nu se va putea linişti niciodată?

O dezbrăcară pe Corinne de hăinuţele ei de lână şi acum stătea întinsă în scutece, îmbujorată de căldură, dând din picioare şi scâncind. Şi apoi încreţiturile feţişoarei ei se traseră într-o parte, mâinile ca nişte stele încetară să se mai agite, şi adormi la pieptul accidentat al şoselei.

— Zău, Joanne, spuse mama lui Robert, n-am mai văzut un copil atât de fără cusur. Şi când spun asta, nu o spun ca o mamă soacră.

Protestul ei era usturător în multe privinţe; Robert nu voi să se gândească la implicaţia că fetiţa era numai opera Joannei.

— Îmi place buricul ei, afirmă el.

— E o capodoperă, zise maică-sa şi Robert simţi, într-un mod ciudat că e aprobat.

Dar chiar şi aşa: frumuseţea copilului, ca orice altă frumuseţe, era limitată la ea însăşi şi nu ducea nicăieri. Conversaţia lor rămânea timidă şi ezitantă. Robert şi părinţii lui vorbeau despre lucruri pe care soţia lui nu le putea cunoaşte; şi tot mai multe aluzii făcute de el şi de Joanne rămâneau străine părinţilor lor. Importanţa şi aria tot mai largă a acestor aluzii, care nu putea fi total înlăturate din discuţie, oricât de politicoşi ar fi încercat să fie, păreau a bagateliza şi a batjocori relaţiile cu părinţii lui. Fumase, chiar când era la colegiu, pe ascuns, nu acasă, unde acest lucru ar fi jignit-o pe maică-sa. Tot aşa cum a face dragoste se poate ierta, dar nu trebuie văzut. Dar acum, în timp ce Joanne fuma nervos ţigară după ţigară, din cauza modului excentric şi încordat în care tatăl său conducea maşina, el nu putea ca soţ al ei şi ea bărbat să se

abţină; şi oricum, din cele două vechi păcate acesta era cel mai neînsemnat, iar fructul celui mai mare abia fusese lăudat. Auzind zgomotul pe care-l făcu aprinzând chibritul, maică-sa îşi întoarse capul şi-l privi drept în ochi. Spre lauda ei, în privire nu era niciun semn de reproş. Totuşi, după aceea deveni dureros de conştient că fumul ţigării plutea înspre ea şi îi învăluia capul şi că maică-sa îl alunga mereu din faţa ei, răbdătoare, cu mina. Podul palmei ei era pătat de pistrui şi verigheta săpase adânc în carnea degetului inelar, dând celui mai liniştit gest al ei o pasivă şi rănită elocvenţă.

Un punct în favoarea el fu momentul în care Joanne, înspăimântată că socrul ei o să încurce cotitura spre Polasky Skyway, scutură ţigara pe spătarul banchetei şi o scânteie căzu pe pântecele copilului. O secundă nu se întâmplă nimic, şi apoi Corinne începu să ţipe, şi toţi văzură micul purice de foc scânteind lângă buricul ei desăvârşit. Joanne sări, dădu din mâini şi din picioare şi strânse copilul la piept şi-l legănă, dar dovada nu putea fi distrusă; o pată cafenie de arsură pe globul de piele imaculată. Corinne continua să ţipe, întrerupându-se pentru a suspina violent şi a sughiţa când inspira, în vreme ce toată lumea cotrobăia prin pungi şi buzunare după vaselină, unt, pastă de dinţi, orice-ar fi putut fi folosit ca unguent. Mama avea o sticluţă cu apă de toaletă căpătată la un magazin universal: Joanne tamponă copilul cu ea şi în scurtă vreme Corinne, scuturată tot mai rar de spasme şi sughiţuri, luă rana cu ea, din fericire, în vizuina somnului.

Incidentul era atât de asemănător cu acela petrecut cu moneda, încât Robert trebuia să-l povestească. Pe vapor, se dusese o dată în cabină unde Corinne dormea, ca să-şi ia portofelul *din cealaltă haină.* Plaina era atârnată într-un cârlig deasupra leagănului ei. Cabinele turistice de pe transatlanticele acelea mari, explică el, sunt teribil de înghesuite, toate lucrurile sunt îngrămădite unele deasupra altora.

Tatăl lui dădu din cap, acceptând faptul.

— Nu-ţi dau prea mult spaţiu, nu?

— N-au *cum,* îl lămuri Robert. Oricum, în fugă sau din alt motiv, când am scos portofelul a căzut şi un penny englezesc care a lovit-o pe Corinne drept în frunte.

— O, Robert! exclamă mama.

— O, a fost groaznic. A plâns vreme de-un ceas. Mai mult decât acuma, cu scânteia.

— Trebuie să se fi obişnuit să tot lăsăm lucrurile să cadă pe ea, spuse Joanne.

Cu un tact abia subliniat, mama lui nu vru să fie de acord cu această sugestie şi arătă un interes exagerat de politicos faţă de penny-ul englezesc pe care i-l arătară. O, ce greu el şi asta e *cea mai mică* monedă? îi arătară zeloşi şi alte monede englezeşti. Dar erau amănunte în această poveste care fuseseră omise: avuseseră nevoie de portofel pentru că îşi consumaseră mărunţişul la o petrecere cu joc de cărţi şi băut bere. Şi faţă de Joanne chiar, Robert avea un alt secret: motivul iuţelii lui în recuperarea portofelului era şi graba de a se întoarce la înviorătoarea companie a fetei arătoase şi cam pl ostuţe dar foarte drăguţe din Virginia, care se urcase pe vapor la Cobh. În cabina întunecată, luminată de un bec albastru şi încălzită de dorinţa lui, zborul ciudat al penny-ului păruse o pedeapsă.

Aşa că accidentul, ca şi povestea, măriseră reticenţa lor.

Drăguţele chioşcuri de stuc pentru crenvurşti calzi, iubitele case de lemn, *drugstore*-urile zelos aprovizionate şi intim răcoroase, treceau dincolo de ferestrele maşinii, mânjite de implicaţiile posomorâte ale vinovăţiei, dezamăgirii, iertării şi timpului pierdut. Robert se uită la părinţii lui ca să rupă vraja. Căsătorit, salariat, destul de învăţat, el însuşi tată, era de ajuns de copilăros ca să spere că părinţii lui vor străpunge multele taine mărunte care se acumulaseră între ei; că vor face un miracol. Îi considera vinovaţi pentru că nu izbutiseră să o facă. În infinita lor putere, nu aveau decât să întindă o mână. Înciudat, începu să se gândească cu plăcere la luna pe care aveau să o petreacă la Boston cu părinţii *ei.*

Trecură prin New Jersey, venind dinspre apus,

traversară râul Delaware pe unde-l trecuse cândva Washington şi mergând de-a lungul unui arc sud-estic, intrară în Pennsylvania. Oraşele de pe drum se schimbară, trecând de la tipul plat, cu case de lemn ca în New Jersey, cu gustul acela fragil al preriei, de lâncezeală şi praf, la tipul mai ţeapăn, mai teutonic, aşezate printre dealuri, cu clădiri de piatră şi cărămidă, dispuse cu încăpăţânare după liniile unui grătar, deşi acest dogmatism făcea necesare prelungi ziduri de susţinere, care se înălţau şi coborau odată cu terenul, zăgăzuind scurte pajişti boltite, încoronate cu case înguste de cărămidă, ale căror ferestre de la subsol se aflau mai sus decât capota maşinii lor. Soarele puternic trecu de amiază; capacul portbagajului zăngănea şi sălta pe măsură ce slăbea sfoara cu care era legat. Ajunseră la graniţa celor zece sau douăzeci de mile pe care Robert le cunoştea bine. În oraşul acesta se dusese în fiecare toamnă la un meci de fotbal şi în celălalt fusese la un bâlci, unde fetele din corturi dansau nepurtând nimic altceva decât pantofi violeţi cu tocuri înalte.

O pânză de păianjen prinse a-l îneca pe Robert. Strănută.

— Săracul Robbie, spuse maică-sa, pariez că n-a avut guturai de când a plecat de-acasă.

— Nu ştiam că avea guturai, spuse Joanne.

— O, era groaznic, zise maică-sa. Când era băieţel îmi frângea inima. Cu sinusurile lui, ar trebui chiar să nu mai fumeze.

Se clătinară cu toţii; o maşină de lângă bordura trotuarului se băgase pe neaşteptate în calea lor, şi tatăl lui, fără să atingă frâna, o ocoli. Era o maşină lungă, verde, nou-nouţă şi strălucitoare, şi faţa de la fereastra dinspre volan, suspendată pentru o clipă ca o minge de cauciuc pe valul ocolirii lor, arăta roşie şi speriată. Robert observă acest lucru fără prea mare interes. Ochii îi lăcrimau. Continuară să înainteze şi trecu cam o jumătate de milă înainte ca Robert să-şi dea seama că urletul tot mai puternic al claxonului le era adresat lor. Maşina verde mărise viteza ca să-i ajungă; merse câţiva yarzi în spatele

lor în timp ce omul de la volan apăsa într-una pe claxon. Robert se întoarse şi, prin fereastra din spate, citi, între farurile triple ascunse sub zburlitele sprâncene de metal, literele mari OLDSMOBILE prinse în grila radiatorului. Maşina ţâşni în banda de lângă ei şi-şi încetini mersul; avea o linie aerodinamică extravagantă şi înclinarea geamului din spate dădea impresia unei pălării gata să cadă. Micul şofer roşu urlă ceva prin geamul cel mai apropiat. Soţia bărbatului între două vârste, ca şi cum ar fi fost nu o dată o parteneră în această demonstraţie, îşi trase cu pricepere capul înapoi ca să permită cuvintelor omului de lângă ea să treacă, dar în goana vântului şi a vârtejului cauciucurilor nu se înţelegea nimic.

Tata se întoarse spre mama; de enervare se uita cruciş.

— Ce spune, Julia? Nu pot auzi, ce spune.

Din când în când se mai adresa soţiei sale, ca unui interpret al acestei regiuni, deşi locuia acolo de treizeci de ani.

— Spune că e supărat, zise mama.

Robert, cu mintea întunecată de convulsiile unui strănut iminent, bătu cu piciorul în podea, ca să îndemne maşina lor să meargă mai repede şi să-l întreacă pe atacator. Dar tatăl lui încetini şi opri.

Oldsmobile-ul, luat pe neaşteptate, merse o bună distanţă dincolo de ei, înainte de a se trage pe marginea drumului. Erau în afara oraşului; ogoare frumoase şi bine îngrijite, înecate în nori de polen, unduiau în căldură, de fiecare parte a. Şoselei. Maşina din faţă îşi scuipă afară şoferul, într-un trap mărunt şi greoi, un om scund şi îndesat se îndreptă poticnit spre ei, de-a lungul adăpostului presărat cu pietriş. Purta o cămaşă înflorată Hawaiană şi tot dădea din gură.

Motorul bătrânului Plymouth, prea fierbinte ca să poată sta după patru ore de mers continuu, vibră şi se opri. Capul omului se ivi la fereastra laterală a maşinii: avea o ţeastă pătrată, cu creste de cartilagiu deasupra urechilor mici şi albe, iar pielea îmbujorată şi zbârcită de furie părea

să aibă o luminoasă fragilitate, asemenea pieliţei unui cârnat. Chiar înainte ca omul să-şi tragă sufletul şi să poată vorbi, Robert îl recunoscu ca fiind un straşnic specimen al speţei pe care, cu o ignorantă afecţiune, lumea din afară o numeşte „olandezul de Pennsylvania”. Şi atunci, în primul val strident de înjurături, mustosul şi d-ul greşit plasat al vorbirii păreau să fie vizibile foarte clar, asemeni literelor zugrăvite pe lăzile sparte care se prăbuşesc într-o cascadă. Pe măsură ce glasul violent devenea mai lent şi mai ooborât, se auzea limpede un întreg şir de înjurături. Fraze, una după alta, puteau fi înţelese.

— N-ai afud niciun drepd să treci peşde mine aşa. N-ai niciun drepd să mergi aşa brin oraş.

Tatăl lui Robert nu răspunse nimic; tăcerea lui provocă la omuleţul roşcat un nou acces de furie; pielea îi lucea, gata, gata să plesnească; omul îşi băgă faţa în fereastră; îşi închise ochii şi pleoapele i se bulbucară, nările i se albiră din cauza tensiunii. Glasul i se frânse, de parcă s-ar fi speriat de el însuşi, apoi îşi întoarse spatele şi se dădu cu un pas înapoi. În aerul strălucitor, mişcările lui păreau a fi întreprinse pe fondul unei rigidităţi imense şi constrângătoare.

Tatăl lui Iiobert îi spuse cu glas blajin:

— Domnule, încerc să te înţeleg, dar nu pot să-mi dau seama ce spui. Nu ştiu ce vrei.

Auzind asta titirezul se învârti iar, şi mai furios, dar pentru scurt timp. Mama îndepărtă cu mâna fumul din ochi, încheind astfel o lungă stare de nemişcare. Copilul scânci şi Joanne se aplecă pe marginea banchetei, încercând să înlăture motivul neplăcerii. Poate că aceste mişcări ale celor două femei stârniră un sentiment de vinovăţie la olandez; dădu drumul, ca un argument legal auxiliar, unei alte izbucniri de cuvinte murdare, şi mâinile strălucitor de albe executară un dans nervos printre florile cămăşii, iar el, întocmai ca un derviş, se învârti în jurul său. Trist, tatăl lui Robert se uită ţintă la vârtej, obrazul îngălbenindu-i-se tot mai mult... în profil, buzele i se

crispară cu încăpăţânare peste dantura urâtă şi ochiul deveni un perfect diamant de neabătut interes. Atenţia aceasta stânjeni elanul indignat al olandezului. Glasul obscen şi furios, care datorită straniei acustici a amiezii părea să facă ecou tăvii albastre de copt de deasupra tuturor, se opri cu un scârţâit ostil.

De parcă tocmai atunci scânteia i-ar fi atins pântecul, Corinne începu să ţipe. Joanne se ghemui deasupra ei şi strigă spre fereastra din faţă:

— Ai trezit copilul!

Pe Robert îl dureau picioarele şi, pe de o parte ca să şi le întindă, pe de altă parte ca să-şi arate indignarea, deschise portiera şi se dădu jos. Îşi simţi zvelta înălţime, îmbrăcată în costumul negru englezesc, desfăşurându-se ca o armă elegantă şi surprinzătoare. Fruntea brobonita a duşmanului se încreţi a îndoială.

— De ce ai vrut să ne-o iei înainte? îl întrebă Robert lungind cuvintele, aşa cum se vorbea în aceste locuri; glasul lui, voalat de guturai şi atenuat de lumina excesivă a soarelui, părea, a fi mai degrabă al unei vechi cunoştinţe decât al lui.

Tatăl lui Robert deschise şi el portiera şi se dădu jos. La vederea acestei şi mai mari şi mai masive înălţimi, olandezul scuipă pe asfalt, având grijă să nu nimerească niciun pantof. Continuând să se zbată împotriva unei rezistenţe invizibile a aerului, se întoarse smucit şi o porni ţanţoş spre maşina lui.

— Ei, aşteaptă o clipă, domnule, strigă tatăl lui Robert şi începu să se grăbească după olandez.

Faţa rozã, golită dintr-odată de orice urmă de furie, se aprinse deasupra umărului muiat de sudoare al cămăşii Hawaiene. Olandezul o porni la trap. Tatăl lui Robert, neliniştit că lasă o conversaţie să fie curmată în acest fel, alergă după el; mărindu-şi paşii, trupul i se înălţă deasupra pământului într-o mişcare teribilă, înceată şi plutitoare. Licărul drumului făcea ca umbra lui să pară a-i cădea departe de picioare. Glasul lui aluneca uşor în jurul şoselei orbitoare.

— Aşteaptă o clipă, domnule. Vreau să te întreb ceva.

În perspectivă, distanţa dintre ei părea micşorată, şi picioarele olandezului tresăriră ca acelea ale unei insecte cu aripile tăiate; dar era o iluzie, nu-l prinsese din urmă. Olandezul ajunse la portiera maşinii lui; socoti că mai are timp de încă o înjurătură, o spuse, şi se băgă în cuşca verde strălucitoare. Tatăl lui Robert ajunse la bara din spate tocmai când maşina pornea. Cutele încordate ale spatelui cămăşii sale indicau dorinţa de a se arunca asupra metalului care fugea. Apoi cutele se destinseră şi el se îndreptă din umeri.

Drept ca o luminare, dezamăgit şi cu mâinile bălăbănindu-i-se, o luă la vale pe marginea şoselei, exact ca acum paisprezece ani, când, cu ghetre şi cu joben de carton, defilase în fruntea paradei.

În maşină, Joanne legăna copilul şi râdea. Nu-l mai văzuse pe socrul ei învingând.

— A fost grozav, spuse ea.

Silindu-se să se ghemuiască, tatăl se strânse în locul lui la volan. Porni maşina şi-şi întoarse capul mare ca să-i spună cu tristeţe:

— Nu. Omul acela a avut să-mi spună ceva şi am vrut să aud despre ce era vorba. Dacă am făcut ceva rău, vreau să ştiu ce. Dar afurisitul acela nu vorbea ca oamenii. Ca toţi ceilalţi de pe aici; nu-i pot înţelege. Oamenii Juliei.

— Am impresia că a crezut că suntem ţigani, spuse mama. Din cauza cufărului aceluia vechi din spate. Şi apoi capacul era sus şi n-a putut să vadă că numărul nostru e din Pennsylvania. Sunt foarte dornici, ştii, să ţină „rasele impure" în afara regiunii. Şi culoarea pielii lui tăticu' l-a indus în eroare. De îndată ce ne-a auzit, bietul om a fost mulţumit.

— Părea teribil de furios pe nimica, zise Joanne.

Glasul mamei, mai repezit, deveni curgător:

— Ei, cam aşa sunt, Joanne. Oamenii din partea asta a ţării sunt aşa, furioşi, mai tot timpul. Dumnezeu le-a dăruit aceste frumoase văi – şi una, două, se-nfurie. Nu ştiu de ce. Cred că în alimentaţia lor e prea mult amidon.

Teoriile privind alimentaţia îi erau foarte dragi; faptul că se referise la ele îi dădea lui Joanne statutul de fiică.

Robei t se aplecă înainte şi spuse:

— Tăticule, nu cred că omul ştia ceva.

Vorbise, pe de o parte ca să se audă glăsuind cu vocea lui de altă dată, pe de altă parte ca să câştige şi el ceva din atenţia arătată nou createi sale rude, şi cu zadarnica speranţă de a-şi atrage şi lui o parte din gloria pe care tatăl său o câştigase atunci şi acolo, în cursul căutării lui înşelate; dar mai cu seamă ca să arate soţiei sale cât de obişnuit era cu asemenea scene, cât de des aceste catastrofe triumfătoare se petrecuseră în viaţa lui de acasă, aşa că putea fi cu totul blazat. Şi nici nu era adevărat: era foarte emoţionat şi fu şi mai emoţionat pe măsură ce pământul îl înfăşură tot mai mult în faldurile lucrurilor familiare.

N-AI SĂ ŞTII NICIODATĂ, DRAGĂ, CÂT DE MULT TE IUBESC

BÂLCIUL! Pe terenul viran de dincolo de fabrica de gheaţă! Camioanele descărcaseră toată după-amiaza; scrânciobul fusese montat ca o umbrelă uriaşă, şi roata lumii pentru copii fusese asamblată cu ajutorul unei truse mecanice. Camioanele se împotmoliseră în noroi de două ori. Peste tot fuseseră împrăştiate paie. Ridicară o scară şi întinseră un şirag de becuri. Lume, lume, strângeţi gologanii; cina s-a terminat şi a mai rămas încă o oră de lumină în lunga zi de vară. Iată-l pe Sammy Hunnenhauser că aleargă; Gloria Gring şi ceata ei fuseseră acolo toată ziua, ei nu se duc acasă niciodată, ah, grăbiţi-vă, lăsaţi-mă şi pe mine; ce groaznic e să ai părinţi săraci şi greoi şi amărâţi!

Cincizeci de cenţi. Asta era tot ce putea cere Ben. Câte cinci cenţi de fiecare an al vieţii lui. Păreau de ajuns de mulţi. Peste acoperişul casei nebunei doamne Moffert, roata lumii dădea aerului o culoare roşiatică şi marginea acestei culori roşietice se confunda – în agitaţia lui – cu marginea zimţată a gologanului care-i asuda în mână. Casa asta, apoi cealaltă, şi după aceea fabrica de gheaţă, şi e

acolo. Restul oamenilor a şi sosit, el e ultimul. Grăbindu-se, grăbindu-se, balonul e aproape gata să se înalţe, roata se învârte; numai el e lăsat deoparte, pe străzile întunecate şi pustii.

Şi odată acolo, ce să cumperi? Nu prea sunt mulţi oameni. Cei mari, cu copii în braţe, se învârt ţepeni pe cărările aşternute cu paie. Oamenii din faţa gheretelor, nu chiar ţigani, se uită la el şi-l cheamă, aşa într-o doară. Îl doare că trebuie să nu-l ia în seamă pe omul cu cele trei mingi vechi de baseball şi pe bătrânul invalid de la căluşei, şi pe femeia aceea grasă cu statuetele fecioarei Maria din ghips şi scheletul agăţat în spatele cuptorului de floricele. Trecând pe lângă ei, îl îneacă regretul. Ar dori să fie mai mulţi oameni prezenţi; se simte cam caraghios. Toată maşinăria asta adunată ca să-i stoarcă bieţii lui cincizeci de cenţi. Se uită de la distanţă la omul acela îndesat, cu mânecile suflecate nu glumă, care învârte o roată mare şi sclipitoare de beteală cu o limbă de cauciuc care loveşte mereu mai lent un cerc de cuie până se opreşte între două cuie şi numărul acela câştigă. Nu joacă decât un marinar şi doi băieţi, cu bluze de atletism din mătase galbenă, cum poartă elevii de curs superior. Nu câştigă niciunul. Braţul voinic, tatuat sub mâneca suflecată, le strânge cu grijă bănuţii de pe măsuţa lungă, împărţită în *careuri* numerotate ca la şotron. Liceenii, cu favoriţi şi bărbiţe rare pe obrajii trandafirii strălucitori, pun din nou cu mişcări greoaie câte un bănuţ, şi de data asta omul care învârte roata strigă când roata se opreşte, pare mai vesel decât ei şi, băgând mâna în buzunarul adânc al şorţului său, toarnă în faţa fiecăruia, fără să numere, un fişic mic de bănuţi alunecoşi. Cei doi băieţi, ca şi cum ar fi auzit o glumă porcoasă, îşi arată gingiile şi se întorc – pe spatele lor joacă în luciri şi licăriri răcoroase litera Z – şi se îndepărtează în timp ce omul strigă: „Care mai câştigă, ei, care mai câştigă? Toate numerele câştigătoare!” Masa e goală şi, în timp ce buzele lui continuă să formeze cuvintele acelea ţipate, ochii îl prind pe Ben într-o privire cafenie, de o goliciune sfâşietoare, care pare să clarifice cu

o paralizantă limpezime situaţia lui Ben: pantalonii ieftini, cei cincizeci de cenţi, cei zece ani ai lui, poziţia lui în spaţiu şi, dincolo de aceste amănunte, mila imensă, nuanţată, zădărnicia de a fi într-un mic loc anume în loc de oriunde, oricând. Apoi omul se uită în altă parte şi învârte roata pentru propriul său amuzament.

Moneda de cincizeci de cenţi pare imensă în mâna lui Ben, o uriaşă şi apăsătoare greutate care trebuie înfrântă, sfărâmată în bucăţi, topită în beteală şi în firele de pai aşternute pe jos. Cumpără la prima gheretă care-i iese în cale un bulgăre de vată de zahăr, şi primeşte odată cu vata aceea roză, lipicioasă, care se desfăşoară, o monedă de douăzeci şi cinci de cenţi, una de zece şi alta de cinci: trei bănuţi care-i triplează averea.

Acum oamenii s-au înmulţit, se îmbulzesc venind din casele din oraş, care se zăresc peste tot, dincolo de terenul viran, ca nişte siluete negre, ameninţătoare asemeni dinţilor unui ferăstrău. Se aprind luminile; casele dispar. Întreg terenul viran e numai lumină şi în mijlocul lui, pe scenă, apar trei fete, în cap cu pălării de cowboy, cu fuste albe cu paiete şi cu cizme albe şi un bărbat tot în alb, cu o ghitară albă cu dungi aurii. Picioarele din jurul lui Ben îl împing spre scenă; mirosul de noroi se amestecă cu priveliştea luminoasă de acolo. Una din fete tuşeşte în microfon şi îşi răsuceşte gâtul, aşa că un scâncet ascuţit pornit din megafoane îţi sfredeleşte auzul, şi-şi face drum prin mulţime şi lasă în urmă tăcere. Fetele cântă, bătând uşurel din călcâie: *„Aseară,* dragul meu, *dormeam* şi am visat că te *ţineam* în *braţe”.* Paietele de pe fustele lor care foşnesc îi înţeapă privirile ca nişte lacrimi. Cele trei glasuri suspină, subjugă, zbârnâie, şi-i dilată inima ca pe o coardă de gumă, când ajung la cea mai înaltă notă a lamentării lor. „M-am *înşelat* şi mi-am *plecat capul* şi-am *plâns*”. Şi apoi insuportabila dulceaţă a refrenului, care-i întinde pielea capului atât de tare încât i-e teamă să nu-i plesnească ţeasta de atâta de dulce plinătate.

Fetele cântă şi alte cântece, mai puţin bune, şi apoi în locul lor apare un bătrân slab, cu nişte pantaloni imens

de largi, prinşi cu bretele pe care le tot trage şi la care se uită cu dispreţ, şi care tot exclamă mereu câte ceva. Bătrânul spune nişte glume oribile, care fac cucoanele frumoase şi grase din jurul lui Ben – femei frumoase şi grase de la fabrică sau femei de serviciu – să se cutremure de râs. Li este teamă de zgâlţâiala asta, parc-ar fi ameninţat de dedesubt, ca şi cum sub noroi şi paie ar fi un strat înşelător de pământ. Se îndepărtează, şi cuvintele: „Tu eşti raza mea de soare", i se învârt în cap. „Te rog, nu-mi *lua* raza mea de *soare".* Numai banii din buzunar îl apasă; să scape de ei şi va pluti mai departe ca sămânţa de păpădie.

Se duce la ghereta unde se-nvârte roata şi pune cinci cenţi pe masă, în pătratul numărul 7, şi-i pierde.

Pune şi moneda de zece cenţi, şi dispare şi ea.

Înghesuit, aproape ascuns între coapsele cu pantaloni scorţoşi a doi adulţi, pune pe masă moneda de douăzeci şi cinci de cenţi, cum făceau şi ei, pe margine, ca s-o schimbe. Omul tatuat trece şi ia monedele şi toarnă, cu miraculoasele lui mâini automate, micile fişicuri alunecoase de bănuţi de cinci cenţi. Ben îşi ţine respiraţia şi, spre groaza lui, simte că partea de jos a feţei lui a fost privită cu coada ochiului de către omul cu privire absentă. Trupul îndesat şi ceremonios se poticneşte în mersul lui, şi bănuţii lui Ben sunt distanţaţi în mod neregulat. Între cel de al doilea şi al treilea e un gol. Obrajii lui Ben sunt acoperiţi de roşeaţă; degetele lui, cenuşii la încheieturi, tremură într-o parte când împing bănuţul. Dar omul se întoarce şi învârte roata şi Ben pierde trei bănuţi unul după altul. Roata cârâitoare e un zeu cu faţa ca o lună; dar lui Ben i se pare că omenirea dintre ei întunecă un spaţiu care ar trebui să fie liber. Când braţul tatuat – un peşte albastru, o ancoră, cuvântul ciudat PACE – vine să-i ia bănuţii, simte că pielea punctată emană un gând şi-şi înclină capul sub aşteptata ploaie de vorbe. Nu se aude niciun cuvânt, omul trece mai departe şi se întoarce la roată; dar Ben simte o forţă neclară care emană dinspre el şi privirile pătrunzătoare ale unui bărbat într-un costum cu

dungi albe, care s-a oprit la capătul celălalt al gheretei, taie acest cerc ce se lărgeşte şi Ben, grăbindu-se să-şi arunce banii, pune ultimii doi bănuţi tot pe numărul 7.

Limba de cauciuc începe să răpăie şi, în timp ce roata se învârte, omul tatuat se apleacă într-o parte ca să-l audă pe omul în costumul cu dungi albe; limba lui se mişcă fără vorbe, dar o mişcare uşoară a mâinii lui fine, concomitent cu o privire tăioasă a ochilor, arată spre Ben.

Limba de cauciuc îşi încetineşte vibraţia, se zbate, se opreşte la 7… nu, la 8. A pierdut şi poate pleca. În mod ciudat parcă i s-ar ridica stomacul în gât. Omul cu braţele tatuate vine spre el. Ben simte că, oricât de repede ar fugi, braţele astea se vor întinde şi-l vor prinde.

— Daa?

— Câţi ani ai, băieţaş?

— Zece.

— Şi ce te-a apucat, e bogat tac tu?

Un chicotit rigid se răspândeşte printre imensele capete adulte de jur-împrejur. Ben înţelege că i-a revenit rolul familiar, pe care l-a jucat de sute de ori cu profesorii şi băieţii mai mari, acela de a fi partenerul comic. Înţelege totul şi vrea să explice că ştie că ochii îi sunt umezi şi obrajii roşii, dar asta e din cauza bucuriei, a libertăţii, nu fiindcă a pierdut. Dar ar însemna să spună prea multe vorbe; chiar şi răspunsul de un singur cuvânt – „Nu” – s-a oprit în cerul gurii şi se aude neclar, ca un zgomot de Ceva care se rupe.

— Ţine.

Cu mişcările lui grozav de experte, omul pune rapid înapoi cei doi bănuţi pe numărul zugrăvit pe masă. Apoi caută ceva în buzunar. Scoate obişnuitul fişic de cinci bănuţi, îi zvârle patru şi ţine al cincilea cu delicateţe în vârful a două degete şi a degetului mare, ezită, aşa că Een poate citi iar cuvântul PACE, tatuat cu albastru, deasupra încheieturii mâinii şi apoi îl mută în palmă şi de acolo înapoi în buzunarul larg al şorţului lui murdar.

— Acuma şterge-o de lângă masă, băieţaş, hai şterge-o. Şi nu te mai întoarce.

Ben învârte bănuţii în mână şi pleacă, cu ochii fixaţi de capătul ascuţit al lemnului zugrăvit şi cu umerii dând orbeşte înapoi printre picioare. Şi totuşi, în tot acest timp, cu toată căldura şi transpiraţia care ţâşneşte din toţi porii trupului, se gândeşte şi calculează că a fost înşelat. Patruzeci: avea cei douăzeci şi cinci de cenţi, şi moneda de zece, şi cea de cinci cenţi, şi i-a dat înapoi numai şase bănuţi de câte cinci cenţi: treizeci. Nedreptate, susţin că sunt prea mic ca să pierd şi după asta îmi opresc zece cenţi; risipă.

Bănuţul pierdut părea a fi o minusculă gaură prin care se scurgea tot ce exista în viaţă. Şi în timp ce se îndepărtează, cu genunchii umezi, încercând să se ascundă pentru totdeauna de toţi marinarii şi femeile grase şi liceenii care fuseseră martori la ruşinea lui, cei şase bănuţi ca o măciulie grea îi lovesc, prin buzunar, piciorul. Paietele, paiele tocate, şiragurile de lumini, creştetele caselor ca nişte dinţi de ferăstrău, care se zăresc dincolo de capetele albe mirosind dulceag a noroi, sunt înşirate asemeni acelor unui pom de Crăciun, dimpreună cu globurile colorate şi transparente care-i împânzesc genele.

Şi astfel lumea, ca o cochetă înrăită, dispreţuieşte încercările noastre de a ne dărui ei cu totul.

SALVATORUL

FĂRĂ ÎNDOIALĂ că sunt un tip grozav. Toamna, iarna şi primăvara sunt student la teologie, vara îmi schimb pielea şi devin salvator. Pieptul meu, uşor îngust şi delicat păros dar nu neviril, se bronzează. Spatele meu neted capătă culoarea caramelei, care, pe lângă albul de frişcă al căştii mele moi şi albe. Îmi dă, cum mă asigură câţiva din junii mei sateliţi, o înfăţişare delicios de comestibilă. Picioarele, pe care mi le pot studia singur, aşa cum sunt lungite în faţa mea când mă odihnesc pe înaltul meu tron de lemn, au o culoare brună mată care le accentuează puterea articulată. Părul de pe trup îmi devine, în chip corespunzător, blond, aşa că picioarele capătă o eleganţă netă, ca anterele unei flori chihlimbarii pudrate cu polen.

Vreme de nouă luni pe an îmi plimb mâinile palide şi

ochii care mă ustură peste largile pagini ale textelor biblice, înţesate de comentarii fără noimă; peste apologeticele în multe volume, scrise pe un ton victorian, fals prietenos şi legate în coperţi subtil aspre, de un roş aproape decolorat, uşor încreţite; peste manuale de liturghie şi de istorie a dogmelor; peste duplicităţile dezorientante ale politicalelor divine ale lui Tillich; peste pălăvrăgeala suavă a Părintelui D'Arey, a lui Étienne Gibson, Jacques Maritain şi a altor moderni ca ei, liniştiţi pe nedrept de încântătoarea mobilă veche şi de cămara ghiftuită a ospitalierului Sf. Toma; peste îngrozitoarele încercări ale lui Kirkegaard, Berdiaev şi Barth de a-l sili pe Dumnezeu să existe. Înspăimântat, mă clatin pe scara semnelor minus prin care teologii se ridică deasupra vidului. Mă strecor ca un tâlhar în vârful picioarelor în casa naturalismului ca să fur argintăria. Ca un acrobat mă caţăr din treaptă în treaptă. Iridescenta pânză de păianjen a lui Newman se spulberă înaintea mea. Matematica şcolărească a lui Pascal o şterg în treacăt cu umărul. Desenele rupestre ale acelor vrăjitori aborigeni, Paul şi Augustin, uluitor de vii la lumina lumânării, pălesc în lumina zilei, transformându-se într-o simplă reprezentare antropologică. Producţiile distractive ale unor glorioşi literaţi cum ar fi Chesterton, Eliot, Auden şi Greene – fie că privesc creştinismul ca o pădure pastel, bună pentru o joacă cu zâne, sau ca o carieră delicios miasmatică din care clarobscurul se poate scoate la suprafaţă cu găleţi mecanice – până la urmă, în mod infailibil, în ciuda comicei diversităţi de gonguri şi ciocane, ajung să semene cu tânărul avut care pe coasta Iudeii a refuzat, descurajat, să vândă tot ce avea.

Şi apoi, în ultimul pătrar al revoluţiei solare, îmi odihnesc ochii pe o fâşie de nisip strălucitor, pe care sunt înscrise urmele trupurilor umane goale. Faptul că nu există nicio discrepanţă între studiile mele şi că textele trupeşti le completează pe cele sufleteşti îmi face mai uşoară povara predicii mele.

Pe spătarul scaunului meu de salvator e zugrăvită o

cruce – zău, o cruce roşie, care înseamnă bandaje, aţele, amoniac şi unguente pentru insolaţii. Totuşi, acest lucru mă întăreşte. În fiecare dimineaţă când mă urc pe scaun, cu picioarele mele păroase, tinere şi atletice agăţându-se expert pe treptele scării, e ca şi cum m-aş căţăra într-un anteriu imens, larg şi rigid.

Şi iar, în fiecare din rolurile mele, stau atent, cocoţat pe marginea unei imensităţi. Abia pot suporta gândul stelelor sau să încep să socotesc câţi morţi alcătuiesc un atol de coral. Dar din scaunul meu, marea uşor dilatată de perspectiva din care o privesc îmi apare ca un bătrân domn lăfăindu-se în voie într-un şezlong imens care are drept braţe ţărmul acestui golf şi drept pătură cerul proaspăt spălat. Lole plutesc pe suprafaţa mării ca nişte gânduri binevoitoare dar fără legătură unele cu altele. Mişcarea valurilor e asemeni ridicării ritmice a unei veste, încreţindu-se la cusături când respiră. Căci iată: când intrăm în apă avem un şoc, pielea şi sângele nostru protestează. Dar odată ce această clipă, acest salt, a trecut, ce se întâmplă? Extaz şi senzaţie de plutire. Înotul e un fel de parabolă. Ne luptăm şi ne zbatem şi ne înecăm; cedăm, chiar desperaţi fiind, şi plutim şi suntem salvaţi.

Cu câtă timiditate, cu ce senzaţie de depăşire a limitelor am formulat, chiar atât de ocolit, o idee atât de solemnă. Iertaţi-mă. Nu sunt încă hirotonisit; sunt prea împrăştiat ca să mă pot ocupa de textul de bază. Priceperea mea e marginală, şi mă voi mărgini la strălucirea cărnii cu care această margine anume, această plajă, este însemnată în fiecare zi.

Filmul vieţii rulează aici în mod invers. Bătrânii sunt primii care sosesc. N-au ce face şi au pierdut darul somnului. Trupurile noastre sunt ca nişte ceasuri care pierd vremea. Tânăr cum sunt, şi tot aud înăuntrul meu cum se agită acizii proteinici; mă scol la diverse ore şi sunt cutremurat în linişte şi întuneric cum moartea goneşte spre mine ca un tren expres. Cu cât îmbătrânim şi cu cât ne rămân mai puţine dimineţi, cu atât mai puternic ne înjunghie şi ne deşteaptă zorile. Bătrânele poartă mari

pălării de pai şi, în umbra pălăriilor, zâmbesc cu toată gura unele altora, scoicilor sărate pe care le descoperă în nisipul neted al dimineţii, şi chiar şi mie, cel cu pleoapele căzute după o noapte de desfrâu. Bărbaţii sunt ades diformi; picioarele albe veştejite sprijină piepturi sfidătoare cât un poloboc, absurd de puternice, pline de o spumă albă. Cum se mai făiesc cocoşii ăştia bătrâni cu „condiţia" lor fizică! Cu câtă stupidă nesăbuire înoată în apa îngheţată – precauţi însă, plutesc întotdeauna paralel cu ţărmul şi la o adâncime care nu le întrece înălţimea.

Vin apoi cei între două vârste, cu copiii şi cu scaunele de aluminiu. Bărbaţii îşi arată semnele meseriei lor – antebraţele roşii ale vânzătorilor de la staţiile de benzină, x-ul palid de pe spatele zidarilor sau tâmplarilor care poartă salopetă, muncitorii cu gleznele zgâriate. Părul de pe trupul lor e la fel de încurcat ca şi iarba încâlcită. Femeile sunt zbârcite dar fecunde, ca şi râurile din Irak care au adăpostit sămânţa civilizaţiei noastre. Copiii sunt odioşi. Pe feţele lor uscăţive vezi toate viciile, poftele, dorinţele scrâşnite ale adultului, neîmblânzite de reticenţa şi oboseala maturităţii. Doar ici-colo, câte o fată, fiica mai mare, poartă un costum tricotat în dungi orizontale, verzi, violete şi cafenii şi merge încet, cu grijă, ameţită de lumina zilei care-i învăluie trupul îndesat şi neted, cu pieptul încă neînflorit dar cu gâtul prelung.

Cei din urmă sosesc tinerii. Tinerele soţii vin cu copii graşi şi gălăgioşi care înghit nisipul ca zahărul, se bălăcesc fericiţi în valurile care se izbesc de ţărm şi mă fac să mă înalţ drept pe tronul meu. Fluierul meu ciripeşte. Mamele se agită. Multe din femeile acestea sunt iar însărcinate şi stau lungite trândav în costumele lor largi, ca nişte vaci pe o pajişte. Trăncănesc despre politică, fumează întruna, şi-şi ridică privirile tulburi, minunându-se când trei nimfe cu pântecul plat defilează pe lângă ele. Fetele astea îţi iau ochii: roşcata vioaie, pistruiată şi cu picioarele albe împingându-l pe băiatul care-o însoţeşte şi cerându-i să se arunce în apă; bruneta solemnă purtându-şi trupul de parcă şi-ar ţine respiraţia; blonda cu gropiţe în obraji, în

scutecele bikini-ului său, cu puful strălucitor de pe mijlocul ei licărind ca pântecul unei piersici. Dorinţa mă orbeşte ca şi soarele.

Vă supără faptul că *un* student în teologie are astfel de pofte? Ce formalişti sunt cei din afara bisericii! Oare încercările noastre de a forţa puterile supranaturale nu sunt de natură senzuală, acte de indecenţă? Dacă aţi şti la ce degradări sadice, la ce înspăimântătoare explorări de caverne psihologice ne supun bunii noştri profesori transcendentalişti, ca o pregătire pentru menirea noastră, care este aceea de a străluci în întuneric!

Simt că pofta mă face să strălucesc; devin din ce în ce mai rece pe tronul meu, ca o torţă de gheaţă, pe măsură ce mă adâncesc în studiul frumuseţii. Am studiat multe dintre formele ei, purtând tot felul de costume de baie şi având tot felul de înfăţişări, şi am ajuns la această concluzie: frumuseţea unei femei nu constă în vreo exagerare a zonelor specializate şi nici în armonia generală care ar putea fi obţinută prin mijlocirea vreunei *sectio aurea* sau a vreunei prejudecăţi estetice similare, ci în arabescul şirei spinării. Curba pe care spatele o descrie coborând spre fese. În aceasta rezidă graţia care guvernează trupul unei femei.

De pe tronul meu alb mă uit la femei şi le compătimesc, deplorând judecata lor dementă care le împinge către lăudăroasa musculatură a mezomorfului şi către prospera vanitate a endomorfului, pe când noi ectomorfii suntem acei care concentrăm în vinele noastre suple şi în nervii noştri exacerbaţi darul cel mai profund, adăpostul cel mai generos al dragostei. A dori o femeie înseamnă a dori să o salvezi. Cine a cunoscut ce este dragostea, nu silnică şi nici grăbită, ştie că prin ea coborâm, împreună cu partenerul nostru, spre acele umbre delicate şi groteşti care până atunci erau închise în cele mai păzite colţuri ale sufletului nostru; în acest refugiu o aducem pe ea. Un tărâm pustiu şi frământat e locuit; fiecare umbră, atinsă de această explorare, se transformă într-un act floral. Ca şi cum am fi o insulă pe care o femeie,

împinsă de vanitatea ce o frământă şi căutându-şi orbeşte propria ei identitate, e aruncată şi îşi găseşte siguranţa, până când, cu o clipă înainte de prăbuşire, Natura zvârle zâmbind atuul ei şi insula se cufundă în adâncul mării.

E un mare adevăr în filmele calomniate ca nefiind fidele, nici faţă de Biblie, nici faţă de viaţă. Ele sunt – deşi scrise de diavoli sau de beţivi – fidele amândurora. Toţi suntem nişte Solomoni care râvnim la mântuirea reginei din Saba. Omul plin de Dumnezeu e de fapt un pustiu care cere să fie populat. Încăperile de piatră cer bijuterii, blănuri, culorile cărnii şi ale veşmintelor, chiar dacă, aşa cum s-a întâmplat cu Samson, templul se va nărui. Femeile sunt o străină seminţie de păgâni care se află printre noi. Fiecare seducţie e o convertire. Cine a iubit şi nu a avut sentimentul că e salvat? Nu este adevărat că impulsurile noastre biologice sunt înşelate de pretextele cavalereşti; mai degrabă impulsurile noastre cavalereşti defilează zăngănind în armura lor biologică greoaie. Eunucii se îndrăgostesc. Copiii se îndrăgostesc. Eu mă voi îndrăgosti.

Principalul meu exerciţiu, aşa cum stau deasupra mulţimilor, e de a ridica întreaga masă la nemurire. Nu e o sarcină uşoară; gloata e atât de mare şi membrii ei, individual, sunt atât de neînsemnaţi. Niciun *memento mori* nu e atât de concludent ca o fotografie a unei mulţimi dispărute. Iată-l pe Roosevelt, vesel, sărbătorind Armistiţiul, cu pălăria lui de pai şi cu guler tare, o zvâcnire de viaţă impasibilă şi neînfricată: s-a dus. Mulţimea moare pe stradă ca un vagabond, fără urmaş, fără nume, fără urme. Propria-mi dăinuire, dincolo de ultimul cerc al timpului, e uşor de imaginat; într-adevăr efortul imaginaţiei e cerut de cealaltă ipostază – să concep că nu mai exist. Dar atunci când studiez uriaşul amestec de omenire care înnegreşte plaja până unde se întinde şi nisipul, tot felul de lucruri absurde mă copleşesc. Femeia va fi imortalizată ca fecioară, matroană sau babă? Fără copii, ce-ar avea de supravegheat şi ce-ar avea de pălăvrăgit? Ce se va întâmpla cu cele o mie de măşti ale memoriei şi ale schimbărilor fizice pe care le îndurăm – pot

fi oare răscumpărate fiecare la Contorul Adaptării finale? Pur şi simplu cifrele respective mă fac să urlu. Seminţiile nu mai sunt un clan infim de aristocraţi simieni, stăpânitori peste un ocean de orbi; omenirea este o plajă care se întinde ca un foc de-a lungul continentelor pustiite. Acest imens cheag adunat pe plajă, o fracţiune a unei fracţiuni – nu am putea spune că această gloată care se înmulţeşte este propria sa nemurire şi să terminăm cu îndoielile noastre? Stupul într-un sens supravieţuieşte şi nu este dovedit că fiecare din noi e un roi, o galaxie de celule dintre care, fiecare, fără îndoială, se roagă, din strana ei aflată în degetul mare sau în esofag, pentru propria sa reînviere? într-adevăr, celulelor înseşi cancerul poate să le pară o renaştere a credinţei. Nu, în raport cu alte persoane, uitarea e un lucru inteligent şi sănătos.

Marea celorlalţi mă exasperează şi mă oboseşte cel mai mult duminica dimineaţă. Nu ştiu de ce oamenii nu se mai duc la biserică – sau le-a pierit putinţa de a cânta, sau dorinţa de a asculta. De la opt şi jumătate în sus, când se îngrămădesc venind de la locurile de parcare, furnici care cară fărâma lor de bagaj, şi până la amiază, când bisericile îndepărtate revarsă viteaza lor minoritate îmbrăcată în culori vesele, marea însăşi este înţesată de capete goale şi de braţe care se zbat ca un imens şi săltăreţ vârtej de gunoi. Undeva pe nisip un tranzistor emite un subţire şi sfios semnal de încheiere al unei retransmisii. Şi chiar aici, în inima torpoarei şi a confuziei, moţăi, cu ochii abia deschişi, şi formele încătuşate ale turmei rătăcitoare protestante par a fi adunate la marginea apei în atitudini de pasionată devoţiune. Mi se pare că stau întins visând pe stânca infinită a spaţiului dinaintea Creaţiei şi că scena adevărată pe care o zăresc e o viziune a imposibilului: Paradisul. Căci dacă am fi existat înaintea gestului care a despicat firmamentul, am fi putut oare concepe una din cele mai evidente posesiuni ale noastre, cea mai obişnuită din binecuvântările noastre, momentul, singurul veşnic prezent – momentul pe care-l ducem la buze mereu plin?

Aşadar: f îţi veseli. Fiţi veseli e porunca mea. E

mesajul pe care-l citesc în agitaţia voastră, întindeţi-vă pielea ca nişte piei atârnate în cui, care se curăţă în miracolul clipei de soare. Exultaţi când picioarele voastre taie apa, când mijlocul se roteşte. Zburdaţi, înghiţiţi spuma, fiţi copii. Sunt aici, deasupra voastră; îmi pierd tinereţea ca să puteţi face acest lucru. Aştept. Valurile vremii au curenţi subterani înşelători, care vă poartă mereu către orizont. M-am pregătit. Muşchii mei sunt obişnuiţi cu tot ce vor trebui să facă. Într-o bună zi, veghea mea va da roade; aproape de orizont se va ridica, atrăgător, translucid, ca un clopot verde deasupra apei, strigătul de ajutor, o chemare, mi-e greu să o mărturisesc, pe care totuşi trebuie să o aud.

OMUL BINECUVÂNTAT DIN BOSTON, DEGETARUL BUNICII ŞI INSULA FANNING

L-AM VĂZUT doar o clipă şi asta s-a întâmplat cu ani în urmă. Bostonul fusese bătut de White Sox. Era un meci nocturn şi, când s-a terminat, în timp ce mulţimea, inclusiv eu şi prietenii mei, se îmbulzea cu acea panică occidentală stăpânită, către coridoarele ce duceau la porţile de ieşire, el, asemeni pepitei grele de aur care nu e luată de şuvoiul de apă din albia râului, s-a ivit din mulţime, şezând singur, imobil şi zâmbitor, printre scaunele verzi.

Era un chinez, voinic şi gras ca un negustor de maşini Chevrolet. Purta nişte pantaloni negri decoloraţi şi o cămaşă albă cu mânecile suflecate. Şedea cu braţul întins pe speteaza scaunului de lângă el şi zâmbea spre teren, unde oamenii de serviciu întindeau prelata peste careul mic. Careul cel mare, în lumina reflectoarelor, era strălucitor şi neted ca postavul unei mese de biliard. Şi mi-a trecut prin minte, cum l-am zărit şezând singur şi netulburat printre scaunele goale, iată, acolo stă un om fericit, omul neîncetatei şi neobositei binecuvântări. M-am gândit atunci să scriu un roman, o carte uriaşă despre el, povestind fiecare mişcare pe care a făcut-o, fiecare masă, fiecare meci, fiecare aruncare şi fiecare şovăială de la meciurile la care a mers, numărul fiecărei case pe lângă care a trecut hoinărind prin mahalalele indiene ale

Bostonului, poziţia şi forma exactă a fiecărei crăpături şi coşeoveli de pe uşi, nuanţele precise mai întunecate şi luciul fiecărui ornament floral sau spiralat al porţilor de fier pe lângă care l-au purtat paşii, mâzgălelile cu cretă, cărămizile (purpurii, pătate cu ocru, roşii), constelaţiile de scamă şi de pete din strâmta lui cameră de burlac (pete verzi, ţevi vopsite în care bolborosesc aburii, fire de telefon prinse de rama zidului), rotocoale] e niciodată aceleaşi ale aburilor care se înalţă din fiertura lui de orez, undele sunetelor care alcătuiesc haşurările de zgomote din spatele lui, fiecare strigăt înăbuşit, fiecare sfârâit al conexiunilor defecte la firmele cu neon, fiecare tren sau avion îndepărtat, fiecare uruit al patinelor cu rotile, totul – totul aşternut consecutiv cu simplitatea nudă a binecuvântării intrinsece, mii şi mii de pagini, extatic lipsite de orice eveniment; divin şi sfidător de anoste.

Dar noi, romancierii potenţiali, avem o sensibilitate tot atât de superficială ca şi epiderma noastră. Trecem peste volume de lucruri neexprimate şi, ca şi melcii, lăsăm în urmă o palidă dâră secretată de noi înşine. Din roua celor câţiva fulgi care se topesc pe feţele noastre nu putem reface viscolul.

Noaptea trecută bâjbâiam în întuneric coborând pe scară şi am lovit cu piciorul coşuleţul de cusut al soţiei mele aflat pe palier. Ace, gheme, nasturi şi petice s-au risipit peste tot. Adunând lucrurile, am dat peste degetarul bunicii mele. O clipă nu mi-am dat seama ce este – ţineam în mână o corolă de argint fără tulpină cântărind câteva grame. Apoi mi-am dat seama ce e, şi porţile timpului s-au dat în lături, şi după atâţia ani bunica era din nou cu mine, şi mi s-a părut că am datoria, sacră şi necesară, să povestesc că a fost odată o femeie care acuma nu mai există, cum s-a născut şi a trăit într-o lume care a încetat să mai existe, deşi amintirile ei erau toate în jurul nostru; cum fusese făurit degetarul ei, ea într-o grotă magică din muntele negru al timpului de către meşteri micşoraţi de perspectiva îndepărtată, într-un atelier dispărut, nu mai mare acum decât degetarul însuşi, şi ca şi el sortiţi în

curând să fie zdrobiţi şi nimiciţi ca de o geologică presiune. O, Doamne, binecuvântează aceste biete făpturi care, în josnica lor ignoranţă, vor săvârşi învierea.

Degetarul fusese darul ei de nuntă pentru mine şi soţia mea. Eram singurul ei nepot. Când mă însurasem, avea peste şaptezeci de ani şi era slăbită şi infirmă. Se lupta de multă vreme cu boala lui Parkinson; în cele mai îndepărtate amintiri ale mele, de boala asta suferea. Degetele şi spinarea îi sunt încovoiate; un tremur îi agită trupul când merge prin încăperile întunecate, ciudat rânduite ale casei noastre din oraşul în care m-am născut. Ghemuit în holul de lângă camera bunicilor – în care n-am intrat niciodată – îi pot auzi glasul, într-un şoptit murmurat care străpunge prin zid, biciuindu-l cu mici împunsături, răspunzând iritată unei întrebări pe care bunicul i-a pus-o fără să o aud. Ciudat, când. Nu e în camera lor, el vorbeşte foarte tare. Când bunica se apleacă asupra mea, miroase a mucegai, a ceva ca un medicament împotriva tusei, şi a haine vechi care au stat la uscat în soare. Când eram copil era voinică şi avea o seamă de bunuri şi resurse. Pe vremea când mă căsătorisem, era atât de slabă încât numai voinţa ei pătrunzătoare o purta în sus şi în jos pe scările căsuţei de ţară în care ne mutasem – aceeaşi casă în care locuise ca mireasă. Vorbea cu mare greutate; se oprea suspendată în mijlocul unei propoziţii, căutându-şi cuvintele nemişcată, cu ochii apoşi şi părul alb zburlit. Nu mai avea nimic. În afară de patul şi hainele ei, degetarul elegant de argint – un dar al tatălui ei, gravat cu iniţialele numelui ei de fată – era ultima ei avere, pe care ne-o dărui nouă.

În acele zile, de fiecare dată când plecam de-acasă credeam că o vedeam pentru ultima dată. Când am plecat ca să mă căsătoresc, nu credeam că o s-o mai văd în viaţă. Dar când, la sfârşitul verii, m-am întors ou soţia mea, bunicul murise şi nu ea. Murise cu câteva minute înainte de sosirea noastră. Trupul lui zăcea pe podeaua dormitorului lor, gura ca un mic triunghi într-o faţă ofilită, era de nerecunoscut. Camera era slab luminată de

strălucirea caldă a unei lămpi cu gaz. Mi-era frică de cadavrul acela; eram uimit că bunicii nu părea să-i fie ţteamă. Mi-era teamă ca trupul acela să nu se mişte. L-am chemat: „Bunicule”, într-o şoaptă timidă şi am dat înapoi, de frică să nu-mi răspundă.

Bunica şedea pe marginea patului, zăpăcită, zâmbind vag în semn de bun sosit. Era încurcată, ca un meseriaş care, după o lungă perioadă de concentrare, îşi ridică privirile de pe lucru. Bunicul, unul din cei mai sănătoşi bătrâni, în ultima lui zi îşi pierduse minţile. Uriaşe; bunica se luptase să-l potolească. Credea că patul îi luase foc şi sărise din pat, bunica se agăţase de el şi, în cădere, bunicul murise. Dar nu chiar cu totul. Mama alergase sus pe scări şi strigase:

— Ce se întâmplă?

— Ce să fie, suntem la pământ, îi spusese tatăl ei cu un sarcasm calm şi inima i se oprise.

Tata ne întâmpină pe pajişte în lumina farurilor; gâfâia.

— Doamne, îmi spuse el, aţi sosit într-un moment nepotrivit; cred că bunicul a murit.

Socrii mei erau cu noi; tatăl soţiei mele, chirurg, un om obişnuit eu moartea, se duse sus să vadă ce e. Coborî, zâmbind, şi spuse că bunicul nu mai avea puls, dar că mâna mai era caldă. Şi apoi, când am urcat şi eu, am văzut-o pe bunica zâmbind chiar în acelaşi fel, abstract, politicos.

Şedea, istovită şi purificată de lupta dusă, pe marginea patului cu două adâncituri. Era o femeie micuţă, dar plină de o disproporţionată energie. Însoţirea bărbatului ei în moarte fusese ultima ei mare sforţare. Din acea clipă, voinţa ei căută să se adapteze înfrângerii, şi puterea de a rezista deveni pentru bunica o piedică. Am îmbrăţişat-o repede, înfricoşat chiar şi de trupul ei, care numai cu puţină vreme în urmă îmbrăţişase trupul ce zăcea pe podea. Mama, în spatele meu, o întrebă dacă voia să vină jos cu ceilalţi. Bunica o refuză spunând: „Mai stau încă puţin”, făcând o mişcare nerăbdătoare care putea să

însemne o lămurire sau o rugăminte să fie lăsată în pace.

Ştia, probabil, ceea ce am fost uimit să descopăr atunci când, coborând treptele, cu genunchii tremurători şi cu trupul străbătut de fiori, ca după o baie, m-am dus jos: că nu dispunem de gesturi potrivite pentru a răspunde gesturilor imperioase ale naturii. Printre munţii surzi, viaţa omenească urmează o cale comic de coborâtă. Sherry-ul cumpărat de mama pentru sosirea noastră a fost servit cu acel prilej; peste aşteptarea antreprenorului de pompe funebre, se suprapuse o versiune mai liniştită a petrecerii pe care intenţionase să o dea. Socrul meu, cu o glacială şi profesională *„finesse”,* tăia şunca; mama, cu un calm crispat, aflat parcă în centrul unor tensiuni contradictorii, spuse unul sau două din cuvintele ei de spirit; convorbirea telefonică a tatălui meu cu pastorul luteran suna la fel de consternată şi de consternantă, cum sunau întotdeauna convorbirile lui cu acest tânăr. Fără a şti ce aşteptasem să se întâmple în loc de toate acestea, eram uluit; flecăreala mi se păru a deveni insuportabil de zgomotoasă şi am izbucnit, gândindu-mă la bunica mea care asculta acolo sus deasupra capetelor noastre:

— De ce nu-l lăsaţi pe bătrân să se odihnească?

Maică-mea se uită la mine cu uimit reproş şi m-am simţit din nou cuprins de sentimentul de siguranţă că sunt băiatul ei deştept dar fără experienţă; existau lucruri pe care nu le înţelegeam.

Pastorul sosi, eu o faţă palidă şi trasă, care se destinse când văzu oamenii din casă râzând. Jucase volei în curtea bisericii, îşi scrântise glezna alunecând, şi încă mai şchiopăta. Rugăciunile lui păreau să cioplească bucăţi din inimile noastre şi să le facă să plutească în văzduh. Oamenii antreprenorului de pompe funebre, figuri caraghioase de lemn precum călăii de altă dată, sosiră şi scoaseră trupul din casă. Şi astfel, ca printr-o serie de camere de presiune, furăm salvaţi din tunelul morţii.

Bunica nu se duse la înmormântare. Era un lucru înţelept, întrucât masonii ridiculizaseră ceremonia cu supoziţiile lor oculte. Bunica, a cărei dragoste de a fi activă

fusese profundă, stătea în casă şi din ce în ce mai mult în pat. Când am plecat din nou, împreună cu soţia mea – mai aveam încă un an de colegiu – în inima mea mi-am luat rămas bun de la ea. Dar când m-am întors, de Crăciun, era în viaţă, şi în iunie mai trăia, deşi acum nu se mai dădea jos din pat deloc.

Voinţa ei lupta orbeşte. Bunicul fusese un promotor activ al gimnasticii, ca o cheie a longevităţii. Ascultând probabil im ecou al vocii bărbatului ei, bunica ne cerea să o ridicăm de mâini, în capul oaselor, şi apoi să o lăsăm jos, şi să o ridicăm din nou, până când cel care o ajuta îşi pierdea răbdarea şi, exasperat, o părăsea. Îi plăcea să aibă pe cineva în preajmă, deşi putinţa de a vorbi o părăsise. „Sus, sus”, această rugăminte imperioasă şi imploratoare era tot ce mai puteam înţelege. Ştiam că boala îi afectase numai limba; că în fiinţa aceea lipsită de cuvinte, în privirile acelea severe, trăia aceeaşi minte vioaie şi plină de dorinţe. Dar o minte lipsită de un mijloc de exprimare încetează de a exista în lumea noastră, şi ne obişnuisem să vorbim în camera ei ca şi cum ea n-ar fi fost acolo. Sigur că acum era ultima dată când aveam să fiu cu ea – împreună cu soţia plecam în Anglia pentru un an –, îmi petreceam câteva din după-amiezile de vară în camera bunicii. Ştiam că poate auzi, dar cum nu discutam prea mult niciodată, citeam sau scriam fără să scot o vorbă. Îmi aduc aminte că stăteam în balansoar la picioarele patului, aproape de locul unde zăcuse în seara aceea, în lumina caldă a lămpii, trupul bunicului, şi scriam, în timp ce razele soarelui se revărsau printre muşcatele de pe pervazul ferestrei, versuri uşoare despre felul cum îmi închipuiam că va arăta călătoria pe mare pe care aveam s-o fac în curând.

Vezi orizontul – o linie lină Deasupra albastrul e-o culoare divină Sub apă albastrul e albastru marin şi uneori albastrul e chiar verde deplin.

Citind acum această strofă văd, ca după marginea hârtiei, nările bunicii aşa cum îi era înfundat capul în pernă. Puterea care o dobora îi deforma inegal trupul, îi altera simetria; o nară era turtită în forma unei lacrimi,

cealaltă era o gaură neagră rotundă prin care părea să absoarbă aerul. Întreaga şi delicata structură a existenţei ei părea să fie suspendată de această flămândă şi finală deschizătură, de mărimea unui bănuţ, prin care se hrănea viaţa ei.

În Anglia, şovăiam să deschid fiecare scrisoare de acasă, de teamă că va cuprinde ştirea morţii ei. Dar, ca şi cum ar fi fost păstrată în irealitatea acelor zile care au trecut fără urmări pe un continent îndepărtat, a cărui după-amiază era dimineaţa noastră şi a cărui dimineaţă era noaptea noastră, ea supravieţui şi o găsirăm când ne-am întors. Aveam o fetiţă nou născută. Am pus copilul, prea mic ca să se târască de-a buşilea, pe patul bunicii lângă picioarele ei, aşa că, timp de câteva minute în cameră stăteau laolaltă patru generaţii şi, fără a-şi ridica privirea, bunica putea vedea întreaga ei descendenţă: mama, eu şi fiica mea. La înmormântarea ei, copila mea, atunci sensibilă la lucrurile din jurul ei, a zâmbit şi, din braţele mele, a întins mâna către trupul slăbit şi fardat din coşciug, care-i era în mod vag familiar.

Bunica mea murise, în cele din urmă, când eram plecat departe, la Boston. Eram la o petrecere, într-o sâmbătă seară. M-am dus la telefon cu ţigara într-o mână şi cu aroma de Cointreau pe buze; mama, cu glasul firav din cauza distanţei, a început convorbirea cu cuvintele: „Bunica s-a prăpădit”. O găsiseră moartă dimineaţa şi nu putuseră să dea de mine până atunci. Era, firește, o binecuvântare; mama aproape că îşi distrusese sănătatea îngrijind-o. Acum toţi fuseseră eliberaţi. M-am întors la cei cu care petreceam şi le-am spus ştirea – erau doar câţiva prieteni de-ai mei. Dar veselia nu poate fi suprimată o întreagă seară, şi când a revenit cred că am luat şi eu parte la ea. Am jurat, încercând să corespund oarecum cu împrejurarea şi să fac gestul potrivit, că mă voi duce a doua zi dimineaţă la o biserică luterană. Dar când s-a făcut duminică dimineaţă am dormit târziu şi jurământul mi se păru un capriciu supărător, aşa că nu m-am dus.

Nu m-am dus. Acest refuz pare a fi o postură de la

acea petrecere şi iată-mă gata să mă cert cu ea, dar vin alte amintiri şi mă ating pe umăr şi mă duc mai departe.

Când trăiam cu toţii, noi cei cinci, în casa aceea luminată cu lămpi de petrol, vinerea şi sâmbăta seara, la o oră când primăvara şi vara mai era încă multă lumină pe-afară, mă duceam cu maşina tatii în oraş, unde locuiau prietenii mei. Îndepărtându-mă cu zece mile, câştigasem în cele din urmă câţiva prieteni: o ilustrare a acelei ciudate legi prin care, asemeni lui Orfeu călăuzind-o pe Euridice, ne realizăm dorinţele întorcându-le spatele. Aveam şi o prietenă, aşa că fiorii aşteptării erotice şi mondene mă străbăteau în timp ce mă fâţâiam în faţa oglinzii din bucătărie, bărbierindu-mă cu apa încălzită într-un lighean pe sobă, pieptănându-mă cu un pieptene din care picura apa şi potrivindu-mi imaginea în oglindă, în aşa fel încât să nimeresc unghiul din care faţa mea să arate frumoasă şi, prin masele de aer, cer şi iarbă care înconjurau tăcute casa noastră, să fiu veşnic iubit. Bunica se învârtea pe lângă mine privindu-mă cu teamă, ca atunci când, copil fiind, îi era frică să nu cad dintr-un copac. Exultând, fredonând, mă repezeam şi o ridicam în aer, o ridicam ca pe un copil, cu un braţ ţinând-o de sub genunchi şi cu celălalt cuprinzând-o din spate. Jubilând, mând nu de înălţimea şi de puterea mea, ridicam în aer trupul firav şi fragil, cântărind poate vreo cincizeci de kilograme şi mă învârteam cu el în braţe, în timp ce restul familiei se uita cu uimire şi zâmbete alarmate. Dacă m-aş fi împiedicat sau aş fi scăpat-o din braţe, i-aş fi putut frânge spinarea, dar veselia mea se dovedea întotdeauna un leagăn sigur şi oricâtă ironie era în acest impuls, oricât de implicit ax şi fost contrastul dintre acest trup bătrân, abia feminin, şi fata unduioasă, fierbinte pe care aveam s-o îmbrăţişez înainte ca seara să se fi sfârşit, o desfătare directă mă cuprindea pe loc: o purtam pe aceea care mă purtase altă dată, dansam cu trecutul meu, ridicam de jos pe îngrijorata păzitoare a copilăriei mele, o purtam cu temeritatea mea până în pragul primejdiei, de care ea căuta întotdeauna să mă păzească.

Există o fotografie a bunicii cu mine, lângă prima noastră casă. Pe jos e zăpadă. Cărarea pardosită cu cărămidă fusese curăţată. Eram îmbrăcat cu un costum de schi, şi grosimea lui mă făcea să merg greoi. Pe fondul alb al zăpezii şi al zidului alb de cărămizi, amândoi arătăm ca două siluete negre. Mă clatin; silueta neagră a bunicii mele se apleacă asupra mea cu o solicitudine de *răpitoare, ţinându-mă* de mână, cu o mână care devenise, din cauza schimbărilor produse de boală, ca o gheară. Îi era teamă că o să cad, că nu mănân-o de ajuns, că băieţii mai mari din cartier o să mă bată, că o răceală o să mă înăbuşe; şi temerile ei nu erau fără rost. Primejdia *exista* în casa aceea. Tigrii mâniei se iţeau pe după mobile şi umbre ale desperării îl urmăreau pe tatăl meu până la uşă şi se turteau de ferestre când cobora singur strada plină de umbră.

Îmi aduc aminte că o priveam pe mama călcând în sufragerie. Deodată mâna mamei zvâcneşte spre falcă; faţa îi devine albă ca varul; durerea face ca privirea să-i rătăcească. Dinţii o dureau în asemenea hal, încât lacrimile au pornit să-i curgă pe obraji în timp ce relua călcatul. Trebuie să fi strigat, deoarece îmi zâmbi. I-am spus să se ducă la dentist şi m-am întors la cartea mea de colorat. Mireasma liniştitoare a rufelor încălzite învălui întrezărită scânteie a durerii. Acum, în jurul acelei scântei reci, izolate în memoria mea, atmosfera casei se cristalizează: danturile noastre neglijate, regimul nostru alimentar sărac şi făinos, podelele noastre roase, coridoarele noastre bântuite de obsesii şi pline de mucegai. Sunt aşezat pe covor – care sub masa din sufragerie şi-a păstrat încă proaspeţi perii şi-mi păreau o junglă de iarbă – şi mama stă în picioare la masă, iar în jurul nostru, ca nişte hieroglife care înconjoară figurile rigide ale unei fresce murale funerare, sunt formele simple ale celorlalţi trei: bunicul, o piramidă care stă şi reciteşte ziarul în lumina scăzută a camerei de primire; tatăl meu, o prăjină bifurcată mergând cu paşi mari undeva prin oraş; bunica, deasupra noastră, în camera ei sau în spatele

nostru, în bucătărie, o semilună încovoiată în cine ştie ce treabă casnică. Atâta vreme cât trupul ei o purta, trudea.

În seara când ne-am mutat, treceam împreună cu mama prin iarba neagră şi umedă, şi, ocolind colţul casei de gresie, am zărit-o în cadrul uşii, aproape de noi şi totuşi departe, ca o femeie într-un tablou de Vermeer, pe bunica întinzând braţul cu un chibrit în mâna care tremura ca să ajungă la fitilul unei lămpi de pe pervazul înaltului cămin din bucătărie. Glasul mamei, amintindu-mi mai târziu cu ani acel moment, s-a frânt în timp ce adăuga: „Totdeauna făcea lucruri din acestea". Gum ar fi să aprindă o lampă. Aprinzând întotdeauna o lampă.

Şi prin acest „întotdeauna", cad în acel spaţiu al timpului precedând naşterea mea, în care bunica, o figură istorică, e făcută, în mod înşelător, să fie prezentă prin persistenţa ei în zilele mele. Era cea mai tânără dintre doisprezece copii care, cu toţii – lucru remarcabil în acea vreme nefavorabilă – au trăit până la maturitate. Mezina familiei, era favorita tatălui ei şi era îndrăgită de toţi fraţii. Către sfârşitul vieţii, când camera îi era bântuită de apariţii care stăteau liniştite prin unghere, fraţii ei, care muriseră cu toţii de mult, pentru ea reveniră din nou în viaţă. Eu am devenit unul din ei şi mă chema spunându-mi Pete. Acesta era cel mai mic din fraţii ei, la care ţinea cel mai mult. Fotografia lui în sepia, montată pe un carton tare pe care erau imprimate suluri de aur, o ţinea pe noptiera de lângă pat. Avea un nas coroiat şi aerul orgolios al unui dandy rural care s-a pregătit să fie fotografiat. Ca odăii unei icoane, ochii lui negri şi ageri – singurii care nu erau şterşi în fotografie – au vegheat la căpătâiul ei când a murit.

Cred că prima limbă pe care a vorbit-o era germana din Pennsylvania. Aşa cum unii părinţi vorbesc franceza în faţa copiilor pentru a-şi comunica unele secrete, bunicii mei foloseau acest dialect faţă de mama. Până la mine nu au ajuns decât două cuvinte – *ferhuttled* şi *dopich,* care înseamnă „zăpăcit" şi „amorţit". Bunica mea le întrebuinţa adesea; era probabil felul în care o considerau ceilalţi.

Având forma unei seceri, viaţa ei trecea prin ierburi de zăpăceală şi amorţeală care, într-o lună de vară, creşteau din nou tot atât de înalte ca şi mai înainte.

Ca şi cu binecuvântatul om din Boston, ar trebui să fac aici un catalog al existenţei ei; căsătoria cu un bărbat cu zece ani mai bătrân, chinul singurei ei naşteri, schimbările sorţii care-i contrariau truda permanentă. Câmpul, muncitorii angajaţi, caii, pietrele din şură şi căminul, hanurile de la trei mile pe drumul spre târg. Naşterea mamei mele: lumina lămpii, apa care dă în clocot, cabrioleta hurducându-se după doctorul cel glumeţ, teama, ca o peliculă transparentă lipită de plafon, orele de dureri care creşteau mereu – bunica mea era o femeie micuţă şi pruncul era mare. Greutatea ei la naştere, mama o socotea ca o ofensă de neuitat adusă femeii care o născuse, prima din o mie de stângăcii dureroase. Dar mie, din îndepărtata mea perspectivă, în care povestea, memoria şi sângele se amestecă, sensul povestirii îmi pare a fi supravieţuirea. Amândouă au supravieţuit acestei grele încercări. Şi în cele din urmă toate impresiile mele despre viaţa mamei mele se concentrează asupra acestui fir subţire al supravieţuirii ei tenace.

Când ne-am întors la ferma în care se născuse mama, bunica a insistat să aducă apă de la izvor, în ciuda avertismentelor noastre, se strecura cu găleata şi, pe picioarele ei nesigure, o aducea înapoi peste dealul acoperit de iarbă, plină, şi în mod ciudat, cu foarte puţină apă vărsată. Într-o zi de vară, mama şi cu mine stăteam în colţul casei. Aerul vibra de zgomotele naturii şi de tremoloul intens al insectelor şi păsărilor. Deodată, mama se făcu albă ca varul şi se crispă, ca şi cum ar fi împuns-o iar durerea de dinţi: „Ascultă 1. Înainte de a putea spune ceva, mama o porni în goană pe pajişte spre izvor, cu mine după ea, şi acolo am găsit-o pe bunica atârnând deasupra apei, cu un umăr peste peretele de gresie care înconjura izvorul din trei părţi. Greutatea găleţii o trăsese în jos; bunica se aruncase într-o parte şi, nemaiputându-se mişca, nu se înecase prin simpla putere a voinţei ei până în clipa

când scâncetul ei de ajutor, slab ca al unei păsări, a ajuns la urechile receptive ale copilului ei.

Din, câte ştiam, bunica nu călătorise niciodată dincolo de hotarele Pennsylvaniei; nu fusese niciodată la cinema; n-am văzut-o citind niciodată. Trăia în mijlocul nostru aşa cum peştii trăiesc în adâncul mării. Într-o seară, când credea – în mod greşit – că va muri, am auzit-o întrebând: „Oare să fiu cam slăbită?" Nu o mai auzisem până atunci să fi fost atât de curioasă. După ce i se dădură o serie de informaţii neplăcute, păru uluită şi apoi, cu un zâmbet vag, spuse rar: „Oh, nu cred". Înlăturând neplăcerea tot atât de uşor ca şi un copil.

Desigur, am cunoscut-o târziu, în felul, în care priveşte lucrurile un copil neştiutor. Fără îndoială inocenţa viziunii mele despre ea e propria mea inocenţă, ignoranţa ei fiind a mea. Mi s-a spus că la timpul ei era o fiinţă rafinată şi formidabilă. Îi plăceau rochiile elegante, mâncarea bună, lucrurile frumoase. Fusese una dintre primele femei din regiune care a condus o maşină. Maşina aceasta, un Overland, cutreierând drumurile de pământ roşcat care străbat văile de ţară, acuma pline de ranch-uri şi navetişti din Philadelphia, dispare în peisaj, cu o femeie pe care trebuie să mi-o imaginez, o femeie care nu e deloc bunica mea.

Iniţialele erau K.Z.K. Ridicând degetarul, cu coroana lui de puncte în relief asemeni unui fagure minuscul şi cu brâul lui decorativ de flori cu cinci petale ciocănite în argint, am simţit în seara aceea ridicându-se în spatele meu un val înalt, gata să se prăbuşească asupra lumii şi să mă îngroape în adâncuri, pe noi şi toate fleacurile supravieţuirii noastre. Fiindcă simt că lumea piere, că necontenit crescânda mulţime de oameni va constitui curând un întuneric în care strălucirea acestui argint va dispare; această catastrofă iminentă mă împinge să plâng acum, în ultima clipă când acest plâns va mai avea un sens, şi anume că a existat odată o femeie pe care unul din continente, pe una din milele lui pătrate, a făcut-o să dispară. Că pământul care a făurit-o era mai aspru, mai

slab exploatat, mai fertil decât e acum. Că era o femeie unică; că a venit pe lume către sfârşitul acelei vremi când unicitatea era posibilă.

Străzile sunt de pe acum inundate de feţe identice. Ea a fost proiectată până în zilele mele prin voinţa ei de supravieţuire; am trăit alături de ea, şi ea m-a iubit, şi nu am înţeles-o, nici nu mi-am dat osteneala să o fac. Acum a dispărut deoarece noi am abandonat-o; degetarul pare a fi o amintire care mi-a fost băgat în mână de o femeie părăsită pe care, în tovărăşia altora, am zvârlit-o dintr-o insulă în pustiu.

Asemenea lucruri simple mă aduc la a treia dintre povestirile mele nescrise. E o povestire simplă, o poveste despre viaţa lipsită de iluzia reproducerii, săvârşită de către istorie. O uşă trântită într-o casă pustie. „Să ne închipuim 1, ne invită Pascal, „un număr de oameni în lanţuri, condamnaţi cu toţii la moarte…”

Insula Fanning este o insulă izolată din Pacific, situată aproape de ecuator. Pe insulă se află acum o staţie-releu pentru telegraful transoceanic. Când a descoperit-o căpitanul Fanning, insula era nelocuită, dar existau semne că a fost locuită: o temelie pătrată de blocuri de coral, un topor de bazalt, câteva undiţe de os, câteva movile mortuare unde s-au găsit dinţi sculptaţi de delfin şi oseminte omeneşti. Toate aceste lucruri sunt rămase din trecut.

Se înţelege că insulele polineziene au fost locuite, aşa cum sunt zvârlite în natură seminţele la întâmplare. Pe vasta întindere a oceanului, multe bărci şi pirogi s-au pierdut; călătoriile puţin pregătite erau pline de pericole, iar navigaţia spre locuri mai îndepărtate imposibilă. Unii au fost purtaţi spre alte insule populate şi acolo au fost măcelăriţi. Unii au murit de foame pe insulele pustii ale Pacificului; unii au fost târâţi spre sud în gheţurile antarctice. Unii au fost zvârliţi pe atoli cu numai şobolanii din bărci încă în viaţă. Puţini, foarte puţini – Natura care are un timp imens joacă un joc al risipei – au supravieţuit şi au ajuns într-o insulă nelocuită dar locuibilă. Când în

grupul de supravieţuitori se afla şi o femeie fertilă, populaţia se înmulţea. Sufletele unei naţiuni deveneau sămânţa altora. Nu era posibilă o întoarcere. Stelele sunt un ghid cu mult mai nesigur decât o cred teoreticienii instalaţi comod într-un fotoliu. Întâmplarea, aici ca şi în altă parte, este factorul generator dincolo de suprafaţa aparent desăvârşită a lucrurilor.

Iată ce trebuie să se fi întâmplat. Un grup de oameni într-o barcă uriaşă, navigând de-a lungul insulelor Marchize, s-a rătăcit. În cele din urmă au fost zvârliţi pe insula Fanning. Au ridicat o casă, au pescuit şi au trăit. Printre ei nu era nicio femeie, aşa că numărul lor nu putea decât să se micşoreze. Cei mai tineri dintre ei trebuie să fi trăit cam vreo cincizeci de ani. Oasele acelui bărbat pe care n-a mai avut cine să-l îngroape au putrezit şi s-au risipit. Nu s-a găsit niciun semn al vreunui dezastru care să explice dispariţia oamenilor. Nici nu era nevoie.

Qu'on's imagine un nombre d'hommes dans les chaânes, et tous condamnes a mort, dont les uns etant chaque jour egares, à la *vue des autres, ceux qui restent voient leur propre condition dans celle de leurs semblables el, se regardant les uns et les autres avec douleur et sans esperance, attendent leur tour. C'est l'image de la condition des hommes*.[3]

— Am venit din Hiva Oa şi duceam cu noi, dincolo de orizont, porci şi mesaje din partea lui Nukuhiva. Tatăl meu era şeful expediţiei. Tabuul fiind foarte puternic, nu aveam nicio femeie în pirogă. Vântul s-a potolit şi a început să bată din altă parte. Oceanul a devenit mult prea liniştit şi lucios ca interiorul unei nuci de cocos; cerul înspre sud se unea cu oceanul. În timpul furtunii am pierdut mulţi porci şi pe un bătrân care l-a cunoscut pe Nukuhiva ca băiat. Când cerul s-a înseninat era noapte şi stelele erau învălmăşite. În zori, de jur-împrejur nu se zărea nimic la orizont; ne străduiam să vedem ceva când valurile uriaşe

3 Să ne închipuim un număr de oameni în lanţuri, cu toţii condamnaţi la moarte, dintre care unii dispar în fiecare zi sub ochii celorlalţi, cei care rămîn îşi văd propria lor condiţie în aceea a semenilor lor şi, pri- vindu-se cu durere şi speranţă, îşi aşteaptă rîndul. Aceasta este imaginea condiţiei umane.

ne aruncau în sus. Am înălţat cântări soarelui şi am dormit în umbra trupurilor celor care erau treji. Furtuna smulsese cabina din pirogă. Fricoşii ne molipsiseră. Dar cântatul îmi dădea curaj şi prezenţa tatălui meu mă ocrotea. Era cel mai înalt şi cel mai curajos şi totuşi a fost printre primii care şi-a pierdut viaţa. I-am devorat cu toţii trupul; puterea lui a trecut în mine, deşi eram tânăr. Am. Simţit cu multă vreme înainte insula apropiindu-se. Atingându-mă, oameni începeau să spere şi să se bucure. La început insula părea un nor, dar Marheyo zări păsări. Nu mai aveam pânze şi am vâslit cu mâini care-şi pierduseră forma. Pielea ni se jupuia în apă. Gâtlejul ne era înfundat; nu scoteam o vorbă. Ne-au trebuit două zile şi două nopţi ca să ajungem pe insulă; a doua zi în zori, braţele ei se întindeau spre noi. Am zărit tufişurile verzi şi cocotierii deasupra stâncilor. Înainte de a ne fi revenit cu totul în putere, m-am bătut cu Karnoonoo. Deşi în sat era un om de temut, l-am învins şi l-am omorât, părându-mi rău. Ne-am gândit să ne facem un adăpost. Am ridicat o casă din piatră, cioplind stânca moale precum cenuşa cu securile noastre. Am cules fructe şi am prins peşti şi am învăţat să facem *tapa* din coaja ciudată a copacilor. I-am îngropat pe morţi. Ne-am cioplit un zeu dintr-unul din parii pirogii. Nu întotdeauna mureau cei mai bătrâni. Demonul apatiei îl cuprinse pe Nehivi, paiaţa, şi pe Kory-Kory, care avea grijă de zeu. Orizontul părea întotdeauna gata să ne vorbească; de ce fuseserăm aduşi aici? Am trăit şi, deşi îi vedeam pe ceilalţi cum se răcesc şi obrajii li se scofâlcesc şi trupurile le înţepenesc şi devin uşoare ca barca unui copil, cei care rămâneau fiii erau siguri că vor muri. I-am îngropat cu amuletele pe care le-am adus din sat. Sunt ultimul. Acum câtva timp l-am îngropat pe Marheyo, cel cu trei degete, şi noaptea vine şi-mi vorbeşte.

Aceasta s-a întâmplat în linii mari, dar mai sunt zilele, evocarea zilelor... zilele verzi. Treburile, iarba, vremea, culorile mării şi ale aerului. Aşa cum un smoc de iarbă rupt de pe pajişte devine *glorie* când este schiţat de Dürer. Detalii. Detaliile sunt degetele uriaşului. El pune

mâna pe par şi smulge coaja şi arată cum arde dedesubt lemnul umed şi alb al bucuriei. Fiindcă m-am gândit că această povestire, spusă în întregime, va deveni fără ca eu să fi vrut să fie aşa o povestire plină de bucurie; dacă posibilităţile mele ar fi fost mai mari, am fi ştiut-o. Dar aşa, şi voi, ca şi mine, trebuie să o presupuneţi doar.

UN NEBUN

Anglia, chiar ea, mi s-a părut uşor demenţială. Pajiştile care alunecau dincolo de ferestrele trenului Southampton-Londra păreau delirant de verzi, atât de obsesiv saturate de culoare încât ochii mei, încă obişnuiţi cu verdeaţa istovită şi cu rugina de septembrie a câmpiilor americane, se îndoiau de putinţa acestui peisaj de a produce şi ceva folositor. Anglia mi se înfăţişa ca existând numai în calitate de context literar. Studiasem literatura ei timp de patru ani şi fusesem trimis aici ca să-mi continui studiile. Totuşi mintea mea, înflăcărată şi ameţită de călătorie, nu era în stare să furnizeze decât un singur citat: „o harababură de câmpii verzi”, acest nesemnificativ ciob shakespearian, devenit celebru printr-o clasică alterare tipografică; îmi tot trecea prin minte „o harababură de câmpii verzi”, în timp ce scandarea dactilică a roţilor de tren ne ducea, împreună cu cei şase muţi şi legănaţi tovarăşi de compartiment, spre Londra. Oraşul întrecu aşteptările noastre. Grandoarea kiplingiană a gării Waterloo; dezamăgirea eliotiană a şirurilor de case din cărămidă din Chelsea, unde ne-am petrecut noaptea în apartamentul unui vag prieten, coşmarul dickensian al ceţii şi al pavajului jilav şi cornişele murdare care ne înconjurau când ne-am trezit – toate acestea păreau prea autentice ca să fie reale, prea adevereau literatura ca să fie materiale. Taxiul pe care l-am luat ca să ne ducă la gara Paddington avea capota înaltă şi era deschis într-o parte, ceea ce îl făcea să apară privirilor noastre ca unul din acei actori uluiţi şi ciudaţi dintr-o melodramă de Agatha Christie. Am trecut pe lângă conace din Galsworthy şi parcuri din A.A. Milne; am zărit o alee din veacul al optsprezecelea, cu firme de tavernă cu tot, unde s-ar fi

putut ca Dr. Johnson, ameţit, să se fi înecat în seara aceea când a râs atât – incidentul povestit de Boswell şi amplificat în eseul lui Beerbohm. Şi dincolo de toate acestea, dincolo de Dumnezeu ştie cât de multe plăgi, procesiuni şi conflagraţii medievale, însuşi anticul Londinium, ca un Titan îngropat care zace mocnind într-un abis şi într-un vârtej al timpului, uluitor pentru cei obişnuiţi să privească pământul ca o suprafaţă neatinsă de istorie. Ne-am simţit uşuraţi când ne-am urcat în tren şi am văzut că ne poartă spre vest.

Trenul ne-a adus la Oxford pe înserat. N-aveam unde să ne ducem. Nu rezervasem nicio cameră. Am urcat într-un taxi şi i-am explicat şoferului situaţia. De vârstă mijlocie, cu urechile mari pline de păr, omul nu părea să ne creadă, ca şi cum n-ar fi transportat de când se ştia decât pasageri care mai fuseseră acolo unde se duceau. Rămase şi mai uimit când descoperi că, deşi pretindeam că suntem americani, nu fusesem niciodată la Stiliwater sau măcar la Tulsa. Acum cincisprezece ani petrecuse câteva luni într-un colţ îndepărtat din Oklahoma, învăţând să piloteze avioanele trimise Angliei. Acum îşi plătea datoria, pilotându-ne de-a lungul unei străzi înguste cu case de cărămidă ale căror ferestre – ciudat, deoarece era vremea cinei – erau toate întunecate.

— O să încercăm la Port, explică el laconic, frânând.

Merse cu noi la uşă şi răsuci un mâner greu, de fier forjat, aflat în centrul ei. Un zăngănit îndepărtat se auzi dincolo de ferestrele opace, în cele din urmă ne răspunse un bărbat înalt, posomorât. Şoferul nostru îi explică:

— Potty, am aici doi yankei fără casă, care încă nu ştiu ce-o să facă.

Deşi nu era seara târziu, domnul Port avea aerul sâcâit, ameţit, al unui om sculat din somn. Firma din fereastra casei, PENSIUNE, nu părea să-l oblige la ospitalitate. Numai după ce ne convinse cât de greu îi este, ce nemaipomenită complicaţie provocam în aranjamentele pe care le făcuse cu o lume răuvoitoare şi obtuză, ne conduse în sfârşit într-o cameră de la etaj. Camera era

mare, rece şi mobilată din plin cu tot felul de semizei care supraveghează somnul. Îmi aduc aminte că delicios de răcoroasele cearşafuri erau acoperite de o cuvertură violetă care mirosea a levănţică şi că dimineaţa, îmbrăcându-ne, soţia mea şi cu mine am ţopăit când aproape, când dincolo de zona de influenţă a radiatorului electric, asemeni unei nimfe şi unui satir întrecându-se să ajungă în faţa unui altar. Fişa radiatorului era un obiect greoi şi deşelat cu trei dinţi; punându-l în priză a fost primul meu act de aclimatizare. La gustarea de dimineaţă am apărut ceva mai târziu. Dintre toţi ceilalţi chiriaşi, numai domnul Robinson (am uitat numele lui adevărat) mai trebuia să vină. Tacâmurile noastre erau pregătite pe masă şi la locul meu – nu mi-am crezut ochilor – se afla, o nebunie, o jumătate de roşie gătită, pusă pe o felie de pâine prăjită.

Domnul Robinson coborî tocmai când domnul Port îşi termina explicaţia pe care ne-o dădea – de ce trebuia să ne găsim cât mai repede un domiciliu permanent. Camera noastră avea să fie curând ocupată de chiriaşul ei obişnuit, un student indian. Oricând i-ar putea trece prin minte să se ivească. Era o treabă lipsită de satisfacţii, să închiriezi camere studenţilor; veneau şi plecau şi urcau şi vorbeau şi puneau muzică la orice oră, şi proprietarul trebuia să impună la miezul nopţii stingerea.

— Pe scurt, mârâi domnul Port, universitatea vrea să fiu şi doică şi turnător. Glasul i se schimbă: A, domnul Robinson! Bună dimineaţa, domnule profesor. Avem oaspeţi două turturele de dincolo de Atlantic.

Domnul Robinson ne dădu ceremonios mâna. Era oare profesor? De statură mijlocie, gârbovit uşor ca un cărturar, avea părul lung, rărit, alb-gălbui, pieptănat pe spate. Vorbea cu multă politeţe, sporovăia cu inteligenţă şi ne acorda o măgulitoare atenţie. Ne-am îndreptat spre el uşuraţi. După insinuările întunecate şi nemulţumirile pretenţioase ale gazdei noastre, părea să ieşim la iveală în Anglia luminii.

— Bine-aţi venit la Oxford, ne spuse el şi, după o

uşoară tensiune luminoasă ivită în obrajii lui, am simţit că avea să ne citeze ceva: „Acest cămin al cauzelor pierdute şi credinţelor abandonate, al numelor nepopulare şi al loialităţilor imposibile”. E din Matthew Arnold; dacă vreţi să înţelegeţi Oxfordul, citiţi-l pe Arnold. Student la Balliol, membru 3 a Ori ei, profesor de poezie, pasărea care, cu aripile ciuntite ale unui pedant, a zburat cel mai sus. Citiţi-l pe Arnold şi citiţi-l pe Newman. „Şoptind din turnurile lui ultimele încântări ale Evului Mediu”… ceea ce nu însemna că o spune complet cu simpatie, nu, chiar deloc. Arnold nu avea deloc spirit religios! „Oceanul Credinţei a fost odată şi el plin, dar acum aud doar vuietul lui melancolic, prelung, *dând înapoi,* retrăgându-se în suflarea vântului de noapte spre vastele, tristele margini ale plajelor pustii ale lumii!” Aa! Domnule Port, ce văd în faţa ochilor? Oul meu obişnuit. Eşti un adevărat factotum, un Johannes Factotum, al bunăvoinţei. Domnul Port din St. John’s Street, ne încredinţă el în felul lui grăbit, şi făcându-ne cu ochiul, o instituţie nu mai puţin venerată de studenţi decât biserica Sf. Mihail-de-la-poarta-de-nord, care cuprinde, trebuie să o ştiţi, şi *veţi vedea,* cea mai veche structură existentă în – îşi drese glasul ca pentru a ne semnala că urma ceva deosebit – Oxnaford: vechiul turn saxon datând cel puţin din secolul al nouălea. *Cel puţin,* insist, deşi făcând acest lucru îmi atrag oarecum mânia unor arheologi locali mai mărunţi, dacă îi putem onora cu titlul pe care Schliemann şi Sir Leonard Woolley l-au purtat cu atâta glorie.

Se aşează nerăbdător în faţa oului său şi-i sparse coaja cu o linguriţă.

Soţia mea îl întrebă:

— Sunteţi profesor de arheologie?

— Stimată doamnă, răspunse el, ca să spunem aşa, ca să spunem aşa, am considerat cunoaşterea ca un domeniu al meu. Cunoaşteţi Ann Arbor care se află, cred, în foarte împăduritul stat Michigan? Nu? Să nu vă fie ruşine, nu-i nicio ruşine; ţara dumneavoastră e atât de vastă, încât sărmana minte a unui englez se poate tulbura. Nepoata mea, fiica surorii mele, iS-a căsătorit cu un

asistent de la universitatea de-acolo. Am aflat din scrisorile ei că temperatura coboară frecvent – *frecvent* – sub zero grade. Domnul Port, cuplul acesta încântător va petrece trimestrul aici, cu noi?

Când i s-a explicat, mai degrabă cu precipitare decât cu tact, că prezenţa noastră acolo era un caz de forţă majoră, rezultatul unui impuls caritabil pe care domnul Port, aşa dădea de înţeles, îl şi regreta, domnul Robinson s-a aplecat peste masă ca să se uite la noi. Dinţii de sus îi erau fără cusur.

— Trebuie să cunoaşteţi *cum merg lucrurile pe aici,* spuse el, toate sforile, micile scurtături, şi circumiocuţiile, circumflexiile, *circumstanţele;* dacă nu, n-o să găsiţi niciodată o locuinţă. Aţi aşteptat mult, prea mult; peste câteva zile trimestrul de toamnă bate la uşă şi, din Woodstock până în Cowley, nu va exista nicio cameră *de închiriat.* Dar eu, *eu* – ridică un deget şi închise cu înţelepciune un ochi – eu aş putea să vă ajut. *Che tu mi segui,* cum îi spunea Vergiliu lui Dante, *e io sar o tua guida!*

Eram, fără îndoială, recunoscători dacă voia să ne călăuzească. Am pornit-o toţi trei pe St. John Street (toate obloanele erau trase, deşi era în plină zi) înspre Beaumont, trecând pe lângă clădirea lăbărţată, negricioasă şi leonină a muzeului Ashmolean, coborând pe Magdalen Street înspre Commarket, unde într-adevăr am văzut turnul saxon. Domnul Robinson ne indica mereu lucrurile interesante. Falca de jos părea să fie anormal de subţire, ca şi cum falca normală ar fi fost cioplită pentru o mai mare flexibilitate şi agilitate. Era limpede că susţinea doar un singur dinte de jos, şi acela abia ceva mai gros decât un firicel de tutun şi implantat oblic în gingie, în timp ce dinţii de sus erau izbitor de egali şi nu lipsea niciunul. Prin aceste deschizături desperecheate se revărsa un neîncetat şuvoi de cuvinte, întrerupt numai în clipa în care, înainte de vreun efort mai pronunţat de erudiţie, îşi dregea cu cochetărie glasul.

— Ne aflăm acum în centrul oraşului, osia şi inima

bătândă a regiunii Oxfordshire, Carfax, derivat, hm, hm, hm – din normandul *carrefor,* latinul *quadrifurcuş,* care înseamnă patru furci, sau răspântie. Ştiţi latina? Ultima limbă internaţională, hm, hm – esperanto-ul creştinătăţii.

Ţinea în mână o pungă veche de hârtie, şi ne-am pomenit într-o largă piaţă acoperită, înconjuraţi de tejghelele mânjite de sânge ale măcelarilor şi de lăzi cu zarzavaturi crude, mirosind a noroi. Domnul Robinson îşi umplu metodic punga eu cartofi. Examina cartof după cartof şi şovăia, de fiecare dată, ca şi cum ar fi fost la ultimul cartof, dar după aceea mâna lui neliniştită, cu pielea pergamentoasă, se repezea şi apuca un alt cartof. Când punga fu plină vârf, dădu din umeri şi o porni mai departe. Proprietăreasa gheretei strigă după el supărată. Era grasă, faţa îi era zbârcită şi purta ghete bărbăteşti şi nenumărate pulovere unul peste altul. Fără să spună un cuvânt, domnul Robinson se întoarse şi, cu un aer măreţ, zvârli toţi cartofii înapoi în ladă. Odată cu cartofii zburară şi nişte hârtii. Pe astea le puse înapoi în pungă. Se întoarse spre noi şi zâmbi:

— Acum, spuse el, e desigur vremea prânzului. Oxnaford nu e un oraş pe care să-l asediezi cu stomacul gol.

— Dar, domnule Robinson, am zis eu, ce-i cu locuinţa pe care trebuie să o găsim?

Expiră tare, ca şi cum ar fi gustat dintr-un vin delicios.

— Aha. N-am uitat. Trebuie să procedăm cu grijă, căci nu ştiţi, vedeţi dumneavoastră, *cum merg lucrurile pe-aici, toate sforile, circumstanţele.*

Ne conduse la un birt de deasupra unui magazin de mobile de pe Broad şi, între cartofi prăjiţi şi budincă, încercă să ne abată atenţia cu o amplă dare de seamă a Oxfordului în vremea de aur a evului mediu – Roger Bacon, Duns Scotus, „Parlamentul Nebun" din 1256, tulburările orăşenilor în ziua de Sf. Scholastica din 1355. Din nou pe stradă, se apucă să ne ia de braţ şi să facă promisiuni. Încă un mic drum, o excursie nevinovată care va fi *foarte*

folositoare pentru noi, şi apoi la treabă. Ne conduse de-a lungul lui High Street până la Magdalen Bridge, şi astfel văzurăm pentru prima dată râul Cherwell. În acel timp al anului nu se zăreau bărci pe râu, iar lebedele trăiau, în general, în josul apei. Dar privind înapoi către centrul oraşului, am putut admira vederea din cărţi a Oxfordului, numai turnuri ascuţite şi siluete şi pietre coşcovite, sub un cer de John Constable.

Slăbit, zăpăcit, am simţit că mă prăbuşesc; şi m-am abandonat în ziua aceea domnului Robinson. Simţind aceasta, ne conduse triumfător pe Rose Lane, prin grădina botanică, cu florile de toamnă aurii şi portocalii, de-a lungul lui Merton Field, şi înapoi, printr-un şir de uliţe întortocheate, spre cartierul comercial. Aici ne duse într-o librărie şi smulse un mic ziar, săptămânalul din Oxford, de pe raft şi-i arătă omului de după tejghea că-l voi plăti eu. În timp ce mă scotoceam în buzunar ca să găsesc patru pence, domnul Robinson se îndreptă cu un aer important spre celălalt perete şi se întoarse cu o carte în mână. Era o culegere de eseuri de Matthew Arnold.

— Să nu cumpăraţi cartea asta, îmi spuse. *Să nu o cumpăraţi.* O am într-o ediţie mai bună şi o să v-o împrumut. Înţelegeţi? O să v-*oam prumut.*

I-am mulţumit şi, ca şi cum tot ce-ar fi vrut de la noi era doar puţină gratitudine, ne anunţă că ne va părăsi. Lovi cu degetul în ziarul din mâna mea. Îmi făcu cu ochiul.

— Problemele dumneavoastră – şi să nu credeţi, *să nu* credeţi că nu m-au chinuit – sunt rezolvate; o să vă găsiţi locuinţa aici. Foarte puţini, *foarte* puţini oameni ştiu de ziarul acesta, dar toţi cei de-aici, *toţi* cei de-aici care au locuinţe *bune* publică anunţuri în ziarul acesta; n-au încredere în mijloacele obişnuite. Trebuie să ştiţi *cum merg lucrurile pe aici,* vedeţi, toate sforile.

Şi ne lăsă la marginea Paradisului.

Se întuneca, în modul acela prelung, lent şi crepuscular al după-amiezilor englezeşti, şi ne-am dus să bem un ceai ca să ne limpezim mintea. Şi după aceea nu părea să fie nimic altceva de făcut decât să ne întoarcem la

casa domnului Port, de pe St. John’s Street. Acum, observarăm pentru prima dată studenţi pe stradă, vâjâind pe bicicletele lor, cu pelerinele fluturând asemeni unor lilieci. Numai noi nu aveam un culcuş. Soţia mea se trânti pe cuvertura violetă şi plânse fără zgomot. Era – secretul nostru cel mai mare – însărcinată de trei luni. Ne era teamă că, dacă acest lucru avea să fie cunoscut, niciun proprietar din Oxford nu ne-ar fi acceptat. Am ieşit pe înserat şi m-am dus cu ziarul la o cabină telefonică. De fapt, în ziar erau puţine anunţuri de apartamente, şi toate, în afară de unul, nu aveau bucătărie acesta unul era situat pe St. Aldate’s Street. Am făcut numărul şi mi-a răspuns o femeie. Când mi-a auzit glasul, m-a întrebat:

— Sunteţi american?

— Păi, da.

— Îmi pare rău. Soţului meu nu-i plac americanii.

— Nu? De ce nu?

Mi se vârâse în cap, odată cu acordarea bursei, că trebuie să mă port peste hotare ca un ambasador al ţării mele.

Femeia tăcu şi apoi spuse:

— Dacă vreţi să ştiţi, fiica noastră a plecat şi s-a măritat cu un aviator de la baza americană din Brize Norton.

— A, dar eu nu sunt aviator. Sunt student. Şi sunt şi căsătorit. O să fiu doar eu şi soţia mea, nu avem copii.

— Hei, Jack!

Exclamaţia sună mai neclar, ca şi cum femeia şi-ar fi îndepărtat gura de receptor. Apoi glasul ei sună mai apropiat de urechea mea, confidenţial, murmurat:

— Soţul meu a venit chiar în clipa asta. Vreţi să vorbiţi cu el?

Nu, am zis eu şi am închis telefonul, tremurând dar încântat că am avut o conversaţie căreia am putut eu să-i pun capăt.

A doua zi dimineaţă, domnul Robinson coborî la micul dejun înaintea noastră. Probabil că o făcuse cu preţul unei ore de somn, deoarece avea părul zburlit şi nuanţa lui

gălbuie îi acoperea şi obrazul. În graba de a ne saluta, glasul îi sună puţin şuierat şi pătrunzător. Dinţii de sus, se vedea dureros de limpede că sunt falşi; saliva îi curgea din gură în efortul de a-şi menţine dantura la locul ei.

„Amiaza coboară asupra Angliei1, recită el văzându-ne, „amiază asupra frumoasei aşezări Oxford, rece ca o statuie, pătată de sânge pe mantie, regi mândri şi evlavioşi au înălţat-o acum multă vreme, cu turnuri şi morminte şi statui în şir, cu aerul falnic şi înflorit şi dragostea dăinuind peste tot, şi străzi pe care marii oameni trec".

— M-am gândit ca în dimineaţa asta, i-am spus, să mă duc la colegiu şi să văd dacă m-ar putea ajuta.

— Care colegiu? mă întrebă el, şi faţa îi deveni neobişnuit de vioaie.

— Keble.

— Aha, strigă el triumfător, n-or să vă ajute. *Nu vă vor ajuta.* Nu ştiu *nimic. Nu vor* să ştie nimic. *Nihii ex nihilo.*

— Au ei un joc pe care-l joacă, mormăi domnul Port posomorât, şi care se numeşte „Jos mâinile".

— Daa? spuse soţia mea cu glasul exasperat.

— Totuşi, am insistat, trebuie să încep undeva. În ziarul pe care mi l-aţi dat, nu era decât o singură locuinţă posibilă, dar soţului femeii nu-i plăceau americanii.

— Aviatorii dumneavoastră afurisiţi, ne explică domnul Port, de dincolo de Norton, v-au făcut de râs. Vin în oraş, în uniformele lor albastru deschis, cu umerii largi, unii negri ca tăciunele şi au treabă cu târfele de prin partea locului.

Când am pomenit de ziar, ceva se declanşase în capul domnului Robinson, pentru că, lovindu-se cu palma de frunte, zise:

— Cartea aia. V-am promis că v-o împrumut. Iertaţi-mă, iertaţi un bătrân zăpăcit. V-o aduc imediat. Nu protestaţi, nu protestaţi. Tinereţea trebuie să fie servită.

Se urcă în camera lui şi în clipa aceea l-am privit întrebător pe domnul Port. Dădu din cap.

— Dacă aş fi în locul dumneavoastră, aş lua-o din loc,

zise el.

Ne îndepărtaserăm o bucată de drum şi ne simţeam în siguranţă, pierduţi în mulţimea din Commarket, când domnul Robinson ne ajunse din urmă. Gâfâia şi în picioare avea papuci de casă.

— Aşteptaţi, se tângui el, *aşteptaţi, nu pricepeţi*? Nu puteţi merge orbeşte, de-a dreptul în aceste împrejurări, nu înţelegeţi*âm prejurările.*

Avea în mână o pungă de hârtie şi scoase din ea o carte pe care mi-o băgă în mână. Era o ediţie a eseurilor lui Arnold de la începutul veacului, cu forzaţ marmorat. Chiar acolo, pe trotuarul aglomerat, am deschis-o şi, îngrozit, am închis-o brusc, deoarece fiecare pagină era un păienjeniş de adnotări şi sublinieri făcute cu creioane şi cerneluri de diferite culori, într-o zăpăcitoare diversitate de scrisuri. „Cf.”, „*videlicet*”, „Aici se trădează el însuşi”, „opunsm. Al sec. 19” – aceste însemnări mi-au sărit în ochi din învălmăşagul acela bezmetic. – Adnotările erau la rândul lor adnotate, ca şi cum disputa lui cu textul se dubla şi se continua cu el însuşi. „Oare aşa să fie?” era scris cu trăsături ferme pe marginea unei pagini, şi dedesubt, cu creionul, mai slab şi mai aplecat, fusese adăugat: „Da, aşa este”, „este” fiind subliniat de trei ori; dedesubtul acestei însemnări cu pixul era adăugat cu un scris şovăitor, fără majuscule „dar oare este?”. Ameţeam numai uitându-mă; am închis cartea şi i-am mulţumit.

Domnul Robinson se uită pătrunzător la mine:

— Aţi crezut că am uitat, zise el. Aţi crezut că mintea unui bătrân nu face parale. Nu-i nicio ruşine, nu-i nicio ruşine; în situaţia dumneavoastră cu greu puteţi crede altceva. Dar nu-i aşa; ce promit, fac; acum vă voi fi călăuză. Îhî, omule, voi merge cu tine, aşa! făcu un gest cu mâna înspre vechea primărie şi ne spuse că în timpul Marii Răscoale, Oxfordul fusese cartierul general al regaliştilor.

— „Starea celor două universităţi Regele judecând-o cu ochi isteţi Trimise la Oxford trupe de călăreţi.

Şi de ce?” recită el eu un gest larg al braţelor, care îi făcu pe cei din jur să se uite la noi.

Tot aşa cum, pronunţat în mod categoric iresponsabil, un criminal obligă în mod ciudat societatea pe care a lovit-o, aşa şi dominaţia domnului Robinson asupra noastră era totală. Târşâitul papucilor lui pe trotuar, accentuarea agitată şi poticnită a unor silabe periodice, dresul glasului, abia auzit dar orgolios, erau tot atâtea fire care ne legau de el, în timp ce, copleşiţi de stânjeneală şi frustrare, ne lăsam conduşi de el. Drumul nostru ne ducea în bună măsură pe drumul din ziua precedentă; dar acum domnul Robinson începu să dezvolte o nouă temă – şi anume că, în tot acest timp, ne supusese la un examen foarte meticulos şi că trecusem examenul eu succes, cu strălucire, şi că acum avea să ne prezinte câtorva dintre prietenii săi, oamenii cu adevărat *importanţi,* marii ştabi, oamenii care ştiau unde se găsesc camere cu ghiotura. O să scrie o mulţime de scrisori, o să ne recomande, o să asigure admiterea noastră într-o serie de societăţi secrete. După masa de prânz, cam la vreun ceas după momentul în care, în ziua precedentă, ne recomandase librarului, ne mână la biblioteca asociaţiei Oxford Union şi ne prezentă tânărului ţâfnos de la birou. Glasul domnului Robinson, intensificat oarecum de şoaptă, ajungea până în cele mai îndepărtate şi mohorâte colţuri şi sacrosancte galerii. Tânărul bibliotecar, deşi încurcat, nu-şi stăpânea un zâmbet ironic. Când îşi îndreptă privirea spre noi, ochii lui avură o expresie politicoasă care abia ascundea dispreţul. Dar cu câtă ceremonioasă încântare supraveghe domnul Robinson, care în mod evident şi cu adevărat era membru, semnarea numelor noastre într-un uriaş şi vechi registru! în schimbul semnăturilor noastre ni se dădu, cu un gest larg de scamator, un formular pentru înscrierea în asociaţia Oxford Union. Asta trebuia să-i recunoşti domnului Robinson: nu te lăsa niciodată cu mâna goală.

Reîntorşi, furioşi şi ameţiţi, în camera noastră de la pensiune, am depus cererea de înscriere necompletată şi volumul lui Arnold adnotat lângă primul nostru trofeu, ziarul din Oxford. M-am lungit pe pat lângă soţia mea şi

am citit de la un capăt la celălalt articolul de fond, o lamentaţie virulentă despre deteriorarea unei biserici normande din Iffley. Când mi-am revenit oarecum în putere, m-am dus la Keble şi am descoperit că lucrurile stăteau chiar aşa cum fusesem prevenit. Formele pe care le lua paternalismul nu se refereau şi la acei studenţi de ajuns de lipsiţi de bun gust încât să se şi căsătorească. Apartamente, totuşi, trebuiau să se găsească, afirma scribul, scârţâind întruna fără rost cu tocul în ungherul lui prevăzut cu o fereastră gotică dând înspre curtea pătrată a colegiului; biroul lui îţi sugera, ilustraţia lui Tenniel, în care toate cărţile dintr-un pachet se risipesc în vânt.

Eram de ajuns de puţină vreme însurat ca să nu mă aştept ca soţia mea, de vreme ce eu nu mai aveam nicio speranţă, să-mi dea vreuna. În lipsa mea, ea se hotărâse să nu mai fim politicoşi cu domnul Robinson. Într-adevăr, asta părea a fi una din modalităţile de a ieşi din acest hăţiş. Ar fi trebuit să mă fi gândit eu însumi. Ne-am gătit şi am mâncat mult şi scump, la un restaurant pseudofranţuzesc la care domnul Robinson ne spusese să nu ne ducem niciodată, *niciodată,* deoarece erau nişte tâlhari. Apoi ne-am dus la un film american, ca să căpătăm ceva forţă brută, şi dimineaţa am coborât la micul dejun plini de energie. Domnul Robinson nu coborâse la masă.

Acesta avea să fie, după cum se dovedi, ultimul nostru mic dejun la pensiunea Port. Ne şi aclimatizasem oarecum. De pildă, nu ne mai uitam după doamna Port, acceptasem ideea că există, dacă exista cumva, într-un plan invizibil nouă. Ceilalţi chiriaşi din pensiune ne spuneau pe nume. Printre ei erau două chipuri noi – tineri studenţi, plini de întrebări precise şi respectuoase despre Statele Unite. Statele Unite, după părerea lor, o şi porniseră pe calea pe care, până la urmă, aveau să pornească toate ţările. A fi american, mi se dădea a înţelege, însemna să ai noroc. Domnul Port ne spuse că îi scrisese Karam că va avea nevoie de camera lui spre sfârşitul săptămânii şi ne împinse peste masă o bucată de hârtie cu mai multe adrese.

— E un apartament de trei camere la demisol, cu o chirie de patru lire, lângă Banbury Road, ne spuse el. Dacă vreţi să plătiţi cinci guinee, la doamna Shipley, etajul doi, dinspre St. Hilda, mai e liber.

Ne-a trebuit o clipă ca să ne dăm seama ce însemna asta apoi mulţumirile noastre emoţionate au început să izbucnească:

— Domnul Robinson, am bâlbâit în încheiere căutând o expresie potrivită pentru domnul Port şi nereuşind întru totul să o găsesc, ne-a cam dus cu vorba.

— Sărmanul Robbie, zise domnul Port. Prost ca noaptea, şi se ciocăni în partea osoasă a căpăţânii uscăţive şi negre.

Soţia mea îl întrebă:

— E întotdeauna… aşa?

— Numai când găseşte nişte nevinovaţi ca să-l asculte; dar îşi dau seama ei curând cine e – sărmanul Robbie.

— Chiar are. O nepoată în Michigan?

— A, da, nu spune numai poveşti. A fost un om învăţat înainte de a i se întâmpla nenorocirea, dar universitatea nu l-a acceptat niciodată.

— „Şi astfel poezia, care în Oxford a devenit o artă”, insistă amabil un glas cunoscut în spatele nostru, „în Londra e numai meserie”. Dryden. Nu e un *adevărat* oxfordian, dar un poet excelent şi un savant amator. Dacă vă place stilul lui zornăitor. Domnule Port, oul acesta poate fi al meu?

Se aşeză şi-i sparse cu dibăcie coaja şi se întoarse jubilând spre noi. Probabil că întârzierea apariţiei lui se datora unui efort de a arăta mai îngrijit, deoarece părea remarcabil de dichisit, părul lung fusese pieptănat până căpătase un luciu gras, cravata înnodată strâns, dantura fixă sub buze şi un fular ecosez înfăşurat în jurul umerilor.

— Astăzi, spuse el, mă voi consacra fără preget cauzei voastre, fără întrerupere, pauze sau intervenţii. Am petrecut un ceas pregătind o surpriză admirabilă, *mirabile aictu,* aşa cum a spus credinciosul Eneas, mamei lui

naturale, Afrodita.

— Cred, am spus cu glasul stânjenit de prezenţa celorlalţi în jurul mesei, că avem de făcut alte lucruri astăzi. Domnul Port spunea că…

— Aşteptaţi, *aşteptaţi,* strigă el, devenind agitat şi ridicându-se. Nu înţelegeţi. Sunteţi nişte *nevinovaţi* – fermecători, da, potenţial grozavi, dar, dar nevinovaţi, înţelegeţi. Trebuie să cunoaşteţi *cum merg lucrurile,* toate sforile…

— Credeţi-mă, nu…

— Aşteptaţi. Veniţi acuma cu mine. O să vă dezvălui *chiar acum* surpriza mea, dacă insistaţi.

Şi ţâşni de la masă, lăsând oul nemâncat, şi se năpusti pe scară spre camera lui. Soţia mea şi cu mine l-am urmat, uşuraţi de faptul că lucrul care trebuia făcut putea fi făcut fără martori.

Domnul Robinson tocmai ieşea din camera sa când ne întâlnirăm pe palierul de la etaj. În grabă lăsase uşa deschisă în spatele lui. Peste umăr, am zărit un haos de cărţi aruncate peste tot şi hâr îi mototolite. Ţinea în mână o foaie de hârtie pe care făcuse o listă.

— Am petrecut un ceas înainte de a coborî la masă pregătind cu o grijă nu de necomparat cu aceea a, hm, hm, Sfântului Jérôme când a transcris versiunea „Vulgata”, o listă; aceştia sunt oamenii pe care îi *vom vedea* azi.

Am citit lista pe care mi-o ţinea în faţa ochilor. Birourile şi titlurile şi numele cu care începea nu-mi spuneau nimic, dar ceva mai pe la mijloc, unde literele începeau să fie mai mari şi trăsăturile mai nesigure, era cuvântul „Cancelar”, urmat de două mari puncte şi numele: „Lord Halifax”.

Ceva din expresia de pe obrazul meu făcu hârtia să înceapă a tremura. Domnul Robinson o îndepărtă şi o ţinu de-a lungul trupului. Cu cealaltă mână îşi mototoli reverul hainei.

— Sunteţi teribil de binevoitor, i-am zis. Ne-aţi oferit o minunată prezentare a Oxfordului. Dar astăzi, cu adevărat, trebuie să mergem singuri. Fără discuţie.

— Nu, nu, după cât se pare nu înţelegeţi; *impre…*

— Vă *rog,* i-o reteză soţia mea.

Se tută la ea, apoi la mine, şi obrazul îi luă o expresie neaşteptat de calmă. Sclipirea din ochi dispăru, fălcile se destinseră, şi faţa lui ar fi putut aparţine oricărui bătrân obosit, atunci când spuse cu un oftat:

— Foarte bine, foarte bine. Nu-i nicio ruşine.

— Vă mulţumesc foarte mult, adăugă soţia mea şi avu intenţia să atingă, dar nu o atinse chiar, mâna moale care i se îndoise protector spre pieptul hainei.

Cu genunchii îndoiţi, domnul Robinson stătea aparent imobilizat pe palier, înaintea uşii camerei sale. Şi totuşi, când am coborât pe scară, mai făcu încă un lucru gratuit; veni până la balustradă, ridică braţul şi spuse, în timp ce ne grăbeam ca să ne ferim de cuvintele lui:

— Domnul să vă binecuvânteze. Domnul să vă binecuvânteze.

FRUNZE

Frunzele VIŢEI de vie de dincolo de fereastra mea sunt ciudat de frumoase. „Ciudat”, fiindcă mi se pare straniu, după îndelungata beznă a preocupării de sine, a spaimei şi a ruşinii în care am trăit, că lucrurile sunt frumoase, că independent de catastrofele prin care trecem ele continuă să păstreze precizia dezinvoltă, abundenţa neforţată a „efectului” imaginativ, care este marca şi specialitatea Naturii. Natura: în dimineaţa asta mi se pare foarte clar că Natura poate fi definită drept ceea ce există fără vină. Trupurile noastre sunt în Natură; pantofii noştri, şireturile lor, micile vârfuri de plastic ale şireturilor – totul în jurul nostru există în Natură, şi totuşi ceva ne ţine departe de ea, asemeni presiunii ascendente a apei care ne împiedică să atingem albia nisipoasă, striată şi licărind din cauza cioburilor semilunare ale scoicilor, atât de clare în ochii noştri.

O gaiţă cu pene albastre s-a aşezat pe o creangă din faţa ferestrei. Hotărâtă, stă călare pe cracă, cu târtiţa murdară înspre mine, cu capul profilat şi încremenit în atenţie, curba încovoiată a ciocului gravată pe un cer

aproape alburiu, deasupra mlaştinei cafenii învăluite în ceaţă. O vedeţi? Eu o văd şi, declanşând şirul gândurilor mele, am întins mâna prin geam şi am gravat-o pe această pagină. Acum nu mai e. Şi, totuşi, câteva rânduri mai sus ea e „călare” încă, târtiţa ei „murdară”, capul „încremenit în atenţie”. Un şiretlic ciudat, probabil nefolositor, dar al meu.

Frunzele viţei de vie care nu sunt acoperite de umbra altora au o culoare aurie. Frunze late, primesc razele de soare din plin şi transformă lumina absolută, suma spectrului solar şi izvorul întregii vieţi, în galbenul creionului colorat cu care o desenează copiii. Ici şi colo, unde s-au veştejit, această strălucire împrumutată e transformată într-un portocaliu luminos, iar verdele frunzelor încă tinere – căci verdele străluie mult toamna, dacă observi bine – filtrează din lumina soarelui o culoare de „chartreu. Se „cu nervuri fine. Umbrele pe care aceste frunze le aruncă asupra celorlalte, deşi schimbătoare şi agitate în vântul care, fugărit peste acoperiş, mătură şi foşneşte prietenos, sunt foarte diferite şi nete, sugerând nenumărate arme barbare, paloşe, lănci, ţepi şi coifuri ameninţătoare. Efectul net e totuşi departe de a fi ameninţător. Dimpotrivă, sugestia simultană şi complicată de adăpost şi deschidere, căldură şi adiere, mă cheamă afară; privirea mea rătăceşte spre frunzele aflate mai departe. Sunt înconjurat de frunze. Cele ale stejarului sunt ca nişte gheare tenace de rugină purpurie; ale ulmului, pene rare de un galben feminin; ale sumacului, o roşeaţă sălbatică, dinţată. Plutesc într-un univers senin şi arzător de frunze. Totuşi ceva mă trage înapoi, mă readuce în acea beznă misterioasă în care vina este soarele.

Faptele trebuie să fie clarificate. Mi se spune că m-am purtat ca un dezmăţat, şi va trece un timp până să pot împăca această unanimă impresie cu necondiţionată moralitate cu care propriile noastre acte, oricât am admite că sunt prost calculate, se înveşmântă ele însele. Şi odată ce faptele vor fi clarificate – acţiunilor fiindu-le atribuite motivări, actorilor stabilite anumite psihologii, calculele

greşite intabulate, anomaliile scoase în evidenţă, întreaga dezvoltare furioasă şi nepăsătoare limpezită prin explicaţii şi înrădăcinată în istorie şi întoarsă, ca să zicem aşa, în Natură – atunci ce se va întâmpla? O asemenea reîntoarcere nu e oare ridicolă? Pot oare spiritele noastre să intre într-adevăr în portul mortalităţii Timpului şi să se afunde calm printre frunzele putrezite? Nu: stăm la intersecţia a doua regate şi nu poate fi vorba nici de înaintare şi nici de retragere, ci doar de o ascuţire a muchiei pe care ne aflăm.

Îmi aduc aminte foarte net că rochia soţiei mele, când a plecat de acasă ca să divorţeze, era neagră. Rochia era o tunică suplă neagră, cu un decolteu în V, şi Helen era întotdeauna frumoasă în ea; îi făcea mai atrăgătoare paloarea, în dimineaţa aceea arăta deosebit de frumoasă, cu faţa albă ca varul din cauza oboselii. Totuşi trupul, acest lucru natural, ignora catastrofa noastră, şi silueta şi mişcările ei erau nepotrivit de obişnuite. Plecând, m-a sărutat uşor şi amândoi ne-am dat seama că natura acestui drum nu este suficient de nease în alt o are cu aceea a celorlalte drumuri ale ei la Boston – la concert sau la magazinul Bonwit’s. Aceeaşi căutare a cheilor maşinii, aceleaşi instrucţiuni adresate fetei care avea grijă de copii, aceeaşi aplecare uşoară şi zvâcnire a capului când s-a aşezat la volanul maşinii. Iar eu, mulţumit în cele din urmă, divorţat, mi-am studiat copiii cu ochii celui care i-a părăsit, am examinat casa aşa cum o face cel care se uită la o serie de instantanee dintr-un timp irevocabil trecut, am condus maşina prin locuri de care mă îndepărtam ca un om care, îmbrăcat într-un costum de azbest, îşi face drum într-un incendiu, şi m-am întâlnit cu viitoarea mea soţie – zâmbind printre lacrimi, zăpăcită dar vitează – şi am simţit, spre groaza mea, că bezna interioară, cu neputinţă de oprit, mi-a despicat pielea şi ne-a copleşit pe amândoi şi ne-a înecat dragostea. Lumea naturală, acolo unde dragostea noastră existase, încetase să existe. Inima mea a dat înapoi şi dă înapoi şi acum. M-am retras. Şi în timp ce mergeam înapoi cu maşina, frunzele copacilor din

lungul drumului îmi aminteau ce formă au. Nu mai am ce povesti. Prin telefon am adus-o pe soţia mea înapoi; am îmbrăţişat negrul rochiei ei şi m-am pregătit pentru asaltul durerii.

Care nu încetează. Durerea nu încetează. Aproape în fiecare zi, o nouă porţie soseşte prin poştă direct, sau prin telefon. De fiecare dată când sună telefonul, aştept să-mi desfăşoare o nouă spirală de urmări. Am venit să mă ascund în această căsuţă, dar chiar şi aici e un telefon. Zgomotele hârşâite ale vântului şi ale crengilor şi ale animalelor nevăzute sunt încărcate de tăcerea ei electrică. În orice clipă poate exploda, şi ciudata frumuseţe a frunzelor va fi întunecată iar.

Nervos, mă ridic, şi mă plimb prin cameră. Un păianjen atârnă ca un asterisc alb în aer, în faţa mea. Mă uit spre plafon, dar nu pot zări unde-i agăţat firul pânzei lui. Plafonul neted e de ipsos. Păianjenul şovăie. Simte o prezenţă străină uriaşă. Picioruşele lui albe şi delicate se întind cu precauţie şi, prin propria lui greutate, păianjenul se răsuceşte pe firul său invizibil. Mă surprind în singulara şi străvechea poză a fabulistului care caută să desprindă o învăţătură din existenţa păianjenului şi devin stângaci. Îmi înlătur stângăcia şi încerc cu seriozitate să fiu atent faţă de această minusculă stea articulată, atârnată atât de limpede în faţa mea; şi nu sunt în stare să înţeleg lecţia. Păianjenul şi cu mine locuim în cosmosuri contigue dar incompatibile. Peste prăpastia aceasta nu există decât teamă. Telefonul rămâne tăcut. Păianjenul îşi reconsideră propria sa rotire. Vântul continuă să stârnească lumina soarelui. Tot ieşind şi intrând în căsuţă, am aşternut pe podea câteva frunze moarte, călcate şi presate ca nişte bucăţi de hârtie de culoare închisă.

Şi ce altceva sunt aceste pagini dacă nu nişte frunze? De ce le produc dacă nu să proiectez, printr-o fotosinteză subiectivă, vina mea în natură, unde nu există vină? Suprafaţa mlaştinii, netedă ca un covor, e vrâstată acum cu dungi verde-pal printre nuanţe de castaniu-roşcat, ocru, cafeniu, maro – şi la celălalt capăt, acolo unde pământul se

înalţă deasupra nivelului apei, se zăreşte un deal scund, albăstrui; în această regiune de coastă, dealurile sunt prea modeste ca să poarte vreun nume. Dar eu îl *văd;* pentru prima dată după atâtea luni, îl văd. Îl văd asemeni unui copil care, agăţându-se cu mâinile şi forţându-se să-şi înalţe capul, zăreşte acoperişul unei case dincolo de un zid groaznic de înalt. Sub fereastră, pajiştea e întinsă şi verde şi e plină de frunze căzute dintr-un mic ulm şi-mi aduce aminte că, în prima seară când am venit în căsuţă, crezând că am lăsat în urmă întreaga mea viaţă, m-am culcat singur şi am citit, în felul în care citeşti la întâmplare cărţi, într-o casă de împrumut, câteva. Pagini dintr-o veche ediţie a *Firelor de iarbă.* Şi somnul mi-a fost ca o spirală, pentru că trezindu-mă mi se părea că sunt tot în carte, şi cerul înveşmântat în lumină, tremurând printre crengile despuiate ale ulmului tânăr, mi se părea o altă pagină din Whitman, şi eram total deschis şi pierdut, ca o femeie care iubeşte cu pasiune, şi liber şi îndrăgostit, şi în fiinţa mea nu era niciun loc în umbră. Era o deşteptare frumoasă, dar a doua zi m-am întors acasă.

Umbrele nete şi barbare aşternute peste frunzele viţei de vie s-au mişcat. Unghiul de lumină s-a schimbat. Închipuindu-mi că de uşă se sprijină căldura, deschid uşa ca s-o las să intre în casă; razele de soare cad jos la picioarele mele ca un penitent.

DONATORI DE SÂNGE

Soţii MAPLE erau căsătoriţi de nouă ani, ceea ce e aproape de prea multă vreme.

— Fir-ar să fie, fir-ar să fie, îi spunea Richard lui Joan, mergând la Boston cu maşina ca să doneze sânge, fac drumul ăsta de cinci ori pe săptămână şi acum îl fac din nou. E un coşmar. Sunt istovit. Sunt istovit emoţional, mintal, fizic, şi femeia aceea nici măcar nu-i mătuşa mea. Şi nu-i nici măcar mătuşa *ta.*

— Mi-e un fel de verişoară, spuse Joan.

— Pe dracu', fiecare afurisită fiinţă din Noua Anglie e un fel de rudă cu tine; trebuie să-mi petrec restul zilelor încercând să-i salvez pe *toţi.*

— Taci, zise Joan. Ar putea să moară. Mi-e ruşine de tine. Zău, mi-e ruşine.

Asta-l opri. Glasul lui avu pentru moment un ton de scuză.

— Ştii, aş fi în starea mea obişnuită de sfânt dac-aş fi dormit ceva noaptea trecută. Cinci zile pe săptămână sar din pat şi mă clatin ieşind pe uşă după lăptar şi în singura zi a săptămânii când nici nu trebuie măcar să-i car pe afurisiţii aceia de ţânci la şcoala de duminică, aranjezi ca să fiu stors şi vlăguit undeva, la treizeci de mile depărtare.

— Da, dar nu *eu,* spuse Joan, am stat până la două dansând twist cu Marlene Brossman.

— Nu dansam twist. Alunecam foarte cast în sunetul „Celor mai frumoase melodii din anii patruzeci". Şi să nu crezi că eram atât de absent încât nu te-am văzut giugiulindu-te cu Harry Saxon după pian.

— Nu eram după pian, stăteam pe banchetă. Şi tocmai îmi vorbea din cauză că-i părea rău de mine. Tuturor celor de acolo le părea rău de mine; ai fi putut cel *puţin* să laşi şi pe altcineva să danseze odată cu Marlene, măcar de ochii lumii.

— De ochii lumii, de ochii lumii, repetă Richard. Ăsta-i exact felul în care gândeşti tu.

— Mda, sărmanii Matthew-ii sau cum le-o fi zicând erau absolut scandalizaţi.

— Matthiessonii, zicea el. Şi asta-i altceva. De ce sunt invitaţi în ultima vreme nişte idioţi ca ăştia? Dacă e vreun lucru pe care nu-l pot suferi, sunt femeile care-şi tot duc mâna la colierul de perle şi respiră adânc. Am crezut că i s-a oprit ceva în gât.

— Sunt o pereche tânără, foarte agreabilă şi cumsecade. Ce te-a supărat pe tine că erau acolo a fost că ne-au arătat ce-am devenit.

— Dacă bărbaţii graşi şi mici te atrag atât de mult, spuse el, de ce nu te-ai căsătorit cu unul din ei?

— O, zise Joan calmă şi se uită pe fereastră departe de el, la staţiile de benzină care zburau pe lângă ei. Zău că *eşti* respingător. Şi nu e o pozăă.

— Poză, de ochii lumii, Dumnezeule, pentru cine joci? Dacă nu pentru Harry Saxon, atunci pentru Freddie Vetter – toţi piticii ăştia. De fiecare dată când mă uitam la tine noaptea trecută, parcă erai o palidă Regină din Rouă, înconjurată de un cerc de ciuperci.

— Eşti cu totul absurd, zise ea; şi mâna arătându-şi limpede cei treizeci de ani ai ei, uscată şi brăzdată de vine albastre şi asprită de detergenţi, strivi ţigara în scrumiera de bord. Nu eşti deloc subtil. Crezi că mă poţi arunca în braţele altui bărbat, ca să te învârţi cu Marlene având conştiinţa curată.

Faptul că-i înţelesese strategia atât de precis îl făcu să se-aprindă în obraji; simţi din nou gâdilatul părului doamnei Brossman, când îşi lipise obrazul de obrazul ei şi, învăluit în această răcoroasă intimitate, inspira parfumul de după urechea ei.

— Ai dreptate, spuse. Dar vreau să-ţi fac rost de un bărbat de talia ta; îţi sunt foarte leal în felul acesta.

— Să nu mai vorbim, zise ea.

Speranţa lui, de a transforma adevărul într-o glumă, se văzu spulberată. Orice presupunere de îngăduinţă era blocată.

— E vorba de sentimentul acesta de satisfacţie, explică el, vorbind pe un ton egal, ca despre un fenomen pe care amândoi îl studiau dezinteresat. E satisfacţia asta a ta care e într-adevăr de nesuportat. Prostia ta nu mă supără. Cu castitatea ta m-am deprins să *trăiesc. Însă* această Nouă Anglie extraordinar de satisfăcută de sine – presupun că am avut nevoie de ea ca să înfiinţăm această ţară – crede-mă că în Epoca Anxietăţii te face să te-nfurii.

Se uită la ea şi, în mod neaşteptat, Joan se-ntoarse şi se uită la el, cu o expresie uimită dar ciudat de cristalină, ca şi cum faţa ei s-ar fi transformat într-o secundă, până şi genele, în porţelan colorat.

— Te-am rugat să nu vorbeşti, zise ea. Acum ai spus nişte lucruri pe care am să mi le amintesc întotdeauna.

Cufundat adânc în răul săvârşit, cu obrajii încinşi, Richard se concentră asupra celor ce se vedeau pe şosea

şi, mohorât, conduse maşina mai departe. Deşi mergeau cu o viteză de 60 mile printre puţinele maşini din ziua aceea de sâmbătă, călătorise pe drumul acesta atât de des încât distanţele erau toate traduse în timp şi acum i se păreau că se mişcă tot atât de încet ca şi minutarul unui ceas de la o cifră la alta. Ar fi fost demn şi strategic din partea lui să păstreze tăcerea; dar nu putea rezista convingerii că încă vreo câteva silabe vor restaura minunatul echilibru care, cu fiecare milă nevorbită, aluneca mereu mai mult într-o parte. O întrebă:

— Cum ţi s-a părut Bean? Bean era fetiţa lor. O lăsaseră acasă cu o febră de 39 de grade în noaptea trecută, ca să se ducă la petrecere.

Joan se luptă cu jurământul ei de a nu spune nimic, dar vinovăţia se dovedi mai tare decât supărarea. Spuse:

— A mai scăzut febra. Nasul îi curge gârlă.

— Iubito, izbucni Richard, o să mă doară?

Ciudat, dar până atunci nu donase sânge niciodată. Astmatic şi slăbănog, fusese reformat, iar ia colegiu şi acum la birou, mai puţin datorită hotărârii lui cât mai ales datorită neîncrederii celor din jur, scăpase de angajamentul de a dona sânge. Era una din dovezile acelea de curaj atât de banale, încât nimeni nu se gândise la el.

Primăvara e prudentă la Boston. Cruste de gheaţă murdară mai lâncezeau prin jurai ceasurilor de parcaj şi aerul, cenuşiu, încremenit între anotimpuri, dădea clădirilor de pe Longwood Avenue un aer de mohorâtă şi impunătoare omogenitate. Mergând pe aleea care ducea la intrarea spitalului, Richard, nervos, se întrebă eu glas tare dacă-l vor vedea pe regele Arabiei.

— E într-o aripă separată, spuse Joan. Împreună cu patru neveste.

— Numai patru? Ce ascet!

Şi îndrăzni să-şi bată soţia pe umăr. Dar nu se ştie dacă din pricina grosimii paltonului Joan simţi lovitura.

La biroul de la intrare au fost îndreptaţi spre un lung coridor aşternut cu linoleum de culoarea ţigărilor de foi. Coridorul urca şi cobora, cotea la stânga şi la dreapta, în

modul acela dezarticulat, caracteristic pentru spitalele care fuseseră construite anexă după anexă. Lui Richard i se păru că sunt Hansel şi Gretel orfani, că păsările mâncau firimiturile de pâine din mâna lor, şi în cele din urmă bătură la uşa vrăjitoarei, pe care scria: „Centru pentru donatorii de sânge”. Un tânăr în alb întredeschise uşa. Peste *umărul* lui Richard zări – oroare! – picioarele unei femei, fără pantofi, zăcând paralele pe un pat. Luciri de ace şi sticle îi înţepară ochii. Fără să deschidă uşa mai mult, tânărul le înmână două lungi formulare. Stând şi aşteptând unul lângă celălalt pe banchetă, amintindu-şi iniţialele numelui păruiţilor şi bolile din copilărie, domnul şi doamna Maple se autodefineau din nou. Richard trebui să-şi înăbuşe dorinţa de a chicoti, de a se maimuţări şi de a minţi, care-l ameninţa ori de câte ori i se cerea – ca unui avocat numit de tribunal să apere o cauză fără speranţă – să prezinte, ca să zicem aşa, datele sale eternităţii. Faptul că unele din aceste date (adresa actuală, data căsătoriei) erau comune şi sufletului rănit care zgâria hârtia lângă el cu propriul său stilou, părea să-i uşureze întrucâtva suferinţa. Richard se uită peste umărul ei.

— N-vam ştiut niciodată că ai avut tuse măgărească.

— Aşa spune mama. Eu nu-mi aduc aminte.

O caserolă căzu undeva la un etaj îndepărtat.

Undeva departe ascensorul urui. O femeie între două vârste, rujată excesiv şi încotoşmănată în blănuri, ieşi pe uşa centrului de sânge şi se clătină pe picioare care-i păreau cunoscute. Pantofii le fuseseră înapoiaţi. Tocurile pantofilor ţăcăniră hotărât şi, după ce-i fulgeră pe soţii Maple cu o privire albastră sfidătoare, femeia se întoarse şi dispăru după o cotitură a coridorului. Tânărul apăru în uşă, ţinând în mână un cleşte chirurgical. Tunsoarea lui vădit recentă îl făcea să pară ucenic frizer. Ţăcănind din cleşti, tânărul zâmbi.

— Vă iau împreună?

— Desigur.

Faptul că acest individ lipsit de experienţă, căruia după cât se părea îi erau încredinţaţi, era atât de clar mai

tânăr decât ei, îl stârni pe Richard, dar când se ridică în picioare, indignarea i se topi şi simţi că i se moaie picioarele. Şi luarea probei de sânge din degetul mijlociu i se păru cel mai dezagreabil şi inutil prelungit contact fizic cu o altă fiinţă umană pe care îl încercase vreodată. E o calitate pe care o au bunii dentişti, mecanici şi frizeri şi pe care acest intern nu o avea; bâjbâia şi era şi prea brutal. Iar şi iar, vampir atroce de stângaci, internul trăgea şi-i răsucea degetul în zadar. Minusculul tub capilar de sticlă rămânea transparent.

— Nu-i place să sângereze, nu-i aşa? o întrebă internul pe Joan. I Liniştită ca o infirmieră, ea şedea pe un scaun lângă masa cu instrumente scânteietoare.

— Cred că sângele lui nu se prea mişcă mult, spuse ea, până după miezul nopţii.

Încercarea aceasta de a glumi îl făcu pe Richard, în culmea spaimei, să râdă zgomotos şi râsul păru, în cele din urmă, să dea drumul coagulantului în panică. Roşul zvâcni în sus în micul tub însetat, brusc, ca într-un termometru.

Internul mormăi uşurat. Întinzând probele pe caseta de analize, explică alene:

— Ce-ar trebui să avem aici ar fi o oală cu apă caldă. Aţi venit de afară, din frig. Dacă puneţi mâna, un minut, în apă caldă, sângele pur şi simplu ţâşneşte afară.

i - Frumoasă chestie, zise Richard.

Internul însă îl şi dăduse la o parte ca pe un caraghios şi continuă calm să-i spună lui Joan:

— Ce-avem nevoie aici e o tavă mică de încălzit de vreo şase dolari, şi atunci am putea să ne facem şi cafeaua. Acum, când avem un donator care trebuie să bea cafea după ce dă sânge, trebuie să trimitem sus după ea, în timp ce-i ţinem capul între genunchi. Credeţi că o să aveţi nevoie să beţi cafea?

— *Nu,* îl întrerupse Richard, gelos că vorbeau amândoi.

Internul îi spuse lui Joan:

— Aveţi grupa 0.

— Ştiu, zise ea.

— Şi el e A pozitiv.

— A, dar asta-i foarte bine, Bick, îi spuse Joan.

— E o grupă rară? întrebă el.

Băiatul se întoarse şi explică:

— O pozitiv şi A pozitiv sunt grupele cele mai comune.

Ceva în înclinarea răbdătoare a capului său cu părul tuns scurt, al cărui luciu la tâmple se topea în aerul camerei vag luminos în mijlocul dimineţii, îi amintea foarte tare lui Richard de zilele petrecute cu ani în urmă, când supraveghea o baterie de maşini telex într-o cameră aproape la fel de mare ca aceasta. Pe la vremea asta, la zece, metri de bandă care începuseră să se reverse din maşini încă de la ora cinci şi care zăceau în grămezi mari, mototolite când sosea el la ora şapte, erau strânse şi sortate, puse cap la cap şi livrate şi nu mai era nimic de făcut decât să urmăreşti apariţia sacadată a ultimelor ştiri şi să te gândeşti la lucruri simple cum ar fi cafeaua. Îşi amintea acum cât de plăcute şi sigure fuseseră acele ore când rege în propriul său domeniu, era tânăr şi abia de curând devenit responsabil al secţiei.

Internul întrebă:

— Cine vrea să fie primul?

— Eu aş vrea, spuse Joan. El n-a mai făcut asta.

— De fapt, pe ea o cheamă Joana d'Arc, explică Richard, furios din cauza acestei trădări, atât de ireproşabil altruistă şi satisfăcută de sine.

Internul, deranjat în elementul lui, privi ţintă şi încurcat podeaua dintre ei, şi spuse:

— Scoateţi-vă pantofii şi urcaţi-vă fiecare pe câte un pat. Şi adăugă: Vă rog, şi toţi trei izbucniră în râs, unul după, celălalt, internul fiind ultimul.

Paturile erau aşezate de-a lungul a doi pereţi, în unghi drept unul faţă de celălalt. Joan se lungi pe pat şi, din unghiul din care o privea bărbatul, avu o nouă perspectivă a ei. N-o văzuse niciodată în acest fel, cununa pieptănată a părului ei atât de pregnantă, braţul gol atât de argintiu şi prelung, picioarele în ciorapi cu degetele

întoarse atât de copilăreşte şi de docil. Paturile nu aveau perne şi, stând întins drept, îl făcea să se simtă eu capul în jos; iluzia că pluteşte îi întări speranţa că această aventură ireală avea să se piardă curând într-un fel de vis.

— Te simţi bine?

— Dar tu?

Glasul lui Joan se auzi încetişor de sub coama bogată a părului strâns sub capul ei. După precizia cărării, probabil că o pieptănase mama ei. Se uită la acul lung care se înfundă în braţul lui Joan şi la ghemotocul de vată umedă care şterse stângaci locul. Îşi închipuise că sângele lor avea să fie colectat în bidoane sau în sticle, dar internul, a cărui respiraţie era acum singurul zgomot ce se auzea în încăpere, aduse lângă Joan ceva ce arăta cam ea o raniţă de plastic în miniatură, îndoită şi închisă. Trupul lui îi ascundea mişcările. Când se dădu deoparte, de încheietura braţului întins al lui Joan fusese legat un şnur de plastic, o viţă transparentă, acolo unde pielea era translucidă şi vinele se zăreau ca nişte afluenţi albastru deschis, îngropaţi aproape de suprafaţă. Era un loc delicat, vulnerabil, unde, în zilele când îi făcea curte, lui Joan îi plăcea să fie mângâiată. Şi iată, fără nicio tranziţie vizibilă, viţa aceea incoloră căpătă o lucire roşie-întunecată. Richard era gata să strige.

Uşurinţa imediată cu care sângele îi părăsise corpul îl izbi asemeni unei dureri fizice. Deşi nu apucase decât să clipească, saltul iniţial al sângelui fusese prea rapid pentru ochii lui. Se aşteptase să vadă un semn vizibil al scurgerii, dar dacă te luai doar după cum arăta, tubul acela îndoit şi subţire putea să verse sânge *în* trupul ei sau putea fi o linie curbă suplimentară, tot atât de irelevantă ca o mustaţă adăugată pe o pânză terminată. Poziţia ţeapănă a capului său dădea celor văzute o anumită netezime.

Şi acum internul se întoarse spre el, şi simţi împunsătura uşoară a actului cu novocaină şi apoi brutala, pe jumătate sensibila intruziune a ceva care semăna cu un cui de dimensiune medie. De două ori, băiatul încercă în zadar să-i găsească vena şi a treia oară lipi repede altoiul

reuşit cu bandă adezivă. Tot timpul, gândurile lui Richard se plimbară departe printre constelaţiile plafonului pătat şi crăpat. Ceea ce i se făcea nu se putea să fie privit. Când internul se îndepărtă, fredonând şi zăngănind cu instrumentele lui, Joan îşi ridică gâtul ca să-şi arate soţului ei faţa şi, cum o vedea el de jos în sus, îi zâmbi caraghios.

Nu trecuseră multe minute de când erau întinşi acolo amândoi, în unghi drept, dar timpul trecuse ca şi cum fusese în afara pereţilor, ceva ce se amestecase cu zgomotul îndepărtat al caserolelor, al paşilor care se îndepărtau şi al deschiderii şi închiderii uşilor nevăzute. Aici, simţind o zvâcnire ascuţită, mediu'eroasă pe partea interioară a încheieturii braţului, plutea şi-şi închipuia cum i-ar pluti sufletul, liber, când tot sângele lui ar fi sub pat. Sângele lui şi al lui Joan se amesteca pe podea şi împreună spiritele lor alunecau de la o crăpătură la alta, de la o stea de pe plafon la alta. La un moment dat, Joan îşi drese glasul şi sunetul îi zgârie auzul asemeni scrâşnetului unei pietre căzând sub bocancul cuiva care se caţără pe munte.

Uşa se deschise. Richard întoarse capul şi zări un bătrân chel şi livid, intrând şi aşezându-se pe-un scaun. Era unul din bătrânii aceia care au în cadrul unei instituţii un loc nedefinit, dar intangibil. Tânărul doctor părea să-l cunoască şi amândoi vorbeau, liniştiţi, ca pentru a nu tulbura uniunea mistică a cuplului de sacrificiu instalat pe cele două paturi. Vorbeau despre persoane şi întâmplări care nu aveau nicio semnificaţie – despre Iris, despre doctorul Greenstein, despre salonul D, din nou despre Iris, care-l certase fără rost pe bătrân, de ruşinoasa lipsă a unei tăvi electrice pe care să prepare cafeaua, despre zvonurile privind oamenii de pază negri care vegheau cu paloşul lângă patul regelui internat cu glaucom. Prin transa ignoranţei lui Richard, aceste subiecte treceau asemeni unor nori de impresii, iridescenţi, enormi – doctorul Greensteln cu nasul ascuţit şi ochii migdalaţi de culoarea iederii, Iris înaltă de şase metri aruncând fulgere de ură sterilizată. Aşa cum în unele teologii se spune că zeităţile proliferante există ea nişte cute pe terenul neted al

divinităţii, tot aşa aceste imagini trecătoare întunecau uşor conştiinţa continuă a faptului că sângele lui Joan, ea şi al lui, scădea. Legaţi printr-o pierdere comună, erau reuniţi în mod cast; în gândul lui se născu ideea că tuburile prinse de braţele lor se uneau undeva, în afara vederii lui. Încercând să-şi verifice această părere, se uită în jos şi văzu că într-adevăr viţa de plastic lipită de încheietura braţului său întins era la fel de întunecat de roşie ca şi a ei. Se uită ţintă la plafon, ea să izgonească senzaţia de leşin.

Internul îşi întrerupse deodată conversaţia fără şir şi se apropie de Joan. Se auzi un ţăcănit de clame. Când se îndepărtă, o văzu ţinând braţul drept în sus, apăsând pe el cu cealaltă mână un ghemotoc de bumbac. Fără să se oprească, internul se apropie de Richard şi ciripitul clamelor se repetă, mai aproape.

— Ia te uită, spuse el prietenului său mai în vârstă. Am început cu el cu două minute după ea, şi a terminat în acelaşi timp.

— Era o întrecere? întrebă Richard.

Stângaci, dar cu fermitate, băiatul potrivi degetele lui Richard pe un ghemotoc de vată şi-i ridică braţul.

— Ţineţi-l aşa timp de cinci minute, zise el.

— Ce se va întâmpla dacă nu-l ţiu?

— O să vă murdăriţi cămaşa. Iar bătrânului îi spuse: A fost ieri aici o femeie, era gata să plece când deodată – pleosc! pe toată partea din faţă a rochiei frumoase de pânză! Se ducea la concert.

— Şi după aceea o să dea în judecată spitalul pentru plata spălătoriei, murmură bătrânul.

— De ce am fost mai lentă ca el? întrebă Joan.

Braţul ei înălţat se clătină, ca şi cum s-ar fi simţit agitată sau slăbită.

— Aşa sunt femeile în general, îi spuse băiatul. În nouă cazuri din zece, bărbaţii sunt mai rapizi. Inima lor e mai puternică.

— E chiar aşa?

— Desigur că-i aşa, îi spuse Richard. Nu te opune ştiinţei *medicale.*

— Unei femei, sus, în salonul C, începu bătrânul, i-au salvat viaţa dintr-un accident de maşină, şi acum am auzit că ea i-a dat în judecată fiindcă nu i-au găsit proteza dentară.

Cele cinci minute trecură în această pălăvrăgeală. Mâna ridicată a lui Richard începu să-l doară. Avea senzaţia că el şi Joan fuseseră prinşi împreună într-o clasă unde n-aveau să fie niciodată acceptaţi, sau într-o şaradă care n-avea să fie nicicând ghicită, răspunsul corect fiind „Doi mesteceni argintii pe pajişte”.

— Puteţi să vă ridicaţi dacă doriţi, le spuse internul. Dar să nu luaţi vata de pe locul unde v-am înţepat.

Se ridicară pe pat în capul oaselor, cu picioarele bălăbănindu-se greoi. Joan îl întrebă:

— Nu ai ameţeli?

— Cu inima mea puternică? Nu fi înfumurată!

— Credeţi că are nevoie de cafea? o întrebă internul. Trebuie să trimit sus după ea.

Bătrânul se îndreptă pe scaun, pregătindu-se să se ridice în picioare.

— Nu vreali *cafea,* spuse Richard atât de tare, încât se văzu transfigurat, ca un alt Iris, pe firmamentul pălăvrăgelii îngrijorate a bătrânului. *(Un nenorocit, cu ameţeli, acglo jos, în camera unde se ia sânge, când m-am ridicat să-i aduc cafeaua, afurisitul, era cât pe ce să mă muşte.)* Pentru a demonstra, în acelaşi timp, buna sa dispoziţie fundamentală şi completa sa prezenţă de spirit, Richard arătă spre sângele pe care-l donaseră – două sticluţe de plastic pătrate, bine umplute – şi spuse:

— De acolo de unde vin, din Virginia de Vest, se prinde uneori pe un eline câte o căpuşă care arată aşa.

Cu toţii se uitară uimiţi la el. Nu spusese exact ce voise să spună? Sau nu mai văzuseră până atunci pe nimeni din Virginia de Vest?

Joan arătă şi ea spre săcuieţii cu sânge:

— Ăştia suntem noi? Aceste mici pernuţe pentru păpuşi?

— Poate că ar trebui să ducem acasă unul pentru

Bean, sugeră Richard.

Internul nu era prea convins că fusese o glumă.

— Sângele dumneavoastră va fi folosit pentru doamna Henryson, declară el categoric.

Joan îl întrebă:

— Ştiţi ce e eu ea? Când va fi – când urmează să fie operată?

— Cred că mâine. Singurul lucru în program după asta e o operaţie pe inimă deschisă, la două; pentru ea va fi nevoie de vreo douăzeci şi cinci de litri.

— Oho... Joan era uluită. Douăzeci şi cinci de litri... asta înseamnă cât are un om, nu-i aşa?

— Mai mult, răspunse internul, cu gestul regal larg cu care se distribuie daruri şi se refuză mulţumirile.

— Am putea s-o vizităm? întrebă Richard pentru Joan. (Zău că mi-e ruşine, spusese ea; asta îl oprise.).

Era convins că vor fi refuzaţi.

— Da, am putea întreba la birou, dar de obicei înaintea unei intervenţii mari cum e asta, sunt admise doar rudele cele mai apropiate Cred că acum e-n regulă.

Se referea la înţepăturile pentru sânge. Richard avea pe braţ o mică vânătaie; internul o acoperi cu unul din acele bandaje puternic adezive, mari, de culoare roz, pe care le au numai spitalele. Asta era specialitatea lor – ambalatul. Spitalele ambalează deşeul uman pentru livrarea finală. Şaisprezece perne pentru păpuşi, uniform întunecate şi satisfăcute, pornind spre o inimă deschisă: această viziune îi satisfăcu pentru moment setea sa de ordine cosmică.

Richard îşi lăsă jos mânecile şi coborî din pat. Rămase uimit când îşi dădu seama, cu o clipă înainte ca picioarele să-i atingă podeaua, că trei perechi de ochi îl fixau, fascinaţi şi temători şi aşteptând să se întâmple ceva. Se ridică şi se înălţă deasupra lor. Sări într-un picior ca să-şi pună un pantof, şi apoi într-altul ca să-şi pună celălalt pantof. Apoi execută o mică demonstraţie de step, singurul lucru care-i mai rămăsese din lecţiile de dans pe care le luase la şapte ani, când mergea cu maşina în

fiecare duminică câte douăzeci de kilometri până la Morgantown. Se înclină uşor spre soţia sa, zâmbi bătrânului şi spuse internului:

— De când mă ştiu, oamenii se aşteptau să leşin. Habar n-am de ce. Nu leşin niciodată.

Haina şi paltonul i se păreau oarecum neobişnuite, puţin cam alunecoase şi uşoare, dar mergând de-a lungul coridorului, spaţiul părea să-l înconjoare într-un mod confortabil. Lângă el, Joan, atentă şi pocăită, păstra tăcere. Trecură prin uşile mari de sticlă. Un soare flămând răzbea printre nori. Deasupra şi în urma lor regele Arabiei zăcea într-un vis artificial cu dune, şi doamna Henryson pe patul ei de boală primea, ca mama în comă a unor gemeni, darurile lor de sânge identice. Richard îmbrăţişă umerii vătuiţi ai soţiei sale şi, mergând rezemaţi unul de celălalt, îi şopti:

— Auzi, te iubesc. Te iubesc, iubesc, iubesc, Iubesc.

Iubirea e pur şi simplu ceva ciudat, neîncercat. Soţii Maple nu erau obişnuiţi să meargă împreună cu maşina la unsprezece dimineaţa. Aproape întotdeauna când împărţeau maşina era întuneric. Ovalul feţei lui Joan strălucea în privirea lui Richard. Femeia îl privea atentă, gata să preia volanul, dacă el şi-ar fi pierdut cunoştinţa. În lumina alb-neclară, un sentiment de diiioşie pentru Joan îl copleşea, întrebându-se în sinea sa, curios, cât de adânc în creierul lui se ascundea groapa cea neagră. Nu avea senzaţia că e deosebit, dar probabil că starea conştiinţei lui nu îngăduia introspecţia. În mod sigur ceva îi fusese luat; avea un litru de sânge mai puţin şi nu era imposibil ca, asemeni unui trapezist salvat de o plasă, să fie susţinut în lumea luminii şi a reflectării de un singur strat de celule întreţesute între ele. Totuşi pământul, cu semnalele şi clădirile, cu maşinile şi cărămizile lui, continua ea o notă prelungită prin apăsarea pe pedală.

Cu Bostonul în urma lor, Richard întrebă:

— Unde mâncăm?

— Să mâncăm?

— Da, te rog. Dă-mi voie să te invit la masă. Ca pe-o

secretară.

— Chiar mă simt ca şi cum aş face ceva nepermis. De parc-aş fi furat ceva.

— Şi tu? Dar ce-am furat?

— Nu ştiu. Dimineaţa? Crezi că Eve se pricepe să le dea de mâncare?

Eve stătea cu copiii, o fată cu părul nisipiu de pe strada lor care avea să fie, exact într-un an calculase Richard, dureros de drăguţă. Fetele astea ţineau cam trei ani, le luai din clasa a şasea şi le duceai până înfloreau şi apoi, odată cu absolvirea liceului, ea navetiştii care ajung la destinaţie, dispăreau în şcolile de infirmiere sau se căsătoreau. Şi trenul mergea mai departe şi lua mereu alţi pasageri, şi era tot mai hodorogit şi mai lung. Soţii Maple aveau patru copii, Judith, Richard Jr., John, sărmanul John prea gras şi cu o faţă de înger, şi Bean.

— O să se descurce. Ce vrei? Toată vorbăria asta despre cafea m-a făcut să înnebunesc dacă nu beau una.

— La Pancake House, dincolo de şoseaua 128, îţi ofer o cafea, înainte de-a o cere.

— Clătite? Acuma? Nu te bucuri? Crezi că o să vomităm?

— Îţi vine să vomiţi?

— Nu, nu chiar. Mă simt aşa, cam aerian şi blând, dar e probabil ceva psihosomatic. Nu prea înţeleg cum vine treaba asta, să dai ceva şi totuşi să mai ai acel ceva. Ce este asta – melancolie?

— Nu ştiu. Tipul melancolic şi tipul sanguin sunt la fel?

— Doamne, am uitat cu totul umorile. Care sunt celelalte? Flegma şi mânia?

— Bila şi bila neagră sunt şi ele undeva.

— Un lucru care nu se poate nega despre tine, Joan, e că eşti cultivată. Femeile din Noua Anglie sunt culte.

— Aşa de caste cum suntem.

— Asta aşa e; acum stoarce-mă şi pune-mă pe frânghie.

În vorbele lui nu era însă nicio supărare; într-adevăr,

el îi amintise de convorbirea lor de mai înainte, în aşa fel încât cuvintele lui să-i fie readuse în minte, diluate şi apoi anulate. Şi se părea că-i merge. Restaurantul unde serveau numai clătite era, la ora aceea de dimineaţă, gol şi liniştit. Un sentiment de timiditate îi domina pe amândoi; era ca o întâlnire între doi oameni care au încă prea puţin îţi comun, dar care sunt totuşi de ajuns de intimi ca să accepte situaţia fără a o comenta. Mişcat la vederea petei pe care clătitele cu mere o lăsaseră pe dinţii ei, Richard îi ţinu chibritul ca să-şi aprindă ţigara şi spuse:

— Ştii, te-am iubit acolo în camera aceea unde am donat sânge.

— Mă întreb de ce?

— Ai fost atât de vitează.

— Ca şi tine.

— *Dar eu* trebuie *să* fiu. Sunt plătit pentru asta. E preţul pe care-l plăteşti că eşti bărbat.

— Ei…

— Ştii, nu vorbeam serios când îţi spuneam că eşti castă.

Chelneriţa le umplu ceştile cu cafea şi le dădu nota.

— Şi promit că n-o să mai dansez niciodată twist, cha-cha sau vals scoţian cu Marlene Brossman.

— Nu fi prost. Puţin îmi pasă.

Asta suna ca şi cum i-ar fi dat voie, dar totuşi îl sâcâia. Satisfacţia asta de sine; de ce oare Joan nu *se lupta?* Încercând să recâştige înţelegerea dintre ei, străduindu-se din greu, Richard luă nota şi silindu-se să joace, ca şi cum ar fi fost la o întâlnire şi el ar fi fost un curtezan nepriceput şi prostuţ, spuse frumuşel:

— Plătesc eu.

Dar uitându-se în portofel, văzu că are doar un dolar mototolit. Nu-şi dădu seama de ce acest lucru îl făcu să se supere atât de tare, în afară doar de faptul că era doar *unul.*

— Fir-ar să fie, spuse. Ia te uită şi flutură dolarul în faţa ei. Lucrez ca un nenorocit toată săptămâna pentru tine şi pentru ţâncii aceia nesătui, şi până la urmă cu ce

mă aleg? Cu un afurisit de dolar nenorocit şi mototolit.

Mâinile lui Joan se îndreptară spre poşeta de pe scaunul de lângă ea, dar privirea ei îl fixă, obrazul avansând, sau retrăgându-i-se, în acea carapace de porţelan de ciudată linişte:

— O să plătim amândoi, zise Joan.

UN OCHI PĂTRUNZĂTOR ÎN ORAŞUL DE ARGINT

PRIMA DATĂ când am fost la New York aveam treisprezece ani şi eram cu tata. Mă dusesem să-l întâlnesc pe unchiul Quin şi să cumpăr o carte despre Vermeer. Cartea despre Vermeer fusese ideea mea şi a mamei; întâlnirea cu unchiul Quin era ideea tatii. În urmă cu o generaţie, unchiul dispăruse în direcţia oraşului Chicago şi devenise, după cât se pare, bogat) săptămâna trecută venise pe coasta de răsărit pentru afaceri şi eu absolvisem clasa a opta cu note mari. Tata susţinea că eu şi cu fratele lui eram cei mai deştepţi oameni pe care-i cunoscuse vreodată – „descurcăreţii”, aşa ne spunea, poate cu mai multă ironie decât îi presupuneam atunci – şi în felul lui vizionar simţise deodată că acum venise vremea să ne cunoaştem. Pe atunci, drumul până la New York costa şapte dolari; atunci măsurăm totul, distanţa şi timpul, în bani. Cel de al doilea război mondial se terminase, dar trăiam încă într-o recesiune. Tata şi cu mine o porniserăm cu bilete de dus şi întors şi cu o bancnotă de cinci dolari în buzunar. Cei cinci dolari erau pentru carte.

Mama, pe peronul gării, exclamă aşa deodată:

— Urăsc Auguştii!

Asta mă surprinse, pentru că toţi eram Auguşti – eu eram un August, tata era un August, unchiul Quincy era un August şi, crezusem, că şi ea.

Tata se uită senin peste capul ei şi spuse:

— Ai toate motivele să-i urăşti. Nu te-aş condamna dacă ai lua un revolver şi ne-ai împuşca pe toţi. Numai pe Quin şi pe fiul tău, nu. Ei sunt singurii dintre noi care au ambiţie şi energie.

Nimic nu era mai iritant decât felul în care tata cădea de acord cu cineva.

Unchiul Quin nu ne întâmpină în gara Pennsylvania. Dacă tata a fost sau nu dezamăgit, nu mi-a spus-o. Era după unu şi nu mâncasem de prânz decât două bucăţi de ciocolată. Făcând, aşa cum mi s-a părut, un drum foarte lung pe trotuare doar ceva mai largi decât cele din oraşul nostru şi nu tot atât de curate, am ajuns la hotel, care creştea oarecum din tunelurile colorate Caramel ale gării Grand Central. Holul mirosea a parfum. După ce un funcţionar telefonă lui Quincy August că un om oare spunea că e fratele lui e la recepţie, un lift ne urcă la etajul al douăzecilea. În cameră şedeau trei bărbaţi, fiecare într-un costum gri sau albastru, cu pantalonii proaspăt călcaţi şi cu jartiere zărindu-li-se sub manşete, când stăteau picior peste picior. Bărbaţii nu erau chiar foarte asemănători. Unul avea o mustaţă ca o râmă, altul avea sprâncene blonde zburlite ca tata, iar al treilea avea un pahar în mână – şi ceilalţi ţineau paharele în mână, dar nu atât de strâns.

— Domnilor, aş dori să vă prezint pe fratele meu Marty şi pe tânărul său fiu, zise unchiul Quin.

— Pe băiat îl cheamă Jay, adăugă tata, dând mâna cu cei doi bărbaţi şi privindu-i drept în ochi.

L-am imitat pe tata şi bărbatul cu mustaţă, toeaşteptându-se să-i strâng puternic mâna şi să-l privesc, spuse:

— Ei, salutare, Jay!

— Marty, n-ai vrea, tu şi băiatul, să vă răcoriţi? Toaleta e drept înainte şi la stânga.

— Mulţumesc, Quin. Te cred că da. Ne iertaţi, domnilor.

— Fireşte.

— Desigur.

Tata şi cu mine trecurăm în dormitorul apartamentului. Mobila era pătrată şi nouă şi toată în aceeaşi nuanţă de maro. Pe pat era deschis un geamantan, şi el nou. Mirosurile curate şi scumpe de piele şi loţiuni îmi plăceau. Lenjeria unchiului Quin părea de mătase şi era plină de monograme *fleur-de-lis.* Când am terminat, m-am

îndreptat spre salon, să mă duc la unchiul Quin şi la prietenii lui.

— Stai, mi-a spus tata. Să aşteptăm aici.

— N-o să părem nepoliticoşi?

— Nu. Asta-i dorinţa unchiului Quin.

— Ei, tată, nu fi ridicol. O să creadă că am murit aici.

— Nu, n-o să creadă, nu fratele meu. Face vreo afacere. Nu vrea să fie deranjat. Ştiu eu cum lucrează fratele meu; ne-a spus să intrăm aici, aşa că o să stăm aici.

— *Zău,* tată, cred că ai inventat totul acum.

Dar n-am vrut să mă duc fără el. M-am uitat prin cameră după ceva, ca să citesc. Nu era nimic, nici măcar un ziar, doar un mic pliant despre hotel. Mă întrebam când aveam să prindem o ocazie să căutăm cartea despre Vermeer şi despre ce-or fi vorbind oamenii din camera de alături. Mă întrebam cum se face că unchiul Quin e atât de scund, când tata e atât de înalt. Aplecându-mă pe fereastră, vedeam taxiurile manevrând ca nişte jucării mecanice.

Tata se apropie şi rămase lângă mine.

— Nu te apleca prea tare în afară.

M-am întins cu câţiva centimetri mai mult şi am respirat aainc aerul rece, străbătut de zgomotele îndepărtate ale străzii.

— Uită-te la taxiul acela verde cum o ia înaintea celui galben, i-am spus. Pe strada asta au dreptul să facă depăşiri?

— La New York e voie. Supravieţuirea celui mai tare e singura lege aici.

— Nu e cumva Chrysler Building acolo?

— Da, n-are totuşi o siluetă graţioasă? îmi aminteşte întotdeauna de regina de la şah.

— Ce clădire e lângă ea?

— Nu ştiu. Vreo imensă piatră funerară. Clădirea aceea din spate e Woolworth Building. Ani de zile a fost cea mai înaltă clădire din lume.

Cum stăteam acolo, unul lângă altul şi vorbeam, am fost surprins că tata putea să-mi răspundă la atât de multe

din întrebări. În tinereţe, înainte ca eu să mă fi născut, călătorise, căutând de lucru; nu era pentru prima dată că venea la New York. Însufleţit de un nou respect, tânjeam să-i spun ceva care să dea o altă expresie acestui obraz calm de om învins.

— Chiar crezi că a vrut să stăm aici? l-am întrebat.

— Quin e un descurcăreţ, îmi zise el, uitându-se pe deasupra capului meu. Îl admir. De când era mic, a căutat să obţină tot ce-a vrut. Dă-i. Poc. Gândurile lui sunt la zeci de leghe înaintea mea – ca şi ale mamei tale. Le vezi cum ţi-o iau înainte.

Mişcându-şi mâinile, cu palmele în jos, ca două taxiuri, cu stânga o luă repede înaintea dreptei.

— Şi tu eşti la fel.

— Desigur, desigur.

Nerăbdarea mea nu se datora numai stânjenelii că eram lăudat; eram supărat că-l considera pe unchiul Quin tot atât de deştept ca şi mine. În acel moment al vieţii mele, eram sigur că numai pe proşti îi interesează banii.

Când, în cele din urmă, unchiul Quin veni în dormitor, spuse:

— Martin, credeam că tu şi băiatul o să veniţi să staţi cu noi.

— Drace, n-am vrut să mă bag. Discutai cu oamenii aceia nişte afaceri.

— Lucas şi Roebuck cu mine? Ei asta-i, Marty, nu era ceva ce fratele meu să nu poată auzi. O treabă măruntă, am pus la punct nişte socoteli. Amândoi sunt nişte oameni de prima mână. Foarte importanţi în domeniile lor. Îmi pare rău că nu aţi putut să-i cunoaşteţi mai bine. Credemă, n-am vrut să vă ascundeţi acolo. Ei, şi acum, ce-ai vrea să bei?

— Mi-e totuna. Acum nu mai beau decât foarte puţin.

— Scotch cu apă, Marty?

— Excelent.

— Şi băiatul? Ce-ai zice de o „bere dulce, tinere? Sau ai vrea lapte?

— Bere dulce, am zis.

— Era o vreme, ştii, când taică-tău lăsa sub masă, la băutură, doi oameni.

După câte îmi amintesc, un chelner ne-a adus băuturile în cameră, şi în timp ce beam, am întrebat dacă aveam să ne petrecem toată după-amiaza în camera aceea. Unchiul Quin păru să nu mă audă, dar după cinci minute zise că băiatul ar dori poate să vadă oraşul, acest Gotham cum îi spunea el, acest Bagdad-cu-metrou. Tata zise că ar fi o ocazie unică pentru puşti. Totdeauna îmi spunea „puştiul” când eram bolnav sau pierdusem ceva sau eram supărat – pe scurt, când îi era milă de mine. Am coborât toţi trei cu ascensorul şi ne-am plimbat cu taxiul pe Broadway, în sus sau în jos – nu ştiu sigur. Bulevardului acesta i se spune Marele Drum Alb, spuse de câteva ori unchiul Quin. La un moment dat se scuză:

— Ziua, arată ca orice altă stradă.

Plimbarea nu părea să fi avut drept scop să vedem oraşul, ci mai degrabă să-l facă pe unchiul Quin să ajungă la Pickernut Club, un mic restaurant aflat într-o clădire cu multe alte localuri asemănătoare. Îmi aduc aminte că am intrat şi că înăuntru era întuneric. La pian se cânta: „Un mic hotel”.

— N-ar trebui să cânte asta, spuse unchiul Quin. Apoi îi făcu semn omului de la pian: Ce faci, Freddie? Ce fac copiii?

— Bine, domnule August, bine, zise Freddie, dând din cap, zâmbind şi cântând înainte.

— Ăsta e cântecul lui Quin, îmi zise tata, în timp ce ne strecuram pe o banchetă curbată şi lunecoasă, la o masă rotundă.

Eu n-am s-pus nimic, dar unchiul Quin, intuind în tăcerea mea o oarecare dezaprobare, zise:

— Freddie e un pianist de mâna întâi. Are un băiat care o să meargă în toamnă la universitatea Colgate.

L-am întrebat:

— E cântecul dumitale, într-adevăr?

Unchiul Quin zâmbi şi-şi puse mâna lui mare şi caldă pe umărul meu; la vârsta aceea nu puteam suferi să mă

atingă cineva.

— Îi las să creadă că este, îmi zise, zâmbindu-mi dulce în mod ciudat. Pentru mine, cântecele sunt ca tinerele fete. Toate sunt drăguţe.

Un chelner într-o haină roşie se repezi spre noi.

— Domnul August! V-aţi întors din Vest? Ce faceţi, domnule August?

— Mă descurc, Jérôme, mă descurc. Jérôme, îţi prezint pe fratele meu mai mic, Martin.

— Încântat, domnule Martin. Sunteţi în vizită la New York? Sau locuiţi aici?

Tata îi dădu repede mâna lui Jérôme, oarecum spre surprinderea lui Jérôme.

— Am venit doar pentru o după-amiază. Locuiesc într-un oraş de provincie din Pennsylvania de care n-ai auzit niciodată.

— Înţeleg, domnule. O vizită scurtă.

— E pentru prima dată, după şase ani, că am avut posibilitatea să-mi văd fratele.

— Da, l-am văzut şi noi foarte puţin în anii din urmă. E un om pe care nu-l vezi niciodată prea mult, nu-i aşa?

Unchiul Quin interveni:

— Acesta e nepotul meu, Jay.

— Cum îţi place marele oraş, Jay?

— Mult.

Şi nu am repetat greşeala tatii de a-i da mâna.

— Iată, Jérôme, zise unchiul Quin, fratele meu şi cu mine am vrea un scotch cu gheaţă. Băiatul o bere.

— Nu, aşteptaţi, am spus. Ce fel de îngheţată aveţi?

— Vanilie şi şocolată, domnule.

Am şovăit. Nu-mi venea să cred, când orice *drugstore* de mâna a doua de acasă avea cincisprezece sorturi.

— Mi-e teamă că nu aveţi prea multe de ales, spuse Jérôme.

— Atunci, vanilie.

— Da, domnule. O vanilie.

Când sosi îngheţata, era ca o minge de golf pe o farfurie plată de argint; se tot învârtea când încercam să-

mi bag linguriţa în ea.

Unchiul Quin, care mă privea, mă întrebă:

— Ai vrea să faci ceva anume?

— Puştiul ar vrea să se ducă la o librărie, zise tata.

— O librărie. Ce fel de carte vrei, Jay?

— Aş vrea să caut o carte bună despre Vermeer.

— Vermeer. Unchiul Quin pronunţă numele rar, savurând r-urile, ca şi cum s-ar fi gândit profund. Şcoala flamandă.

— Da, e flamand.

— Pentru mine, Jay, francezii sunt de preferat. Avem patru balerine de Degas în sufragerie, la Chicago, şi aş putea sta ore întregi şi să mă uit la una din ele. Cred că e minunat, simţul echilibrului pe care îl avea acest om.

— Mda, dar picturile lui Degas nu-ţi amintesc întotdeauna de nişte desene colorate? Căci, la drept vorbind, dacă *privim* lucrurile care ţin de pictură cu un ochi pătrunzător, Vermeer face, cred eu, ca Degas să pară bolnav.

Unchiul Quin nu spuse nimic, iar tatăl meu, după ce se uită îngrijorat peste masă, îl lămuri:

— Uite, aşa vorbesc, el şi maică-sa, tot timpul. Toate astea mă depăşesc. Nu înţeleg nimic din ce spun.

— Mama ta te încurajează să te faci pictor, nu-i aşa, Jay?

Zâmbetul unchiului Quin era foarte larg şi obrajii îi erau umflaţi ca şi cum ar fi supt o bomboană.

— Da. Cred că ea.

— Mama ta este o femeie minunată, Jay, spuse unchiul Quin.

Remarca era atât de stânjenitoare, şi de modul în care defineai cuvântul „minunat” depindeau atât de multe, încât m-am ocupat de îngheţata mea şi tata l-a întrebat pe unchiul Quin ce mai face soţia lui, Tessie. Când am plecat, unchiul Quin a semnat nota cu numele lui şi numele unei societăţi. Se făcuse aproape ora cinci.

Unchiul meu nu prea ştia unde sunt librăriile în Nev York – ultimii douăzeci de ani îi petrecuse la Chicago –, dar

era de părere că dacă o să mergem la întretăierea dintre Forty-second Street şi Sixth Avenue, o să găsim ceva. Şoferul ne lăsă lângă un parc care era un fel de curte din spate a Bibliotecii Publice. Arăta atât de atrăgător de prăfuit, cu porumbeii şi oamenii care moţăiau pe bănci şi funcţionarele cu rochiile lor de vară strânse pe corp, încât, fără să mă gândesc, i-am condus pe cei doi oameni într-acolo. Clădiri strălucitoare se ridicau şi scânteiau prin frunzişul copacilor. Acesta era Nev York-ul, mi-am zis – oraşul de argint. Turnuri de ambiţie se înălţau, cristaline în mine.

— Dacă stai aici, îmi spuse tata, poţi vedea Empire State.

M-am îndreptat spre braţul tatălui meu şi am urmărit cu ochii direcţia pe care mi-o arăta. Ceva tare şi ascuţit îmi căzu în ochiul drept. Mi-am tras capul între umeri şi am clipit; mă durea.

— Ce s-a întâmplat? întrebă glasul unchiului Quin.

— Bietul puşti, spuse tata, i-a intrat ceva în ochi. Are un ghinion cum n-am mai văzut la altcineva.

Lucrul acela din ochi părea să fie viu; mă înţepa.

— Au, am zis, de ajuns de furios încât să şi plâng.

— Să-l luăm din bătaia vântului, zise glasul tatii, poate că o să văd ce e.

— Nu aşa, Marty, g încleşte-te. Să nu te joci cu ochii sau urechile. Hotelul e la câţiva paşi. Poţi merge până acolo, Jay?

— Sunt chior, nu şchiop, am răspuns, tăios.

— Îi merge mintea, spuse unchiul Quin.

Între amândoi, protejându-mi ochiul cu o mână, am mers spre hotel. Din când în când, unul din ei mă lua de cealaltă mână, sau primeam o mână de-a lor pe umărul meu, dar eu mergeam mai repede şi mâinile lor alunecau pe alături. Speram ca intrarea noastră în holul hotelului să nu fie prea bătătoare la ochi; mi-am luat mâna de la ochi şi am mers eu spatele drept, înfrânându-mi dorinţa de a mă încovoia. În afară de faptul că ţineam un ochi închis şi că, probabil, eram roşu în obraji, îmi închipuiam că arătam de

ajuns de graţios. Totuşi, păzitorii mei n-au pierdut vremea şi m-au dat în vileag. Nu numai că mergeau după mine, ca şi cum aş fi putut să mă prăbuşesc în orice clipă, dar tata îi spuse unui trântor care şedea în hol:

— Bietul puşti, are ceva în ochi.

Iar unchiul Quin, trecând pe la recepţie, strigă:

— Trimite un doctor sus la două mii unsprezece.

— N-ar fi trebuit să faci asta, Quin. Spuse tata în ascensor. Pot să-i scot chestia aceea din ochi, acum că nu mai e în bătaia vântului. Aşa se întâmplă mereu – ochii puştiului sunt prea în faţă.

— Să nu te joci niciodată cu ochii, Martin. Sunt cea mai preţioasă unealtă din viaţa noastră.

— O să se aranjeze, am spus, deşi nu credeam că va fi aşa; aveam senzaţia că e vorba de o aşchie de oţel, adânc implântată.

Sus, în cameră, unchiul Quin m-a pus să mă întind în pat. Tata, cu o batistă strânsă în mână în aşa fel încât un colţ să iasă în afară, se apropie de mine, dar mă durea atât de tare să deschid ochiul, încât l-am respins.

— Nu mă chinui, i-am zis trăgându-mi capul deoparte. Ce rost are? O să vină doctorul.

Cu părere de rău, tata îşi puse batista la loc în buzunar.

Doctorul era un om cu mână uşoară care nu prea avea ce să ne spună; nu juca rolul doctorului familiei. Îmi răsuci pleoapa de jos pe un beţişor subţire, mă înţepă cu o lanţetă şi-mi arătă la capătul ei o geană. Îmi turnă în ochi trei picături dintr-un lichid galben, ca să prevină orice posibilitate de infecţie. Lichidul înţepa şi am închis ochii, sprijinindu-mi capul de pernă, bucuros că totul se terminase. Când i-am deschis, tata băga o bancnotă în mâna doctorului. Doctorul îi mulţumi, îmi făcu cu ochiul şi plecă. Unchiul Quin ieşi din baie.

— Ei, tinere, cum te simţi acum? mă întrebă el.

— Grozav.

— Era doar o geană, spuse tata.

— Doar o geană! Să ştii că o geană acolo, în ochi,

poate să ţi se pară ca o lamă de ras. Dar, acum că tânărul bolnav şi-a revenit, să ne gândim la cină.

— Nu, îţi mulţumesc mult pentru bunăvoinţă, Quin, dar trebuie să ne întoarcem acasă, la ţară. La opt am o întrunire la care trebuie să iau parte.

— Îmi pare foarte rău. Ce fel de întrunire, Marty?

— Un consiliu la parohie.

— Va să zică te mai ocupi de treburile bisericeşti. Ei, Domnul să te binecuvânteze pentru asta.

— Grace voia să ştie dacă n-ai putea să vii într-o zi. O să rămâi peste noapte la noi. Ar fi o adevărată plăcere să te mai vadă.

Unchiul întinse un braţ şi-l luă de umeri pe fratele lui mai tânăr.

— Martin, mi-ar face plăcere să vin, mai mult decât orice altceva pe lumea asta. Dar am foarte multe treburi, şi joia asta trebuie să plec în vest. Nu-mi lasă nicio clipă de răgaz. Nimic n-ar fi mai pe placul inimii mele decât să petrec o zi liniştită cu tine şi cu Grace, la voi acasă. Transmite-i te rog, din partea mea, multă dragoste şi spune-i ce băiat minunat creşte. Pe care voi doi îl creşteţi.

— Am să-i transmit, îi făgădui tata.

Şi după încă puţină pălăvrăgeală, am plecat.

— Copilul e mai bine? întrebă bătrânul din hol în timp ce ne îndreptam spre ieşire.

— Era numai o geană, domnule, zise tata.

Când am ajuns afară, am întrebat dacă mai era vreo librărie deschisă.

— Nu mai avem un ban.

— Chiar nimic?

— Doctorul a cerut cinci dolari. Atâta costă la New York ca să-ţi intre ceva în ochi.

— N-am făcut-o înadins. Crezi că mi-am smuls geana şi mi-am vârât-o în ochi? Eu nu ţi-am spus să chemi doctorul.

— Ştiu.

— N-am putea să intrăm într-o librărie şi să ne uităm o clipă?

— N-avem timp, Jay.

Dar când am ajuns la gara Pennsylvania, până la trenul următor a trebuit să aşteptăm mai mult de treizeci de minute. Cum şedeam pe o bancă, tata zâmbi amintindu-şi ceva.

— Drace, nu-i deştept, ce zici? Gândurile lui aleargă cu şaizeci de ani lumină înaintea alor mele.

— Ale cui?

— Ale lui frate-meu. Ai băgat de seamă că s-a ascuns în baie până ce a plecat doctorul? Uite, aşa se fac banii. Omul bogat colecţionează dolari, cum filatelistul colecţionează timbre. Ştiam că aşa o să facă. Am ştiut când i-a spus recepţionerului să trimită doctorul sus că o să trebuiască să plătesc eu vizita.

— Păi, de ce *să fi trebuit* să plătească el? Tu erai persoana care trebuia să plătească vizita.

— Aşa e. De ce s-o fi făcut el?

Tata se aşeză mai bine pe bancă, cu privirea îndreptată înainte, cu mâinile încrucişate pe genunchi. Pielea de sub bărbie îi atârna; tâmplele îi erau scobite. Probabil că băutura nu-i făcuse bine.

— De aia este el acum unde e şi de aceea sunt eu unde sunt.

Esenţa furiei mele părea a fi dorinţa de a-l face să-şi revină, să-l cert ca să-l fac să nu mai fie bătrân şi obosit.

— Şi de ce ai luat cu tine numai cinci dolari? Trebuiai să te gândeşti că o să se întâmple ceva.

— Ai dreptate, Jay. Trebuia să iau mai mulţi bani.

— Uite. Chiar în faţa noastră e o librărie deschisă. Şi dacă ai fi luat *zece* dolari…

— E deschisă? Nu cred. Ali lăsat doar luminile aprinse în vitrină.

— Şi dacă nu? Ce importanţă are? În orice caz, ce fel de carte de artă poţi să cumperi cu cinci dolari? Reproducerile în culori costă bani. Ce preţ crezi că ar avea o carte bună despre Vermeer? Cincisprezece dolari ar fi puţin, chiar veche, cu paginile mototolite şi pline de pete de cafea vărsată.

Şi am continuat aşa, biciuind, cu glasul strident, făptura pasivă şi enervantă a tatii, până am plecat din oraş. Odată ce ne-am urcat în trenul spre casă, accesul meu ele furie a luat sfârşit; fusese un fel de ritual, pentru amândoi, şi el îndurase izbucnirea mea, satisfăcut, dând din cap a aprobare, ca o moaşă care asistă la naşterea unui odor al familiei. Au trecut ani până am mai avut prilejul să mă duc din nou la New York.

MOARTEA UNCHIULUI MEU

A MURIT ÎN TIMP ce se bărbierea; când mi s-a spus, mi l-am închipuit clătinându-se, căzând greoi pe spate, i ăpus, ultimul lucru pe care-l văzuse fiind propria lui faţă uimită în oglindă. Obrazul îi apăruse acolo, rămăsese acolo, alunecase pe spate şi apoi oglinda nu a mai reflectat decât zidul gol al camerei de baie. Mi-am imaginat acestea atât de precis, încât mi se părea că fusesem acolo.

La înmormântare mi-am dat seama, pentru prima dată, că am o statură de om matur. Cei din familia Manatee nu sunt prea prolifici, şi nu erau multe rude; ducându-mă cu părinţii, cu mătuşa şi cu cele două verişoare ale mele spre primul rând de strane, m-am simţit înalt şi important. După slujbă, când am plecat, am remarcat pe feţele celor cai e mai erau în strane o privire ciudată, imobilă, preocupată, aproape un iz de simpatie, curiozitate şi respect faţă de durere. Privirea, fără îndoială, era în primul rând îndreptată spre mătuşa mea, văduva, care, la braţul tatălui meu, era în fruntea procesiunii noastre inegale, foşnitoare. Dar noi toţi – rudele – ne împărtăşeam din acest respect şi, pe moment, eram eroii grelei pierderi: un grup de supravieţuitori, un clan. Îmi jucam rolul cu mândrie, deşi mă îndoiam că sunt de ajuns de trist ca să-l fi meritat. Aveam doar şaisprezece ani, mai scund cu un centimetru, doi, decât aveam să fiu până la urmă, dar mergând aşa, printre rândurile de strane, am intrat prin acest straniu iz de respect, milă şi uimire, în societatea celor maturi. Devenisem un Manatee. De ajuns de injust, cele două verişoare ale mele erau ceva mai mici ca mine şi au ieşit din biserică, în ciuda pierderii

suferite, copile încă, deşi orfane.

Şi totuşi îl iubisem pe unchiul meu, atât cât distanţa dintre noi o îngăduia. El era cunoscut şi bogat. Nu atât de cunoscut şi bogat, am descoperit de atunci, pe cât îşi închipuia ramura noastră a familiei, dar de ajuns de mult ca să i se consacre un articol şi o jumătate de coloană în pagina necroloagelor din „New York Times”. Format ca arhitect – deşi nu-şi luase niciodată diploma –, făcea speculaţii imobiliare, şi o serie de clădiri din Manhattan n-ar arăta deloc la fel dacă n-ar fi fost el. Spectrul prezenţei şi importanţei sale plana deasupra mesei familiei noastre cu mult înainte de a-l fi văzut pentru prima dată acolo ca musafir, şi când încerc să mi-l amintesc aşa cum a fost, faima şi bogăţia lui, pe care atât de sâcâitor le doream pentru mine însumi, îi dilatau şi îi umbreau faţa, făcând-o ireal de mare şi depărtată – o faţă de clovn ca o lună atârnată în rarele ramuri ale arborelui familiei mele.

Nu pot ajunge până la el. Nu-mi pot aminti nimic despre el care să fie cu totul adevărat, în afara morţii; e asemeni unui corp ceresc pe care numai eclipsa 11 face măsurabil. Avea peste doi metri, dar cu toată înălţimea avea umeri înguşti, oase mici şi nu era musculos. Era mândru că avea, deşi atât de înalt, un picior relativ mic. De obicei purta pantofi negri de sport, uşori, de piele englezească, şi când se lăfăia greoi într-un scaun, făcea ce făcea şi mai întotdeauna îşi întindea picioarele pe podea sau pe un scăunel, aşa că le băgai de seamă. Îmi amintesc că mama – eu trebuie să fi avut pe atunci zece sau unsprezece ani – îl tachina în legătură cu picioarele lui delicate. Nu-mi pot aminti exact cuvintele ei, dar pe vremea aceea era încă subţirică şi imaginea ei când vorbea – cu capul dat pe spate, cu mâinile gesticulând – mi-a rămas în minte; avea atât de rar atitudinea aceasta, nu de mamă, încât era ca şi cum un duh ciudat ar fi pus stăpânire o clipă pe trupul ei. Unchiul meu, presupun, răspunse cu o salvă fadă de galanterii prosteşti, pe care părea să le păstreze pentru mama şi pentru chelneriţele din restaurante. Mama părea să fie exceptată de la

dezgustul leneş cu care unchiul meu privea restul lumii şi probabil, fiind fiul ei, eram şi eu inclus în această excepţie, fiindcă se purta drăguţ cu mine.

M-a învăţat să joc „remi”. Însuşi numele acestui joc îmi înfierbânta imaginaţia, făcându-mă să-mi închipui vagoane-salon, camere înalte de hotel pline de oameni greoi, bogaţi – stăpâni ai lumii – fumând trabuc şi jucând la un dolar punctul. Jucam „remi” ore întregi pe veranda laterală a confortabilei noastre căsuţe acoperite cu olane verzi, în suburbia cândva rurală a oraşului Providence. Unchiul meu, soţia lui şi fiicele lor veneau la noi, o dată pe an, totdeauna vara, şi stăteau exact trei zile – niciodată mai mult. Pomenea întotdeauna de zicala cu peştii şi musafirii care după trei zile nu mai sunt de suportat, şi adăuga: „Iar noi suntem şi unii şi alţii”. Manatee este, de fapt, un mamifer acvatic, cu bot turtit şi coadă rotundă – dar unchiul meu ocolea intenţionat adevărul ca să facă o glumă.

— Leonard, ce mai face prietenul tău Iisus Cristos? – era la fiecare vizită prima şi virtual singura întrebare pe care i-o adresa tatălui meu.

Era o glumă, dar tatăl meu răspundea cu seriozitate întrebării; preocuparea lui pentru treburile bisericeşti şi ale colectivităţii era atât de acaparantă, încât seara rămânea rareori pe acasă. Era cu doi ani mai mare decât unchiul meu, dar încetase de multă vreme să mai constituie un exemplu pentru el. În timp ce tata vorbea despre rivalităţile din sânul bisericii şi despre politica ce se discuta la Lion’s Club, unchiul meu, tăcut, se înfunda tot mai mult în fotoliu, un fel de pulbere fină de resemnare îi înălbea obrazul şi picioarele întinse, încălţate cu gust, se agitau vizibil.

Ruşinat că unchiul meu, care manipula clădirile din oraşe ca un uriaş, e plictisit cu măruntele detalii ale neînsemnatelor noastre vieţi, îl certam în ascuns pe tata. El îmi spunea:

— Nu, îl interesează. S fratele meu. Tu eşti doar un copil, Freddy, aşa că probabil toate acestea ţi se par că n-

au niciun sens.

Eu eram doar un copil, şi în afara vizitelor anuale ale unchiului meu, nu existau prea multe lucruri care să-mi lărgească noţiunea de „familie”. *E fratele meu:* această simplă afirmaţie mă cufunda în abisuri pe care nu puteam niciodată să le înţeleg. Până am ajuns pe la paisprezece ani, în mintea mea se acumulaseră, asemeni unei pelicule subţiri, puţin dar adeseori alimentată, câteva impresii confuze. Tata, respins de fratele său, îşi îndreptase afecţiunea către Thelma, soţia unchiului meu, o femeie stoică, fumătoare împătimită, al cărei obraz părea să fi trecut prin atâtea scuturături încât unele părţi din el n-aveau să se mai destindă niciodată. Mătuşă-mea trebuie să fi găsit la modestul şi piosul ei cumnat multe lucruri care să-i fi alinat neliniştile; ea era o grădinăreasa amatoare cam tot în modul acela obsesiv în care tata era diacon, şi amândoi făceau lungi plimbări împreună, ea atentă la vegetaţie, el făcând tot felul de comisioane altruiste. Stând unul lângă altul pe canapea şi uitându-se la vechi fotografii de familie, păreau a fi fraţi; aveau chiar şi o asemănare fizică. Pielea amândurora devenise cu vârsta mai întunecată; feţele le erau zbârcite, de parcă spoiala ţeapănă a obrazului ar fi plesnit, în acest timp unchiul meu, atât de fragil, de palid şi de roz, se învârtea vesel, pe picioarele lui răsfăţate, pe lângă mama care, mai graţioasă ca de obicei, îndeplinea treburile gospodăriei, revursând asupra ei un fel de bunăvoinţă bufonă ce mi se părea frăţească. Aceste impresii, contrazise în mod derutant la sfârşitul fiecărei vizite când unchiul şi mătuşa se urcau cu fetele în Cadillac-ul lor cenuşiu şi, făcându-ne semn cu mâna, dispăreau la capătul aleii, îmi sugerau ideea că în adâncul misterului numit „familie” stăruia, în chip necesar, o greşeală irevocabilă.

— Freddy, cine a mâncat cărţile?

Cu această întrebare absurdă, unchiul meu mă invita să joc „remi”. Tata era plecat la lucru. Mătuşă-mea şi mama erau undeva prin casă, disputându-şi cu tactul complicat şi penibil, existent în relaţiile dintre ele,

treburile gospodăreşti. Verişoarele mele, trăind într-o mică şi castă lume bipolară în care se vedeau întotdeauna una pe cealaltă, erau angajate undeva, jos, într-un joc de-al lor conspirativ. Găseam cărţile. Unchiul meu se aşeza şi dădea cărţile. Jucam ore întregi pe verandă, paravanele laterale filtrând bâzâitul insectelor, zgomotele circulaţiei creşcând de la o şoaptă, la prânz, la un zgomot de cascadă în vremea cinei. Sfios, îl întrebam dacă nu-i irosesc timpul.

Râdea şi amesteca încă o dată cărţile. Ştia să le amestece uşor şi cu zgomot, într-un mod pe care n-am reuşit niciodată să-l învăţ.

— Cea mai mare parte a timpului meu e irosit, Freddy. Am stat de multe ori în gări câte o zi întreagă.

— Dar nu există niciun lucru foarte important pe care trebuie să-l faci?

— Fiindcă sunt eu important? Nu înţelegi, Freddy – importanţa e totalmente o chestiune de convingere. Cu cât eşti mai important, cu atât e mai puţin important ceea ce faci. Când ajungi la stadiul la care mă aflu eu, nimic nu mai are nicio importanţă. Cel mai important lucru în viaţa meu acum e să te bat în jocul ăsta prostesc. Joacă.

Juca străduindu-se să câştige şi-l iubeam pentru asta. Sunt atât de numeroşi oamenii mari care refuză să acorde unui copil elogiul unei întreceri. Din când în când, în timp ce analiza cărţile etalate şi apoi se apleca şi le lua în mână, simţeam pentru un moment pornirea aceea decisivă care-l dusese atât de departe în lumea banilor.

Bâjbâiam încă, încercând să descopăr ce însemna să fii bogat şi faimos. Îi examinam faţa; o faţă urâtă, de clovn şi de uriaş totodată. Pometii obrajilor păreau a fi mai mari din cauza scurtimii tunsorii lui de modă veche, cu cărare la mijloc. Ochii, mici şi oblici, clipeau atenţi în orbitele lor umflate de nesomn. Nasul, turtit de fotbalul din colegiu, era roz, iar dinţii îi erau îngălbeniţi de tutun.

— Într-o bună zi vei fi un om important, îmi spuse el deodată.

Speriat, am minţit:

— O, nu cred!

— Eu cred. O să fii, ca să-i faci pe plac mamei tale.

— Daa? Crezi că-i pasă?

Nu-mi răspunse şi, etalând trei brelanuri, plecă. Caleulând punctele cu care mă prinsese în mână, îmi zise:

— Să nu urmăreşti mereu să-i faci pe plac mamei tale. E o greşeală.

A fost singurul sfat pe care mi l-a dat vreodată şi nu sunt sigur că l-am înţeles. Într-un fel neimportant, am devenit important; dacă aş muri mâine, s-ar putea să mi se consacre zece – cincisprezece rânduri în „Times” – cam tot atât de mult, să zicem, ca pentru maica superioară a unei mănăstiri din legiunea New York-ului. Am mers pe un drum mai lent, mai intelectual decât al unchiului meu, şi ieri, citind un tratat despre nebuni, am dat peste un oarecare rege Suibhne, din vechea Irlandă, care a înnebunit subit în tumultul unei bătălii: „O nestatornicie, tulburare şi nelinişte îl umplu, ca şi o silă de orice loc în care fusese şi o poftă după locurile unde nu ajunsese încă”. Am recunoscut senzaţia. Erau ale noastre, ale celor din neamul Manatee. Îmi dau seama acum că tatăl meu cutreiera străzile, căutând să facă bine, pentru că era stăpânit de „sila de orice loc în care fusese şi o poftă după toate locurile unde nu ajunsese încă”. Şi unchiul meu, şi el, deşi căuta să scape de acest blestem stând pironit într-un scaun, era un călător neliniştit; nemulţumirea familiei vibra în el până când s-a prăbuşit. Întrucât amestecatul cărţilor şi aprinsul chibriturilor fuseseră lucrurile cele mai istovitoare pe care-l văzusem vreodată să le facă, când am auzit de primul lui atac de cord, am crezut că e o greşeală. Cum poate un om să-şi supraobosească inima când stă întotdeauna cu picioarele, elegant încălţate, întinse în faţa lui?

În vara care a urmat iernii primului său atac de inimă, am fost invitat, doar eu, să-l vizitez acasă, în Rye, New York. Locuiau într-o casă mare şi albă, situată pe un teren care, ochilor mei semirurali, îi apăru mai curând ca o mică pajişte. Grădina de flori şi de legume a mătuşii mele ocupa o mare parte a locului. Am fost dezamăgit văzând că

deosebirea dintre casa lor şi a noastră era de grad, mai degrabă decât de gen. O femeie venea să-i ajute lunea şi vinerea, şi în sufragerie era o nişă lambrisată plină cu sticle cu băuturi, cu un robinet pentru apă şi o măsuţă din lemn de pin, ca un bar; altminteri era o casă ca şi a noastră, cu camere (doar mai multe), şi covoare (doar mai groase), cu fotolii, ferestre şi cărţi. Dulapurile lor cu cărţi miroseau ea şi almanahurile anuale ale colegilor părinţilor mei şi cuprindeau ediţii cafenii ale anilor douăzeci, din colecţia Modern Library, cu litere mărunte şi margini meschine şi o ediţie englezească din *Ulysses,* având un arc pe cotor. Am deschis *Ulysses* şi am fost uluit, în miezul unei după-amiezi incolore de august, de puternicul iz de moarte pe care-l emanau cuvintele compacte; unchiul mai marcase, cândva de mult, pe margine câteva pasaje, şi liniile acelea păreau urmele cuiva care mă precedase în Infern.

În vara aceea aveam cincisprezece ani şi am stat la ei două săptămâni, citind cărţi, tăind iarba de pe pajişte şi jucând badminton cu verişoarele mele. De câteva ori mătuşa m-a luat cu maşina în Manhattan. Începuse să-mi facă confidenţe; ca singur copil, eram demn de confidenţele adulţilor. Îmi povesti de boala de inimă a unchiului. Inima îi slăbise din cauza muncii, a grăsimii, a faptului că nu făcea gimnastică deloc, că bea, că fuma şi – ochii îi luciră deodată înecaţi în lacrimi, de mi se strânse inima – din cauză că nu voia să trăiască.

— Puţin îi pasă, Freddy. Dacă trăieşte sau moare; pur şi simplu nu i se pare că deosebirea e prea mare.

Atenţia mea se poticnise însă de la primul lucru pe care-l spusese. Din cauza muncii? Păi, de multe ori venea acasă de la New York cu trenul celor care se întorceau de la cumpărături, şi uneori nu pleca de acasă deloc, şi se învârtea prin casă în halat toată dimineaţa, şi apoi lua prânzul singur într-un restaurant din central oraşului. Deşi el şi mătuşa Thelma nu se certau niciodată în faţa mea, am învăţat repede să-mi dau seama, după atmosfera din casă, când se întorcea băut. Doctorii îl opriseră să fumeze şi să

bea.

Adeseori seara, când mătuşa şi verişoarele mele se duceau la culcare, eu şi cu unchiul stăteam şi jucam remi. De îndată ce auzea paşii nevestei lui pe scări, scotea din buzunar un pachet mototolit de ţigări „Camel" şi începea să fumeze. Cu gura lui mare, încreţită, de clovn, parcă nu fuma ţigara, ci o înghiţea; una după alta ţigările dispăreau din faţa lui, şi lumina lămpii de deasupra umărului său devenea albăstruie. Când îmi venea rândul să amestec cărţile, se ducea la bar, de unde se auzea un clinchet uşor, şi se întorcea cu un pahar plin cu cuburi de gheaţă şi cu un lichid chihlimbariu. Eu beam bere dulce ca să-i ţin tovărăşie; în multe seri am băut mai mult de un litru. Stăteam adesea după ora unu noaptea, şi deşi nu vorbeam mai nimic altceva decât despre jocul de cărţi, simţeam că are încredere în mine. Părinţii mei se culcau devreme, aşa că oi ele de după miezul nopţii aveau încă pentru mine un farmec deosebit. Şi în timp ce zgomotele circulaţiei de afară se potoleau până ce un grăbit întâmplător se năpustea de la un orizont la altul al tăcerii, unchiul meu şi cu mine păream a călători cu un tren fără zgomot, pe nişte şine de cale ferată netede, într-un tăcut dincolo, unde faţa lui buhăită şi hărţuită nu mai era urâtă ci potrivită, ca a unui înger în eter. Prezenţa lui, la început o simplă proiecţie umflată a realităţilor simple ale faimei şi bogăţiei sale, căpăta o a treia dimensiune tenebroasă, datorită lucrurilor pe care le ştiam acum despre viaţa lui. Criza de inimă îi făcuse pe părinţii mei să depene amintiri despre el. Fusese copilul precoce, favoritul în casa bunicii mele; avusese talent şi la desen şi la matematică, canalizându-le spre ambiţia de a fi arhitect. Îşi terminase studiile pe jumătate, când tatăl său, într-un accident de stradă, muri, nelăsând decât datorii. Unchiul meu trebuise să hotărască între a termina studiile şi a începe anii de stagiu, ori a renunţa la studii şi a-i ajuta imediat pe tatăl meu să o întreţină pe mama lor. În felul cam brusc în care lua hotărâri, alese a doua alternativă. Şi de atunci a trăit, aşa cum spunea tatăl meu, „cu sudoarea frunţii" şi, după cât se

pare, destul de bine. Marna lor a mai trăit încă douăzeci de ani.

În chip invariabil, unchiul meu ţinea calculele jocului nostru, cu cifre scrise precis, patru închis la vârf, unu desenat ca un mic şapte. După mai multe pahare cu lichid chihlimbariu, scrisul lui de arhitect devenea în mod mecanic mic şi egal şi toate mişcările aveau eficienţa deliberat încetinită a cuiva hotărât să termine o treabă neplăcută. Cina termina un pachet de „Camel”, îl mototolea în mână şi băga ghemotocul de hârtie înapoi în buzunarul hainei. O dată s-a oprit şi mi-a arătat pachetul mototolit. În mâna lui mare şi albă, părea o pilulă lucitoare sau un gândac cu capul argintiu şi cu un rânjet cafeniu de cămilă pe spate.

— Nu trebuie să-i povesteşti Thelmei de asta, spuse el calm, băgând ghemotocul în buzunar şi scoţând un pachet nou; cu grijă, puse în buzunar şi fâşia roşie de celofan.

— Trebuie s-o faci neapărat? l-am întrebat.

— O, fireşte, zise el, pufnind din nasul lui roz cu un efort astmatic pe care nu-l observasem până atunci. Freddy, sunt un vechi expert în ceea ce priveşte grija faţă de mine. În patruzeci şi nouă de ani, n-am avut niciun accident.

Şi, dorind să câştig, am amestecat plin de solicitudine cărţile, iar el se ridică greoi în picioare şi se duse prin norul albăstrui să se învârtă pe lângă bar, unde paharele zăngăniră. Cred că aveam impresia că, dacă-l voi învinge la cărţi, aceasta avea să-mi deschidă calea – dacă nu atunci, mai târziu – către milioanele pe care îmi închipuiam că le câştigase de la această lume. De fapt, averea lui, misterios cufundată în împrumuturi şi opţiuni şi titluri de proprietate, nu era atât de mare pe cât credea familia mea; singurul lucru pe care mi l-a lăsat mie a fost o frumoasă valiză de piele englezească, pe care o folosesc şi acum.

N-am povestit niciodată mătuşii mele cât de mult bea şi fuma unchiul meu, deşi am avut de multe ori prilejul.

Aveam cincisprezece ani şi am presupus că adulţii răspundeau de ei înşişi. Fusesem măgulit de încrederea pe care mi-o arătase şi nu cred acum că, trădându-l, aş fi contribuit în chip deosebit la ceea ce ştia despre el sau aş fi ajutat pe cineva. Totuşi, când mama, în timpul unui prânz din toamna următoare, se întoarse de la telefon cu o faţă uluită şi ne spuse: „Ed a murit în dimineaţa asta”, am avut senzaţia ascuţită, în ciuda distanţei dintre noi, că am fost martor la moartea unchiului meu.

SPOVEDANIA UNUI PLICTICOS DEZLĂNŢUIT

FIE-VĂ MILĂ de bietul plicticos. Printre noi el este o făptură formidabilă şi familiară, totuşi în esenţă imposibil de recunoscut. Putem citi despre cele zece semne infailibile prin care poate fi recunoscut şi despre cele şapte metode încercate prin care poate fi respins. Există monografii valoroase despre felul în care se îmbracă şi mănâncă; studiul obiceiurilor lui în perioada împerecherii şi drumurile lui migratorii au trecut de mult1 de stadiul speculaţiilor; studiile statistice sunt numeroase. Din trei sute doisprezece americani, de exemplu, unul e un plicticos, şi un plicticos mascul adult consumă *în fiecare an o* dată şi jumătate greutatea lui din răbdarea altora. Dar în toată această imensă literatură (şi asta nu pentru a vorbi de rău savanţii care au continuat cu abnegaţie cercetările lor, şi nici generoasele fundaţii filantropice care au înzestrat laboratoarele lor strălucite) persistă totuşi o gravă greşeală: plicticosul este descris întotdeauna din afară, pe un ton detaşat şi cu dispreţ. Din acest motiv problema centrală – ce anume îi face pe unii oameni plicticoşi, în timp ce noi ceilalţi suntem atât de fascinanţi – rămâne învăluită în mister. Totuşi plicticoşii, spre deosebire de Pieile Roşii, n-au fost aici ca să-i întâmpine pe Pelerini. Ei nu vin, asemeni liliecilor turbaţi, din Mexic. Nu, ruşinosul adevăr, suprimat atât de presă cât şi de purtătorii de cuvânt ai guvernului nostru federal, este că plicticoşii sunt produşi din *propriile noastre rânduri.* În fiecare an, câţiva americani sănătoşi – fie prin alchimie, infecţie sau prin metode necinstite de recrutare dintre

absolvenţii universităţilor – sunt transformaţi în plicticoşi. Cum se întâmplă oare acest lucru? Enigma plictisogenezei n-a putut fi soluţionată din mai multe motive. În primul rând, prin însăşi natura lor, plicticoşii sunt cea mai dificilă şi mai puţin plăcută categorie socială cu care poţi să stai de vorbă şi au fost evitaţi, în timp ce prostituatele, alcoolicii şi delincvenţii juvenili au fost (din punct de vedere sociologic) îmbrăţişaţi. În al doilea rând, plicticoşii *s-au infiltrat în chip masiv* chiar în ştiinţele psihologice care ar trebui să se preocupe de această problemă! Dar obstacolul cel mai important şi mai impresionant e faptul că *plicticoşii nu ştiu că sunt plicticoşi.* Un plicticos desăvârşit crede în chip absolut că e la fel ca oricine altcineva – şi chiar că e mai deştept; aşa că nu-şi mai aminteşte deloc că a devenit un plicticos. De aceea superstiţia stăruie şi ceea ce e de fapt o boală este considerată peste tot ca un viciu.

Am fost împins să fac aceste reflecţii citind un document remarcabil ce mi-a fost băgat în mână, cu o privire rătăcită şi imploratoare de scuză, de o persoană insuportabilă, pe când plecam de la un dineu pe care persoana în cauză îl ruinase cu totul prin neîncetata sa pălăvrăgeală. Deşi, fără îndoială, va leza unele gusturi, ca fiind prea morbid ca să fie publicat, îl supun atenţiei generale, în interesul luminării, raţiunii şi al milei:

CÂT DE NEVINOVAT *(documentul, scris cursiv, de mână, pe mai multe sute de foi mari, începe aşa)* a început totul! Am băgat de seamă că o vagă, şi nu neplăcută, mâncărime pe limbă mă apucă ori de câte ori vorbea cineva vreo două-trei minute. Îmi scuturam capul cu putere şi mă gândeam că senzaţia avea să dispară, dar pe la al patrulea minut mâncărimea devenea atât de insuportabilă, că *trebuia* să-l întrerup. La început, cuvintele mele aveau o înşelătoare legătură cu subiectul în discuţie şi pot să mă laud că în acele prime luni nimeni, în afară de soţia mea, ai cărei ochi albaştri vicleni căpătaseră un tic care-i îngusta în chip defensiv, nu observase ceva în neregulă.

Prima mea totală uitare de sine s-a întâmplat la sfârşitu.1 lui august. Fusese un august torid, dar în seara aceea o briză uşoară se ridică dinspre golf; împreună cu soţia mea, eram la un dineu cu câţiva dintre cei mai dragi prieteni de-ai noştri. Niciodată, mă gândeam, mâncarea nu fusese atât de delicioasă, vinul atât de ales, doamnele atât de atrăgătoare şi bărbaţii atât de neclintiţi, pătrunzători şi ironici. Conversaţia noastră de pe verandă părea un veritabil dans al ideilor, al replicilor şi al amuzamentului subtil. M-am surprins gândindu-mă că acolo, în acea casă anume de pe continentul nord-american, mersul ascendent şi întortocheat al umanităţii spre civilizaţie a ajuns în cele din urmă la un rezultat. Imaginaţi-vă, aşadar, uimirea mea când, în cadrul restrâns şi intim al maşinii noastre, în timp ce fredonam un cântec cunoscut, ca pentru a sărbători o seară admirabilă, soţia mea s-a întors spre mine şi mi-a spus pe un ton tăios:

— De ce ai vorbit atâta? I-ai plictisit de moarte pe toţi.

— Eu? am protestat. Am vorbit puţin, dar cât am vorbit a fost bine.

— Aş, de unde! m-a repezit ea. Nu ţi-a stat gura vreme de patru ceasuri. Pe biata Maggie Wentworth ai adormit-o, pur şi simplu. Iar lui Horace, i-ai provocat o criză de ficat care l-a făcut să sughiţe întruna. (*Aici au fost omise mai multe pagini de dialoguri asemănătoare* – Editorul.)

Chiar şi acum îmi vine greu să cred că impresia ei despre seara aceea este exactă. O dovadă – recunosc, întâmplătoare – care să-i dea dreptate există, totuşi. Familia Wentworth nu ne-a mai invitat niciodată, deşi *ne-o datorau.*

După asta am fost mult mai atent la ce fac. Am redus în chip deliberat intervenţiile mele în conversaţie, chiar şi când era vorba de subiecte în care eram, evident, cel mai bine informat şi aveam părerile cele mai interesante şi mai complexe. M-am silit să fiu un simplu furnizor de note şi, în chip artificial, am lipsit pe semenii mei de bogăţiile de

informaţii şi de nuanţe pe care ştiam a le poseda. Pe pragul de a descoji această stupidă şi inhibitivă (aşa credeam) gogoaşă de mătase, într-o seară târziu, pe când corectam ceva spus de altcineva – de fapt mai puţin corectând, cât pur şi simplu reformulând esenţa celor spuse în termeni mai lucizi şi mai de înţeles – am băgat de seamă, spre oroarea mea, că pe feţele auditorilor mei se aşternuse un luciu delicat dar vizibil. E imposibil să redaţi acest efect macabru. Nu era vorba atât de mult de faptul că priveau într-aiurea (căci unii se uitau ţintă la mine), sau că gurile lor erau căscate (căci unii ţineau gura strâns închisă), cât de faptul că feţele lor arătau o curioasă uniformitate, ca şi cum obrazul le fusese, cu o trăsătură de penel, acoperit cu acelaşi fel de lac, un înveliş impalpabil a cărui culoare emoţională, tradusă în termeni vizuali, era galbenul lanurilor de grâu îndepărtate, văzute prin ferestrele murdare ale unui tren. Şi deşi m-am întrerupt o clipă, înăbuşindu-mi groaza faţă de acest semn dezagreabil, am continuat să vorbesc. Atunci mi-am dat seama că eram un om iremediabil bolnav.

Decăderea mea ulterioară nu a fost lipsită de unele momente de frumoasă fosforescenţă. Una dintre cele mai vii, şi într-un fel mistice senzaţii e aceea a *repetiţiei.* În timp ce cuvintele îi ies cuiva din gură, omul e conştient că le-a mai spus, dar fără să aibă idee dacă s-a întâmplat cu un ceas sau cu o săptămână mai înainte, ori cu totul într-o altă lume. Sentimentul nu e neasemănător cu intuiţia universal încercată de a fi existat într-un loc ciudat, într-un timp anterior, ceea ce oferă unora o confortabilă dovadă a doctrinei reîncarnării. Repetiţia plicticosului are un nimb înrudit de romantică asigurare; deşi ştiu că am mai rostit aceste cuvinte, poate în aceeaşi societate, totuşi nu am nici cca. Mai mică intenţie de a înceta să vorbesc. Într-adevăr, cuvintele par a avea un sens mai profund prin repetare, aşa cum în unele crezuri estetice, mobila şi uneltele devin mai frumoase dacă poartă pe ele urmele unor mâini umile.

A deveni plicticos e departe de a însemna un simplu şi simultan declin al facultăţilor mintale şi senzoriale.

Dimpotrivă: unele sunt intensificate în mod nesănătos. Pe măsură ce fondul de anecdote şi de subiecte al cuiva diminuează şi ajunge doar la câteva mai interesante, priceperea de a relata într-o conversaţie curentă aceste obsedante istorii se măreşte. Este într-adevăr uimitor, cu câtă uşurinţă creează spiritul unui plicticos o semnificaţie iluzorie! Dacă, aşa cum s-a spus, semnul unei minţi raţionale este priceperea de a sesiza legăturile dintre lucrurile neasemănătoare, atunci plicticosul e în fruntea fiinţelor raţionale. De pildă: sunt copleşit de o vagă emoţie particulară, sau de un şir de propoziţii repetitive despre oraşul meu natal, care reduse la esenţa lor ar putea fi formulate astfel: „Mi se pare extraordinar faptul că oraşul în care m-am născut şi mi-am petrecut anii de formaţie nu este cu nimic extraordinar. Şi totuşi, acest lucru nu e, înlr-un sens, extraordinar?” Desigur, n-o spun niciodată într-un mod atât de simplu. Efortul meu de a scăpa de acest straniu mesaj ia de obicei forma unei fraze care începe: „În oraşul în care am crescut”, şi continuă cu descrierea unui amănunt fără importanţă, cum ar fi modul cum lăptarul mergea pe un trotuar al străzii şi apoi se întorcea pe celălalt. Non-plicticoşii nu pot concepe cât de multe prilejuri pot să găsesc în cursul unei ore ca să mă bag în conversaţie cu această informaţie. O convorbire despre cibernetică, să zicem, îi apare creierului meu activ, dar deranjat, ca o imensă sită plină de găuri care cer să fie acoperite cu o frază începând cu: „În oraşul în care am crescut”. Luciul de pe faţa celor din jurul meu nu mai constituie o piedică, întrucât acest lustru special apare acum în clipa în care intru undeva. Sunt indiferent la ivirea lui; sunt nepăsător la chicoteli, la căscături, la plasa învăluitoare a ostracizării care mă cuprinde, pe mine şi familia mea. Mi-a mai rămas o singură plăcere în viaţă, o singură melodie către ale cărei note fermecate se pleacă întreaga mea fiinţă. Mă mănâncă limba, laringele mi se umple de aer, gura mi se deschide şi sunt înecat în bolborosite silabe de fericire.

Totuşi, între luminoasa zi a stării normale şi extatica

noapte a plictiselii, există un crepuscul, scurt pentru unii, chinuitor de lung pentru alţii, în care suferindul rătăceşte şovăitor printre formele fantomatice ale stânjenelii şi ruşinii. În timp ce limba îi turuie fericită înainte, un îndepărtat ungher al minţii sale observă involuntar efectele înspăimântătoare pe care le produce; în intervalele de extremă luciditate, el însuşi este plictisit. Într-un asemenea moment de crepuscul m-am aşezat să aştern pe hârtie, înainte ca neagra cortină să cadă definitiv, aceste grăbite cuvinte, acest strigăt grăbit. „În oraşul în care am crescut…” *(Cele încă* o *sută şi optzeci de mii de cuvinte ale confesiunii, deşi de neîndoielnic interes pentru specialişti, sunt mult prea multe pentru interesul maselor de cititori.)*

MUZEE ŞI FEMEI

Aşezate ALĂTURI, aceste două cuvinte par a fi reciproc transparente; E-urile, M-urile se amestecă – M-urile încadrând şi susţinând întreaga structură îi dau o curioasă pondere formală dominând-o ca un sâmbure întunecat, înaripat, cu silabele vibrând. Amândouă cuvintele palpită. Amândouă sugerează strălucire, antichitate, mister şi datorie.

Primul muzeu l-am vizitat împreună cu mama. Era un muzeu provincial, fala şi mândria oraşului de mâna treia din interiorul ţării căruia îi era podoabă. Te apropiai de muzeu trecând pe cărări de prundiş bine îngrijite, care străbăteau terenuri paradiziace, cu plantaţii de flori exotice şi cu copaci purtând etichete de parcă ar fi fost proaspăt botezate de Adam. Obiectele din muzeu erau de o tulburătoare varietate, în vitrinele lui îngrămădindu-se tot felul de rămăşiţe ale unor civilizaţii străine, resturi din trufaşele averi ale magnaţilor textilelor şi oţelului din regiune. Un caiac ferfeniţi t se afla în aceeaşi sală cu un rastel cu vâsle polineziene. O mumie cu ţeasta acoperită pe jumătate de o mască de aur zăcea într-o anticameră, ca într-una din acele înmormântări atât de obişnuite în copilăria mea, în care coşciugul rămânea descoperit. Sate miniaturale mexicane erau iluminate când întorceai un

comutator, şi păpuşi cafenii pline de zel, care nu clinteau nici măcar cu un milimetru blocurile lor de piatră din papier-mâche, construiau o piramidă. Un asiatic infinit de meticulos, la fel de străin mie ca şi un locuitor de pe o altă planetă, sculptase într-un corn de rinocer un oraş dispus în semilună şi încununat de o pagodă, cu balcoane, viţă de vie şi omuleţi cât un degetar, cu feţe microscopice îndurerate.

Asta era la parter. La etaj, unde urcai pe o scară dublă de marmură în capul căreia ţâşneau dintr-un havuz verde şuviţe verzi de apă, erau expuse operele de artă. La etaj, în fiecare toamnă, artiştii amatori din comitat expuneau patru sute de acuarele cu flori şi hambare de piatră. În restul anului, tablouri de un sumbru profesionalism în ulei, cu păduri şi hăţişuri lăsate în paragină, acopereau pereţii, împărţind sălile mari şi reci cu vitrinele pline de argintărie de Philadelphia, scrinuri împodobite cu inimi, lalele şi pelicani sângerând, executate de meşteri populari menoniţi, obiecte din sticlă groasă verzuie cu bule de aer lăsate în ea în timpul suflatului, cergi bizare şi statuete, ciudate. Ciudate poate numai în felul în care mă impresionau. Erau statuete de bronz, nuduri şi grupuri de nuduri, lustruite la întâmplare, ici şi colo, parcă de o mână mângâietoare. Motivul goliciunii era variat; unele figurine erau indieni americani, altele, personaje mitologice eline. Un bărbat scund şi îndesat, cu coarne şi picioare păroase şi cu copitele articulate de-a-ndoaselea, smulgea veşmintele unei femei, cu o faţă subtilă, distantă. Ceva mai departe, o altă statuie înfăţişa doi băieţi goi care se luptau corp la corp. O alta, un indian călare, cu un cuţit aninat la centură drept unic veşmânt, cu bărbia în piept, abătut, picioarele cu degetele delicate atârnând încordate şi neputincioase în acelaşi timp, cerându-ţi parcă să le atingi. Cred că mi se întipăriseră atât de adânc în minte din cauză că erau atât de mici. Fiecare din statuete, dacă ar fi fost însufleţite, ar fi avut cam o jumătate de metru şi ar fi cântărit, ţinute în braţe, cam cât o pisică. Mă mâncau degetele să le mângâi, să mă amestec printre ele, să pătrund în lumea lor de încordată

înfruntare.

— Cu muşchii lor bombaţi şi lucioşi, cu violenţa lor tăcută, pe care le-o simţeai până şi în unghii. În micimea lor erau asemeni unor gânduri secrete ale mele, care ar fi căpătat dimensiune şi permanenţă şi s-ar fi întors la mine asemeni unor impulsuri care acţionau în chip ciudat în trupul meu. Mă simţeam eu însumi asemeni unui animal care se mişcă pe furiş în umbra mamei mele.

Mama, ca şi muzeul, îmi adeverea specia. Nu cunoşteam o alta şi o consideram ca o sumă, cuprinzătoare şi definitivă, a tuturor femeilor. Acum îmi dau seama că era şi ea o provincială, având multe lucruri care erau frumoase, dar oarecum învălmăşite şi deformate de mari lipsuri. Un amestec impenetrabil de cunoştinţe şi de ignoranţă, de sinceritate şi de rezervă; deşi mă ducea în multe duminici la muzeu, nu-mi amintesc să fi discutat ceva cât eram acolo; o singură dată doar, observând cât de mult mă fascinau micile statuete, îmi zise: „Billy, par a fi nişte omuleţi foarte nefericiţi”. În felul ei, întâmplător nimerise un lucru care era adevărat. Indianul învins nu era singurul cufundat în melancolie; toate statuetele, prinse cum erau în luptă sau făcând zburdălnicii care dădeau fiecărui grup unitatea metalică a turnării dintr-o bucată, păreau a fi condamnate unei soarte, din înlănţuirea căreia năzuiam să le ajut să scape. Voiam să le ating ca să le liniştesc; totuşi îmi trăgeam mâna înapoi, temându-mă să rup sigiliul lumii lor întunecate, violente.

Teama mea în galeriile acelea înalte şi răcoroase se condensa în jurul micilor statuete, dar nu izvora din ele; părea a-şi avea sursa deasupra şi îndărătul meu, ca şi cum ar fi venit de la o altă fiinţă, care s-ar fi aflat în încăpere. Adeseori, mama care trecea pe lângă pereţi, uitându-se la tablourile cu păduri şi pajişti cu ierburi încâlcite, era singura fiinţă care se mai afla pe acolo. Cine era ea – rămânea o taină atât de profundă, încât nici nu se transforma niciodată într-o întrebare. Coborâse la mine din norii uşori ai timpurilor preexistente, mă învăluise şi mă făcuse să mă îndrept spre un scop nevăzut, într-o stare de

aşteptare vagă, care la început era mai mult a ei decât a mea. Nu era mulţumită. Simţeam că mişcarea care ne aducea mereu la muzeu era precipitată, că-mi arăta prin aceste coridoare un tărâm radios pe care ea nu mai spera să-l poată ajunge. Havuzul din capul scărilor şiroia nevăzut; paşii mamei foşneau, şi ea mă trăgea într-o altă sală, unde o casetă de argint scânteia în mii de răsfrângeri asemeni gurii unui dragon al frumuseţii. Mă lăsa să merg eu primul, ca să-l întâmpin singur. Eram fiul ei şi centrul aşteptărilor ei. Aşa cum se cuvenea, atrăgeam asupră-mi teroarea neclară a înaltelor încăperi tăcute şi treceam peste fiecare prag cu un fel de rapacitate sfioasă.

Acest muzeu, primul, îl asociez cu un altul, bântuit mai puţin de fantome; pentru că era unul din locurile unde şcolarii erau duşi în excursii educative – celelalte fiind telefoanele, fabrica de covrigi, bâlciul. În mod obişnuit eram cam la sfârşitul şirului, printre întârziaţii stingheri, şi tocmai în frunte, în grupul zgomotos al primilor şcolari, era fata pistruiată pe care hotărâsem că o iubesc. Hotărârea îmi aparţinea mie, probabil în aceeaşi măsură ca şi mamei mele. Fata locuia aproape de noi, una dintr-o mulţime de surori, şi încă de pe vremea când începuse să treacă pe lângă gardul din faţa casei, maică-mea o îndrăgise în felul acela al ei fantezist, donquijotesc. Vorbea cu admiraţie de „spiritul” ei; admiraţia aceasta mă uimea, deoarece fata era, aşa cum se spunea pe la noi, o „înfiptă” şi, făcându-se mai mare, se înhăitase cu o ceată de copii ale căror isprăvi ar fi surprins pe maicănmea ca fiind „nefericite”. Mama o invita întotdeauna de ziua mea, şi fata nelalocul ei, dar acceptând repede situaţia, însufleţea timp de câteva ore extraordinare cercul meu de prieteni îngrijiţi cu feţele întunecate.

Când încerc să-mi amintesc de zilele mele de şcoală, mă văd învăluit în nori care se rotesc şi, străduindu-mă să o zăresc pe ea; sau, imobilizat, într-o sală de cinema, după un rând de căpăţâni imense, în timp ce fragmente de ecran licăresc confuz. Alfabetul ne despărţea; ea şedea în primele bănci din clasă, iar eu, William Young, în fund.

Acolo unde alfabetul nu intervenea, alte tipuri de deosebiri ne despărţeau, în muzeu, o lege necruţătoare o împingea să se apropie de alte spirite îndrăzneţe, chicotind în jurul micilor statuete fără apărare, în vreme ce eu rămâneam în urmă, la marginea havuzului, invidios, supărat şi sufocându-mă într-o mulţime de lucruri nerostite. Nu le-am rostit niciodată. Părea a fi pur şi simplu o problemă de împrejurări. N-am fost niciodată în situaţia de a-i declara dragostea, ca să nu mai vorbesc de a acţiona potrivit dragostei mele. Nicio deosebire nu e mai adâncă decât aceea dintre a fi adorat şi adorator. Sunt condamnat prin firea mea să fiu respectuos şi ascultător.

Fata care avea să devină soţia mea stătea în capul unor trepte de piatră, pe care eu le urcam, ale unui muzeu. Deşi era un frig tăios, cu petece de zăpadă pe trepte, purta nişte tenişi jerpeliţi din care-i ieşeau degetele mici, şi fuma. Aburi îngheţaţi şi rotocoale mari de fum îi ieşeau din gură; şi aşa cum stătea sprijinită de un pilastru canelat, părea o preoteasă cu faţa albă care se sacrifica pe sine zeului tutunului.

— Nu ţi-e frig la picioare? am întrebat-o.

— Puţin, dar nu-mi pasă.

— O stoică.

— Poate că sunt o masochistă.

— Cine nu-i?

Nu-mi răspunse. Spusesem ceva neobişnuit?

Mi-am aprins o ţigară, deşi când inspiram aerul rece mă râcâia în gâtlej, şi am întrebat-o:

— Nu urmezi Arta Medievală? Stai în faţă.

— Da. Dumneata stai în spate?

— Cred că aşa trebuie. Urmez istoria.

— Ăsta e primul dumitale curs la artele plastice?

— Mda. Se ţine la o oră potrivită – de ajuns de târziu pentru un mic dejun întârziat şi de ajuns de devreme pentru un prânz luat mai devreme. Încerc să trag chiulul.

— Şi-ţi merge?

— Nu prea.

— Cum îţi place Arta Medievală?

— Grozav. E ca şi cum m-aş duce la cinema dimineaţa, ceea ce pentru mine e o întruchipare a păcatului.

— Ai idei amuzante.

— Nu. Sunt foarte convenţionale. Mie nu mi-ar trece prin minte niciodată, de pildă, să stau afară în zăpadă, în picioarele goale.

— Nu sunt chiar goale.

Totuşi, tânjeam să le ating, să le mângâi. Exista în faţa aceasta, în palida creatură de la muzeul facultăţii, un aer retras care mă împingea înainte. Simţeam la ea o tristă şi inocentă disponibilitate, pe care trebuia să-mi pun numele. Am urmat-o în muzeu. Înăuntru era, dacă e vorba de muzee, de ajuns de intim. Arhitectural, era radios şi spaţios, fiind construit în jurul unei replici a unei curţi italiene, cu acoperiş de sticlă, din secolul al şaisprezecelea. La fiecare din cele patru colţuri ale pardoselii din dale de piatră a curţii erau aşezate patru statui uriaşe ale anotimpurilor, din teracotă cenuşie. Mai mari decât ar fi fost în realitate, statuile erau franţuzeşti şi reduceau cele patru treceri epice ale anului la figura unor aristocraţi fermecători, doi bărbaţi şi două femei, care se hotărâseră să meargă la un bal mascat, înveşmântaţi frivol în ciorchini de struguri şi panglici. Îmi aduc aminte că Primăvara purta o pălărie pleoştită şi ducea un coş cu flori rigide. Scările şi galeriile care îngăduiau muzeului să comunice cu el însuşi în jurul curţii erau, ca spirit, hotărât medievale, şi capriciile binefăcătorilor făcuseră ca atât colecţia de artă medievală, cât şi cea orientală, să fie disproporţionat de bogate, deşi existase o încercare meritorie de a se încropi o istorie a artei, începând cu Renaşterea, prin câte o pictură sau cel puţin un desen al fiecărui maestru. Încăperile care adăposteau însă aceste lucrări mai târzii – inclusiv câţiva Cezanne şi Renoir care, reproduşi mai puţin în cărţile de artă, aveau dulceaţa secretă a florilor dintr-o pădure – se îndepărtau de itinerarul cursului pe care îl urmam amândoi, aşa că îi făceam curte în special de-a lungul unor coridoare de piatră, a unor capiteluri romane,

pe sub arcade joase şi cenuşii ducând spre panourile unui altar aurit.

Îmi amintesc că am urmărit-o în jurul unui capitel din Avignon; îi înfăţişa pe Samson şi isprăvile sale. Într-o parte dărâma porţile din Gaza, iar în cealaltă capul lui masiv zăcea sfârşit în poala Dalilei, care-i ciopârţea stângace chica. Trebuia să scriem o lucrare despre acest capitel şi, cum repetam interpretarea mea, liniară şi minuţioasă, însoţind-o cu numeroase şi febrile indicaţii şi gesturi, fata îmi spuse pe gânduri:

— Grozav de multe lucruri mai vezi în capitelul ăsta, nu-i aşa?

Am înlemnit şi mi-am tras mâna înapoi, stânjenit; terminologia analizelor de artă plastică era nouă pentru mine şi, de fapt, mă şi îndoiam că un cioplitor în piatră, analfabet, dintr-o Europă semibarbară putea fi, din punct de vedere estetic, tot atât de ingenios ca şi mine.

— Dar *dumneata* ce vezi în el? am întrebat în autoapărare.

— Nu prea multe, răspunse ea. Mă întreb de ce ni l-au dat să-l studiem. Nu-i frumos. Capitelurile de la Cluny sunt mult mai frumoase.

M-am înfiorat auzind-o vorbind cu atât de dezinvoltă autoritate. Studia artele frumoase şi, într-un sens, ea cuprindea tot muzeul; era stăpâna tuturor acelor lucruri nepreţuite şi veşnice care aveau să devină, când aveam s-o cuceresc, şi ale mele. La început îmi păruse o fiinţă care păzea porţile muzeului.

O dată am însoţit-o la Boston, la muzeul de acolo, ca să studieze, în legătură cu un alt curs pe care-l urma, un vechi sfinx atic. Îi plăcuse, deşi era doar un trup de marmură albă, înaripat şi fără cap, foarte simplu, stând ţeapăn în şolduri, cu pieptul mare lucind sub crestăturile unor pene stilizate. Îmi atrase atenţia asupra curburii în formă de S a trupului, repetată şi la coadă şi, probabil, la capul dispărut.

— E o statuie foarte mândră, nu-i aşa? am îndrăznit să spun, încercând să o ajung în micul ei paradis de opinii

artistice dezinvolte.

Din nou, după cât se pare, spusesem ceva ciudat.

— O ador, îmi răspunse ea, cu o nuanţă de încăpăţânare în glas şi cu o îmbietoare inexpresivitate în ochi.

Afară era iarnă, copacii, ca nişte prezenţe medievale, se arcuiau cenuşii în aerul cenuşiu. Ne-am plimbat şi ne-am tot plimbat, şi o vreme singurul nostru adăpost a fost muzeul. Curtea pe care i-o făceam progresase; vorbeam solemn; copilăria pe care o petrecusem într-o tăcere încruntată şi în timide aşteptări îmi lăsase multe de spus. Fata ştia să asculte; era ca o sală cu vase de ceramică; intri şi descoperi deodată că senzaţia propriei tale existenţe e intensificată de o vagă şi liniştită aşteptare care pluteşte în aer. O văd stând pe balustrada largă care înconjura curtea la înălţimea celui de al doilea etaj. Dincolo de capul ei, dalele de piatră luceau de parcă ar fi fost umede, şi Primăvara, cu pălăria ei imensă, părea a fi scurtată în chip baroc. O spaimă a înălţimilor mă cuprinse; fata părea să stea pe marginea prăbuşirii. Auzeam golul imens chemând-o, chemând-o departe de mine, eu care eram plin de vorbe. Era ceva în ea, tăcut şi îndepărtat, care-mi vorbi doar o singură dată, o dată când, după ce lungiţi petrecurăm unul lângă altul o seară întreagă, îmi spuse calm:

— Ştii, încă nu te iubesc.

Am considerat acest lucru ca o provocare, deşi fusese intenţionat poate ca o eliberare. Am continuat să o urmăresc în timpul examenelor (amândoi am luat calificative mai mici) şi la un alt curs, un curs din trimestrul de primăvară, numit simplu: Gravuri. În chip surprinzător, mama îmi scrise, avertizându-mă că nu trebuie să mă împrăştii prea mult – acum socotea că asta fusese greşeala *ei* cât urmaşe la colegiu. Eram jignit fiindcă mă gândeam că, fără să-mi spună ceva, ar fi trebuit să ştie că eram pe cale de a o captura pe însăşi păzitoarea templului învăţăturii, acel loc radios spre care mă îndreptase cu atât de multă vreme înainte. Lipsa

binecuvântării ei îmi păru un blestem tacit.

Aici trebuie să inserez în grabă, ca o fragilă cheie de boltă, o imaginară femeie pe care am aflat-o într-un muzeu îndepărtat. Era un alt muzeu universitar, vechi şi întins, categoric masculin, plin de arme de război prăpădite, de unelte agricole provenite din săpături şi de neinteresante hărţi ale unor excavaţii. Tot ce exista în muzeu părea a trebui să fie curăţat de praf şi aranjat din nou, cu gust, de o mână de femeie. Dar la etaj, într-o cameră izolată, într-o vitrină de sticlă scânteietor şlefuită, am descoperit într-o zi o statuie, un nud de femeie adormită pe o saltea. Era un vis delicat şi alb, o fantezie din secolul al optsprezecelea; numai acel secol s-ar fi gândit să dăltuiască o saltea în marmură. Nu se dăduse numai fiecărei cusături şi împunsături o demnitate a pietrei, dar chiar şi colţurile fuseseră rotunjite, carourile fixate cu naturi erau vizibile, iar cutele „apăsării” corpului fuseseră sculptate cu dragoste. Pe scurt, era limpede că femeia stătea întinsă confortabil, degajată, şi nu fusese aşezată arbitrar pe o lespede sau ucisă pe un altar. Dormea, nu era pe moarte; parfumul delicat al somnului ei părea să se înalţe prin sticlă. Avea mărimea micilor figurine încordate care-mi fascinaseră copilăria şi, ca şi în cazul lor, micimea le intensifica atracţia senzuală. În timp ce stăteam şi priveam ţintă intimitatea eternă a somnului ei – o mână i se odihnea cu palma în sus, alături de capul întors, un genunchi îi era ridicat într-o vagă sugestie de nelinişte – am fost tulburat de o senzaţie de teamă şi de un presentiment al pierderii. De ce? Oare soţia mea nu era şi ea frumoasă, cu forme delicate, şi nu era şi ea tăcută? Poate că salteaua făcuse ca această altă femeie ideală să-mi fie atât de aproape; era ca o plută pe care alunecase din trecutul inaccesibil şi care o adusese, măruntă şi intangibilă asemeni unui gând, în insula prezentului meu delimitat. Păream a fi amândoi gata să ne eliberăm dintr-un farmec înlănţuit. Nu era oare faţa mea imensă visul apăsător care o făcea să fie neliniştită? Şi nu eram eu, primul din miile de oameni care vizitaseră muzeul, care s-o fi găsit acolo adormită? Ceea ce căutăm

într-un muzeu e deosebit de ceea ce căutăm într-o biserică – simţământul consolator al unei vizite anterioare. În muzee căutăm mai degrabă ceea ce e de neatins, acel nicicând-descoperit-până-atunci, şi imposibilitatea găsirii lui definitive ne face să sperăm şi să revenim.

Două încă, două, fiecare fără nume. Niciuna nu are nume. Muzeele sunt până la urmă fără nume şi continue; intri într-o sală la Luvru şi dai de capul unui sfinx al cărui trup e expus la Boston. Aşa şi femeile sunt segmente de arc ale aceleiaşi cui be.

Era prietena unui prieten; şi ea şi cu mine, după ce prânziserăm cu prietenul comun, îi spusesem la revedere şi, fiind amândoi liberi pentru o după-amiază în New York, ne-am dus împreună la un muzeu. Era un muzeu nou, terminat de curând după planurile unui american de geniu mort de puţină vreme. Avea forma unui trunchi de con şi era o spirală continuă, construită în jurul unui mândru ax central de spaţiu gol, vertical. De pe pereţii înclinaţi şi strălucitori, dreptunghiuri imense de pânză ruptă, împroşcată cu culori, proiectau în afară braţe subţiri de tuburi îndoite. Ameninţătoare măriri ale unor accidente de textură, trebuiau să fie contemplate de la o mai mare distanţă decât o îngăduia arhitectura muzeului. Lăţimea podelii era însă limitată de o balustrată de ciment cam subţire şi joasă care te invita, mai curând decât să te fi descurajat, să plonjezi în adâncimile de catedrală de dedesubt. Prea respectuoşi ca să ne arătăm dispreţul şi prea ameţiţi ca să judecăm, neaşteptata mea însoţitoare şi cu mine am coborât conştiincios, învârtindu-ne de-a lungul balustradei fără sfârşit, ca într-o vrajă. Deodată, cum se dădea înapoi din faţa unui tablou excesiv de exploziv, tocurile ei înalte au alunecat pe panta înclinată, şi femeia a căzut peste mine şi m-a apucat de braţ. Dintr-o parte ne ameninţau nişte păstăi feroce şi de alta ne chema abisul cu glas de sirenă. Femeia se îndreptă, dar nu-mi dădu drumul braţului. Uitându-mă drept înainte, aspirând o undă de parfum, simţindu-mă ca un căţărător al cărui tovarăş a fost cuprins de panică pe cea mai uşoară parte a urcuşului, mi-

am potrivit braţul strânsorii ei şi astfel, în siguranţă, am coborât cu grijă restul muzeului. Până n-am ajuns la nivelul sigur al străzii, nu ne-am desprins unul de celălalt. Atunci trupurile noastre se despărţiră şi nu se mai atinseră iar. Totuşi vraja nu era pe deplin risipită, asemeni uşii unei încăperi care, odată deschisă, nu mai poate fi închisă bine.

Nu departe pe acelaşi bulevard se află un muzeu care a fost cândva un conac şi care mai păstrează un aer familiar, dacă îţi poţi imagina oameni de ajuns de plini de respect faţă de ei ca să poată locui între pereţi atât de supraîncărcaţi cu capodopere, să mănânce în veselă semnată de Cellini şi după aceea să stea comod în jilţuri scăldate în sângele imperiilor. Pe vremuri au existat oameni atât de plini de sine, şi în ziua în care am vizitat acest muzeu eram unul dintre ei, deoarece eu şi femeia cu care eram ne iubeam. Venisem acolo după ore de iubire şi aveam să o facem iar, şi muzeul vizitat între volatilizarea şi condensarea dorinţei era ca un pod ale cărui capete se topeau în ceţuri – arcul lui suspendat un miracol, rostul lui amintit doar de murmurul apei care curgea în valea nevăzută de sub el. Fără adăpost, găsiserăm un cămin demn de noi. Eram asemeni unor gazde; desigur, păşiserăm peste aceste covoare persane şi mai înainte, preţuiserăm din ochi amfora aceasta cu gând s-o cumpărăm, discutaserăm locul acestei mese cu tăblia de marmură ale cărei vine se învolburau asemeni unor valuri uşoare aquamarin. Sensibilitatea femeii era mai degrabă aceea a unui decorator de interioare decât a unui cercetător al artelor, şi prin mijlocirea ei am simţit lucrurile de acolo desfăcându-se în volute aurite, materiale lucioase, suprafeţe mângâioase, intarsii minuţios lucrate, cadenţe lăcuite de linii şi curbe, dăltuite cu dragoste de oameni ale căror mâini erau urmărite de amintirea unor femei. Foşnind lângă mine, trupul ei, pe care-l văzusem adormit pe saltea, părea a purta veşminte dintr-un exces inutil, o exagerată risipă aruncată peste ceea ce era oricum, ca şi muzeul, de nepreţuit şi gratuit. Sală după sală, intram şi deveneam stăpâni. O privire întârziată, un

zâmbet împărtăşit de amândoi – şi era de ajuns ca să ne asigurăm drepturile noastre. O dată ea îmi spuse, despre un scrin cu panourile pictate cu heruvimi puberi după Boucher, că nu-l găsea teribil de „atractiv”. Acest singur cuvânt, pronunţat cu o preocupată încruntare din sprâncene, mă umplu de încântare, ca primul cuvânt polisilabic rostit de un copil. În acest muzeu, eu eram mai degrabă călăuza; eu eram acela care numeam stilurile şi făceam aprecieri. Tăcerea ei nu era rezervă, ci aşteptare; ca şi muzeul, era perfect deschisă şi reciproc transparentă. Trecând pe lângă o tapiserie roş-întunecată, umerii goi ai rochiei ei de vară, de un roşu asemănător, se contopiră cu tapiseria, făcând să-i iasă în evidenţă capul şi umerii, detaşându-se ca un bust. Lucrurile din fiecare sală se întreceau în a o flata, în a scoate în evidenţă, în umbre colorate şi reflexe, structura ascunsă a feţei ei, accentuând şi dând o somptuoasă textură pielii sobre. Ştiind cum arată adormită, învăluiam prezenţa ei vie şi trează de acum într-un delicat abur de somn. Femeia mea, pe deplin cunoscută, şi muzeul meu, pe deplin stăpânit; în acest translucid interval – ca momentul de iluminare al valului, care se produce între înălţarea şi rostogolirea lui – ajunsesem la limita imposibilităţii de cunoaştere. De la acest frumos hotar nu mai puteam da înapoi.

Ultima dată când am văzut-o pe această femeie a fost într-un alt muzeu, unde lucra. Am găsit-o într-o mică încăpere căptuşită cu cărţi şi reviste îngălbenite, şi obrazul ei, când se uită surprinsă la mine, era şi el palid. M-a condus prin mai multe coridoare şi mi-a arătat mobilele pe care trebuia să le catalogheze. Când am ajuns în ultima cameră a împărăţiei ei, iar explicaţiile ei, vesele şi la obiect, se sfârşiră, mă întrebă:

— De ce ai venit? Ca să mă tulburi?

— Nu vreau să te tulbur. Am vrut să văd dacă te simţi bine.

— Mă simt bine. Te rog, William. Dacă a mai rămas ceva din ce-ai simţit pentru mine, lasă-mă. Nu veni să mă chinui.

— Îmi pare rău. Nu vreau să te chinui.

Bărbia i se înroşi şi marginile pleoapelor se înroşiră şi o podidiră lacrimile. Trupurile noastre se încordau dureros, încercând să se mângâie unul pe celălalt, dar în orice clipă cineva – un profesor, o călugăriţă – putea să intre în cameră.

— Ştii, spuse ea, ne-am iubit cu adevărat.

Un oftat o făcu să-şi încline capul, ricoşând pe suprafeţele lustruite din jur.

— Ştiu. Ştiu că ne-am iubit.

Se uită la mine, mânia înceţoşându-i ochii.

— Şi atunci, de ce…?

Am dat din umeri.

— Din laşitate. Am fost întotdeauna un timid. Dintr-un simţ al datoriei. Nu ştiu. Nu pot să-i fac aşa ceva. Nu încă.

— Nu încă, repetă ea. Ăsta-i micul tău refren, nu-i aşa? Ăsta-i refrenul pe care mi l-ai cântat tot timpul.

— Ai fi dorit mai degrabă să fi fost Niciodată? N-ar fi existat atunci niciun refren.

Cu două gesturi precise ale degetelor, ca şi cum şi-ar fi sculptat propria-i faţă, îşi şterse lacrimile de sub ochi.

— E greşeala mea. E greşeala mea că m-am îndrăgostit de tine. Într-un fel ciudat, n-a fost cinstit faţă de tine.

— Să mergem, i-am zis.

Orbi la toate acele frumuseţi, am trecut prin săli cu tablouri şi statui şi urne. Un havuz nevăzut, undeva în stânga noastră, susura. Printr-o uşă dată la o parte am zărit sfinxul fără cap, la fel de mândru, cu pieptul larg lucind ca şi altă dată.

— Nu, e greşeala mea, i-am zis. Eu nu eram în situaţia de a te iubi. Cred că nici n-am fost vreodată.

Se uită la mine curajoasă şi când zâmbi, ca pentru a mă consola, pistruii de pe faţă se încreţiră ca la un copil. Totuşi, ceea ce-mi spuse nu sună deloc consolator:

— Ai grijă să nu mai faci asta nimănui.

— Doamnă, nu e nimeni altcineva. Tu ai fost tot ce-a

fost. Nici nu ai habar cât de frumoasă eşti.

— Atunci m-ai făcut s-o cred. Îţi sunt recunoscătoare.

— Numai pentru asta?

— O, într-adevăr, pentru o mulţime de lucruri. M-ai făcut să mă ocup de muzeu. Mă amuză. Ai venit aici ca să-mi faci o plăcere?

— Da.

— Doamne, e îngrozitor când iubeşti ceea ce nu poţi avea. Poate că de asta şi iubeşti.

— Nu, *nu cred* că-i *aşa.* Cred că aşa gândeşti tu. Dar nu fiecare gândeşte în acest fel.

— Atunci, poate vreunul din aceşti ceilalţi te va găsi acum.

— Nu. Tu ai fost acela. Tu ai văzut în mine ceea ce nimeni altcineva nu a văzut. Şi acum pleacă, dacă nu vrei să mă vezi plângând din nou.

Ne-am despărţit şi am coborât treptele de marmură. Înainte de a trece pe uşa turnantă, m-am uitat înapoi, şi mi-a trecut prin minte gândul că nimic nu-i atât de splendid la un muzeu ca intrarea – bolta neprevăzută, cornişele frumos modelate, paznicul în uniformă, nemişcat asemeni unui arhanghel deghizat, scările largi ducând spre cine ştie ce conace pline de comori aşteptând în tăcere. Şi mi-am dat seama că acum eram condamnat, în căutarea acelei străluciri care pălise în urma mea, să intru mereu în alte muzee şi să fiu mereu mai puţin exaltat de fiecare nouă, intrare şi ceva mai repede dezamăgit de lucrurile familiare de dincolo de ele.

TATĂL ŞI FIICA ÎN FRIG

— UITĂ-TE LA FATA asta cum schiază!

Exclamaţia izbucni lângă Ethan ca şi cum, în frigul acela care-l dezmembra, o coastă de-a lui ar fi strigat; nu era însă decât prietenul său, prieten şi coleg de profesorat, profesor mai slab dar schior mult mai bun, Matt Langley, care o lăuda pe Becky, fiica lui Ethan. Îi trebui un efort, în aerul acela asemeni unor fâşii de metal transparent vizibile pretutindeni, ca să stabilească aceste relaţii şi să facă o legătură între tânără fată cu obrazul rotund şi roşu, ars de

vânt, care zbura pe panta de coborâre, şi el însuşi. Era fiica lui, de treisprezece ani. Ethan avea doi băieţi gemeni, mai mici cu doi ani, şi atenţia lui se îndreptase întotdeauna asupra felului în care schiau ei, asupra iritantei comedii a nevoilor lor duble – să încheie şireturile la cei patru bocanci, să găsească mănuşile, patru la număr – şi după aceea asupra întrecerii lor vioaie dar aspre, pe măsură ce unul sau celălalt devenea mai bun în executarea geländesprung-urilor sau a slalomului. În excursiile lor la munte, în nord, Becky venise de dragul călătoriei.

— Uite, ce serioasă e, continuă *Matt. Nu* trişează ca băieţii tăi, picioarele le ţine perfect unul lângă celălalt.

Fata, zâmbind ca şi cum ar fi auzit că e lăudata, cârmi în dreapta şi-n stânga, făcând o oprire eclatantă care împroşcă zăpada pe vârfurile *schiurilor celor doi* bărbaţi.

— Unde-i mămica? întrebă ea.

Ethan răspunse:

— S-a dus cu băieţii în cabană. N-au mai putut rezista.

Trupurile lor musculoase de mici masculi nu erau bine protejate împotriva frigului; scâncind şi tremurând, se rugaseră să li se dea voie să plece după un singur urcuş cu schiliftul.

— Ce nătăfleţi, zise Becky.

Matt spuse:

— Vântul e afurisit. Şi se face şi mai tăios. Ar fi trebuit să fii aici la nouă; Doamne, era grozav! Pulberea aceea proaspătă „şi niciun pic de vânt.

— Prostul de Tommy nu şi-a găsit mănuşile, îl lămuri Becky. Am pierdut *un ceas* căutându-le, şi tăticul s-a împotmolit cu jeepul.

Ethan, atent acum la semnele lucrurilor neobişnuite care se petreceau cu fiica sa, fu izbit de ciudatul fapt că fiica sa făcea conversaţie. Vorbea cu Matt fără teamă, neaşteptând amestecul tăticului ei.

— Domnul Langley spunea cât de frumos schiezi.

— Eşti bună de Olimpiadă, Becky.

Fata probabil că se înroşi, dar obrajii nu puteau deveni mai roşii. Privirea ei, pe care, dacă ar fi fost un copil, ar fi plecat-o, stărui o clipă pe faţa lui Matt, ca pentru a aprecia cât de serios era.

— Aici, la coborâre, e uşor, spuse Becky. E o treabă de copii.

Ethan o întrebă:

— Vrei să mergem sus?

Îngheţa stând pe loc, şi în funicular avea să fie apărat de vânt.

Privirea ei se îndreptă spre el, cu o altă ezitare neintenţionată de gândire.

— Desigur. Dacă vrei tu.

— Vii şi tu, Matt?

— Mulţumesc, nu. E prea greu pentru mine; – am coborât destul de multe ori. Asta-i prost cu luna ianuarie – odată ce se opreşte ninsoarea, începe să bată vântul. O să-i ţin de urât în cabană lui Elaine.

Matt nu avea soţie, nici copii. La treizeci şi opt de ani era tot atât de liber ca şi studenţii lui; tot atât de uşor pe schiuri şi tot atât de atoateştiutor.

— În caz de degerătură, strigă după ei, frecaţi-vă cu zăpadă.

Becky alunecă fără efort înaintea lui spre casa funicularului. Mişcarea greoaie a mersului pe schiuri, pentru el nefirească, îl făcu pe Ethan să se simtă astmatic, ca un peşte scos din apă. Se pipăi la buzunarul vindiacului, să controleze dacă inhalatorul era acolo. Când era copil îşi închipuise moartea ca ceva atacând din afară; acuma însă vedea că e un lucru pe care-l porţi înăuntrul tău; îl îngrijeşti ani de zile şi apoi te cuprinde. Ceasul de pe peretele cabanei arăta douăsprezece fără un sfert. Termometrul uriaş: două grade deasupra lui zero. Rastelurile de afară erau pline cu schiuri inactive. Mulţimile, orice senzaţie de înghesuială sau întârziere, îi grăbeau accesele de astmă; leacul ei şi-l închipuia ca fiind pustietatea, libertatea albastră de pe vârful muntelui. Uruitul maşinăriei din interiorul casei funicularului îl

linişti, şi cum destul de mulţi adolescenţi urcau în cabine, urcuşul părea să fie ceva obişnuit şi sigur. Respiraţia lui Ethan deveni mai uşoară. Becky, cu pricepere, înmână încărcătorului schiurile cu vârfurile în sus; tatăl ei fu luat prin surprindere şi, ca de obicei, se încurcă în mica manevră a scoaterii schiurilor. Până acum cinci ani, când devenise asistent la un colegiu din New Hampshire, la o oră distanţă mai spre sud, nu schiase niciodată; trăise în acele oraşe de la mijlocul coastei Atlanticului unde zăpada, odată ce clipa frumuseţii ei feciorelnice a trecut, devine doar o sâcâitoare şi stânjenitoare prezenţă, o primejdie de sufocare. În schimb, copiii lui crescuseră pe schiuri.

Singur cu fiică-sa în singurătatea huruitoare a cabinei, voi să o cerceteze şi o găsi ciudată – ciudată în tăcerea ei de copil care nu întreabă nimic, în obişnuita ei ţinută din acest ou de metal ascendent. O silueţă, întunecată, cu picioarele desfăcute alunecând fără control sub ei, căzu cu faţa înainte şi dispăru. Ethan ţipă, uimit, şocat; îşi închipui că omul s-a îngropat singur de viu. Becky fu vag amuzată, şi privi într-o parte, înainte ca punctele întunecate care luptau printre nămeţi să se piardă din vedere. Ca şi cum ar fi putut şti, Ethan o întrebă:

— Cine a fost ăsta?

— Un puşti.

Puştii, sugera tonul ei, erau din belşug; unul mai puţin nu conta.

El încercă să o impresioneze cu cele ce aveau să urmeze:

— Crezi că o să îngheţăm pe creastă?

— Nu prea.

— Cum crezi că o să fie?

— Prost.

— De ce crezi că facem asta?

— Fiindcă am plătit bani pentru bilete valabile o zi întreagă.

— Nu-i aşa, Becky, că te crezi foarte deşteaptă?

— Nu chiar.

Cabina zăngăni şi, clătinându-se, intră în adăpostul de pe creastă; un om le deschise uşa şi se pomeniră într-un vuiet confuz al vântului şi al băieţilor care strigau ca să se încălzească. I se dădură, cam repezit, cele două perechi de schiuri şi omul, acoperit până la ochi cu un fular, îl privi ţintă, uimit că Ethan e atât de bătrân. Toţi ceilalţi care se străduiau să-şi pună schiurile în spatele adăpostului erau adolescenţi. Studenţi: după cincisprezece ani de învăţământ, Ethan avea tendinţa să evite tinerii – gălăgia lor grosolană, rapacitatea lor veselă, şuvoiul lor înaintând cu cruzime, în vreme ce o clasă lua locul alteia, îi înghiţea un an din viaţă şi era înlocuit cu un altul.

Departe de adăpostul funicularului, vântul era o continuă şi ascuţită pişcătură de durere. Obrajii îl dureră pe loc şi ligamentele care legau elementele feţei lui i se părură descoperite. Cartilagiul nasului îi scârţâia ca sticla – marginile unui pahar care, frecate cu degetul umed, scot un sunet. Nămeţii mărgineau poteca, ascunzând urmele schiurilor lui Becky doar la câteva clipe după ce le făcuse; şi de fiecare dată când străbătea o grămadă de zăpadă, respiraţia îi devenea tot mai scurtă. Când ajunse la prima parte abruptă a pistei, jumătatea din stânga a spatelui său îl durea aşa cum îl durea numai de spaima unui puternic atac de astmă şi schiurile lui, neluate în seamă, prea grele ca să le poată manevra, se depărtară unul de celălalt şi-l târâră spre o movilă de zăpadă din marginea potecii. Se aplecă mult înainte, dar îşi păstră echilibrul; zăpada îi atinse uşor toată faţa, într-o clipită; se îndreptă de spate, înviorat de această atingere, bucuros că nu-şi pierduse schiurile. În josul pantei Becky se oprise şi se uita ţintă la el, îngrijorată. O pană imensă, un perete de zăpadă se năpusti şi se ridică între ei. Un frig, pe care nu-l mai încercase până atunci, iradia prin hainele lui ca o lumină furioasă şi, în timp ce bâjbâia prin buzunarele vindiacului să-şi găsească inhalatorul, i se păru că umblă prin nişte rafturi de sticlă fixate de un perete negru. Îl găsi plasticul îngheţat era ca o suflare a vieţii, o cheie rudimentară către lăuntrul lui. Gâfâind, expiră, îşi băgă inhalatorul în gură şi

inspiră; jetul de isoproterenol, îngheţat în picături, îi deschise plămânii de ajuns de mult ea să-i poată striga fiicei sale:

— „Dă-i drumul. Te ajung eu!

Ţinându-se bine pe schiuri, fata coborî cârmind printre fanioane şi gheaţa bătută de vânt, şi se făcu iar mică şi îl aşteptă. Lui însă, panta moderată i se păru o creastă abruptă; dacă avea să cadă şi-şi va scrânti ceva, va îngheţa. Tot trupul lui avea să fie complet impermeabil la aer, lumină şi gândire. Picioarele îi tremurau, respiraţia i se strecura, înăuntru şi afară, printr-un strâmt orificiu de sub durerea din spatele lui. Frigul şi zăpada care se învârtejea în jurul lui erau ca un fel de imensă înghesuială, dar nu era altă cale de ieşire din această peşteră albă decât să alunece în josul pantei către punctul acela întunecat care era fiica sa. Uitase tot ce învăţase. Aplecându-se înainte, într-un copilăresc şi încordat plug de zăpadă, înotă prin pulberea de nea care alterna cu gheaţa.

— Ai păţit ceva, tăticule?

Îl privea cu ochi mari, şi spaima îi era subliniată de o pată palidă pe obraz.

Ethan folosi din nou inhalatorul şi putu respira într-atât încât să-i poată spune:

— Nimic. Să coborâm.

În felul acesta, în etape în care fata mergea înainte şi aştepta, coborâră muntele cu greu, ieşind din zona vântului tăios, şi ajunseră pe panta de jos care trecea printre mesteceni şi pini. Frigul era nu ca o absenţă, ci ca o forţă: o arsură inversă. Ultima dată când Becky se opri şi-l aşteptă, semiluna decolorată de pe obrazul ei stacojiu îl nelinişti, îi aminti de un sfat, dar nu putea găsi în mintea lui, limitată la o nelămurită hotărâre de a rezista, decât îndemnul de a continua să meargă către adăpost şi căldură. La o răspântie fata îi spuse:

— Pe aici e mai uşor.

— Să mergem pe drumul cel mai rapid, spuse Ethan şi, în această ultimă coborâre, regăsi ritmul – cu genunchii împreunaţi, umerii îndreptaţi înainte, greutatea în faţă, ca

în clipa săriturii de pe trambulină –, nu rezistenţă, ci o bucuroasă acceptare a căderii. Ajunseră la cabană şi, cu mâini care nu mai simţeau nimic, îşi scoaseră schiurile. Intrând în restaurant, Ethan zări în oglinda de o secundă a geamului uşii că avea faţa unui spectru: pe bărbie, nas şi sprâncene îi rămăsese zăpada acelei căzături de pe creastă.

— Ia te uită, Becky, spuse el, întorcându-se înspre căldura şi zgomotul din încăpere. Sunt un monstru.

— Ştiu, faţa ta. Era absolut albă, nu ştiam dacă să-ţi spun sau nu. M-am gândit că o să te sperii.

Ethan atinse pata albă de pe obrazul fetei.

— Simţi ceva?

— Nu.

— Fir-ar să fie! Aş fi trebuit să te frec cu zăpadă.

Matt şi Elaine şi gemenii, îmbujoraţi şi fără vindiac, mâncaseră; strigând şi râzând cu o ciudat de vinovată stridenţă, le spuseră că se anunţase la megafon în repetate rânduri să nu se meargă pe creastă fără măşti pentru faţă, din cauza pericolului de degerătură. Crezuseră că Ethan şi Becky vor coborî cu funicularul, ca şi alţii, după ce văzuseră cum e pe creastă.

— Nu ne-a trecut nicio clipă prin minte s-o facem, spuse Ethan, luând vina asupra-şi, şi adăugă: Eu am vrut s-o văd pe fată schiind.

Aventura comună, ca şi vina de a-i fi pricinuit degerătura, îi legară pe Ethan şi Becky într-o complicitate care ţinu tot restul zilei. Sosiră acasă când soarele părăsea crestele dealurilor. Elaine îl invitase pe Matt la cină şi, în timp ce ferestrele casei luceau auriu, Ethan despotmoli jeepul. Casa era o clădire de fermă, tipică pentru New Hampshire, şi era situată la mai puţin de două mile de colegiu, pe coasta unui deal, de unde se vedea ceea ce fusese cândva o păşune. Pe trei laturi avea obişnuita verandă spaţioasă, plină acum cu lemne de foc şi cu mobila de grădină din vara trecută. Mireasma pădurii păstrată de aceste verande, sentimentul unui spaţiu rural liber, îi plăceau întotdeauna lui Ethan, care fusese crescut într-o

casă din New York, apoi într-un apartament din West Side şi, înainte de a intra la colegiu, într-o casă ieftină din Baltimore, împreună cu bunicii. Vântul rămăsese departe în munţi. Aerul era nemişcat ca şi stelele. Curăţatul zăpezii uşoare se transformă într-un dans leneş. Dar când se aplecă brusc, genunchii îi scârţâiră şi i se tăie răsuflarea, aşa că se opri. Un dreptunghi de lumină se detaşă printre umbrele verandei. Becky ieşise în frig ca să fie cu el. Ducea în mână o greblă de curăţat pajiştea.

Ethan o întrebă:

— Trebuia să ieşi iar? Cum îţi mai merge cu degerătura?

Deşi era la o oarecare depărtare, în aerul pur, nu trebuia să-şi ridice glasul.

— *E-n regulă.* Mă cam furnică. Şi sub bărbie. Mama mi-a spus să port un fular.

— De ce-ai luat grebla?

— Cu ea poţi să faci o potecă. E chiar foarte bună la aşa ceva.

— Bine, fă o potecă spre garaj şi, după ce-mi trag sufletul, o să văd dacă pot să bag jeepul înăuntru.

— Ai o criză de astmă?

— Oarecum.

— XIII învăţat despre astm la biologie. Tăticule, ştii, înăuntrul tău e un fel de copac, şi fiecare ramură are un mic cerc de muşchi în jurul ei, şi astea se strâng aşa.

Din gesturile ei cu mănuşile de schi, în întuneric, părea să-i arate cum.

Ce descria ea era astmul clasic pur, în timp ce ai lui se altera într-un emfizem, care se putea doar înrăutăţi. Dar îi plăcea să i se ţină un curs – chiar o prefera pe ea, decât să ţină singur cursuri – şi în vreme ce minutele de tăcută tovărăşie cu fiica lui treceau, îşi nota în minte impresiile rapide şi puternice care-l învăluiau ca un glas continuu. Frigul tăcut. Stelele. Qrion în spatele unui ulm. Scânteieri de-o clipă în zăpada de la picioarele lui. Silueta neagră ciudată a fiicei lui proiectată pe albul de nea; graţia robustă care se furişase în mişcările ei. Conspiraţia iubirii.

Tatăl lui şi el despotmolind maşina din zăpadă după un viscol neaşteptat în Nevvark, negru de funingine, într-o clipă sentimentul înăbuşit de desperare, tatăl lui un voiajor care trebuia să ajungă la Camden. Trebuie să ajung la Camden, băiete, trebuie să ajung la Camden sau am dat de dracu'! Mort la patruzeci şi şapte de ani de un atac de inimă. Ethan aruncă în aer o lopată cu zăpadă, aşa că scânteierile luciră în fascicolul auriu proiectat dinspre ferestrele casei. Elaine şi Matt şezând îmbujoraţi la masa din cabană, fără vindiac, dezbrăcaţi de parcă ar fi fost în pat. Felul în care Matt se rotea pe jumătate în jurul unui fanion, uşor ca un plonjon. Greutatea canceroasă a propriilor schiuri ale lui Ethan. Gelozia faţă de studenţii săi, imortalitatea cu multe capete a reînnoirii lor anuale. Cruzimea înaltă şi fără greş a stelelor. Orion înfrăţit cu silueta ulmului. Un copac negru înăuntrul lui. Fiică-sa, măturând aferată cu grebla, copilăreşte totuşi cu supleţe, demonstrându-şi atât de ciudat preferinţa pentru tovărăşia lui. Cât de feminin era faptul că-i ierta degerătura. Poate, avantajată pe schiuri, simţea frigul ca un element al ei. Feminitatea ei foarte curând avea să fie înăbuşită în căldură. Un plug de zăpadă hârâia din greu la o milă depărtare. Nu înţelegea sensul cursului pe care-l ţinea. Sensul era nerostit: o absenţă. Se uita la fiică-sa ca la o femeie, dar fără dorinţă. Muzica din jurul lui era produsă, în aerul îngheţat, ca un deget plimbat pe cristal, de această lipsă, de această generozitate a negaţiei. Lipsit de dorinţă, fără gelozie. Spaţiul părea a fi dragostea, dăruit pentru a fi liber înăuntrul lui, şi răceala, preţul. Se simţea una cu marii dispăruţi ale căror cuvinte era de datoria lui să le predea altora.

Jeepul ieşi fără opoziţie din zăpada afinată. Părea să fie fericit că e băgat în garaj împreună cu maşina lui Elaine, cu schiurile, şi cu lanţul uns cu ulei şi maşina de tăiat iarba care aştepta primăvara. Ethan era fericit, dar cam nesigur, aşa încât mai degrabă decât să se odihnească, rosti doar:

— Eecky?

— Da?

— Vrei să ştii ce-a mai spus domnul Langley?

— Ce?

Târându-şi picioarele, se îndreptară spre verandă, pe poteca pe care o deschisese grebla uşoară.

— Spunea că schiezi mai bine ca băieţii.

— Cred şi eu, spuse ea, şi alergă spre verandă, şi în felul precipitat, evaziv, feminin şi încântat cu care sări pe treapta de sus, Ethan întrezări ceva generic şi bucuros, un alai care avea să-l lase pe el în urmă.

DEMONSTRAŢIE LA BOSTON

Mişcarea pentru drepturile civile avea un efect salutar asupra lui Joan Maple. Mamă a patru copii dintr-un cartier suburban, se întorcea seara târziu de la un curs din Roxbury despre nonviolenţă cu obrajii îmbujoraţi, cu ochii strălucitori, gata să descrie, în timp ce-şi bea benedictina, cum a decurs îndoctrinarea ei.

— Bărbatul acela uriaş în salopetă…

— Un negru? o întrebă soţul ei.

— Fireşte, Acest bărbat uriaş ne-a spus, folosind un vocabular foarte rafinat, că atunci când facem o demonstraţie, mai cu seamă în Sud, să-i lăsăm pe negri să meargă pe laturile coloanei, deoarece în ochii lor e important să poată să ne protejeze. Ne-a povestit despre o desenatoare de mode din New York care s-a dus la Selma susţinând că se poate descurca singură. Mai mult a flirtat cu soldaţii trimişi de stat. În cele din urmă au rugat-o să se întoarcă acasă.

— Credeam că trebuie să-i iubeşti pe soldaţi, spuse Richard.

— Numai în chip abstract. Nu personal. În cadrul mişcării nu trebuie să faci *nimic* ca individ. Flirtind, femeia i-a dat soldatului posibilitatea de a se purta dispreţuitor.

— I-a blocat, ca să zic aşa, putinţa de transfer.

— Nu râde. Totul se desfăşoară pe un plan foarte psihologic. Omul ne-a spus că cei care vor să meargă trebuie să-şi examineze motivele de automăgulire, indiferent cât de neesenţiale ar fi, şi să le dea deoparte.

Odată ce eşti în coloană, nu mai ai identitate. E elegant. E frumos.

N-o cunoscuse niciodată aşa. Lui Richard i se părea că arăta mai bine, silueta îi era mai împlinită, pielea îi devenise strălucitoare, iar părul însuşi era mai bogat şi mai lucios. Deşi se resemnase, după douăzeci de ani da căsătorie, la un ritm de apatie şi reînnoire, nu avea încredere în această proaspătă izbucnire de frumuseţe.

Era ora trei în noaptea în care se întorsese din Alabama. Se trezi şi auzi uşa de la intrare închizându-se. Visase un paralelogram în cer, oarecum ca un meteor, şi casa cufundată în întuneric părea împărţită în patru de cei patru copii adormiţi pe care-i dusese la culcare, cu mai mult decât o afecţiune paternă. Se surprinsese vorbindu-le despre mămica, ca despre o arătare îndepărtată, plecată să se întrupeze, invizibilă, în ziare şi în aparatul de televiziune. Fetiţa cea mică, Bean, izbucnise în lacrimi. Acum fantoma închisese uşa şi urca pe scări, intră în dormitor şi căzu pe pat.

Aprinsese lumina şi-i văzu faţa arsă de soare, picioarele umflate. Pantofii balerini erau plini de un noroi portocaliu. Trăise trei zile bând Coca-Cola şi mâncând caise uscate, şi nu fusese la toaletă de şaisprezece ore. Aeroportul din Montgomery se prefăcuse într-un balamuc – călugăriţe, asistente sociale, studenţi în teologie care se băteau pentru un loc în avioanele care plecau în nord. Erau în avion când au auzit de doamna Liuzzo.

O învinui:

— S-ar fi putut să fii tu.

— Am făcut întotdeauna parce dintr-un grup. Dar adăugă încordată: Ce fac copiii?

— Foarte bine. Bean a plâns crezând că eşti înăuntrul aparatului de televiziune.

— M-aţi văzut?

— Părinţii tăi au telefonat ca să ne spună că li se pare că te-au văzut. Eu nu. I-am văzut numai pe Abernathy şi pe King şi pe oamenii lor zicând: „Aşa-i. Spune, omule. Aşa, spune-o”.

— Nu crezi că eşti răutăcios? A fost foarte impresionant, numai că toţi eram foarte obosiţi. Negresele acelea tinere leşinau mereu, un psihiatru mi-a explicat că aveau crize de nervi.

— Care psihiatru?

— De fapt, erau trei, şi studiau psihiatria în Philadelphia. M-au luat cu ei.

— Cred şi eu. Te rog să te culci. M-a obosit foarte tare meseria de mamă.

Dar Joan inspectă cele patru colţuri ale etajului, ca să vadă pe fiecare dintre copiii adormiţi şi, întorcându-se, se dezbrăcă în întuneric, îşi scoase lenjeria pe care o purtase vreme de şaptezeci de ore şi rămase aşa în picioare, strălucitoare; bărbatului somnoros din pat i se păru o apariţie şi se simţi cum s-ar fi simţit cei de altă dată când li se arăta vreun înger. În adoraţie dar supărat faţă de această eclatanta oovadă de mai bine.

Joan vorbea la radio; ţinea cuvântări în faţa unor grupuri locale. În garaje şi în magazine era arătat ca fiind soţul ei. Joan ajuta la organizarea unor mitinguri la care tineri negri eleganţi ridiculizau şi insultau lumea adunată care-i aplauda. Richard se minuna de calmul în public al soţiei sale. Nu-i dispăruse timiditatea, dar devenise un fel de armă, ca şi cum doctrina non-violenţei îi dăduse un rost. Glasul ei, când telefona unor agenţi imobiliari locali reticenţi faţă de campania pentru asigurarea unor condiţii bune de locuit pentru toţi, devenea ciudat de ferm şi mai curând melodios în încăpăţânarea lui – ton pe care soţul ei nu-l mai auzise până atunci niciodată. Deveni gelos şi iritabil. Se pomeni că stăruie, la petreceri, asupra acţiunii constituţionale cu privire la drepturile statelor, asupra complicaţiilor independenţei africane, asupra complicatei istorii a Reconstrucţiei. Totuşi lui Joan nu-i fu prea greu să-l convingă să demonstreze eu ea în Boston.

Richard îi promise, deşi nu putu înţelege prea bine obiectivul demonstraţiei. Şi într-adevăr, creierul lui, ca şi cum ar fi fost secţionat chirurgical, era lipsit total de facultatea de a crede în oameni, consideraţi în general.

Toate mişcările, de mase sau de idei presupuse a fi întruchipate în mase, le simţea în mod secret a fi iluzorii. În schimb soţia lui, fiică de pastor trăia din abstracţii; sângele i se întorcea la inimă îmbogăţit şi revitalizat după trecerea prin oişte capilare imaginare. Rămase uimit şi rănit în chip subtil de ardoarea cu care îi răsplăti ea promisiunea: sub mâinile lui trupul ei îi păru baroc iar pielea catifelată ca noaptea.

Demonstraţia a avut loc în aprilie. În dimineaţa aceea Richard se trezi cu febră. Înghiţise ceva străin şi trapul lui îi opunea rezistenţă. Joan se oferi să se ducă singură; Richard însă refuză, ca şi cum ar fi fost în joc ceva fundamental pentru demnitatea lui, pentru căsătoria lor. Ziua, care se arăta înnorată, fusese anunţată că va fi însorită, şi el purta un costum de vară care-i cuprindea pielea înfierbântată într-o irealitate alunecoasă, fără greutate. La o farmacie de pe şosea cumpărară nişte pilule care în douăsprezece ore aveau să se dizolve înăuntrul lui. Parcară maşina lângă casa mătuşii lui Joan, în Louisburg Square, şi luară un taxi către locul unde urma să pornească demonstraţia, un teren de joacă din Roxbury. Spatele impasibil al şoferului irlandez exprima o profundă dezaprobare. Taxiul fu oprit de un poliţist; Richard şi Joan se dădură jos şi o porniră pe un bulevard larg, cafeniu, mărginit cu frizerii, cizmării, pizzerii şi asociaţii de prietenie. Pe micile verande sau pe scări stăteau şi-şi pierdeau vremea negri clipind şi mormăind unul altuia, ca şi cum o uriaşă şi decrepită conspiraţie le-ar fi fixat aceste locuri şi apoi s-ar fi prăbuşit în neant.

— Frumoasă arhitectură, spuse Joan, arătându-i o stradă laterală arcuită, o arcadă neo-georgiană suspendată în marea tristeţe urbană.

Deşi Joan se făcea că ştie unde e, Richard se îndoia că merg pe drumul pe care trebuiau să meargă. Dar tocmai atunci zări înaintea lor, împrăştiate asemeni neobişnuitelor obiecte cu care Daii îşi punctează perspectivele, grupuri negre în retragere ale unor clerici albi. În depărtare, luminile roşii ale maşinilor poliţiei se

învârteau într-o mulţime scânteietoare. Când se apropiară mai mult, tinere negrese cu coafuri montante care le făceau să pară uriaşe se materializară pe lângă ei. Una purta pantaloni strâmţi de culoarea cireşii şi sandalele aurii ale unui paharnic zeiesc, şi ţinea strâns lipit de ureche un tranzistor. Pe acest firav fond muzical se adunară cu toţii pe terenul de joacă îngrădit cu lanţuri.

O mulţime de vreo mie de oameni se îngrămădeau în voie pe iarba călcată în picioare. Placarde săltate în aer anunţau biserici, frăţii, şcoli, oraşe. Vânzătorii de acadele dădeau locului o neaşteptată atmosferă de bilei. Simţindu-se brusc ca acasă, Richard cumpără un pachet de alune şi se uită în jur – ca şi cum ar fi fost terenul de joacă al copilăriei lui – după prieteni.

Dar Joan fu aceea care găsi câţiva cunoscuţi.

— Doamne, spuse ea, uite-l pe analistul meu.

La marginea unui grup de unitarieni stătea un bărbat dolofan şi flasc, cu privirea tulbure şi roşie a unui brutar care s-a uitat în prea multe cuptoare. Joan se întoarse s-o ia în altă direcţie.

— Nu-ţi înăbuşi pornirile, îi spuse Richard. Să mergem şi să ne purtăm prietenos şi normal.

— E prea stânjeni + or.

— Dar au trecut ani de când ai mers la el. Acum eşti vindecată.

— Nu înţelegi. Nu te vindeci niciodată. Doar că nu te mai duci la doctor.

— Bine, hai pe-aici. Mi se pare că-l zăresc pe omul cu care am studiat la Harvard de la Platon la Dante.

Dar, chiar în timp ce-i spunea că nu vrea să meargă într-acolo, Joan se îndreptă către psihanalistul ei, şi acum erau în bătaia privirii lui. Omul se încruntă şi veni spre ei, călcând apăsat. Richard nu-l cunoscuse până atunci şi, dându-i mâna, se simţi ca o grămadă putredă de povestiri, de dorinţi amănunţite şi de insulte.

— Cred că am nevoie de-un doctor, bolborosi el furios.

Celălalt bărbat produse, ca un stilet din mânecă, un

zâmbet vioi.

— Cum aşa?

Fiecare cuvânt părea căutat.

— Am febră.

— Aha.

Psihiatrul se întoarse cu simpatie spre Joan, şi pe faţă i se ivi o expresie limpede de compătimire: *Va să zică tot te mai pedepseşte.*

Joan spuse cu lealitate:

— Chiar are febră. Am văzut termometrul.

— Nu vrei nişte alune? întrebă Richard.

Propunerea părea atât de simbolică, atât de transparentă, încât fu şocat când omul luă o alună, o fărâmă brutal, şi o mestecă bine.

— Eşti cu *cineva*? întrebă Joan. Simt nevoia siguranţei pe care ţi-o dă grupul.

— Vino să ţi-o prezint pe sora mea.

Îndemnul îi păru straniu lui Richard; „soră" avea aerul că e un cuvânt din jargonul psihologic, un eufemism pentru „amantă".

Dar din nou lucrurile erau mai simple decât păreau. Sora lui era, limpede, din acelaşi aluat. Rumenă în obraji, agitată, părea să fi căpătat volum prin exercitarea bunăvoinţei şi purta pe reverul unui taior verde crud o insignă S.C.L.C. Cât o farfurioară. Richard o invidia pentru taior; părea să fie călduros. Ziua era în continuare întunecată şi rece. Ceva ciudat, poate explozia succesivă a pilulelor antihistaminice, se producea înăuntrul lui, făcându-l să se simtă elegant şi prelung; prin minte îi trecu impresia că avea să trebuiască să o seducă pe femeie, care-i zâmbi larg şi spuse:

— Fiica mea Trudy şi prietena ei cea mai bună, Garol.

Cele două fete erau de vreo şaisprezece ani, cu puţin mai mărunte în făptura lor decât femeile. Carol era o fată simplă, fragilă şi înduioşătoare; dinţii de sus erau un amestec cenuşiu de sârmă şi braţele îi erau încrucişate protector peste pieptul slab. Peste o bluză albă purta doar un pulover albastru, neîncheiat. Richard îi spuse:

— Ai îngheţat.

— Am îngheţat, admise ea şi un început de iubire se stabili între ei prin această liniştită repetiţie. Fata adăugă: Am venit fiindcă trebuie să scriu ceva pentru sfârşitul trimestrului.

Trudy spuse:

— Lucrează la o istorie a sindicatelor muncitoreşti, şi râse într-un mod neplăcut.

Fata tremura.

— Am crezut că s-ar putea să fie la fel. Sindicatele nu făceau demonstraţii?

Glasul ei, înecat în salivă din pricina sârmelor care-i ţineau dinţii, avea o inconsistenţă umedă în aerul cenuşiu şi rece.

Sora psihiatrului spuse:

— Ce-i mai *pun* pe aceşti bieţi copii să *înveţe* astăzi: Ce *cărţi* trebuie să mai *citească!* Profesorul lor de engleză *le-a dat* să studieze *„Tropicul Cancerului!”* L-am luat şi am citit doar *o pagină,* şi Trudy m-a liniştit spunând: *„E-n regulă,* mamă, profesorul spune că e transcendentalist!…

Lui Richard nu i se mai părea probabil că ar putea s-o cucerească. Sentimentul realităţii se accentua în atmosfera de căldură pe care o degajau oamenii aceştia. Se oferi să le cumpere tuturor acadele. Conştiinţa lui se aventură în afară şi încercă bucuria prezenţei atâtor de mulţi negri, desfătarea cufundării în umbrele lucioase ale pielii lor. Se învârtea fericit prin confuzia glasurilor şi strigătelor lor sardonice şi indirecte, căutând vânzătorul de acadele. Fetele şi mama lui Trudy spuseseră că ar vrea, psihiatrul şi Joan refuzaseră. Mulţimea era alcătuită din grupuri care se încrucişau şi se despărţeau întruna. Richard îi făcu semn cu mâna pastorului unei biserici a cărei grădiniţă o frecventaseră copiii lui; îi făcu cu ochiul unui cântăreţ folk pe care-l văzuse la televizor şi care părea rătăcit şi şters, fără relief; luă o expresie impasibilă trecând pe lângă un tânăr cu părul lung pe care-l păzea poliţia şi care era draoat într-o pancartă: MARTIN LUTHER KING O UNEALTĂ; şi bătu pe umăr un bărbat înalt, chel: „Îţi

aminteşti de mine? Dick Maple, de la Plato la Dante, clasa B plus”.

Omul se întoarse, palid şi cu ochelari, şi Richard rămase uimit: îmbătrânise.

Demonstraţia se urni cu greu. Camioane şi maşini ale poliţiei apăreau şi dispăreau la poarta terenului de joc. Tineri seminarişti oficioşi încercau să aranjeze mulţimea în rânduri. Megafoanele cârâiau anunţuri ininteligibile. Martin Luther King plutea peste terenul de joacă asemeni unui zvon religios neclar, acum aici, acum acolo, acum mort, acum viu. Soarele se arătă printre nori ca o rană dureroasă. Carol ciuguli din acadeaua ei, tremurând. Richard începu că se certe cu Joan dacă să meargă sub steagul celor din Danvers, cu psihiatrul sau cu unitarienii, fiindcă tatăl ei era unitarian. În cele din urmă lucrul nu mai avu importanţă; King se întrupă el însuşi în chip invizibil în fruntea lor, un camion îndepărtat plin de femei înaintă clătinându-se, un grup mai îndepărtat începu să cânte încetişor: „De partea cui eşti, băiete?” – şi o porniră.

Pe Columbus Avenue fură aranjaţi în rânduri de câte zece oameni. Joan şi Richard se pomeniră despărţiţi. Joan se afla între psihiatrul ei şi un negru masiv şi lugubru, cu cicatrici tribale şi un tricou al asociaţiei atletice din Harvard. Richard se trezi la capătul rândului din faţă, cu Garol lângă el. Omul din spatele lui, un liberal cu vederi înaintate, îl călca pe picioare, lovindu-l pe ştaiful pantofului în aşa hal încât trebui să meargă trei mile prin Boston şchiopătând şi târând un pantof careţi cădea din picior. Se născuse în Virginia de Vest, lângă frontiera Pennsylvaniei, şi nu cunoştea Bostonul. În zece ani se familiarizase cu unele cartiere, dar era încă surprins de felul neaşteptat şi sinuos în care se întrepătrundeau aceste cartiere. Câteva sute de metri merseră printre blocuri de locuinţe ieftine care-i aclamau; la ferestrele cărora, la cel din urmă etaj, atârnau pancarte care proclamau: TERMINAŢI DE FACTO CU SEGREGAREA şi DOAMNA HICKS DEMISIONEAZĂ. Apoi demonstraţia o luă la stânga şi Richard trecu pe lângă Symphony Hall, sub a cărui boltă

dreptunghiulară îşi proiectase ades visatul său drum prin pajiştile cu iarbă deasă ale lui Brahms şi pe stâncile de agat ale lui Strauss. În acest colţ, din pavilionul stigian al metroului, ieşise la lumină cu Joan, Orfeu şi Eurydiee, pe când erau amândoi studenţi; în acest restaurant, cu zece ani mai târziu, el şi ea, fiecare după patru pahare băute, hotărâseră să nu divorţeze în săptămâna aceea. Noul turn Prudenţial, mai înalt şi oarecum mai neclar decât celelalte clădiri, îi urmărea la fiecare cotitură a demonstraţiei, în faţa lor asemeni unui miraj, în spatele lor ca o amintire. O tânără negresă, nervoasă, cu picioare lungi şi purtând o jachetă portocalie a pompierilor din unităţile de securitate, îi conducea în rândul lor, aplaudând, strigând câteva măsuri ale unor cântece de libertate. Aceste cântece luptau între ele de-a lungul milelor parcurse de demonstraţie, acoperindu-se şi eclipsându-se unele pe celelalte. „De partea cui eşti, băiete, de partea cui… ca un copaac pe marginea a apei, nu vom fi abătuţi… această mică lumină a mea…” Ziua continua să fie rece şi fără umbre. Ziarele cu care îşi căptuşise haina, ca să-i fie mai cald, alunecaseră şi căzuseră. Carol, lângă el, trăgea de puloverul ei, strângându-l peste piept, dar nu era în stare, ca şi cum ar fi fost vrăjită, să-l încheie. În spatele lui, Joan, încadrată cu seninătate de eul şi de superego-ul ei, păşea magistral, legănându-şi braţele, călcând în pantofii ei de balet cu paşi largi şi plini de încredere. „… Să strălucească, să strălucească…”

Traversară, în mod incredibil, un nod de circulaţie, un arabesc înălţat în ciment, fără să zărească vreo maşină. Paşii lor masaţi se auzeau în şoaptă; oraşul căsca sub ei. Demonstraţia nu avea nici început, nici sfârşit. Înăuntrul lui, febra devenise un fel de zgârietură sticloasă pe pereţii golului făcut de pilulele care explodaseră în el. O bucată de ziar îi alunecă la picioare şi se învârteji în aer. Impalpabil tratat cu medicamente, îndemnat de idealuri, se simţea, mergând de-a lungul curbei nodului de circulaţie, prins într-o irezistibilă ascensiune. O întrebă pe Carol:

— Unde mergem?

— Ziarele spuneau că mergem la Common.

— Nu ţi-e rău?

Sârmele care-i ţineau dinţii îi modificară zâmbetul:

— Mi-e foame.

— Ia o alună.

Îi mai rămăseseră câteva în buzunar.

— Mulţumesc, şi fata luă una. Nu trebuie să fii patern.

— Vreau să fiu.

Se simţea ciudat de exaltat şi agitat, ca şi cum ar fi fost gata să nască. Voi să-i împărtăşească lui Carol senzaţia, dar în loc de asta o întrebă:

— În studiul dumitale al mişcării muncitoreşti, ai aflat multe despre asociaţia Molly Maguire.

— Nu. Erau spărgători de grevă sau agenţi provocatori?

— Cred că erau sau mineri sau gangsteri.

— Aha. N-am studiat nimic despre ce a fost înaintea lui Gompers[4].

— Cred că ai făcut bine.

Înăbuşindu-şi dorinţa de a-i spune că o iubeşte, Richard se întoarse să se uite la Joan. Era frumoasă ca un afiş, cu ochi albaştri care vedeau departe şi cu buzele – roşii depărtate într-un cântec.

Mergeau acum pe lângă clădiri cu birouri, la ale căror geamuri, ca nişte fluturi presaţi, se zăreau feţe de secretare şi tehnicieni dentari. În Copley Square, cumpărători încremeniţi aşteptau în eternitate să traverseze strada. De-a lungul străzii Boylston, grupuri de irlandezi murmurau ameninţător; o protejă pe Carol cu trupul lui. Cântatul sporadic deveni sfidător. Grădina publică începuse să înflorească. Statui ale unor bărbaţi de seamă – Channing, Kosciusko, Cass, Phillips – apăreau pe sub copacii cu contururi neclare; inima seacă a lui Richard scârţâia ca o carte ce se deschide. Coloana coti la stânga, înspre Charles Street, şi începu să se strângă, braţele să se unească, să bâjbâie după dragoste. În învălmăşeală o

4 **Lider sindical, fost preşedinte al Federaţiei americane a muncii (AFL).**

pierdu pe Joan din vedere. Apoi, păşiră, pe iarbă, în Common, şi primele picături de ploaie, ascuţite ca nişte ace, îi înţepară pe faţă şi pe mâini.

— Chiar a trebuit să stăm să ascultăm fiecare cuvântare afurisită? întrebă Richard.

Se îndreptau, în cele din urmă, spre casă; se simţea prea rău ca să conducă maşina şi se ghemuia, în costumul lui umed şi lunecos, spre caloriferul maşinii. Ştergătorul de parbriz părea să scârţâie: *libertate, libertate.*

— Am vrut să-l ascult pe King.

— L-ai auzit în Alabama.

— Atunci eram prea obosită ca să-l ascult.

— Şi acuma l-ai ascultat? Nu ţi s-a părut banal şi forţat?

— Oarecum, dar are vreo importanţă?

Profilul ei alb era senin; depăşi un camion pe dreapta şi fereastra din dreptul ei fu împroşcată ca de aplauze.

— Şi Abernathy aceia… Doamne, dacă el e Ion Botezătorul, eu sunt Irod. „Pân' ce franţuzii s-or duce în Franţa, pân'ce irlandezii s-or întoarce în Irlanda, pân'ce mexicanul o să se întoarcă în…"

— Încetează.

— Să nu mă înţelegi greşit. Nu m-am supărat că vorbeau ca nişte demagogi, ce m-a supărat era această oribilă imitaţie a unui miting religios. „Aşa-i, dom'le. Da, dom'le!"

— Parc-ai fi răguşit. Oare n-ar trebui să te opreşti?

— *Cum* poţi să mă chinui în halul ăsta! *Cum* ai putut să-l faci pe nenorocitul tău de soţ bolnav să stea în ploaia aceea glacială ore întregi, ca să asculte cuvântări plicticoase şi stupide, pe care oricum le-ai mai auzit?

— Nu sunt de părere că erau cuvântări grozave, dar cred că era important să fie rostite şi că oamenii aceia le-au ascultat. Tu erai acolo în calitate de martor, Richard.

— Am fost martor. Cred. Da, dom'le.

— Eşti foarte bolnav.

— Ştiu, *ştiu* că sunt. De aceea am vrut să plec. Până şi molâul tău *de* psihiatru a plecat, Arăta ca un covrig

muiat în apă.

— A plecat din cauza fetelor.

— Mi-a plăcut Carol. Mă respecta, în ciuda culorii pielii mele.

— Nu trebuia să te duci.

— Ba *da. Tu* ai făcut din asta, într-un fel, o chestie de onoare. Era un fel de răzbunare sexuală.

— Unde vrei să ajungi?

— Pân'ce nemţii, din răsărit s-or duce înapoi în Germania de răsărit, pân'ce luxemburghezul s-o grăbi, înapoi înspre Luxemburg…

— Te rog, încetează.

Dar se pomeni că nu se putea opri şi chiar după ce ajunseră acasă şi Joan îl băgă în pat, copiii privindu-l alarmaţi, glasul lui continuă lamentaţia confuză:

— Aşa-i pă drept, domniţă, e oleacă dă dublă pneumonie, nu-ţi face griji, o s-o aranjăm.

— Li sperii pe copii.

— Raliat, nu le pasă plozilor de mine. Numai de-aş putea să mă hodinesc oleacă la umbra răzorului ăstuia de pepeni, să-mi hodinesc bătrânele ciolane… Ah, că bine mă simt!

— Tăticu' are o răceală uşoară, explică Joan.

— O să moară? întrebă Bean şi izbucni în lacrimi.

— Şi-acum, urmă el, dacă prin vreo nefericită de baftă duhul mi-o trece dincolo, să mă-ngropaţi pe lângă dig, ca să pot auzi cum cântă banjo-ul şi cum freamătă bumbacul… şi poate că şi oamenii albi, acolo în casa cea mare, o să mai verse o lacrimă sau două…

Aproape că plângea, o duioşie ciudată îl cuprinsese aşa cum stătea în pat, ca şi cum ar fi născut într-adevăr, ar fi născut glasul lui, un glas care din profunzimile opresiunii cerea ascultare. Sus în fereastră, cerul de după-amiază târzie devenise alburiu, furtuna se îndepărtase, în căldura patului, Richard cânta încetişor, şi odată se porni să strige:

— „Domniţă! Nu-ţi face griji, bătrânul Tom o să mai prindă un răsărit de soare!"

Dar Joan era jos, vorbind pe un ton hotărât la telefon.

ÎN JURASIC

AŞTEPTÂND PRIMII oaspeţi, iguanodonul se uită de-a lungul cărării şi apoi mai încolo, spre pădurile monotone de cicade şi spre dealurile joase, vulcanice. Apele mării se zăreau peste tot printre limbile de pământ, ea un fel de putregai albastru metalic, care se retrăgea sau revenea în fiecare zi. În spate, soţia lui aranja masa cu gustări. Privind-o, ceva din expresia lui, nedumerită sau izbitor de solemnă, o făcu să râdă, arătându-şi dinţii ca nişte frunze care-i mărgineau maxilarele. Ca şi el, era ornithischiană, dar mult mai mică, o compsognată. Se întreba, privind-o cum se învârte pe două picioare încolo şi-ncoace printre bucate (libelule învelite în ferigi, cefalopode pe pâine prăjită), cum de-a găsit-o vreodată frumoasă. Privirile lui tânjeau după mărime; pur şi simplu era nebun după mărime.

Stegozaurii, fireşte, fură primii care sosiră. Printre numeroşii lor prieteni stupizi, aceştia erau cei mai stupizi şi cei mai punctuali. Picioarele lor din faţă, îndoite în afară, şi micile lor feţe cu ochi ceţoşi aproape că atingeau pământul; curba ascendentă a spatelui era gigantică şi şirurile duble de plăci osoase din lungul coloanei vertebrale ţăcăneau la unison în legănarea mersului greoi. Abia salutând, stegozaurii îşi traseră cozile peste prag şi îşi croiră drum spre bar, unde servea un mamifer mărunt şi inform, angajat pentru seara aceea.

După ei sosi allozaurul, un carnivor holtei, a cărui faimă de animal primejdios şi al cărui rânjet ascuţit înflăcărau erbivorele femele, şi apoi Rhamphorhynchus, un pterozaur al cărui „zbor” mult admirat era în realitate o alunecare stângace şi poticnită, sfârşind printr-o încurcată izbitură şi grabă. Iguanodonul dispreţuia aceste mofturi ale pterozaurului şi socotea că fragila prelungire a singurului deget, de care membranele lor zburătoare erau întinse, e grotescă; în sinea lui gândea că archeopteryxul, mai puţin frumos desenat, deşi batjocorit ca instabil şi plin de pene, avea un viitor mai sigur. Hypsilophodona, cu mâinile ei graţioase şi picioarele care se agăţau de crengi,

sosi escortată de un crocodil nemuritor – o pereche nepotrivită, dar amândoi erau recent divorţaţi. Iguanodonul privea totuşi de-a lungul cărării.

În spatele lui, conversaţia măcina o serie de lucruri – case, ipoteci, pajişti, îngrăşăminte, eroziune, bărci, vânturi, anuităţi, câştiguri capitale, reţete, educaţie, partida de tenis din ziua aceea, petrecerea din seara trecută. Fiecare petrecere era terminată prin discutarea celei anterioare. Vieţile lor erau supuse unui constant control. Când ai plecat? Când ai plecat tu? Săptămâna asta am petrecut în fiecare seară. Am avut o amfibie să stea cu copilul, dar trebuia să se întoarcă în apă la unu. Gregor trebuia să se vadă cu un client în oraş, şi acum au redus traficul de sâmbătă, aşa că sau mergi, cu cel de 7, 43, sau nimic. Trenuri? Am crezut că au dispărut eu totul. Nu cu totul. Revin, e doar o problemă de timp, până când guvernul… în lungul şir al evoluţiei, ele sunt încă cel mai eficient… Luând în consideraţie pierderea căldurii, proporţia greutăţii şi presupunând că nu va mai fi nicio glaciaţie… Ştiaţi – cred că e un lucru fascinant – ştiaţi că în finanţarea acelor mari şi ornamentale staţii din anii optzeci şi nouăzeci, acei adevăraţi monştri, nu se calculase în niciun fel vreo amortizare? Nu erau amortizate deloc, erau finanţate socotindu-se că vor dura o eternitate! Calea ferată era considerată drept ultimul cuvânt al progresului! Eu cred că – deşi nu sunt un expert – cuvântul cheie în această interdependenţă sau sindrom sau chestie industrialo-socio sau cum vreţi să-i spuneţi, e *arhiexagerare.* Orice lucru care nu are nicio opoziţie *se umflă.* Personal, duc dorul tramvaielor cu cai. Şi acum să nu-mi spuneţi că sunt singura fiinţă în această încăpere de ajuns de bătrân ca să-mi amintesc de tramvaiele cu cai!

Inima mare şi cărnoasă a iguanodonului zvâcni gata să se frângă; brontozaura se apropia pe potecă. Soţul ei, diplodocul, era cu ea. Se mişcau în unison, ea nişte gemeni în acelaşi ritm, susţinuţi de vana încredere a celor mari. Ea se opri ca să smulgă cu gura un mănunchi de frunze dintr-un paleocycas care se arcuia deasupra lor. Iguanodonul

avu impresia, ţinând seama de graţia ei căutată, că ştia că o priveşte. Într-adevăr, ghicise de mult că o iubeşte, de altfel ca şi soţul ei. Cei doi saurischieni intrară în casă eu încrederea languroasă a celor foarte îndrăgiţi. În ciuda atitudinii ironice a iguanodonului, volumul ei, splendida ei mărime, îl încântau, îl făceau să-i treacă imensa suferinţă pe care o simţea când ea nu era acolo. Se rostogolea spre el şi-i copleşea simţurile – abdomenul ei roz, pielea reticulată, muşchii albăstrui imenşi a căror manipulare cerea un al doilea creier, situat la baza coloanei vertebrale.

Soţul ei, deşi mai lung, era mai suplu clădit şi cântărea probabil cu douăzeci şi cinci de tone mai puţin. Chiar şi comportarea lui era mai ştearsă şi mai lipsită de vlagă. Renunţase de curând la o carieră solidă de om de afaceri şi intrase într-un seminar episcopalian. Această regresiune – aşa cum o considera iguanodonul – părea să o scoată pe soţia lui şi mai mult în evidenţă: era deci şi mai puţin întreţinută, mai accesibilă.

Ce splendidă era! în ciuda generoasei solidităţi a coapselor şi picioarelor ei, forma micului craniu plat de diapsidă era delicată. Conturul feţei părea să se îngusteze de-a lungul punctelor diagramatice ale urechilor, ochilor şi nărilor, către un singur punct de un nestrămutat rafinament şi calm, situat undeva în aer. Acest punct ireductibil era, îşi dădu el seama, într-un sens în mintea ei: centrul de minim interes pe care-l arăta acestei lumi verzi incipiente şi comestibile care curgea în jurul ei scăldind-o, făcând-o să plutească. Iguanodonul se simţi el însuşi ca o pată verticală în această lume. Se simţi, sub zâmbetul ei distant şi imprecis, imposibil de urât: gura lui, o prăpastie sardonică, gâtul o perdea palpitândă de falduri solzoase, trupul o umflătură murdară. Picioarele îi erau grele şi cărnoase, cu trei degete, şi degetele lui mari – stranie adaptare – erau nişte oase ţepene, ascuţite şi drepte. Rănit de prezenţa ei, se întoarse furios spre soţul ei:

— *Comment va le bon Dieu?*

— Cum?

Diplodocul era înnebunitor de bine dispus. Treceau

minute până ce stimulii şi răspunsurile traversau înainte şi înapoi întreaga lui lungime.

Iguanodonul insistă:

— Cum mai merge cu supranaturalul?

— Supranaturalul? Nu cred că în noua teologie există această categorie.

— *N'est-ce pas?* Şi ce *există* în noua teologie?

— Dragostea. Imanenţa opusă transcendenţei. Lucrul opus credinţei.

— Lucrul? Credeam că ai renunţat la lucru.

— Nu-i deloc amabil ceea ce spui. Socot mai degrabă că am schimbat patronul.

Iguanodonul simţi în politeţea celuilalt o detestabilă aristocraţie, opresiunea fără apel a unei mărimi superioare. Spuse muşcător:

— Vidul îţi plăteşte vreun salariu?

— Cum?

— Adică poţi câştiga ceva cu absurdul? Am spus absurdul, absurdul mort, fetid.

— Spune-i aşa, dacă asta te uşurează. Eu nu învăţ repede. La mine umilinţa intelectuală e mai curând un lucru firesc. La seminar, pentru prima dată în viaţa mea, am simţit că sunt pe cale de a mă găsi.

— Pe dumneata? Lucrul ăsta neînsemnat? *Cette petite chose?* Asta-i tot ce cauţi? Ai încercat suferinţa? Eu mi-am dat seama că suferinţa e un mare factor de iluminare. *Permettezmoi.*

Iguanodonul încercă să muşte baza vânoasă a gâtului şerpuitor înălţat leneş în faţa lui; dar dinţii îi erau prea specializaţi şi nu puteau sfâşia carnea. Îşi jupui buzele şi simţi în gură propriul său sânge sărat. Dezorientat, înnebunit, îşi înfipse adânc unul din degete într-o coapsă moale şi cenuşie, care se deplasa prin fumul şi pălăvrăgeala petrecerii asemeni unui val întunecat. Dar nervii victimei sale întârziară să transmită durerea, şi atunci când capul îndepărtat al diplodocului avea să fie înştiinţat, rana se va fi vindecat.

Băutura curgea în voie. Mamiferul se strecură spre el

şi-i şopti că vermutul sec se termina. Iguanodonul îi spuse să servească vermutul dulce. După sofa, stegozaurii se băteau şi, de fiecare dată când unul din ei ajungea deasupra, plăcile de pe spinare răzuiau tapetul recent pus. Hypsilophodena, ameţită, se cocoţase pe balustradă; allozaurul sări deodată şi o muşcă ceremonios de coadă. În colţul îndepărtat al camerei, lângă marea harfă dezacordată, compsognatha şi brontozaura vorbeau. Se simţi atras către ele, uimit că soţia lui îşi închipuia că poate reţine creatura aceea mult mai mare; să se insinueze, cu mişcările ei zgâriate şi nervoase şi flecărind cu dinţii ei ca frunza, printre fisurile acelei prezenţe regeşti. Când se apropie de ele, muzica începu să cânte. Nevastă-sa îi destăinui:

— Se termină salata.

El îi murmură brontozaurei:

— *Chere madame, voulez-vous danser avec moi?*

Ea dansa stângaci, dar chiar în această stângăcie, în această înţepeneală greoaie, el simţea farmecul abundenţei ei.

— Am discutat cu bărbatul dumitale despre religie, zise el când. Reuşiră să facă paşii pe care puteau să-i facă.

— Am renunţat, spuse ea. E o asemenea pierdere pentru mine şi pentru copii.

— El spune că se caută pe sine.

— E atât de egoist, izbucni ea. La şcoală îşi bat joc de copii.

— Vino să stai cu mine.

— Mă poţi susţine?

— Nu, dar m-aş cufunda bucuros sub dumneata.

— Eşti drăguţ.

— *Je faime.*

— Nu. Nu aici.

— Atunci altundeva?

— Nu. Nicăieri. Niciodată.

Cu câtă delicioasă precizie cuprindea gura ei miniaturală aceste concepte infinitezimale!

— Dar eu, zise el, dar eu te în…

— Încetează. Mă incomodezi. Cu bună ştiinţă.

— Ştii ce-aş vrea? Aş vrea ca toate aceste animale să dispară. Ce vedem noi în ceilalţi? De ce ne adunăm?

Brontozaura dădu din umeri.

— Dacă dispar cu toţii, vom dispărea şi noi.

— Nu sunt chiar atât de sigur. Ceva din noi va supravieţui. Nu din dumneata şi nu din mine, dar ceva dintre noi, acolo unde aproape ne întâlnim. O vibraţie, un factor cosmic durabil. Nu simţi asta?

— Să încetăm. E prea dureros.

— Să nu mai dansăm?

— Să nu mai fim.

— Asta e o idee frumoasă. *Une belle idee.* Aş vrea, dacă ai vrea.

— În timp, spuse ea, şi faţa micuţă şi fină se potrivea cu această promisiune laconică; şi în timp ce seara de vară îşi dăruia căldura stelelor care se înmulţeau, iguanodonul îşi simţi sângele răcorindu-se în chip agreabil, curgând tumultuos de încet.

SUB MICROSCOP

Nu ERA IAZUL în care trăia în mod obişnuit; apa avea un gust uşor acid. Era un ciclop, cea mai comună specie de copepode, şi mulţimea asta părea a fi exotic cladoceră – eleganţii purici de apă cu carapacea transparentă, numai strălucire şi zvâcnet şi băşici de aer. Gazda, o splendidă daphnie, lungă de un sfert de centimetru, cu inima şi ganglionii cefalici palpitând vizibil, îl întâmpină cu o mişcare largă a antenelor ei branchiociliate; o clipă îi fu teamă că-l va înghiţi. Dar ea îi oferi o tavă cu desmide vii. Aveau o culoare verde strălucitoare şi arătau ca nişte semiluni sau clepsidre.

— Pe cine cunoşti aici? Glasul ei se ridica limpede deasupra zgomotelor. Toată lumea te cunoaşte pe *dumneata,* fireşte. Ţi-au citit cărţile.

Cărţile lui, toate la un loc, ar fi încăput cu generoasă îngăduinţă în punctul care încheia această propoziţie.

Ciclopul se strâmbă modest, răspunzând:

— Pe nimeni, şi se întoarse către un tânăr specimen

de molie de apă, probabil o *Hydrachna geographica,* având încă pe cap dungile roşcate ale stadiului larvar. Eşti de mult pe-aici? o întrebă apoi, referindu-se mai puţin la petrecere, cât la iaz.

— De ajuns de mult. Răspunsul sună grăbit la un reflex. Mă întorc din când în când la suprafaţă – noi respirăm aer, ştii.

— O, ştiu. Vă invidiez.

Băgă de seamă că ea avea numai şase picioare. A.şadar, abia venise pe lume. Între ochii dubli numără un al cincilea picior şi se întrebă dacă n-ar putea găsi prin ea o amplificare şi confirmare a singurului său instrument optic. Antenulele lui tânjeau să-i pipăie petele roşii; voia s-o întrebe: Ce *vezi?* Oricât de tânără era, parţial formată, părea a fi, împinsă de mărturisirea abruptă a invidiei lui, gata să răspundă la orice întrebare, oricât de orgolioasă ar fi fost.

În clipa aceea, însă, un crevete monstruos, cam de vreo trei centimetri lungime şi colorat extravagant în albastru, verde şi bronz, trecu pe lângă ei înotând pe spate, şi apele se răscoliră. Furios, ciclopul întrebă molia de apă:

— Cine îi invită? Nici măcar nu sunt de aceeaşi mărime cu noi?

Molia dădu din umeri îngăduitor, arătând astfel că era pe acolo într-adevăr de mult.

— Sunt entomostracani, zise ea. Ca şi daphnia. O amuză.

— O s-o mănânce, prezise ciclopul.

Deşi râse, cel de-al cincilea ochi al moliei se uită ţintă în ochiul lui, larg deschis.

— Oare nu dorim lucrul acesta cu toţii? în mod subconştient, fireşte.

— Fireşte.

Un vierme plat, elegant şi melancolic, împărţea gustări. Ciclopul luă câteva diatomide, sfărâmă cochiliile lor delicate de siliciu şi le mâncă.

Dar cum foamea nu i se potolea, îşi croi drurr spre

masă şi luă un volvox în sos de alge. Ur mic rotifer subţirel, cu cilii capului învârtejiţi sporovăind cu mastaxul lui cu trei dinţi, îi săr: înainte, spunând, cu acea poză şi prevenire caracteristice acestui iaz:

— V-am citit excelentele dumneavoastră cărţi şi-am şi eu câteva poezii pe care le-am scris şi le-aş pasa, *pasa,* desigur, dacă le-aţi citi şi le-aţi recomanda unui editor puternic şi rău!

Încurcat şi neştiind cum să-i răspundă politicos, ciclopul se uită tăcut la rotifer şi apoi îl înghiţi. Avea un gust uşor acid. Rândurile invitaţilor se îngroşau. O grămadă de protozoare se iviră pe o plută de mătasea broaştei; un stentor în formă de trompetă, după cât se pare celebru, înlănţuit cu o spirostomum zveltă şi albicioasă; un grup de paramoecia, fâţâindu-se de colo până colo şi gâdilând nişte crustacee în spatele genunchiului; o bătrână vorticella, o fiinţă tot atât de deprimantă, se gândi ciclopul, ca şi grămada de reclame de carte de pe jacheta ultimului *succes d'estime* de anul trecut.

Bucătăria gemea de ostracozi şi flagelate, angajaţi într-o conversaţie reciproc devorantă; într-un colţ, sub o mască africană, o hidră mare cafenie, o hidră nu glumă, rezemată cu tentaculele ei lipicioase de radiatorul care fâsâia, îşi agita ritmic tentaculele încolo şi-ncoace până ce atingeau, în cercul admiratorilor, ceva gustos; atunci sacul cu venin exploda, celelalte tentacule se contractau şi prada era împinsă în coelenterul umflat al hidrei, care se lăţise lacom până la o ransparenţă care voala mâncărurile precedente: a o peliculă de polietilenă acoperind un şir de îaine curăţate. Plin de bacterii ca nişte peri, xn simocefal mesteca un hematod entuziast. Creveţii, care se înmulţiseră, cu cozile lor stacojii intrălucind de hemoglobină, veniră alunecând din formitoarele goale. Invitaţii se răreau.

Înspăimântat brusc – temându-se că a pierdut-o pentru totdeauna, ciclopul porni în căutarea moliei de apă şi o găsi ghemuită nefericită într-un colţ, beată turtă, cu

cel de-al şaptelea şi al optulea picior aproape ieşite din găoace.

— Ce vezi? îndrăzni el s-o întrebe.

— Prea multe, răspunse ea repede. Totul. O, e groaznic, groaznic.

De milă, ca şi de poftă, o înghiţi. Îl cam înţepă pe dinlăuntru. În grabă – încăperile se cam goliseră, era târziu – o căută pe gazdă. Era în pragul uşii de la intrare, cu antenele încă zburlite din pricină că tot spusese la revedere, dar încă o splendidă daphnie, cu carapacea o strălucire lichidă de culori pastel psihedelice.

— Nu pleca, îi ceru ea, explicit. Aş vrea să-ţi cer o *minusculă* favoare. Acum că toţi copiii mei, treisprezece miliarde cu toţii, slavă Domnului, merg la şcoală, am luat o jumătate de normă de redactor, şi prima mea treabă serioasă e acest manuscris, pe care ţi-aş fi *atât* de recunoscătoare dacă l-ai citi şi mi-ai spune ce crezi, orice-ţi trece prin minte, e-adevărat că e cam lung, poate poţi sări partea în care Napoleon invadează Rusia, dar e primul efort al unei foarte fermecătoare larve pitice, pe care sân convinsă că o să-ţi facă plăcere s-o cunoşti.

— Aş dori să citesc manuscrisul, dar ştii, ni e pasibil – spuse el, explicând: Din cau*zi* ochiului. Nu-mi pot îngădui să-l obosesc, nu am decât pe acesta…

Se târî mai departe, îşi dădu seama cu greu începea să se simtă permeabil, acidulat.

— Dragul, sărmanul de el, spuse daphnk solemn, şi-l înghiţi.

Şi în clipa următoare, vâslind în sens invers un graţios crevete o înhăţă dezinvolt între cek unsprezece perechi unduitoare de picioare-branchii şi o împinse spre gura lui ascuţită Ţipătul daphniei, mai subţire decât un punct pe i trecu neobservat.

ASEMĂNAREA VERDE A MĂRII

ScRIU ACESTE rânduri pe plajă. Hai să zicem că sunt un scriitor care stă pe plajă. Cândva, a recunoaşte asemenea lucruri era o dovadă de proastă creştere, tot aşa cum cei care se duceau sau veneau de la baie erau

presupuşi a fi invizibili; dar epoca noastră e mai necioplită. Nimic nu este ascuns. Şi totuşi este. Într-un sens, o persoană *observată* că se îndreaptă către o uşă închisă e *mai puţin* „acolo: t decât cineva care e imaginat în chip nevoit a fi invizibil.

Stau în faţa mării[5]. Suprafaţa ei verde care se retrage mereu e marcată pretutindeni de milioane de adâncituri sau de crestături de o culoare incertă: la fel cum e şi pagina de faţă Dar pagina aceasta propune un sens, oricât de greoi ar face-o, în vreme ce semnele mării sunt pretutindeni aceleaşi. Aceasta e deosebirea dintre Artă şi Natură.

Dar semnele mării se mişcă, ceea ce e de rău augur. Şi se pot percepe mari diferenţe de ton: umbrele viorii ale norilor de deasupra, ale recifelor de corali din adânc, iar orizontul e mai întunecat – aproape negru – decât în apropiere; şi apa de lângă mine e irizată de albul nisipului de pe fund, aşa că verdele ei pare delicat, acid artificial. Şi din când în când mi se pare că văc fulgerând de sus în jos, fără nicio grijă de perspectivă, dâre de *culoare* metalică; filamente de argint sau de aur – e imposibil să fii sigux care din ele – vibrează insesizabil dar totuşi vizibil, la o distanţă imprecisă sub suprafaţa masei netede, uriaşe, monotone.

Ajunge, fără doar şi poate. E o întrebare cronică, dacă să spui pur şi simplu „marea” şi să te bizui pe imaginaţia oamenilor, sau dacă să adaugi şi nişte adjective. Cu imaginaţia oamenilor am avut un noroc aproape acceptabil, aşa că înclin să am încredere în adjective. Dar trebuie oare să ai încredere în ele? Sunt ele – cuvintele – ceva substanţial pe care să ne putem sprijini? Cei mai buni scriitori spun că da. Uneori cred şi eu aşa ceva. Dar lipsa de logică a acestei credinţe mă sâcâie. De unde au luat cuvintele această putere intrinsecă? Originea limbii, sursa din care toate aceste umbre ţâşnesc (colorate, aliterative, plăcute, dar totuşi umbre) rămâne ea însăşi în umbră.

Dar atunci ce să fac? Iată, sunt aici, un scriitor, şi

5 **E vorba de Marea Caraibilor — de aici înfăţişarea ei idilică. (N. A.)**

acolo e marea, un subiect. Pentru puritatea matematică, să excludem orice altceva – cerul, norii, nisipul de pe umerii mei, ameninţarea sosirii pe plajă a copiilor mei. Să ne închipuim o lume din două jumătăţi: eul, şi obiectul exterior. Cred că e o reprezentare corectă a lumii, un fel de Parlament binar, unde sunt doi membri, care vorbesc în numele tuturor partidelor. Spuneţi-mi ce trebuie să fac. Sau, mai curând, daţi-mi o justificare pentru că votul meu este stabilit dinainte, eu trebuie să fiu în opoziţie, şi Parlamentul nostru va fi imobilizat până ce unul din noi va muri.

Bardul care recita poveşti la focul din peşteri se justifica cu lucirea lacomădin ochi. Homer s-a înălţat purtat de acest avânt. Eschil se simţea justificat; Sofocle a sfidat eroic orice îndoieli; cu Euripide am ajuns hotărât la un neaşteptat pustiu, să batem încurcaţi din buze – la bâlbâială, la o prolixitate ameţită. Şi atunci s-a ivit o justificare splendidă, care părea a fi veşnică. Dante a folosit-o. Milton. Tolstoi, Dickens, Balzac i-au adunat rămăşiţele. Era o fiinţă uriaşă şi ne mai dă şi azi ceva hrană. Shakespeare şi doctorul Johnson au trăit pe bani: regimul era hrănitor, dar nu mai e considerat sănătos. Frumuseţea, spunea Keats. Un truc optic. Eul, spunea Wordsworth şi Goethe. O tautologie. Realitatea, spuneau realiştii, şi opoziţia i-a înecat în pamflete. Vă plictisesc? Chiar şi asta e o problemă. Datoria mea e să nu vă plictisesc; scuza mea, să nu o fac? Asta m-ar aduce sigur la hotelul confortabil al pornografilor, al invitaţilor la banchete şi al personalităţilor care apar la televiziune. Dar veţi fi uimiţi, văzând cât de indignat *eu,* egalul mării imense, nu accept acest refugiu. Iertaţi-mă, ştiu că mi-aţi făcut această propunere din inimă. Ca să-mi continui povestea – Conrad şi James ne oferă Bâjbâiala-Ca-Scop-în-Sine, şi Proust şi Joyce încheie povestea cu o splendidă cacofonie de efecte superbe. Poate că am lăsat deoparte câteva nume în această recapitulare, pe care le-aţi putea aminti singuri. A rămas o problemă care ne interesează: Proust şi Joyce au fost un început, ori un sfârşit? Din

pricina noutăţii lor păreau a fi un început, dar pe măsură ce trece timpul continua lor noutate ne arată limpede că sunt tocmai contrariul noutăţii, că de atunci în toate e un gol, în care înfăţişarea operelor vechi, care ar trebui să arate prăpădite şi scofâlcite, e păstrată ca şi cum ar fi nouă.

Cât sunt de obosit! Toate complicatele mele manevre, toate peroraţiile mele aplaudate şi retipărite peste tot, pledoariile mele pasionate – toate stratagemele mele s-au epuizat. Sunt gata să pier. Iar opoziţia pare la fel de tânără ca întotdeauna. Vedeţi, ea nu se străduie niciodată. Funcţionarii – toţi funcţionarii isteţi s-au dat de partea ei; mie mi-au rămas doar câţiva oameni din cei vechi, care stau pe loc din pricina pensiei – îi solicită tot felul de răspunsuri la chestionare dinainte pregătite, răspunsuri pe care ea le dă foarte anevoie, doar îndelung rugată. Nu se scoală în picioare niciodată şi nu spune niciun cuvânt pe care să-l poată auzi galeria. Totuşi, influenţa ei câştigă mereu teren printre ei. O, mai păstrează ei câteva aplauze şi pentru eforturile mele cele mai curajoase, aşa cum stau încovoiat şi abia suflând; dar respect arată doar pentru puterea ei. Afară cu metaforele astea – luaţi de aici boarfele astea parlamentare! Aşa. Mai am ceva putere. Tăcerea ei poate fi încă întoarsă în avantajul meu.

Scriu toate acestea în bătaia soarelui, ceea ce e de ajuns de greu, poate că aici e cheia. Nu poţi scrie în bătaia soarelui sau când eşti perfect sănătos. Trebuie să mi se facă rău fumând câteva ţigări înainte de a putea intra în reprezentaţie. Unii scriitori folosesc alcoolul. Unii citesc foarte mult. Unii sunt dăruiţi cu câte o infirmitate. Sănătatea, mintea întreagă şi strălucirea soarelui ne-au părăsit. Chiar şi clerul – cu toate că trudim să-l salvăm – ne dispreţuieşte. Stând pe plajă, mă întreb dacă nu sunt unul din crabii aceia uriaşi pe care pilotul Maşinii Timpului îi descoperă la limita extremă a senilităţii pământului, luptându-se pe plajă, mişcându-şi rigid tentaculele sub un soare întunecat, umflat şi turtit. Poate că sunt ultimul scriitor din lume. Poate că venind dintr-o regiune

îndepărtată a ţării, unde ştirile ajung cu greu, am sosit în capitală doar cu o clipă înainte ca porţile să se închidă pentru totdeauna. Poate că noi toţi, scriitorii de ultimă oră, suntem asemeni preoţilor pe care ţărănimea a continuat să-i furnizeze Bisericii, multă vreme după ce aristocraţia şi-a dat seama că totul se terminase.

Căci, mă uit la mare, subiectul meu, şi mi se pare inexistentă. Nu mi se mai îngăduie să concep legende fermecătoare despre modul în care a ajuns sărată, deoarece acest lucru e cunoscut. Compoziţia ei chimică, greutatea, adâncimea, vârsta, vietăţile ei atât de tulburător de sugestive în ceea ce priveşte mortalitatea noastră proprie – ceea ce nu se cunoaşte din toate acestea se va cunoaşte. Direle de argint (sau de aur) din ea sunt localizate şi mâine vor fi explorate. Dar asta lasă deoparte, spuneţi voi, esenţa ei, *ens*-ul ei. Dar ce putem cu adevărat să mai sperăm în această direcţie, după Platon, după Toma d'Aquino, după Einstein? Oare minunatele lor închipuiri n-au urmat drumul lui Poseidon?

Şi totuşi, în chip surprinzător, am ceva nou de adăugat la cunoaşterea mării de către oameni. Chiar acum mi-a trecut prin minte. O revelaţie. Dacă te întinzi şi-ţi pui capul pe nisip şi închizi un ochi, marea îşi pierde o dimensiune şi devine un zid. Marginea neagră a capătului de sus, perfect netedă, pare a fi atât de aproape de mine ca şi capătul de jos, pal, acid. O cărare ciudată care trece prin mijlocul zidului, o libertate de mişcare inexplicabilă la un zid ale cărui contururi sunt atât de inflexibil fixate, fac ca viziunea să pară stranie. Dar nu mă îndeamnă să cred că zidul e o pânză fragilă pe care o voi străpunge cu o lovitură a mâinii. Simt însă – şi simt ca şi cum ar fi, din exterior, ca şi cum aş fi chemat – că dacă aş alerga repede spre el şi mi-aş apăsa pieptul gol de suprafaţa lui, vibrândă şi perpendiculară, şi mi-aş încorda trupul din cap până-n picioare împotriva lui, aş simţi că bătăii inimii mele îi răspunde bătaia unei alte inimi. Mă ridic, însufleţit, plin de nisip şi deschid ochii şi oceanul se retrage iar în uriaşele-i depărtări. Totuşi mi se pare că aud în oftatul valurilor sale

o încurajare venită din cealaltă parte a zidului apariţiei lui – o încurajare mohorâtă, înăbuşită, atât cât e posibil, aşa cum e înlănţuită – o încurajare care mi se adresează ca să-mi repet încercarea, să mă reped înainte, iar şi iar.

Am revenit, în arta mea, (pe care, cu voioşie, recunosc că nu o stăpânesc[6]) la primii cântăreţi care se aşteptau să prindă în plasa lor de cuvinte vremea, să determine copacii să rodească şi norii să şiroiască şi să primească sfaturi de la stelele din cer. Eu mă aştept la mai puţin. Nu mă aştept ca valurile să asculte de bagheta mea sau să-mi poarte trupul. Sunt prea obosit, modsstia mea mă condamnă, poate. Singurul lucru la care mă aştept e ca în orbul meu păienjeniş de vorbe să se prindă odată lucrul însuşi; se va înscrie şi se va descrie singur. Nu să spună ce va face. Asta nu e o enigmă, suntem doar vechi prieteni. Ştiu să observ. Nu să voteze cu mine şi să dea un decret; nu sper în aşa ceva. Şedinţa a ţinut prea mult. Aş vi-ea să cedeze numai în ceea ce priveşte identitatea ei. Ce este? Vastitatea, strălucirea, verdele şi asemănarea ei mi se opun. Ce este? Dacă aş şti, aş spune-o.

6 Şi cine a stăpînit-o oare ? Nu e muza o sirenă al cărei trup cu solzi lunecoşi scapă din braţele noastre în clipa în care încercăm s-o strîngem mai tare în îmbrăţişarea noastră ?